

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA**

Cu titlu de manuscris
CZU 340.134(043.3)

TENTIUC ELENA

**SISTEMATIZAREA LEGISLAȚIEI
ȘI FORMELE SALE**

Specialitatea 551.01 Teoria generală a dreptului

Teză de doctor

Coordonator științific

Postu Ion,
dr., conf. univ.

Autor

Tentiuc Elena

Chișinău – 2022

© TENTIUC ELENA, 2022

CUPRINS

CUPRINS	3
ADNOTARE (în trei limbi)	5
LISTA ABREVIERILOR.....	8
INTRODUCERE	9
1. ABORDĂRI DOCTRINARE ȘI NORMATIVE CU PRIVIRE LA SISTEMATIZAREA LEGISLAȚIEI ȘI FORMELE SALE	15
1.1. Considerații teoretice privind sistematizarea legislației și formele sale.....	15
1.2. Reglementări normative privind sistematizarea legislației.....	30
1.3. Concluzii la capitolul 1.....	34
2. NATURA JURIDICĂ A SISTEMATIZĂRII LEGISLAȚIEI ȘI FORMELOR SALE.	36
2.1. Conturarea conceptului „sistematizarea legislației” printre altele conexe	36
2.2. Elemente definitorii ale sistematizării legislației.....	49
2.3. Principiile sistematizării legislației.....	56
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	61
3. INCORPORAREA ȘI CONSOLIDAREA CA FORME DE SISTEMATIZARE A LEGISLAȚIEI.....	63
3.1. Repere conceptuale ale încorporării, ca formă simplă a sistematizării legislației.....	63
3.2. Repere conceptuale ale consolidării legislației.....	79
3.3. Concluzii la capitolul 3.....	90
4. CODIFICAREA — FORMA SUPERIOARĂ A SISTEMATIZĂRII LEGISLAȚIEI... 	92
4.1. Definiții conceptuale ale codificării	92
4.2. Trăsăturile, scopurile, sarcinile și principiile codificării	104
4.3. Formele codificării. Coraportul dintre „codificare”, „decodificare” și „recodificare”	116
4.4. Actele codificate — rezultatul material al codificării	132
4.5. Concluzii la capitolul 4.....	158
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	161

BIBLIOGRAFIE	167
ANEXE	194
CV-ul autorului.....	196
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	198

ADNOTARE

**Tentiuc Elena. „Sistematizarea legislației și formele sale”. Teză de doctor în drept;
Specialitatea: 551.01 – Teoria Generală a Dreptului, Chișinău, 2022.**

Structura tezei: Introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 304 titluri, 151 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 6 lucrări științifice, volumul total al publicațiilor la temă este de 3,3 c.a.

Cuvinte-cheie: tehnică legislativă, sistematizarea legislației, codificare, recodificare, încorporare, consolidare, act codificat, cod

Domeniul de studiu: Teoria generală a dreptului.

Scopul lucrării constă în cercetarea complexă a activității de sistematizare legislativă din perspectiva teoriei generale a dreptului, pentru identificarea problemelor ce țin de fundamentarea teoretică a acesteia, conceptualizarea fenomenului în general și în particular, prin intermediul elucidării trăsăturilor caracteristice formelor sale de manifestare și evidențierea lacunelor normative și a curențelor doctrinare.

Obiectivele cercetării: cercetarea doctrinei juridice și analiza cadrului normativ pentru identificarea opiniilor, teoriilor și prevederilor existente și definirea conceptului de sistematizare a legislației și a elementelor sale definitorii, împreună cu reliefaarea locului acesteia între activitățile de tehnică juridică; identificarea trăsăturilor inerente și definirea conceptului de încorporare ca activitate nelegislativă de sistematizare și conceptualizarea consolidării drept formă independentă a sistematizării legislației și definirea acesteia; identificarea și analiza caracteristicilor codificării ca formă superioară de sistematizare a legislației; dezvăluirea și fundamentarea conceptului de „recodificare”; definirea conceptului de „cod” ca rezultat material al codificării și analiza trăsăturilor și tipurilor actelor codificate; formularea recomandărilor și propunerilor de lege ferenda pentru modernizarea cadrului legal în domeniul sistematizării legislației.

Noutatea și originalitatea științifică este determinată de esența cercetării, care reprezintă un prim studiu în doctrina națională dedicat totalmente sistematizării și analizei formelor sale, lucrarea conținând o serie de concluzii și recomandări ce completează problematica juridică în domeniul sistematizării legislației, iar rezultatele obținute se materializează în definiții proprii, în reliefaarea conceptelor noi, precum și în fortificarea și completarea prezumțiilor existente în știința teoriei generale a dreptului din Republica Moldova, precum și perfecționarea cadrului normativ național existent.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante constau în fundamentarea cadrului conceptual al formelor specifice și aplicabile a sistematizării legislației, având ca efect evidențierea elementelor conceptuale adiacente și expunerea unor definiții și viziuni originale, în vederea completării lacunelor normative, precum și pentru orientarea teoretică spre o abordare comprehensivă a sistematizării legislației.

Semnificația teoretică constă în formularea unei definiții proprii a conceptului de sistematizare a legislației ca activitate de tehnică juridică și analiza elementelor sale definitorii; propunerea definițiilor proprii a conceptelor de „încorporare”, „consolidare”, „cod”; definirea și fundamentarea conceptului de „recodificare”, ca formă a codificării.

Valoarea aplicativă a cercetării se reflectă și în utilizarea rezultatelor obținute în activitatea cotidiană a unor categorii largi de profesioniști ai domeniului juridic, pentru eficientizarea dreptului și se manifestă concret în mai multe propuneri *de lege ferenda*, menite să contribuie la completarea lacunelor normative, la consolidarea și evoluția reglementărilor legale, în particular prin completarea și modificarea Legii nr. 100 din 2017 cu privire la actele normative, dar și propunerea îndreptată Agenției Resurse Informaționale Juridice implementarea câmpului „codul de clasificare” în cadrul SIA „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova” și asigurarea posibilității de interogare a bazei de date conform acestui criteriu, precum și în plan didactico-disciplinar, ca sursă didactică utilizată în cadrul studiului activității de sistematizare în cadrul cursului de teorie generală a dreptului.

Implementarea rezultatelor științifice. Elementele de bază, tezele primare, concluziile și rezultatele prezentei cercetări au fost aprobate prin participarea la conferințe și expuse în publicațiile doctorandei în materialele conferințelor și reviste de specialitate acreditate, fapt ce a contribuit la îmbogățirea cadrului teoretic autohton. Elementele de noutate desprinse din cercetare sunt utilizate în procesul de studii la predarea disciplinei Concepte Fundamentale ale Teoriei Statului și Dreptului în cadrul Facultății Drept, ULIM. O adresare specială, ce conține o propunere practică, a fost expediată în adresa Agenției Resurse Informaționale Juridice.

ANNOTATION

**Tentiuc Elena. "Systematization of legislation and its forms". Law Doctoral Thesis;
Specialty: 551.01 - General Theory of Law, Chisinau, 2022.**

Thesis structure: Introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 304 titles, 151 pages of main text. The obtained results are published in 6 scientific papers, the total volume of publications on the topic is 3.3 author's sheets.

Keywords: legislative technique, systematization of legislation, codification, recodification, incorporation, consolidation, codified act, code.

Field of study: General theory of law.

The aim of the thesis consists in the complex research of the legislative systematization activity from the perspective of the general theory of law, identifying the problems related to its theoretical substantiation, conceptualization of the phenomenon in general and in particular, by elucidating the characteristic features of its manifestations and highlighting normative gaps and doctrinal shortcomings.

Research objectives: research of legal doctrine and analysis of the normative framework for identifying existing opinions, theories and provisions and defining the concept of systematization of legislation and its core elements, along with highlighting of its place among legal activities; identifying the inherent features and defining the concept of incorporation as a non-legislative systematization activity and conceptualizing consolidation as an independent form of systematization of legislation and defining it; identification and analysis of the characteristics of codification as a superior form of systematization of legislation; revealing and substantiating the concept of "recodification"; defining the concept of "code" as a material result of codification and analyzing the features and types of codified acts; formulating the recommendations and proposals *de lege ferenda* for the modernization of the legal framework in the field of systematization of legislation.

The scientific novelty and originality is determined by the essence of research, which is a first study in national doctrine dedicated to the systematization and analysis of its forms, the paper containing a series of conclusions and recommendations that complement the legal issue in the field of systematization of legislation in highlighting new concepts, as well as in strengthening and supplementing existing presumptions in the science of general theory of law in the Republic of Moldova, as well as improving the existing national regulatory framework..

The results obtained that contribute to solving an important scientific problem consist in substantiating the conceptual framework of the specific and applicable forms of systematization of legislation, having the effect of highlighting the adjacent conceptual elements and exposing original definitions and visions, to fill regulatory gaps and theoretical guidance. towards a comprehensive approach to the systematization of legislation.

The theoretical significance consists in formulating its own definition of the concept of systematization of legislation as an activity of legal technique and the analysis of its defining elements; proposing own definitions of the concepts of "incorporation", "consolidation", "code"; defining and substantiating the concept of "recodification" as a form of codification.

The applicative value of the research is reflected in the use of the results obtained in the daily activity of broad categories of legal professionals and is manifested in several proposals *de lege ferenda*, designed to contribute to filling regulatory gaps, strengthening and the evolution of legal regulations, in particular by completing and amending Law no. 100 of 2017 on normative acts, but also the proposal to the Legal Information Resources Agency to implement the field "classification code" within the SIA "State Register of Legal Acts of the Republic of Moldova" and to ensure the possibility to query the database according to this criterion, as well as in didactic-disciplinary plan, as a didactic source used in the study of the systematization activity within the course of general theory of law.

Implementation of scientific results. The basic elements, the primary theses, the conclusions and the results of this research were approved by participating in conferences and exposed in doctoral student publications in conference materials and accredited specialized journals, which contributed to enriching the local theoretical framework. The novelty elements derived from the research are used in the study process when teaching the discipline General Theory of Law within the Faculty of Law, ULIM. A special address, containing a practical proposal, was sent to the Legal Information Resources Agency.

АННОТАЦИЯ

Тентюк Елена. «Систематизация законодательства и его формы».
Докторская работа в области права; Специальность: 551.01 - Общая теория права,
Кишинэу, 2022.

Структура работы: введение, четыре главы, общие заключения и рекомендации, библиография из 304 названий, 151 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 6 научных статьях, общий объем публикаций по теме составляет 3.3 а.л.

Ключевые слова: законодательная техника, систематизация законодательства, кодификация, рекодификация, инкорпорация, консолидация, кодифицированный акт, кодекс.

Область исследования: Общая теория права.

Целью работы является комплексное исследование деятельности по систематизации законодательства с позиций общей теории права, выявление проблем, связанных с ее теоретическим обоснованием, осмысление феномена в целом и в частности, выявление особенностей его проявления и выявление пробелов в нормативных документах и доктринальных недостатков.

Задачи исследования: исследование правовой доктрины и анализ нормативной базы для выявления существующих мнений, теорий и положений и определения концепции систематизации законодательства и его определяющих элементов, наряду с выделением его места среди правовой деятельности; выявление неотъемлемых черт и определение концепции инкорпорации как не законодательной деятельности по систематизации и концептуализация консолидации как самостоятельной формы систематизации законодательства и ее определение; выявление и анализ характеристик кодификации как высшей формы систематизации законодательства; выявление и обоснование понятия «рекодификация»; определение понятия «кодекс» как материальный результат кодификации и анализ особенностей и типов кодифицированных актов; формулирование рекомендаций и предложений по модернизации нормативно-правовой базы в области систематизации законодательства.

Научная новизна и оригинальность исследования определяется сущностью исследования, которое представляет собой первое в отечественной доктрине исследование, посвященное систематизации и анализу его форм, работу, содержащую ряд выводов и рекомендаций, дополняющих правовую проблему в области систематизации законодательства в выделении новых понятий, а также в усилении и дополнении существующих презумпций в науке общей теории права в Республике Молдова, а также совершенствовании существующей национальной нормативно-правовой базы..

Полученные результаты, способствующие решению важной научной проблемы, заключаются в обосновании понятийного аппарата конкретных и применимых форм систематизации законодательства, имеющем эффект выделения смежных понятийных элементов и выявлении оригинальных определений и видений, восполнении нормативных пробелов и теоретических руководств к комплексному подходу к систематизации законодательства..

Теоретическая значимость состоит в формулировании собственного определения понятия систематизации законодательства как деятельности правовой техники и анализе ее определяющих элементов; предложение собственного определения понятий «инкорпорация», «консолидация», «кодекс»; определение и обоснование понятия «рекодификация» как формы кодификации.

Прикладная ценность исследования отражается в использовании результатов, полученных в повседневной деятельности широких категорий профессиональных юристов, для оптимизации законодательства и проявляется в нескольких предложениях *de lege ferenda*, призванных помочь заполнить нормативные пробелы, укрепить и эволюция правовых норм, в частности, путем дополнения и изменения Закона № 100 от 2017 г. о нормативных актах.

Внедрение научных результатов. Элементы новизны, полученные в результате исследования, используются в учебном процессе при преподавании дисциплины «Общая теория права» на юридическом факультете ULIM. Специальное обращение, содержащее практическое предложение, направлено в Агентство правовых информационных ресурсов.

LISTA ABREVIERILOR

Alin.	aliniat
Art.	articol
lit.	litera
p.	pagină
par.	paragraf
pct.	punct
R.S.S.M.	Republica Sovietică Socialistă Moldovenească
RM	Republica Moldova
UE	Uniunea Europeană
vol.	volum

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. Actualitatea temei supuse investigației nu trezește nicio îndoială și este condiționată de o serie de factori obiectivi.

În primul rând, volumul actelor normative adoptate în Republica Moldova la etapa actuală este unul considerabil, în continuă evoluție. Pentru exemplificare, în anul 2016 au fost adoptate 216 legi, în 2017 – 227, iar în 2018 – 261 (anul 2019 este o excepție, cu doar 87 de legi adoptate, dar acest fapt se datorează blocării procesului legislativ timp de câteva luni). Despre numărul actelor sublegislative, nici nu pomenim. Evident, creația legislativă nu poate fi stopată și se află în continuă evoluție, mai ales în circumstanțele societății moldovenești, aflate într-o tranziție prelungită și cu o orientare declarată de integrare europeană, ce presupune racordarea cadrului legislativ la acquis-ul comunitar. Evoluția societății duce, inevitabil, la necesitatea ajustării cadrului normativ și, implicit, la adoptarea unor noi reglementări, dar și modificarea reglementărilor existente, eliminarea dispozițiilor învechite, eliminarea lacunelor din legislație. În mod evident, această situație nu este specifică doar Republicii Moldova, fiind atestată și în alte sisteme naționale de drept, una din trăsăturile invariabile a oricărui sistem de drept fiind *dinamicitatea* sa — adoptarea și modificarea unor acte normative, abrogarea celor vechi, reexaminarea legislației etc. În principiu, creșterea volumului reglementărilor nu reprezintă o problemă în sine, atâta timp cât se respectă o anumită coerență și sistematicitate în interiorul sistemului legislativ.

În al doilea rând, după cum în mod corect s-a menționat în literatura juridică [212, p. 64], creșterea numărului de acte normative sporește inconsecvența, dezordinea și incongruența acestora. Coliziile în drept sunt un fenomen cărui i-a fost atrasă suficientă atenție, anume datorită manifestării acestuia în multiple ipostaze. Contradicțiile prevederilor normative din diferite acte normative, cu diferită putere juridică sau din diferite ramuri ale dreptului, duc invariabil la greutate în aplicarea și realizarea dreptului.

Pentru asigurarea eficienței dreptului este necesară alinierea continuă a elementelor sale normative, astfel că obținerea unei structuri justificate a masivului normativ poate avea loc, în mod prioritar, prin sistematizarea legislației. Realizarea, prelucrarea și analiza prevederilor legale, gruparea lor, eliminarea lacunelor și contradicțiilor în ordinea existentă, este una din sarcinile unui sistem de drept democratic și transparent, iar sistematizarea legislației reprezintă, astfel, un proces de oportunitate în a găsi și interpreta corect prevederile legale etc.

Motivele indicate impun autoritățile publice, în principal cele legislative, să se implice într-un proces continuu și special — sistematizarea legislației, menit să asigure congruența și

ordonarea actelor normative în sistemul legislației. Acest proces este însă, după cum vom vedea, mult mai complex și mai amplu decât procesul legislativ și nu se limitează la acesta. Mai mult chiar, la fel ca și în cadrul altor forme de realizare a dreptului, deseori în sistematizarea legislației participă o multitudine de subiecte, inclusiv persoane private sau cetățeni.

Din păcate, fenomenul sistematizării legislației nu a constituit obiectul unor studii doctrinare complexe în Republica Moldova sau România, fapt ce constituie un motiv în plus pentru interogările noastre științifice susținute în cadrul prezentei cercetări. În mod similar, cadrul normativ aferent sistematizării este unul subdezvoltat, această latură a activității juridice fiind lăsată în afara reglementărilor complexe, iar legea specială ce conține prevederi dedicate sistematizării legislației este ea însăși neunificată și necesită îmbunătățiri, ce vor fi posibile odată cu implementarea recomandărilor practice ce reies din partea concluzivă a prezentei teze.

Scopul și obiectivele tezei. Teza de doctorat are ca scop cercetarea complexă a activității de sistematizare legislativă din perspectiva teoriei generale a dreptului, pentru identificarea problemelor ce țin de fundamentarea teoretică a acesteia, conceptualizarea fenomenului în general și în particular, prin intermediul elucidării trăsăturilor caracteristice formelor sale de manifestare și evidențierea lacunelor normative și a curențelor doctrinare.

Pentru realizarea scopului, ne-am propus următoarele **obiective**:

1. cercetarea doctrinei juridice și analiza cadrului normativ pentru identificarea opiniilor, teoriilor și prevederilor existente și definirea conceptului de sistematizare a legislației și a elementelor sale definitorii, împreună cu reliefaarea locului acesteia între activitățile de tehnică juridică;
2. identificarea trăsăturilor inerente și definirea conceptului de încorporare ca activitate nelegislativă de sistematizare și conceptualizarea consolidării drept formă independentă a sistematizării legislației și definirea acesteia;
3. identificarea și analiza caracteristicilor codificării ca formă superioară de sistematizare a legislației;
4. dezvoltarea și fundamentarea conceptului de „recodificare”;
5. definirea conceptului de „cod” ca rezultat material al codificării și analiza trăsăturilor și tipurilor actelor codificate;
6. formularea recomandărilor și propunerilor *de lege ferenda* pentru modernizarea cadrului legal în domeniul sistematizării legislației.

Ipoteza de cercetare în prezenta lucrare se focusează pe relevarea esenței conținutului sistematizării legislației, prin analiza și conceptualizarea formelor sale consacrate, precum și a

rezultatelor materiale relevante, alături de îmbunătățirea și fundamentarea unor elemente doctrinare pertinente teoriei generale a dreptului.

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea cadrului conceptual al formelor specifice și aplicabile a sistematizării legislației, având ca efect evidențierea elementelor conceptuale adiacente și expunerea unor definiții și viziuni originale, în vederea completării lacunelor normative, precum și pentru orientarea teoretică spre o abordare comprehensivă a sistematizării legislației.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute este determinată de esența cercetării, care reprezintă un prim studiu în doctrina națională dedicat totalmente sistematizării și analizei formelor sale, lucrarea conținând o serie de concluzii și recomandări ce completează problematica juridică în domeniul sistematizării legislației, iar rezultatele obținute se materializează în definiții proprii, în reliefarea conceptelor noi, precum și în fortificarea și completarea prezumțiilor existente în știința teoriei generale a dreptului din Republica Moldova, precum și perfecționarea cadrului normativ național existent.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante constau în fundamentarea formelor specifice și aplicabile a sistematizării legislației, prin evidențierea elementelor conceptuale adiacente, fapt ce a condus la formularea unor definiții și viziuni originale și a generat unele concepte actualizate, în vederea completării lacunelor normative, consolidarea și evoluția reglementărilor legale adiacente, precum și pentru orientarea spre o abordare comprehensivă a sistematizării legislației.

Astfel, în lucrarea de față am efectuat un studiu complex al activității juridice de sistematizare a legislației, în urma căruia putem desprinde următoarele **rezultate** teoretico-practice, ce contribuie la soluționarea problemei științifice enunțate.

Din punct de vedere **teoretic**, putem reține:

1. formularea unei definiții proprii a conceptului de sistematizare a legislației ca activitate de tehnică juridică și analiza elementelor sale definitorii;
2. propunerea definițiilor proprii a conceptelor de „încorporare”, „consolidare”, „cod”;
3. definirea și fundamentarea conceptului de „recodificare”, ca formă a codificării;

Din punct de vedere **practic**, lucrarea prezintă mai multe propuneri de lege ferenda, menite să contribuie la completarea lacunelor normative, la consolidarea și evoluția reglementărilor legale, în particular prin completarea și modificarea Legii nr. 100 din 2017 cu privire la actele

normative, dar și propunerea îndreptată Agenției Resurse Informaționale Juridice implementarea câmpului „codul de clasificare” în cadrul SIA „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova” și asigurarea posibilității de interogare a bazei de date conform acestui criteriu.

Valoarea aplicativă a tezei se reflectă și în utilizarea rezultatelor obținute în activitatea cotidiană a unor categorii largi de profesioniști ai domeniului juridic, pentru eficientizarea dreptului. Astfel, ideile și concluziile din prezenta teză pot fi folosite:

- în plan teoretico-științific, ca sursă științifică pentru abordarea comprehensivă a sistematizării legislației și dezvoltarea în noi studii și lucrări a conceptelor adiacente;
- în plan didactico-disciplinar, ca sursă didactică utilizată în cadrul studiului activității de sistematizare în cadrul cursului de teorie generală a dreptului;
- în plan normativ, ca bază pentru îmbunătățirea legislației;
- în plan administrativ, ca imbold pentru perfecționarea accesibilității legislației prin intermediul SIA „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova”.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Lucrarea de doctorat a fost elaborată în cadrul Facultății Drept a Universității Libere Internaționale din Moldova, fiind examinată atât în ședința catedrei, cât și în ședința Seminarului Științific de Profil interuniversitar la specialitatea 551.01-Teoria generală a dreptului. Elementele de bază, tezele primare, concluziile și rezultatele prezentei cercetări au fost aprobate prin participarea la conferințe și expuse în publicațiile doctorandei în materialele conferințelor și reviste de specialitate acreditate, printre care:

1. Postu, Ion; **Tentiuc, Elena.** „Repere conceptuale privind recodificarea și decodificarea ca forme ale sistematizării legislației”. In: *Revista Națională de Drept*. 2021, nr. 1(243), pp. 110-121. ISSN 1811-0770. (1.0 c.a.)
2. Postu, Ion; **Tentiuc, Elena.** „Clasificarea actelor codificate”. In: *Supremația Dreptului*. 2021, nr. 1, pp. 84-91. ISSN 2345-1971. (0.6 c.a.)
3. Postu, Ion; **Tentiuc, Elena.** „Repere conceptuale ale încorporării, ca formă simplă a sistematizării legislației”. In: *Studii Juridice Universitare*. 2021, nr. 1, pp. 75-83. ISSN 1857-4122 (0.7 c.a.)
4. **Tentiuc, Elena.** „Conceptul și trăsăturile actului codificat (Codului)”. In: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2021, nr. 2(57), pp. 53-60. ISSN 1857-2405. (1.0 c.a.)
5. **Tentiuc, Elena.** „Analiza locului și rolul consolidării în sistematizarea legislației”. In: *Știință, educație, cultură*. Vol.1, 11 februarie 2022, Comrat. Comrat, Republica

Moldova: Universitatea de Stat din Comrat, 2022, pp. 405-415. ISBN 978-9975-83-176-5; 978-9975-83-177-2. (0.9 c.a.)

6. **Tentiuc, Elena.** „Considerații doctrinare privind tehnica sistematizării actelor normative”. In: *Studii Juridice Universitare*. 2015, nr. 3-4, pp. 186-190. ISSN 1857-4122 (0.25 c.a.)

Sumarul compartimentelor tezei. Teza de doctorat „Sistematizarea legislației — factor de condiționare a eficacității dreptului” reprezintă un studiu elaborat după o structură impusă de însăși natura fenomenului juridic studiat. Lucrarea este structurată în patru capitole, divizate în paragrafe și subparagrafe, dedicate cercetării unui obiectiv sau reliefării unor aspecte definitorii pentru cercetarea noastră. Teza conține trei adnotări în limbile română, rusă și engleză și o Introducere, care cuprinde fundamentarea generală a temei de cercetare aleasă; scopul și obiectivele tezei; metodologia de cercetare aplicată; importanța teoretică și practică; rezultatele atinse și aprobarea rezultatelor cercetării.

În primul capitol, intitulat în mod clasic, „**Abordări doctrinare și normative cu privire la sistematizarea legislației și formele sale**” sunt analizate concepțiile mai multor doctrinari referitoare la sistematizarea legislației și formele sale, sunt pregătite fundamentele cercetării ce urmează, se scot în evidență construcțiile dezvoltate în doctrina noastră, dar și străină (cu precădere, rusă). Tot acolo am efectuat și o analiză concisă (pe motiv de absență a conținutului normativ) a reglementărilor legale privind sistematizarea legislației.

În Capitolul 2. „**Natura juridică a sistematizării legislației și formelor sale**” ne-am propus studiul sistematizării legislației ca activitate tehnico-juridică de eficientizare a reglementărilor legale. Pentru aceasta a fost nevoie să conturăm conceptul de „sistematizarea legislației” printre altele conexe (de exemplu, cele de „sistematizare a dreptului” sau de „sistematizare a actelor normative”). La fel am analizat elementele definitorii ale sistematizării legislației, prezentând caracteristicile sale, obiectivul, importanța și obiectele sale, precum și principiile speciale și generale ale sistematizării legislației.

În Capitolul 3 „**Incorporarea și consolidarea ca forme de sistematizare a actelor normative**”, am făcut o primă analiză a celor mai simple forme de sistematizare. Astfel, în primul paragraf „Natura juridică, trăsăturile și particularitățile încorporării, ca formă simplă a sistematizării legislației” am studiat reperele conceptuale ale încorporării și clasificarea formelor acesteia, iar în paragraful „Locul și rolul consolidării legislației în sistematizarea legislației” ne-am axat pe repere conceptuale ale consolidării legislației și diferența dintre consolidare și alte forme de sistematizare.

Capitolul 4, dedicat codificării, este intitulat sugestiv „**Codificarea — forma superioară a sistematizării legislației**”, denumire ce reia, într-o formă redactată, o formulă încetățenită de reputatul savant român Ilariu Mrejeru. În cadrul acestui capitol, cu cele mai multe implicații practice, am studiat natura juridică, trăsăturile și particularitățile codificării, analizând definiții conceptuale ale codificării, trăsăturile, scopurile și sarcinile codificării, principiile codificării și, evident, diferența dintre codificare și alte forme de sistematizare. Al treilea paragraf al capitolului a fost dedicat analizei tipurilor și formelor codificării legislative și coraportului dintre „codificare”, „decodificare” și „recodificare”. În cadrul acestui paragraf am propus conceptualizarea termenului de recodificare și am dezbătut fenomenul decodificării. Ultimul paragraf al capitolului este dedicat rezultatului material al codificării — actelor codificate sau, mai simplu, codurilor. Pentru a reliefa esența acestora au fost necesare clarificări terminologice și precizări ale naturii actului codificat, studiul trăsăturile codului și analizarea tipurilor și clasificarea actelor codificate.

Fiecare capitol se încheie cu prezentarea unor concluzii pertinente pe marginea aspectelor cercetate în cadrul capitolului respectiv, însă cele patru capitole reflectă nu doar cercetările înregistrate până la această dată, ci prezintă interogările doctorandei asupra cadrului normativ actual, precum și viziunea autoarei în privința abordărilor teoretice studiate și propunerea unor soluții proprii.

În final sunt prezentate concluziile generale la care am ajuns și sunt formulate propuneri *de lege ferenda* și recomandări evidențiate pe parcursul studiului. Încheie lucrarea bibliografia, ce conține sursele utilizate la realizarea cercetării, într-un număr impunător, cu un vast areal geografic și științific.

1. ABORDĂRI DOCTRINARE ȘI NORMATIVE CU PRIVIRE LA SISTEMATIZAREA LEGISLAȚIEI ȘI FORMELE SALE

1.1. Considerații teoretice privind sistematizarea legislației și formele sale

Sistematizarea legislației are ca scop stabilizarea ordinii de drept, aducerea reglementării normative într-un instrument care asigură funcționarea normală a vieții publice, gestionarea cea mai eficientă a afacerilor publice în interesul individului.

Ca urmare a sistematizării, se elimină contradicțiile dintre normele legale, se abrogă și se creează norme noi, mai perfecte, care corespund nevoilor de dezvoltare a societății. Acestea sunt grupate pe criterii sistemice speciale, sunt combinate în coduri, colecții legislative și alte acte sistematizate.

În statele în care la baza sistemului de drept stă precedentul judiciar, sistematizarea normelor juridice reprezintă o problemă dificilă, deoarece legislația contemporană recunoaște doar în mod formal viabilitatea normativă a precedentelor și a obiceiurilor juridice.

În pofida importanței sistematizării pentru eficientizarea procesului de creare și de aplicare a dreptului, *în doctrina națională* acestui fenomen i-au fost dedicate puține studii de specialitate. Cu regret, analiza fenomenului sistematizării legislației a fost ignorată de doctrinarii autohtoni, fiind abordată tangențial doar în cadrul lucrărilor de teorie generală a dreptului. În Republica Moldova nu există studii distincte consacrate sistematizării sau, cel puțin, unor forme ale acesteia. O excepție în acest sens o reprezintă articolul „Aspecte teoretice privind sistematizarea actelor normative” [102] semnat de conducătorul științific al prezentei teze, dr. conf. univ. Ion Postu. De fapt, în virtutea volumului redus, această contribuție are scopul de a puncta anumite linii directoare și de a identifica perspective de cercetare pentru știința autohtonă, aducând împreună concepte răslețite conexe fenomenului sistematizării. De fapt, autorul dr. Ion Postu este unul dintre puținii autori care, grație interesului științific în domeniul elaborării actelor normative, a atins fenomenul sistematizării legislației în cadrul publicațiilor sale.

Totodată, în privința legiferării există mai multe studii autohtone, unul dintre primele fiind lucrarea „Tehnica legislativă” [87], semnată de Boris Negru și Violeta Cojocaru încă în 1997, care ne-a fost utilă pentru analiza și edificarea conceptelor de tehnică legislativă, analiza actului normativ și, desigur, sistematizarea legislației. Printre contribuțiile recente pot fi menționate articolele doctorandului de la Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM Emil Găgiu — „Procesul legislativ în calitate de traducere în termeni juridici a voinței națiunii” [56] și „Principiile tehnicii legislative – factor de asigurare a durabilității” [55] sau cele ale doctorandei Larisa Buga —

„Tehnica legislativă și rolul ei în activitatea de legiferare” [11], „Unele aspecte privind tehnica juridică și crearea dreptului” [10] și „Cu privire la tehnica legislativă și activitatea de legiferare” [9].

Vorbind despre teoreticienii autohtoni consacrați, prof. D. Baltag, prof. Gh. Avornic sau prof. Boris Negru, trebuie să spunem că în manualele acestora dedicate teoriei generale a dreptului, sistematizării legislației (sau dreptului) îi sunt dedicate câte două, maxim trei pagini. Toți cei trei autori numiți menționează lapidar câte o definiție a sistematizării și nominalizează, la fel ca și legiuitorul nostru, existența a două forme principale de sistematizare — încorporarea și codificarea, fără cel puțin a menționa alte forme cercetate în doctrină sau regăsite în practică.

Autorii B. Negru și A. Negru [88, p. 372-373] folosesc termenii „sistematizarea legislației” și „sistematizarea actelor normative” în paginile aceleiași lucrări în calitate de sinonime însă **nu oferă nicio definiție a fenomenului**, la fel ca și ceilalți autori numiți. În schimb, în toate cele trei lucrări analizate, sunt aduse definiții similare ale codificării și încorporării, fapt care denotă o anumită stabilitate în terminologia utilizată în doctrina națională.

Prof. D. Baltag preferă să folosească în manualul său Teorie generală a dreptului [5, p. 363] noțiunile de „sistematizarea actelor normative” și, respectiv, de „sistem al actelor normative” și face o distincție între acesta din urmă și „sistemul dreptului”. În mod similar, și prof. Gh. Avornic [4, p. 330] dezbătuie deosebirea dintre „sistemul juridic”, „sistemul dreptului” și „sistemul legislației”, fapt care permite conturarea unor concepte mai elaborate ale sistematizării. Referindu-se la codificare, atât Gh. Avornic [4, p. 331], cât și D. Baltag [5, p. 365] enumeră pe scurt etapele acesteia și se rezumază la o scurtă diferențiere a acesteia de încorporare, ca formă inferioară a sistematizării.

În afara preocupărilor teoretice, au loc anumite abordări tangențiale ale sistematizării prin prisma unor ramuri sau instituții de drept specifice. Ca exemplu, poate servi articolul Nataliei Saitarli „Sistematizarea și codificarea cadrului juridic de reglementare a administrației publice locale” [111], în care autoarea argumentează necesitatea sistematizării tuturor actelor aferente domeniului organizării administrației publice locale și conceperea unui cod al colectivităților locale, care să reglementeze în întregime acest domeniu.

Putem bănuși doar că absența unui interes sporit din partea doctrinarilor autohtoni se datorează, pe de o parte lipsei unei bogate tradiții de sistematizare a legislației naționale (s-o recunoaștem, sistemul nostru de drept, grație volumului mai mic al reglementărilor, este cu mult mai ordonat și mai puțin expus vicisitudinilor normative decât cele ale statelor din vecinătate), iar, pe de altă parte, predominării masive în cadrul sistematizării a formei superioare a acesteia —

codificarea, care prezintă în acest fel un mai mare interes din punct de vedere al tehnicii legislative, cu procedee și mijloace specifice legiferării.

Așa sau altfel, anume vidul doctrinar existent ne-a motivat să ne aplecăm asupra acestei tematici și să elaborăm prezenta teză, susținută de câteva publicații în revistele de specialitate, mai ales că nicio cercetare similară nu a făcut obiectul unei teze de doctorat în Republica Moldova.

În schimb, *în România*, recent, în 2014, a fost susținută o teză de doctorat intitulată „Elaborarea și sistematizarea actelor normative” [7]. Lucrarea, susținută în cadrul Școlii doctorale drept a Academiei „Alexandru Ioan Cuza” din București de către Adrian Băncilă sub conducerea prof.univ.dr. Bădescu Mihai, este dedicată, în mare măsură, procedurilor normative românești și comunitare și, contrar titlului, oferă sistematizării **doar câteva pagini**. Ne-am fi așteptat de la un asemenea studiu doctoral la o tratare mai elaborată a problematicii sistematizării, însă, din păcate, conținutul tezei reia telegrafic câteva abordări cunoscute referitoare la sistematizare și formele acesteia și nu formulează nicio definiție, concept sau propunere privitoare la sistematizarea legislației. Putem constata că și în cadrul acestei cercetări sistematizarea a fost privită ca un accesoriu al procesului normativ, fiindu-i negat dreptul la independență.

În general, totuși, doctrina din România este mai bogată în acest domeniu. În primul rând, în cadrul cercetărilor doctrinare a beneficiat de o largă recunoaștere „codificarea” ca formă superioară a sistematizării, mai ales privită în cadrul tehnicii legislative. Astfel, un prim pilon îl reprezintă monografia din 1979 intitulată „Tehnica legislativă” [85], elaborată de Ilariu Mrejeru, membru la acea vreme al Consiliului Legislativ (organ consultativ pe lângă Parlament, care are între prerogativele sale și sistematizarea legislației). Pe lângă incontestabilele beneficii aduse de această lucrare, trebuie să menționăm că aceasta a conturat pe multe decenii înainte viziunile doctrinarilor în privința codificării, impunând caracterul legislativ al acțiunii deasupra celui sistematizator. Din păcate, această lucrare nu acordă atenție și altor forme de sistematizare.

O altă lucrare românească de căpătâi (nu doar pentru problematica noastră, ci pentru întreaga teorie a dreptului) o reprezintă cartea „Introducere în Teoria Generală a Dreptului” [12] semnată de Ioan Ceterchi și Ion Craiovan, publicată în mai multe ediții (prima — 1993), iar prevederile sale (lapidare) referitoare la încorporare sau codificare au servit drept sursă de inspirație pentru mai mulți autori din Republica Moldova.

Manualul „Teoria Generală a Dreptului” [97] semnat de distinsul prof. Nicolae Popa are meritul de a fi printre puținele care a atribuit sistematizarea legislației tehnicii juridice, indicând asupra locului acesteia în sistemul științei și practicii juridice. Fraza „*conceptul de sistematizare a legislației, pus în lumină în cadrul preocupărilor de tehnică juridică răspunde unor necesități de a se pune în ordine multitudinea de acte normative, de a se realiza o simplificare, reducere și*

concentrare a reglementărilor” a fost perpetuată în majoritatea lucrărilor tangențiale cu sistematizarea legislativă.

Doctrinarul român Dumitru Mazilu [80] are meritul de a fi descris pe larg etapele cronologice inerente codificării, oferind o descriere sistemică a acestora, însă cu o profundă amprentă legislativă.

Merită menționată lucrarea doctrinarului român Mihai Grigore, dedicată tehnicii normative [58], în care cercetează în mod integralist „sistematizarea, unificarea și coordonarea legislației”, oferind o perspectivă comparată și istorică asupra fenomenului.

În cadrul cercetării materialului în cadrul prezentei teze, de un real folos a fost și lucrarea autorilor români Florin Făiniși și Victor Alexandru Făiniși intitulată „Studiu comparativ privind metodologia de elaborare a actelor normative” [53]. Aceasta conține un capitol întreg dedicat analizei legislației diferitor state europene în privința sistematizării și concentrării legislației în coduri. Autorii trec în reviste specificul codificării în Franța, Germania, Italia, Luxembourg, Spania, Belgia și Bulgaria, precum și la nivel comunitar.

Tematica sistematizării legislației și, în mod special, codificarea, este abordată și în lucrările dedicate legisticii ale prof. I. Vida [119] și V.D. Zlătescu [122], care oferă perspective originale asupra acestora.

Nu vom menționa aici și alte surse derivate, care reproduc conceptele încetățenite, ci vom constata doar că în literatura juridică din România fenomenul sistematizării este abordat mai complex decât în Republica Moldova, însă considerabil mai puțin decât în doctrina rusă.

Consistența abordărilor și studiilor doctrinare în **știința juridică rusească** are și o motivație obiectivă — consolidarea izvoarelor normative are în Rusia puternici rădăcini istorice, or primele încercări de sistematizare legislativă au avut loc încă în sec. XI-XII, în culegerea de legi rusești „Adevărul rus” („Русская правда”). Indiscutabil, problematica sistematizării a atins apogeul interesului științific în perioada sovietică, mai ales grație construcției masive a URSS, care prevede o legislație extrem de dispersată.

Printre autorii sovietici care s-au aplecat asupra conceptelor de sistematizare a legislației sau a formelor sale, merită menționați D.A. Kerimov (Д.А. Керимов) cu lucrarea „Кодификация и законодательная техника” [190] („Codificarea și tehnica legislativă”), publicată la Moscova în 1962. În această cărțuie de doar 104 pagini, în patru capitole, autorul dezbate referitor la importanța codificării pentru întărirea legitimității, formele sistematizării, dezvoltarea conceptelor de codificare și de tehnică legislativă și descrie etapele de bază ale activității de codificare. Lucrarea a configurat conștiința juridică rusă, îndrituind cercetările ulterioare pe acest făgaș, mai ales în sensul considerării codificării drept o formă a legiferării, dar și în privința consolidării, pe

care D.A. Kerimov a definit-o drept cea mai înaltă formă a unei varietăți de încorporare (poziție pe care o vom combate în paginile prezentei teze).

O contribuție importantă în cercetarea „sistemizării în drept” o are academicianul sovietic S. S. Alexeev (С.С. Алексеев). Principalele abordări ale sistemicității dreptului au fost abordate de acesta încă în 1973 în cadrul prelegerilor sale, însă au fost materializate pe deplin în lucrarea sa monografică fundamentală „Общая теория права” („Teoria generală a dreptului”), care a fost publicată în 1981 (în prezenta cercetare am folosit o ediție revizuită și completată a lucrării, publicată în 2009 la Moscova [126]). Această lucrare a oferit un concept general, a definit formele și tipurile de ordonare a reglementărilor legale și a actelor juridice normative și a propus abordări pentru crearea Codexului de legi ca act special de sistematizare a actelor legislative existente.

Conceptul de sistematizare în drept este definit de S.S. Alekseev ca „*activități pentru asigurarea sistemicității dreptului, pentru aducerea actelor normative existente într-un sistem unic, convenit, integral*”. Sistematizarea în drept este analizată „în unitate, în interdependență” de alte fenomene juridice ale unei ordini sistemice — un concept general comun de „sistemicitate a dreptului” și „sistemul legislației”.

Autorul se oprește asupra sistematizării în drept, care este legată atât în general de sistemicitatea dreptului, cât și de activitatea legislativă, care „afectează, în primul rând, în mod direct materialul normativ format în procesul legiferării, adică dreptul ca atare și, în al doilea rând, raționalizarea sistemului legislativ”.

Reputatul savant are meritul de a fi identificat și descris *funcțiile sociale* ale sistematizării, pe care le examinează în mai multe planuri. În primul rând, nivelul de sistematizare în drept este considerat de autor ca o trăsătură esențială a dreptului în general și subliniază că „*legislația sistematizată, ordonată este un indicator că forma externă a acestui sistem juridic național este adecvată uneia dintre proprietățile esențiale ale dreptului — sistemicitatea*”. În același timp, subliniază faptul că activitățile de elaborare activă a legii încurcă din ce în ce mai mult sistemul de drept și sistemul legislației. În al doilea rând, autorul leagă sistematizarea în drept cu alte fenomene juridice — tot ceea ce se referă la valoarea legii, eficacitatea și legalitatea acesteia depinde în mare măsură de sistematizare. S.S. Alexeev concentrează atenția asupra consecințelor subestimării cerințelor de sistematizare în drept, care duc în cele din urmă la o scădere a eficacității reglementării legale. Problematika funcțiilor sociale ale sistematizării a fost abordată și de Yu. Yu. Vetitnev (Ю.Ю. Ветютнев) în articolul intitulat sugestiv „Социокультурные функции юридической систематизации” [151] („Funcțiile socioculturale ale sistematizării juridice”).

Unul dintre cei mai prolifici în domeniul sistematizării autori contemporani ruși este și Alexandr Nikolaevici Ceășin (А. Н. Чашин). Manualul său de teorie generală a dreptului [262],

publicat la Moscova în 2008, conține un capitol voluminos dedicat sistematizării, însă o bună parte din acesta este acordat codificării, fiind cercetate inclusiv direcțiile de codificare a legislației în diferite ramuri ale dreptului rus. Interesul pentru codificare este de înțeles, având în vedere că A.N. Ceașin este autorul unei teze de doctorat intitulată „Кодификация в сфере российского законодательства: теория, история и перспективы” [261] („Codificarea în domeniul legislației ruse: teorie, istorie și perspective”), susținută în 2013 la *Московская государственная юридическая академия имени О. Е. Кутафина*. În cadrul cercetării, autorul analizează istoriografia dezvoltării punctelor de vedere teoretice ale cercetătorilor în domeniul codificării, istoria și fundamentele teoretice ale codificării legislației, institutul codificării în Rusia modernă și direcții promițătoare de codificare a legislației ruse, evidențiind în acest sens necesitatea adoptării prioritare a unor astfel de acte normative codificate precum Codul pensiilor al Federației Ruse, Codul medical al Federației Ruse, Codul Federației Ruse privind statutul judecătorilor, Codul Federației Ruse cu privire la alegeri și referendum, Codul social al Federației Ruse, Codul investițiilor al Rusiei Federația ș.a.

A. N. Ceașin vine cu o propunere întâlnită și la alți autori — pentru a asigura un echilibru între dinamismul și stabilitatea legislației codificate, ar trebui stabilită ca o condiție prealabilă pentru adoptarea legilor de modificare a actului juridic normativ codificat, dispoziția conform căreia toate modificările intră în vigoare nu mai devreme de 1 ianuarie din anul următor și dacă este necesar să se introducă modificări mai devreme de această dată, este necesar un număr calificat de voturi ale deputaților din Duma de Stat a Adunării Federale a Federației Ruse. Această propunere o considerăm inoportună, or din punctul nostru de vedere pare mult mai judicioasă prevederea conținută în legislația noastră, care prevede că „pentru legile care modifică Codul fiscal, Codul vamal și Legea nr. 1380/1997 cu privire la tariful vamal, precum și pentru legile de punere în aplicare a titlurilor Codului fiscal și a legilor ce țin de politica fiscală, data intrării în vigoare trebuie să survină nu mai devreme de 6 luni de la data publicării legilor respective” [68, art. 56, alin. (2)], restricționând astfel cercul limitărilor la o categorie distinctă de coduri dispozițiile cărora merită o protecție sporită în sensul stabilității. Admitem posibilitatea ca această normă să fie extinsă și pentru alte acte normative (codificate sau nu), însă îngreunarea procedurii de modificare a **tuturor** codurilor apare nejustificată.

Un real interes pentru cercetarea noastră l-a prezentat tratarea în detaliu de către A.N. Ceașin a rezultatului codificării — codul. Poziția autorului reiese și din titlul unui articol publicat în 2014 — „Кодекс: первый среди равных” [260] („Codul: primul dintre egali”). Unele dintre abordările autorului la acest subiect au fost tratate și dezvoltate de către noi în capitolul 3, în care am susținut,

cu argumente suplimentare, necesitatea evidențierii rolului codurilor între alte legi de aceeași categorie.

Merită menționată și poziția autorului în privința formelor codificării. În articolul „Formele codificării” [264], A.N. Ceașin face o clasificare a formelor codificării, luând drept criteriu de atribuire activitatea legiuitorului, intenționând să combată ideea că codificarea actelor juridice normative este un fenomen cu variabilitate redusă, inflexibil, afirmând că de fapt, legiuitorul, în funcție de sarcinile specifice cu care se confruntă și așteaptă să fie rezolvate, poate utiliza mai multe forme de codificare a actelor juridice normative. A. N. Cîșin distinge trei forme: (1) versiunea clasică a codificării legislației; (2) activitatea legiuitorului, în care actul normativ codificat actual, dar învechit, este înlocuit cu unul nou și (3) acțiuni ale legiuitorului pentru modificarea și completarea permanentă a actului juridic normativ de codificare adoptat anterior. Autorul este astfel unul dintre primii care abordează în doctrina rusă fenomenele decodificării și recodificării, dezvoltate în știința juridică occidentală (italiană și franceză, în principal). Aici trebuie să spunem că începând cu anii 2010 acest termen (neutilizat în doctrina autohtonă sau din România) apare tot mai des în lucrările doctrinarilor ruși, fiind catalogat de unii drept o *etapă*, de alții drept o formă a codificării.

Unele dintre lucrările citate în cadrul cercetării noastre și care merită menționate în context sunt „Кодификация, декодификация и рекодификация гражданского законодательства: зарубежный опыт и перспективы России” [240], „Декодификация уголовного законодательства России: реальность или перспектива?” [251], „Акты конституционного правосудия как фактор декодификации” [192] și, desigur, ciclul de lucrări dedicat fenomenului, semnate de A. M. Vartanean — „К вопросу о кодификации и декодификации хозяйственного законодательства” [144], „Кодификация, декодификация и рекодификация: понятие, сущность, взаимосвязь” [145], „О соотношении понятий «кодификация», «декодификация» и «рекодификация»” [146]. Fiind concepte noi pentru doctrinele est-europene, decodificarea și recodificarea nu au beneficiat deocamdată de o cercetare aprofundată, astfel că în cadrul paragrafului dedicat formelor codificării am aduse împreună considerentele savanților ruși și a celor europeni, care au stat la baza promovării acestor termeni.

Unul dintre promotorii concepției moderne de recodificare, este profesorul francez Rémy Cabrillac, ce prezintă în cadrul articolului său „The Difficulties of the Recodification (D’un code à l’autre, les difficultés d’une recodification)” [281], citat adesea în literatura rusă, exemple de recodificare a materiei civile în diverse state ale familiei romano-germanice de drept. Un alt autor occidental, ce consideră că recodificarea este mai mult decât un simplu proces de producere a unui cod nou și tratează problema recodificării este Michael McAuley [300]. În același context au fost

analizate și utilizate în prezenta cercetare lucrările clasice ale autorilor europeni Luis Diez-Picazo y Ponce de Leon „Codificación, Descodificación y Recodificación” [293] și Ewoud Hondius „Recodification of the Law in the Netherlands” [298].

Din punct de vedere al tehnicii legislative, sistematizarea (de fapt, în principal, codificarea) au fost dezbătute în lucrările cercetătorilor dedicate tehnicii legislative.

Daniil Viktorovich Ciuhvicev (Д.В. Чухвичев) consideră că codificarea, ca formă a sistematizării, reprezintă „o formă foarte specifică de legiferare” și îi alocă aproape o pătrime din volumul manualului său intitulat „Tehnică legislativă” [265,]. În cadrul articolelor separate, autorul menționat abordează problematica actelor codificate [266, p. 6], a procesului codificării [267, p.24-41], dar și ajută la o mai bună înțelegere a rolului și locului codificării prin articole dedicate acestui fenomen în școlile de drept franceză [269] și germană [268]. În principiu, lucrările lui Ciuhvicev au contribuit în mod esențial la exemplificarea abordării din perspectiva legiferării a codificării, însă, așa cum vom dezbate în capitolul 2, fenomenul codificării merită a fi privit mult mai larg decât o simplă formă de legiferare.

Printre alte lucrări recente dedicate tehnicii juridice, ce tratează problematica sistematizării, putem evidenția „Юридическая техника” [187] (2011) de Tatiana Vasilievna Kashanina (Т. В. Кашанина), care are meritul de a defini principiile sistematizării și de a evidenția cauzele obiective și subiective ale sistematizării; manualul „Юридическая техника” [163] (2015) de A.S. Grigoriev (А.С. Григорьев), care prezintă o listă considerabilă a principiilor sistematizării; manualul „Юридическая техника” [197] (2014) de Yu.K. Krasnov, V.V. Nadvikova și V.I. Șcatulla (Ю.К. Краснов, В.В. Надвикова și В.И. Шкатулла), utilizat pentru diferențierea tehnicii legislative de tehnica juridică și, desigur, o lucrare deosebită — „Юридическая техника: юридический словарь-справочник” [208] (2017) de A.B. Малько, care a servit drept sursă enciclopedică pentru formularea conceptelor.

Raportul dintre sistemul dreptului și sistemul legislației a fost analizat în cadrul mai multor articole științifice.

Așa, S.V. Вошно (С. В. Бошно) în cadrul articolului „Система права и система законодательства” [139] („Sistemul de drept și sistemul legislației”) face o analiză a principalelor elemente ale sistemului dreptului și le contrapune formelor încetățenite de sistematizare a legislației.

E. S. Vlasenkova (Е. С. Власенкова) concluzionează, într-o lucrare similară, că sistemul legislației este subiectiv datorită dependenței sale de autoritățile publice care își exercită puterile în domeniul legiferării; pe de altă parte, la elaborarea normelor, legiuitorul este ghidat de legitățile obiective care guvernează funcționarea legii și afirmă că sistemul dreptului, fiind un sistem

unificat în interior, este cuprins în sistemul legislației, care, la rândul său, este o formă de exprimare a sistemului de drept [153, p. 27-29], opinie cu care nu suntem de acord și în cadrul capitolului 1 vom argumenta că sistemul legislației se raportează la sistemul dreptului ca parte la întreg. Și cercetătoarea Ksenia Sergeevna Eltsova (К. С. Ельцова) rezumază că „dreptul nu poate exista în afara legislației și legislația în sensul său cel mai larg este dreptul” [167, p. 74].

În articolul „Соотношение системы права и системы законодательства в РФ” [234, p. 175-177] („Corelația dintre sistemul juridic și sistemul legislației din Federația Rusă”) autorii S. A. Sazanova și A. A. Cimuj (С.А. Сазанова; А. А. Чмуж) caracterizează coraportul dintre sistemul legislației și sistemul dreptului, iar într-un articol similar [236, p. 207-209], cercetătorii A. N. Sahno și M.V. Melnikova (А. Н. Сахно; М. В. Мельникова) indică câteva diferențe relevante dintre aceste două concepte.

Sistematizarea, în general, a beneficiat în literatura rusă de mai multe lucrări monografice. Una dintre cele mai cunoscute și citate este cartea „Систематизация нормативно-правовых актов” [132] („Sistematizarea actelor normativ-juridice”), publicată în 1993 de un colectiv de autori — В. М. Баранов, Т. Н. Рахманина și В. М. Сырых. Ulterior, Tatiana Nikolaevna Rahmanina a continuat într-o manieră prodigioasă cercetarea fenomenului sistematizării, publicând desinestător o monografie dedicată formei superioare de codificare, intitulată sugestiv „Кодификация законодательства” [230] („Codificarea legislației”). Aceasta și alte articole conexe [229, p. 30-39] au servit drept fundamentare pentru impulsivitatea studiului codificării actelor normative.

Dintre lucrările monografice recente dedicate sistematizării merită a fi menționată lucrarea „Техника систематизации права: теоретические основы и инструментарий” [161] („Tehnica sistematizării dreptului: fundamente teoretice și instrumentariu”), publicată în 2016 de Polina Yurievna Gordienko (П. Ю. Гордиенко), ce descrie fundamentele teoretice ale sistematizării legislației și atrage o atenție sporită mijloacelor și procedurilor de tehnică juridică folosite în practica sistematizării juridice. Această lucrare, alături de articolele conexe „Систематизация права: проблема сущности и юридической природы” [159, p. 27-34] și „Процедурные средства учетного типа в юридической технике правосистематизационной практики: проблема сущности и функций” [162, p. 29-40], conturează viziunea autoarei referitoare la sistematizare ca parte a tehnicii juridice. P. Yu. Gordienko vine cu o definiție proprie: „*tehnica de sistematizare juridică este o parte a tehnicii juridice, care este un sistem de reguli și mijloace implementate în mod consecvent care determină calitatea juridică nu numai a actelor normative actuale de reglementare proiectate, ci și, în multe privințe, a sistemului juridic în ansamblu*”.

Autoarea, distinge anumite grupuri de reguli ca parte a tehnicii juridice pentru sistematizarea dreptului: cele procedurale, concepute pentru a determina cerințele atât pentru implementarea procedurilor corespunzătoare ale diverselor tipuri de activitate juridică, cât și pentru formarea viitoarei vieți juridice a diferitor tipuri de acte juridice; cele materiale și politice, reprezentând criteriile pentru evaluarea oricăror acte și acțiuni juridice semnificative ca rezultate ale activităților juridice ce reglementează relațiile materiale și politice în societate (justiție, democrație, legalitate, umanism etc.); cele logico-textuale, care permit evaluarea corectitudinii alegerii și utilizării tehnicilor corespunzătoare; cele structurale, ce definesc criteriile folosirii mijloacelor tehnicii juridice în activitățile de construire a materiei juridice normative. Conținutul lucrării a fost folosit pentru diferențierea conceptelor de tehnică juridică, tehnică legislativă, sistem al dreptului și sistem al legislației.

O altă monografie ce tratează problematica sistematizării este lucrarea „Российский и зарубежный опыт систематизации законодательства о спорте” [241] („Experiență rusă și străină în sistematizarea legislației sportive”), publicată la Moscova în 2011 de Andrey Alexandrovich Soloviev (А.А. Соловьев). Deși tratează dreptului sportului ca ramură complexă a legislației și se concentrează pe perspectivele și modelele altor state de sistematizare a legislației anume în acest domeniu, lucrarea reprezintă o contribuție valoroasă în domeniul sistematizării, oferind perspective noi asupra procesului continuu de sistematizare, dar și prin abordarea subiectului recodificării și identificarea sarcinilor acesteia. Conceptul lui Soloviev de ciclu funcțional-ontologic de sistematizare a legislației într-un anumit domeniu al relațiilor sociale, care include un anumit set complex de etape a fost dezvoltate și într-un articol special [242, p. 147]. Plusvaloare științei juridice se aduce și prin analiza de către autor a codificării complete (presupune acoperirea și compensarea maximă posibilă a materialului de reglementare) și codificării parțiale (specială) a materialului de reglementare, ce se încheie cu adoptarea unui cod care reglementează unul sau mai multe segmente ale unui domeniu mai larg de reglementare — domeniul relațiilor sociale.

Monografia „Основы структурирования кодифицированных актов” [135] („Bazele structurării actelor codificate”) publicată la Moscova în 2011 de Veronica Nikolaevna Barsukova (В. Н. Барсукова) este dedicată problemelor de actualitate ale formării structurii actelor codificate ale Federației Ruse. Sunt analizate esența, etapele și tehnologia structurării acestor acte, precum și regulile tehnicii juridice și specificitatea acestora în raport cu tehnica structurării actelor codificate, precum și relația dintre sistemul de drept și structura acestor acte. Se cercetează influența dreptului internațional și a practicii judiciare asupra formării structurii actelor codificate, pe baza cărora sunt formulate propuneri de îmbunătățire a acestuia. Autoarea abordează actul

codificat drept act, care este în același timp rezultatul legiferării și sistematizării legislației, ce reglementează un vast domeniu al relațiilor sociale, conceput pentru a oficializa un sistem de ramuri și instituții de drept, adoptat într-o formă specifică (fundamentele legislației, cod, cartă etc.) și într-o ordine specială menită să depășească inconsecvența și duplicarea de reglementări disparate. În cadrul monografiei sunt evidențiate criteriile care fac posibilă diferențierea unui act codificat de un act legislativ obișnuit, autoarea referindu-se la aceste criterii care definesc statutul unui act codificat — gama relațiilor sociale reglementate de acesta, forța juridică a acestui act etc. V. N. Barsukova interpretează conceptul de tehnologie de structurare a unui act codificat, care reprezintă în viziunea sa o activitate sistematică și intenționată a unui subiect competent desfășurată în maniera prescrisă pentru a forma o structură calitativă a unui act codificat utilizând un complex fundamentat științific de acțiuni legale, principii, mijloace, tehnici și reguli. Autoarea susține că structura unui act codificat ar trebui înțeleasă ca un sistem de elemente existente în mod obiectiv ale textului acestui act, unite prin legături stabile care să asigure integritatea și păstrarea proprietăților sale de bază sub diferite aspecte externe și interne. Într-o viziune pe care o împărtășim în totalitate, autoarea monografiei citate stabilește indicatorii calității structurii actului codificat: a) conformitatea maximă a structurii actului cu sistemul ramurii codificate (subramură, instituție) a dreptului; b) unitate, consistență, integritate, consistență, completitudine logică; c) atingerea nivelului optim de integrare și diferențiere a reglementărilor legale; d) stabilitate; e) disponibilitate.

Mult mai largi sunt sursele doctrinare care tratează anumite forme ale sistematizării legislației. Astfel, problematicii *încorporării* i-a fost dedicată o teză de doctorat — „Проблемы инкорпорации нормативно-правовых актов России” [128] („Probleme de încorporare a actelor normative-juridice a Rusiei”), susținută în 2009 de Robert Levikovich Anahasean (P. Л. Анахасян). În cadrul cercetării, autorul propune o definiție proprie privind încorporarea legislației fiind realizată în afara procesului legislativ, legată doar de prelucrarea externă, simplificarea legislației, în cadrul căreia textele de control ale actelor juridice de reglementare de un anumit nivel sunt combinate integral sau parțial în diverse colecții într-o ordine cronologică, subiect-sistem, fără a le modifica conținutul. Pe baza studiului naturii legislației ruse, a naturii juridice a încorporării, a caracteristicilor și diferențelor sale față de alte forme de sistematizare, R. L. Anahasean demonstrează că încorporarea poate servi drept bază pentru hotărârea asupra oportunității utilizării altor forme de sistematizare în etapele ulterioare. Încorporarea promovează cea mai eficientă utilizare a metodelor și tehnicilor de tehnică legislativă în pregătirea textului codurilor; permite evitarea includerii în textul viitor a normelor cu caracter temporar, operațional; ajută la menținerea referințelor posibile la alte articole și acte juridice de reglementare. Autorul

nominalizat demonstrează că încorporarea permite acoperirea unui volum maxim de acte normative și, astfel, asigurarea rezolvării în timp util a unei probleme juridice specifice. Colecțiile tematice, care combină acte normative bazate pe reglementarea unei anumite sfere de relații sociale, indică conexiuni logice sistemice între prescripțiile normative și simplifică căutarea normelor necesare.

Cercetătoarea E. V. Karnauhova (E. B. Карнаухова) analizează într-un articol științific [183, p. 4-14] problematica încorporării actelor normative locale și ajunge la concluzia că încorporarea actelor juridice normative locale este un tip de sistematizare efectuată de angajații organizațiilor, instituțiilor, întreprinderilor, care constă în pregătirea, publicarea și actualizarea colecțiilor de acte juridice normative locale și extrase din acestea în ediția curentă într-un o anumită ordine, care vizează elaborarea persistentă a materialului juridic normativ intra-organizațional, în procesul căruia obiectivele îmbunătățirii sale sunt atinse pe baza lacunelor identificate, a duplicării, a inexactităților. Încorporarea actelor juridice locale include, conform autoarei, următoarele etape: pregătirea — crearea unei comisii și a grupurilor de lucru, soluționarea problemelor organizatorice, tehnice și de altă natură; selectarea actelor juridice normative locale; distribuirea pe secțiuni a celor selectate pentru includere în colecția de legi și reglementări locale și analiza acestora; prelucrarea externă a actelor — aducerea lor în ediția curentă, ștergerea părților non-normative, semnăturile subiectelor legiferării etc.; compilarea unei colecții; actualizarea colecției.

Consolidarea, ca formă a sistematizării, a fost tratată separat în mai multe contribuții științifice. Valery Pavlovich Reutov și Alexander Vasilievich Vankov (B. П. Реутов; А. В. Ваньков) consideră că „conceptul de consolidare ca formă de sistematizare a legislației ruse este în multe privințe o construcție teoretică care nu este foarte potrivită pentru legiferarea modernă, acționând doar ca un dispozitiv tehnic în pregătirea unui nou act normativ, dar nicidecum ca un tip independent de sistematizare” [232, p. 16-20], poziție cu care nu suntem de acord și vom argumenta în cadrul paragraful 2.3. importanța consolidării în practica juridică. În această ordine de idei, Vyacheslav Vladimirovich Șahanov (B. B. Шаханов) concluzionează într-un articol științific că consolidarea este una dintre modalitățile eficiente de prevenire a litigiilor juridice și de depășire a conflictelor juridice [282, p. 117-119].

Aspecte teoretice și doctrinare ale consolidării au mai fost cercetate în lucrările autorilor Я. А. Другов [165], В. В. Кожевников [194], И. А. Игнатъева [176], Г. А. Шокиров [275] sau Д. С. Зарьков [170], toți autorii identificând consolidarea ca o formă a sistematizării, aflată între încorporare și codificare.

În mod evident, cele mai multe lucrări doctrinare au fost dedicate celei mai elaborate forme de sistematizare — codificarea. Contribuțiile la această temă pot fi grupate convențional în două categorii. Prima categorie de lucrări este dedicată fenomenului codificării.

Cercetătoarea L. N. Goncharova (Л. Н. Гончарова) ne atrage atenția că în ultimii ani, tot mai mulți oameni vorbesc despre formarea unei învățături independente despre tehnica codificării. De obicei, setul de reguli ale tehnicilor legale utilizate în dezvoltarea unui cod este numit *codistică*. Apariția acestui concept este asociată cu procesul de convergență a sistemelor juridice în contextul unificării și internaționalizării reglementării juridice. În mare măsură, acest lucru este facilitat de procesul de aprobare a principiilor unificate ale dreptului internațional, precum și de convergența terminologiei juridice și a procedurilor de elaborare a legii, de lucrări speciale privind codificarea, fiind o parte specială a dreptului creativ, care permite o alegere optimă în ceea ce privește diferitele aspecte ale compilării unui cod [158, p. 78-81]. Și E. N. Trikoz (Е. Н. Трикоз) menționează că știința codisticii ca învățatură independentă asupra tehnicii codificării nu are încă susținători și reprezentanți cerți în lumea juridică modernă. Termenul provoacă încă controverse metodologice și filologice. Dilema dezbătută — „este codistica o realitate științifică sau o formațiune artificială?” [256, p. 109-126]

Totuși, codificarea este analizată, în principal, prin optica legiferării.

Astfel, cercetătorul A. P. Mazurenko (А.П. Мазуренко), al cărui domeniu principal de interes îl reprezintă legiferarea, într-un articol intitulat „Правотворческая политика и кодификация российского законодательства” („Politica legislativă și codificarea legislației ruse”), după ce analizează conceptul, esența și trăsăturile codificării, ajunge la concluzia că linia generală de îmbunătățire a legislației rusești pe termen lung ar trebui să fie alegerea unui curs către implementarea treptată a codificării sale generale; activitatea legislativă, atât la nivel federal, cât și regional, ar trebui desfășurată cu utilizarea obligatorie a mijloacelor de sistematizare, în primul rând, prin codificare. În plus, astfel de activități ar trebui să aibă loc în cadrul unei politici legislative fundamentate științific, să fie cuprinzătoare, să depună eforturi pentru integritatea legislației, pentru coerența și aplicabilitatea sa reciprocă. În caz contrar, societatea va primi din nou un set de legi disparate care nu sunt susținute de un mecanism real de implementare a acestora și, în cele din urmă, nu vor putea obține rezultate care să îndeplinească cerințele sale moderne [205, p. 100-115].

Într-un articol intitulat sugestiv „Правотворческая составляющая кодификации законодательства” („Componenta legislativă a codificării legislației”), A. R. Nematov afirmă că în procesul de codificare, se aplică metodele tehnicii legislative, ceea ce face din codificare o formă universală de activitate juridică a statului. Natura acestei universalități se datorează

conexiunii dintre funcțiile sale de formare a sistemului și de stabilire a normelor. Datorită faptului că codificarea este supusă unui proces legislativ, în care se aplică mijloacele și metodele tehnicii legislative și se emite și un nou act juridic normativ, codificarea capătă calitățile de legiferare [221, p. 34-35].

Unii cercetători au studiat și problematica principiilor codificării. Autorul E. V. Skurko (E. B. Скурко) delimitează interacțiunea dintre principiile dreptului și codificare [239], iar V. M. Baranov și V. N. Kartașov (В.М. Баранов; В.Н. Карташов) într-o lucrare dedicată principiilor tehnicii de codificare [134], formulează o definiție a principiilor practicii de codificare și dau o scurtă descriere a acestora, iar la I. I. Mozjenko (И. И. Можженко) întâlnim un articol [214] dedicat principiilor sistematizării în general.

Autorii N. A. Pridvorov și V.V. Trofimov (Н.А. Придворов; В.В. Трофимов) constată că au apărut noi sfere legislative ce se extind constant, a căror sistematizare va duce mai devreme sau mai târziu la necesitatea unor acte codificate ale ramurilor respective [227, p. 186-198] și aduc exemple ale (sub)ramurilor dreptului care consideră ei ar trebui codificate. Întâlnim această abordare „ramurală” la mai mulți autori, fiecare argumentând necesitatea și oportunitatea codificării unei anumite (sub)ramuri — de ex., codificarea legislației ecologice [204, p. 765-772], economice [144, p. 12-17], civile [240, p. 88-97], sociale [148, p. 17-24], a drepturilor omului [199, p. 292-313], a instituției dreptului la pensie [210, p. 228-231] ș.a.

A doua categorie de lucrări analizate sunt dedicate rezultatului material al codificării — codurilor (sau, într-o accepțiune mai largă, actelor codificate), această categorie de lucrări fiind mult mai numeroasă.

În acest context, D. I. Zdunova (Д. И. Здунова) analizează patru tipuri de acte codificate: codul, reglementările, statutul și regulile. Fiecare dintre acestea este important și valoros în felul său. Conform autoarei, toate cele patru tipuri de acte codificate sunt unificate în multe puncte: în primul rând, toate reglementează în detaliu relațiile sociale; în al doilea rând, toate cele patru tipuri își stabilesc ca obiectiv o organizare înaltă și precisă a procesului. Diferențele lor între ele sunt, de asemenea, evidente: dacă codul reglementează anumite grupuri sau un anumit domeniu de relații publice, atunci „reglementările” sunt angajate într-o activitate mai restrânsă, și anume, reglementează procedura pentru activitățile unui anumit organism de stat sau organizare. Statutele reprezintă un regulator și mai restrâns al relațiilor, fiind, de fapt, un arbitru al unei game largi de statuti juridice. Regulile desfășoară, în mod figurat, toată munca „murdară”, ordonând și organizând activitatea într-o anumită zonă [171, p. 247-249].

O analiză comprehensivă a codurilor este dată de reputatul cercetător Yu. A. Tihomirov (Ю. А. Тихомиров), care în cadrul unui articol [247, p. 38-46] sistematizează diverse concepții

referitoare la natura juridică a codurilor și aduce exemple de forme mai puțin studiate, cum ar fi codurile deontologice sau actele întitulate astfel în legislația unor țări străine. Aceasta nu este unica s-a contribuție, oferind și anterior spațiu pentru cercetarea legăturii dintre codificare și coduri [250, p. 47-54]. A. B. Ivanov (А. Б. Иванов) analizează [173, p. 45-57] viabilitatea conceptului de „cod de legi” („кодекс законов”) și arată cauzele apariției acestei tautologii juridice.

Studiind problematica forței juridice superioare a codului N.S. Karanina (Н.С. Каранина) afirmă că proclamarea priorității forței juridice în codul însuși (așa-numita autoproclamare) contrazice principiul ierarhiei legislației și oferă posibilitatea de a determina în mod autonom „statutul” unui act normativ de fiecare dată când este adoptat, care este inacceptabil din punct de vedere al integrității și structurii sistemului juridic [182, p. 282-292]. În contradicție, V.A. Tolstik (В.А. Толстик) afirmă că prioritatea unui act juridic normativ față de altul poate avea loc atunci când acesta este stabilit de legiuitor printr-o formă juridică specială de exprimare a dependenței ierarhice și menționează că „nu poate fi vorba despre nicio «autoproclamare», or codurile nu își stabilesc prioritatea, acest lucru este realizat de legiuitor în conformitate cu competența sa de reglementare” [252, p. 151-157]. Prioritatea codurilor în fața altor legi a fost abordată și de S.V. Boșno, care înțelege prioritatea ca posedarea unei astfel de forțe juridice care face ca unele forme de drept să depindă de altele, iar aceste alte norme necodificate se aplică numai după cele codificate. Și, în consecință, problemele coliziunilor sunt, de asemenea, rezolvate pe baza priorității formularelor codificate. Normele altor surse de drept se aplică după cele codificate, dacă nu le contrazic [140, p. 120-142].

În mod evident, în cadrul cercetării pentru prezenta teză am folosit drept surse doctrinare ruse și lucrări fundamentale de teoria generală a dreptului, printre care cele semnate de В.К. Бабаев [131], М.И. Абдулаев și С.А. Комаров [123], Н.А. Власенко [152], А.Н. Головистикова [156], В.Н. Казаков [177], А.В. Малько [207, 197], М.Н. Марченко [222], В.Н. Протасов [228], А.Н. Чашин [262], В.И. Червонюк [276] ș.a.

La fel, având în vedere necesitatea reliefării înțelesurilor unor termeni și a evoluției acestora, am folosit și surse enciclopedice. Astfel, pe lângă cele cinci dicționare explicative ale limbii române, folosite la identificarea etimologiei termenilor, am apelat la Micul dicționar juridic [198], Dicționarul de drept constituțional și administrativ [47], Enciclopedia juridică [254].

Considerăm că sursele doctrinare folosite constituie o bază științifică solidă, ce permite, în combinație cu analiza empirică a bazei normative și a legislației adoptate prin aplicarea sistematizării, să concluzionăm despre suficiența surselor pentru cercetarea propusă.

1.2. Reglementări normative privind sistematizarea legislației

Sistematizarea legislației nu face obiectul unei reglementări speciale în legislația Republicii Moldova ori a statelor vecine, ci este prevăzută, de cele mai multe ori, în cadrul normelor dedicate procesului legislativ deși, așa cum vom vedea în conținutul lucrării, nu întotdeauna activitatea de sistematizare poate fi redusă la activități de legiferare.

O primă sistematizare a actelor normative este dată de Constituția Republicii Moldova, care stabilește interdependența și ordinea emiterii acestora, menționând în art. 72, alin. (1) categoriile de legi stabilind că „Parlamentul adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare” [44] și dezvoltând în continuare inițiativa legislativă, adoptarea și intrarea în vigoare a legilor.

Categoriile de legi se deosebesc după obiectul de reglementare, după procedura de inițiere și procedura de adoptare [83, p. 180]. Această reglementare asigură realizarea principiilor democratice ale sistemului de izvoare ale dreptului – supremația legii, caracterul obligatoriu al hotărârilor organelor ierarhic superioare pentru cele ierarhic inferioare, al hotărârilor organelor locale ale puterii în limitele teritoriului din subordine, se asigură hotărârea uniformă a chestiunilor principale ale politicii statului în întregul sistem de acte normative [45, p. 279].

La 22 decembrie 2017 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat în lectură finală *Legea Nr. 100 cu privire la actele normative* [68], care a venit să înlocuiască două legi existente anterior, și anume *Legea privind actele legislative* (nr. 780-XV, din 27 decembrie 2001) și *Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice locale și centrale* (nr. 317-XV, din 18 iulie 2003). În mod cert, înlocuirea acestor două legi cu *Legea nominalizată*, unifică, simplifică și consolidează prevederile care reglementează procesul legislativ din Moldova, ceea ce în sine reprezintă un pas pozitiv.

Această lege stabilește, pe lângă categoriile și ierarhia actelor normative, principiile și etapele legiferării și alte aspecte de tehnică legislativă, reguli privind evidența și sistematizarea actelor normative. În cadrul legii au fost reluate prevederi din cele două acte abrogate prin intrarea sa în vigoare, inclusiv în partea ce se referă la sistematizarea legislației.

Pentru comparație, *Legea Republicii Belarus nr. 130-3 din 17 iulie 2018 privind actele juridice de reglementare* prevede, pe lângă clasificarea actelor normative, și o definiție a legislației — „un sistem de acte juridice normative, caracterizat prin coerența lor internă și ierarhizare, ce asigură reglementarea juridică a relațiilor sociale” [169, art. 3].

Legea 100/2017 conține un capitol intitulat „Intrarea în vigoare, înregistrarea, evidența și sistematizarea actelor normative”, în cadrul căreia se conține o secțiune dedicată sistematizării actelor normative, intitulată generic „Sistematizarea actelor normative”. (Notă. În cadrul

paragrafului dedicat conceptului sistematizării legislației vom dezbate noțiunile conexe „sistematizarea actelor normative” și „sistematizarea legislației”, menționând deocamdată că în sens larg aceste două noțiuni pot fi considerate echivalente.) Din păcate, legiuitorul nostru a acordat sistematizării doar trei (!) articole în cadrul Legii menționate, totalmente insuficiente pentru a descrie acest fenomen complex. Mai mult ca atât, analiza efectuată în cadrul prezentei teze ne permite să afirmăm că unele dintre prevederile acestei legi referitoare la sistematizare sunt incorecte și necesită modificări ori chiar excludere. În cadrul paragrafelor respective vom veni și cu propuneri argumentate *de lege ferenda* pentru completarea cadrului normativ al Legii 100/2017.

Revenind la cele trei articole dedicate sistematizării în Legea 100/2017 trebuie să constatăm cu regret că acestea nu reprezintă rodul unei munci intelectuale a legiuitorului, ci au fost preluate, practic fără schimbări, din legislația anterioară. Astfel, art. 59-60 au fost „importate” din Legea 780/2001 (art. 52-53), iar art. 61 — din Legea 317/2003 (art. 64), cu o redactare ne semnificativă a alin. (3). Criticile aduse în această lucrare demonstrează că normele transpuse din legislația veche nu reprezentau un apogeu al creației legislative, astfel că formalismul manifestat de legiuitor la adoptarea noilor reglementări este de neînțeles. Faptul împreunării mecanice a celor trei articole menționate este și mai evident dacă analizăm conținutul acestora. Așa, în art. 59 se definesc încorporarea și codificarea, iar în art. 61, preluat din altă lege, legiuitorul descrie doar rezultatul consolidării — actul consolidat, omițând, în mod nejustificat, definirea consolidării. Această neconcordanță devine explicabilă dacă luăm în considerație că aceste prevederi au fost importate din două acte diferite.

Pentru comparație, în *Legea României nr.24 din 27 martie 2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative* [77], fenomenului sistematizării legislației îi sunt acordate mai multe articole, inclusiv o secțiune întreagă este dedicată elaborării codurilor și a altor legi complexe (art. 25-27), asta pe lângă secțiunea intitulată „Sistematizarea și unificarea legislației” (art. 11-17).

De fapt, cadrul normativ al României prevede existența unui organ consultativ de specialitate al Parlamentului — Consiliul Legislativ, care „avizează proiectele de acte normative în vederea sistematizării, unificării și coordonării întregii legislații și ține evidența oficială a legislației României” [79, art. 1, alin. (1)]. Astfel Consiliul are atribuții nemijlocite în elaborarea codurilor (din proprie inițiativă sau la solicitarea unuia dintre birourile permanente ale celor două Camere ale Parlamentului ori a Guvernului [77, art. 19, alin. (2)]) și codurilor („În cazul proiectelor de coduri sau al altor legi complexe, anume determinate, la inițiativa Parlamentului ori a Guvernului se pot constitui la Consiliul Legislativ sau sub coordonarea acestuia comisii de

specialitate pentru elaborarea proiectelor respective” [77, art. 27, alin. (1)]. În legislația națională nu există un corespondent al acestei instituții (deși în perioada anilor 90 au existat încercări de a institui un asemenea organ), elaborarea codurilor fiind lăsată la discreția autorităților legislative.

Legislația națională oferă definiții proprii pentru încorporare și codificare (care vor fi dezbătute în cadrul paragrafelor respective), însă nu oferă o definiție pentru consolidare, ca formă a sistematizării. În schimb, legislația Republicii Belarus prevede o definiție legală pentru consolidare — „un tip de sistematizare a actelor juridice normative desfășurate fără a modifica reglementarea juridică a relațiilor sociale instituită de acestea prin combinarea actelor juridice normative într-un act complex într-o anumită succesiune logică” [169].

Din punct de vedere al *dreptului comunitar*, consolidarea constă în integrarea, într-un document unic, a unui act de bază alături de modificările și corecturile sale succesive, ce asigură o mai mare transparență și simplifică accesul la legislația UE [289]. Astfel, textele publicate în Jurnalul Oficial al UE sunt combinate într-un singur document ușor de citit, ce poartă exclusiv caracter de documentare, lipsite de valoare juridică oficială. Din acest considerent, fiecare text consolidat trebuie să conțină o enumerare a actelor legislative ce stau la baza redactării sale.

În același context, legislația României nu oferă definiții legale consolidării, încorporării sau codificării, însă menționează că „pe măsura consolidării sistemului legislativ, reglementările legale în vigoare privind același domeniu sau domenii conexe, cuprinse în legi, ordonanțe și hotărâri ale Guvernului, pot fi încorporate prin alăturarea textelor acestora într-o structură omogenă, prezentată sub formă de codex, care să înlesnească cunoașterea și aplicarea lor. Codexul se elaborează de Consiliul Legislativ, din proprie inițiativă sau la solicitarea unuia dintre birourile permanente ale celor două Camere ale Parlamentului ori a Guvernului” [77, art. 19, alin. (1)-(2)].

Un alt act normativ relevant în contextul sistematizării legislației îl reprezintă *Legea Republicii Moldova Nr. 1325 din 25.09.1997 pentru aprobarea Clasificatorului general al legislației* [70]. Conform dispozițiilor legii nominalizate, clasificatorul general al legislației stabilește schema generală de sistematizare pe materii a actelor juridice, iar actele juridice adoptate, emise sau aprobate de Parlament, Președintele Republicii Moldova, Guvern, Curtea Constituțională, Banca Națională, ministere, departamente, de alte autorități ale administrației publice centrale se vor sistematiza în baza clasificatorului menționat.

Clasificatorul național conține 986 de coduri ce pot fi atribuite actelor juridice adoptate, emise sau aprobate de autoritățile menționate, astfel că clasificatorul tematic cuprinde coduri pentru tot masivul legislației naționale. De la introducerea sa în 1997, clasificatorul a suferit puține intervenții: o poziție a fost exclusă, iar altele 16 — modificate (în principal, redacțional).

Stabilitatea clasificatorului confirmă fundamentarea sa științifică, iar orice modificare în plus ar putea genera confuzii.

Clasificarea se referă la distribuirea obiectelor pe clase (categorii, grupuri etc.) în funcție de anumite caracteristici inerente uneia dintre ele și absente în altele. Rolul clasificării este dublu. Pe de o parte, prevede dezmembrarea întregului în părți conform anumitor criterii, pe de altă parte, reunificarea întregului din părți bazată pe cunoașterea conexiunilor elementelor întregului [200, p. 20].

După cum vom argumenta în paragraful 3.1, o formă specifică de realizare a sistematizării o reprezintă încorporarea oficială realizată prin intermediul Sistemului Informațional Automatizat „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova”, reglementat de *Hotărârea de Guvern Nr. 1381 din 07.12.2006 cu privire la Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova* [61]. Hotărârea menționată stipulează expres că „în scopul evidenței și sistematizării optimale a informației stocate în Registru, se utilizează Clasificatorul general al legislației”. Aceeași hotărâre menționează că „colectarea, actualizarea, difuzarea și interschimbul resurselor de informații din Registru, efectuate de Agenție, au un caracter oficial, inclusiv acțiunile de sistematizare, prelucrare și păstrare a integrității actelor juridice”. Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova reprezintă, așadar, un ansamblu sistematizat al datelor despre toate categoriile actelor juridice adoptate de către autoritățile publice.

Primul registru de stat al actelor juridice fusese creat încă în 2000, prin *Hotărârea Guvernului Nr. 910 din 06.09.2000 cu privire la Registrul de Stat al actelor juridice al Republicii Moldova*. În Regulamentul aprobat prin această hotărâre, adoptată într-o epocă în care tehnologiile informaționale încă nu obținuseră o largă răspândire, se menționa că „Textele actelor juridice se sistematizează în ordine cronologică și se păstrează în mape speciale și purtători de informație de lungă durată” [66].

O altă hotărâre cu tangență directă la sistematizarea legislației este *Hotărârea Guvernului Nr. 644 din 10.07.2018 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Resurse Informaționale Juridice* [64]. Prin această hotărâre prin transformare în Agenția Resurse Informaționale Juridice a fost reorganizat Centrul de Informații Juridice, care activa în baza *Hotărârii Guvernului Nr. 488 din 29.03.2008 cu privire la unele aspecte ale activității instituțiilor subordonate Ministerului Justiției* [62]. Dacă Centrul de informații juridice avea drept unul dintre scopuri simpla „sistematizare și difuzarea automatizată a informației din Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova” [62, pct. 1], atunci Agenția Resurse Informaționale Juridice are drept primă funcție „informarea juridică, *evidența și sistematizarea legislației*” [64]. Trebuie să spunem că odată cu aprobarea după declararea independenței a cadrului normativ nou în privința

Ministerului Justiției al Republicii Moldova (Hotărârea Guvernului Nr. 500 din 13.07.1994 cu privire la Ministerul Justiției al Republicii Moldova) s-a menționat expres, în mod prioritar că „Ministerul Justiției elaborează proiectele celor mai importante acte legislative, îndeplinește munca de sistematizare și de perfecționare a legislației...” [63], fapt care denotă importanța constantă pe care autoritățile publice au acordat-o sistemizării în cadrul activităților juridice.

Deși nu reprezintă o formă clasică de sistematizare a legislației, putem menționa aici și armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene, reglementată prin *Hotărârea Guvernului Nr. 1171 din 28.11.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene*, ce are ca și scop integrarea în ordinea juridică internă a legislației comunitare. Procesul de armonizare, fiind un proces continuu, contribuie în mod esențial la rearanjarea masivului normativ al legislației naționale, inclusiv prin „modificarea normelor sau a procedurilor existente pentru a include norme din legislația europeană ori eliminarea normelor, procedurilor, practicilor sau a altor măsuri incompatibile cu legislația Uniunii Europene sau legislația armonizată” [60].

Legislația României, stat-membru al UE, prevede o condiție asemănătoare pentru integrarea organică a actelor normative în sistemul legislației și anume „proiectul de act normativ trebuie să fie corelat cu dispozițiile Convenției europene a drepturilor omului și ale protocoalelor adiționale la aceasta, ratificate de România, precum și cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului” [79, art. 13, lit. d)].

După cum putem observa, cadrul normativ în privința sistemizării este destul de lapidar, această latură a activității juridice fiind lăsată în afara reglementărilor rigide. Probabil, acest fapt se datorează absenței unei tradiții dezvoltate de sistematizare, or, după cum ne vom convinge în paginile acestei teze, în Republica Moldova este aplicată preponderent doar codificarea, ca formă a sistemizării, însă aceasta posedă puternice trăsături de legiferare și, într-o anumită măsură, încorporarea oficială sub forma registrului electronic de stat al actelor juridice al Republicii Moldova.

1.3. Concluzii la capitolul 1

O primă concluzie ce o putem face ca urmare a cercetării literaturii juridice autohtone este lipsa totalmente a unor studii comprehensive dedicate sistemizării legislației. Faptul că fenomenul sistemizării legislației nu a constituit obiectul unor studii doctrinare complexe în Republica Moldova sau România îl punem pe seama subdezvoltării acestei forme de tehnică juridică în spațialitatea noastră.

Lucrările doctinarilor români și autohtoni se referă la două forme principale de sistematizare: încorporarea și codificarea, ignorând în mod nejustificat consolidarea. În doctrina rusă, pe de altă parte, alături de aceste trei forme, mai este evidențiată de unii autori și *evidența actelor normative* ca formă a sistematizării.

În doctrina juridică rusă există dezbateri referitoare la natura juridică a sistematizării, la elementele și trăsăturile sale, la rezultatele materiale ale codificării — nu doar că sunt examinate și alte forme de acte codificate decât codul (regulamente, statute etc.), ci și există voci care consideră că constituțiile, în anumite cazuri, pot fi considerate acte codificate.

Doctrina occidentală tratează deja și probleme specifice ale decodificării și recodificării, făcând în acest sens un pas înainte.

În mod similar, putem aprecia cadrul normativ lapidar, această latură a activității juridice fiind lăsată în afara reglementărilor rigide. Articolele din Legea actelor normative dedicate sistematizării sunt aduse împreună din două acte abrogate și nu au fost ajustate și unificate.

Cadrul normativ național sublegislativ aferent sistematizării se axează pe dezvoltarea Registrul de Stat al actelor juridice al Republicii Moldova, care reprezintă banca electronică oficială de date în care se includ textele electronice ale actelor juridice.

Având în vedere cele constatate, considerăm oportun să îndreptăm demersul nostru științific spre fundamentarea în următoarele capitole a formelor specifice și aplicabile a sistematizării legislației, ca factor ce condiționează eficacitatea dreptului.

2. NATURA JURIDICĂ A SISTEMATIZĂRII LEGISLAȚIEI ȘI FORMELOR SALE

2.1. Conturarea conceptului „sistemizarea legislației” printre altele conexe

Dezvoltarea sistemului juridic solicită funcționarea eficientă a organismelor specializate pentru a-l raționaliza. Baza statală și juridică a societăților civilizate contemporane se caracterizează prin prezența unui număr semnificativ de reglementări adoptate de autoritățile publice. Procesul de evoluție normală a relațiilor sociale dă naștere la necesitatea actualizării și multiplicării constante a legislației.

Legiferarea nu se poate opri la o anumită etapă, este în permanență mișcare, dezvoltându-se datorită dinamismului legăturilor sociale, apariției noilor nevoi ale vieții publice care solicită reglementări legale. Sistemul juridic în continuă schimbare, dezvoltarea și îmbunătățirea acestuia determină în mod obiectiv eficientizarea actelor normative existente, consolidarea acestora, aducându-le într-un anumit sistem fundamentat științific, publicarea diferitelor colecții și colecții de legislație [224, p. 44]. Faptul că autoritățile legislative adoptă în mod activ noi legi și acte sublegislative duce la modificarea constantă a sistemelor legislative. Utilizarea sistemului actualizat de legislație presupune efectuarea de lucrări privind alinierea elementelor sale. O formă permanentă a unei astfel de lucrări este sistematizarea actelor juridice normative, care este înțeleasă ca „activități de eficientizare a actelor normative, aducându-le într-un sistem ordonat și coordonat” [161, p. 67].

În societatea acționează un volum imens de norme juridice, conținute în diverse acte de reglementare. După cum observa prof. Nicolae Popa, varietatea actelor normative impune necesitatea sistematizării lor [98, p. 236]. În principiu, matricea normativă necesită o inventariere și o sistematizare constantă [172, p. 36]. Evident, în diferite perioade de timp, în funcție de evoluția statului și dreptului, nevoia de sistematizare capătă valențe diferite, însă astăzi, odată cu schimbarea paradigmei de dezvoltare socială de la un sistem socialist, la o economie de piață și, mai nou, orientarea spre integrare europeană duce, inevitabil, la proliferarea volumului legiferării și, în consecință, la necesitatea ordonării legislației.

Actele normative care alcătuiesc legislația unei țări, nota R.P. Vonica, nu reprezintă o sumă de acte detașate unul de altul, ci, dimpotrivă, un ansamblu organic de elemente care se întrepătrund, formând un sistem dinamic, cu structură complexă [121, p. 398]. Sistematizarea este deosebit de necesară în contextul acumulării unui volum mare de material normativ pe parcursul mai multor ani, existența unui număr semnificativ de acte normative adoptate în momente diferite

și suprapuse reciproc, ce acționează într-un volum trunchiat sau depășit sau chiar abrogat [160, p. 247].

„Sistematizarea legislației reprezintă una din cele mai complicate probleme ale teoriei dreptului” [219, p. 38], or sistematizarea legislației, evidențiind legitățile evoluției dreptului, atinge o multitudine de aspecte ale acestuia.

Tendința de sistematizare a multitudinii și diversității actelor normative reprezintă „o tendință a spiritului juridic, care excelează prin ordonare și rațiune” [121, p. 398].

După cum am arătat și cu altă ocazie [114, p. 186], atât elaborarea, cât și realizarea dreptului reclamă o operațiune juridică foarte importantă: sistematizarea actelor normative, care este în relație de interdependență cu alte activități juridice, noțiuni și categorii juridice.

Desigur, sistematizarea nu este unica modalitate de asanare, simplificare și curățire a legislației, însă reprezintă o formă superioară de tehnică juridică.

Știința juridică și practica reglementării juridice scot în evidență faptul că una dintre cerințele principale pentru reglementarea juridică este sistemicitatea sa. Cu toate acestea, dezvoltarea dinamică constantă a sistemului legislativ face imposibilă păstrarea integrității structurii existente a sistemului de drept. Modificări constante ale legislației, crearea de noi acte juridice normative, modificări la cele existente, abrogarea acestora — toate acestea *desistematizează* în mare măsură legislația, încalcă structura acesteia și schimbă relația și interacțiunea actelor normative. Coerența reglementării legale necesită ordonarea periodică a legilor și actelor sublegislative, eliminarea repetărilor, coliziunilor, reglementărilor căzute în desuetudine, unificarea reglementărilor și alinierea acestora [270, p. 217]. Toate acestea determină rolul semnificativ al sistematizării în funcționarea legislației.

Caracterul sistemic presupune o ordonare a normelor din diferite reglementări, adoptate la diferite nivele, astfel încât să se evite repetițiile și contradicțiile și să se micșoreze, pe cât posibil, lacunele, această ordonare neputând avea loc spontan și fiind absolut sigur că o legislație necoordonată va conține numeroase contradicții sau va deconcerta prin lipsuri de reglementare, care nu vor întârzia să producă frământări sociale [122, p. 113].

În literatura juridică nu există o unanimitate de opinii referitoare la conceptul de „sistematizare a legislației”, existând opinii doctrinare contradictorii nu doar în privința naturii juridice a acestui fenomen, ci și divergențe terminologice. Pentru formularea unei poziții coerente, vom porni de la clarificarea termenilor utilizați.

Trei categorii esențiale se desemnează prin cuvântul *sistem* în domeniul juridic: sistemul juridic, sistemul legislativ și sistemul dreptului [1, p. 3]. Concomitent, în doctrină întâlnim sintagmele „sistematizarea dreptului”, „sistematizarea legislației”, „sistematizarea actelor

normative” („sistemizarea actelor normativ-juridice”), la fel ca și „sistemul dreptului” și „sistemul legislației”. Să le analizăm pe rând.

Prof. Gheorghe Avornic menționează că în literatura juridică cuvântul „sistem” se aplică pentru a desemna, de regulă, trei categorii esențiale, care, deși au anumite trăsături comune, nu trebuie confundate:

- 1) Sistem juridic;
- 2) Sistemul dreptului;
- 3) Sistemul legislației [4, p. 316].

Sistemul juridic caracterizează întreaga realitate juridică a societății (sistemul dreptului, sistemul legislației, raporturile juridice, conștiința și cultura juridică etc.), fiind o dimensiune inalienabilă a existenței umane [4, p. 316].

După cum, pe bună dreptate, ne atenționează autorii români Ioan Ceterchi și Ion Craiovan, sistemizarea actelor normative nu trebuie confundată cu sistemul dreptului [12, p. 91].

Sistemul dreptului caracterizează structura dreptului [87, p. 91] și reprezintă, într-o definiție dată de Dicționarul de drept constituțional și administrativ, „gruparea normelor juridice în ramuri de drept și instituții juridice, a cărei structură este determinată de unitatea normelor și a instituțiilor juridice și de organizarea lor pe ramuri, după specificul relațiilor sociale pe care le reglementează și metoda de reglementare, în conformitate cu anumite principii comune” [47, p. 250]. Într-o operă enciclopedică rusă, sistemul dreptului este privit drept „structura internă a totalității normelor juridice interconectate și congruente care funcționează în sistemul juridic național condiționată obiectiv de sistemul relațiilor sociale reglementate, exprimată structural prin combinarea normelor în instituții juridice și ramuri (subramuri) ale dreptului” [254, p. 992]. Putem astfel afirma că sistemul dreptului este suma unităților ramurilor și instituțiilor dreptului.

Într-o lucrare similară, sistemul de drept este definit ca un ansamblu de elemente structurale ale dreptului care sunt interconectate și formează o anumită integritate, structură ierarhică, ce se caracterizează prin următoarele caracteristici:

- 1) coerență, consistența internă, interconectarea elementelor sistemului, care conferă integritate și unitate sistemului;
- 2) condiționarea de factori socio-economici, politici, naționali, religioși, culturali, istorici;
- 3) o natură obiectivă, deoarece depinde de relațiile sociale existente în mod obiectiv și nu poate fi creată la discreția pur subiectivă a oamenilor [208, p. 99].

Dreptul însăși reprezintă un subsistem specific al sistemului social, elementul principal al căruia îl constituie normele dreptului pozitiv [84, p. 97] și care, credem, împreună cu alte subsisteme asigură o coeziune a societății umane.

După cum ne spune prof. Alexandru Arseni, sistemul dreptului:

- este un sistem deschis;
- elementul său de bază este norma juridică;
- conține legături specifice ce se stabilesc dintre întreg și elementele sale,
- nu este rezultatul împărțirii lui în ramuri, după cum nu este nici suma ramurilor de drept;
- se distinge de mediul său ambiant: celelalte fenomene sau instituții ale suprastructurii;
- în interiorul său există o ordine ierarhică a subsistemelor sale (a ramurilor de drept);
- are funcții caracteristice care îi dezvăluie esența;
- privit ca un ansamblu al normelor juridice, este un sistem organizabil. Neavând mecanism propriu de autoreglare, sistemul dreptului este reglat din afara sa, prin activitatea normativă desfășurată de către organele statului [3, p. 43-45].

Reieșind din caracteristicile menționate, putem deduce că una din principalele trăsături ale sistemului dreptului este capacitatea de a organiza normele juridice într-o structură unitară, cu o rețea de relații interdependente, bazate de principii și finalități comune.

O trăsătură comprehensivă a sistemului dreptului, ce generalizează majoritatea opiniilor din doctrina rusă este dată de P. Yu. Gordienko (П. Ю. Гордиенко), care afirmă că sistemul de drept este considerat în jurisprudența contemporană ca o structură (organizare, construcție internă) a dreptului, definită, formată istoric, existentă în mod obiectiv, ce evidențiază trăsăturile istorice, naționale și culturale ale dreptului unui anumit stat, reprezentând o formațiune normativă, reprezentând unitatea normelor juridice și diferențierea acestora în ramuri, subramuri, instituții și norme, identificate în conformitate cu subiectul și metoda reglementării juridice, reflectând relațiile sociale existente și în curs de dezvoltare sau determinate de acestea [159, p. 28]. Așa sau altfel, sistemul de drept nu este o consecință a discreției arbitrare a legiuitorului, ci este un fel de replică a realității, în care structura socială a societății, statul, determină în cele din urmă sistemul de drept, ramurile, instituțiile și alte subdiviziuni [219, p. 38]. Anume realitățile sociale fac configurează și fac posibilă distingerea diferitor sisteme de drept.

Sistemul legislației (*actelor normative*) cuprinde, în accepțiunea prof. N. Popa, „totalitatea actelor normative”, acte normative aflate într-o stare de reală și acută interferență [98, p. 236]. În doctrina rusă, sistemul legislației a definit ca „un set de acte juridice de reglementare interdependente și interconectate, care au o formă specifică și o structură internă, ce permite formarea unei ordini pentru reproducerea unei imagini holistice a dreptului actual” [208, p. 98] sau, într-un mod concis, „totalitatea ierarhizată a legilor și actelor sub-legislative” [254, p. 991].

Doctrinarul autohton, prof. Dumitru Baltag, ne atenționează că, spre deosebire de sistemul dreptului, sistemul actelor normative privește sub un alt unghi de vedere asupra fenomenului juridic, și anume elaborarea dreptului, ce constă în adoptarea de acte normative, care, luate în totalitatea lor, reprezintă un sistem, o unitate de acte a căror diversitate rezultă din locul ce-l ocupă în ierarhia sistemului [5, p. 364]. Și reputatul academician rus, S.S. Alexeev afirmă că sistemul legislației se distinge de sistemul dreptului printr-o mai mare mobilitate, dependență directă de factorul subiectiv, voința legiuitorului [127, p. 491]. Aceste distincții sunt esențiale pentru a înțelege conceptul de sistematizare, or este important să accentuăm că sistematizarea legislației se răsfrânge asupra sistemului legislației (actelor normative, nu doar a legilor) și doar într-o măsură mai mică asupra sistemului dreptului.

Sistemul legislativ este caracterizat de un factor obiectiv care influențează formarea și dezvoltarea acestuia și exprimat în nevoile activității juridice și de reglementare a vieții publice.

Elementele structurale ale sistemului legislativ sunt:

- 1) actul normativ juridic;
- 2) ramura legislației (un set de acte juridice normative).

Sistemul legislativ poate fi împărțit:

- pe orizontală, datorită subiectului reglementării legale, adesea coincidând cu ramurile de drept (elemente structurale ale sistemului juridic);
- pe verticală, în funcție de forța juridică a actelor juridice normative și a subiectelor legiferării [208, p. 99].

Coraportul dintre *sistemul legislativ* și *sistemul dreptului* poate fi caracterizat astfel:

- Sistemul legislativ este într-un anumit grad liber de sistemul de drept și într-o măsură mai mare depinde de legiuitor;
- Înțelegerea corectă a sistemului legislativ este cheia funcționării cu succes a sistemului juridic.
- Putem spune că sistemul actual de drept stă la baza ordonării legislației.
- În sistemul legislativ, principiul volitiv al dreptului este descris în mod restrâns, dar în sistemul dreptului diferit — mai specific și mai profund.

Sistematizând diverse opinii doctrinare, putem deduce că *sistemul legislației* trebuie diferențiat de *sistemul dreptului* după următoarele criterii:

- dacă în sistemul dreptului unitatea de bază este norma [234, p. 175-176], în sistemul actelor normative unitatea de bază este actul normativ în formele lui variate: lege, decret, hotărâre, instrucțiune etc. [5, p. 363] Elementul primar al sistemului legislativ poate fi

recunoscut un articol, paragraf, aliniat al unui act juridic normativ, care poate să nu coincidă în domeniul de aplicare cu o normă juridică, întrucât acestea sunt cuprinse, de regulă, în diferite elemente ale normei juridice [159, p. 29].

- dacă sistemul dreptului apare ca un conținut, atunci sistemul de legislație acționează ca o formă (expresie externă) [207, p. 189-190];
- dacă în sistemul dreptului poartă un caracter obiectiv, atunci în sistemul legislației un rol important joacă factorul subiectiv — voința legiuitorului [167, p. 74];
- sistemul legislației este secundar în raport cu sistemul dreptului. Legislația este derivată din drept, care, la rândul său, este cel mai adesea derivat din relațiile sociale existente pe un anumit teritoriu. Sistemul de drept se formează în mod obiectiv sub influența relațiilor sociale, iar sistemul legislației este format subiectiv, depinde de voința și discreția legiuitorului, statului [159, p. 29].
- sistemul dreptului este construit în principal pe conexiuni orizontale între elementele sale constitutive, adică pe diferențe ramurale. În schimb, sistemul legislației este caracterizat nu numai de diferențe sectoriale, ci și de diferențe ierarhice, adică de forță juridică a actelor juridice normative [236, p. 209];
- sistemul de drept și sistemul legislației sunt, de asemenea, diferite ca domeniu de aplicare: legislația, pe de o parte, nu acoperă întreaga varietate de normativitate (pe lângă legislație, dreptul este formalizat și în obiceiurile juridice, în contracte normative, în precedente legale), dar, pe de altă parte, include, pe lângă formularea normelor, și alte elemente — preambururi, titluri de secțiuni, capitole, articole etc. [207, p. 189-190].
- ramura dreptului are un singur subiect și o metodă de reglementare juridică, în timp ce ramurile legislației diferă doar în ceea ce privește subiectul reglementării [160, p. 250].
- ramurile de drept pot să nu coincidă cu ramurile legislației. Raportul lor este direct legat de voința statului și de baza științifică, care determină în mare măsură direcția și volumul alocării legislației sectoriale. Dacă în procesul practicii de sistematizare juridică subsistemul legislației coincide cu ramura de drept, atunci există legislație de ramură. Dacă subsistemul legislației este recunoscut și devine parte a ramurii dreptului, atunci suntem în prezența legislației intra-ramurale. Dacă subsistemul legislației include mai multe ramuri ale dreptului sau părțile lor, atunci există o legislație complexă. Astfel, sistemul dreptului în sistematizare și practicile legale ar trebui să acționeze ca bază doctrinară a sistemului de legislație [160, p. 250-251]. S.V. Boșno (C. B. Бошно) menționează că actul juridic normativ fiind un element al sistemului legislației, poate include norme ale diferitelor ramuri ale dreptului, de

exemplu, legile electorale, actele private de protecție drepturilor de natură sunt naturale [139, p. 21].

Cercetătoarea K.S. Eltsova (К. С. Ельцова) rezumează că dreptul nu poate exista în afara legislației și legislația în sensul său cel mai larg este dreptul [167, p. 74]. În mod similar, N. V. Kartashov indică că sistemul legislativ (sistemul legislației) este un element component al sistemului dreptului [185, p. 170]. Sistemul dreptului este cuprins în sistemul legislației, iar acesta din urmă îl consacră; acestea două se raportează ca forma și conținutul [153, p. 28]. P. Yu. Gordienko (П. Ю. Гордиенко) definește *sistemul legislației* drept „un set de acte juridice normative interconectate și interdependente, elaborat într-o astfel de ordine care permite reproducerea imaginii complete a totalității reglementărilor juridice în vigoare” [160, p. 251].

Așadar, sistemul dreptului este un fenomen juridico-istoric ce reflectă anumite procese sociale ce au loc în societate [219, p. 39], în timp ce sistemul legislației (actelor normative) cuprinde totalitatea actelor normative și **se raportează la cel dintâi în raport de parte-întreg**.

Altfel spus, sistematizarea dreptului este în primul rând o practică juridică doctrinară, iar sistematizarea legislației este cea mai reală întruchipare a acesteia, ambele acționând ca un mecanism de legătură între sistemul de drept și sistemul legislației [159, p. 30].

Implicit, deși unii autori nu fac distincție între „sistematizarea dreptului” și „sistematizarea legislației”, considerăm că **aceste fenomene sunt complet diferite**. Astfel, conceptul de sistematizare a legislației este un concept de tehnică juridică, iar sistematizarea dreptului — un fenomen juridico-politic complex, cu implicații nu doar asupra legislației, ci și practicii juridice, normelor cutumiare și principiilor dreptului.

În formulările de mai sus, „sistemului dreptului” am contrapus în sens larg noțiunea „sistemul legislației”, fără a face distincție între aceasta și expresia „sistemul actelor normative”, procedând astfel pentru evidențierea discrepanțelor dintre „drept” și „legislație/acte normative”, însă, pentru demersul teoretico-științific ce ni l-am propus are relevanță și identificarea nuanțelor semantice ale termenelor „sistematizarea legislației” și „sistematizarea actelor normative”.

Însăși verbul „a sistematiza” semnifică „aducerea în ordine, ordonare, aranjare într-un anumit sistem” [208, p. 100].

Există cercetători care folosesc conceptul larg de „sistematizare juridică” [186, p. 3], privind activitatea de sistematizare drept o formă a *practicii juridice*, însă, deși nu există o unitate terminologică în privința denumirii acesteia, majoritatea absolută a doctinarilor consideră că sistematizarea reprezintă o varietate a tehnicii juridice/legislative și operează cu două concepte similare — „sistematizarea legislației/legislativă” sau „sistematizarea actelor normative”.

Analiza surselor juridice nu a permis identificarea unei legități în preferințele autorilor pentru una sau altă expresie. Ambele construcții lingvistice sunt folosite deopotrivă și de doctrinari din România, Republica Moldova sau Federația Rusă, uneori chiar fiind interschimbabile în cadrul aceleași lucrări. Nu am observat nici diferențe de utilizare legate de perioada istorică — atât în doctrina sovietică (socialistă), cât și în cea contemporană sunt folosite pe larg ambele variante.

În schimb, am depistat diferențe terminologice în legislațiile naționale dedicate actelor normative. Astfel, Legea României nr. 24 din 27 martie 2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative [77] conține un capitol intitulat „*Sistematizarea și unificarea legislației*” (art. 11-17), pe când Legea Republicii Moldova nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative conține o secțiune intitulată „*Sistematizarea actelor normative*” (art. 59-61). În mod similar, Legea Republicii Belarus nr. 130-3 din 17 iulie 2018 privind actele normativ-juridice conține un articol intitulat „*Sistematizarea actelor normativ-juridice*” [169, art. 72].

Actul normativ este izvorul de drept creat de organele autorității publice, investite cu competențe normative (parlament, guvern, organe administrative locale). Actul normativ cuprinde norme generale, general-obligatorii, a căror aplicare poate fi realizată prin intervenția forței coercitive a statului [87, p. 22], fiind astfel forma principală de realizare a prerogativei de legiferare a statului. Totodată, se menționează [96, p. 63] că în condițiile în care este respectată tehnica juridică și sistematizarea permanentă, actul normativ are capacitatea de a fi cel mai precis izvor de drept, or comparativ cu alte izvoare ale dreptului, actele normativ-juridice asigură o uniformizare și o unitate în ceea ce privește aplicarea și interpretarea acestuia.

Legea Republicii Moldova nr. 100 privind actele normative, ne oferă definiția legală a actului normativ – „*act juridic adoptat, aprobat sau emis de o autoritate publică, care are caracter public, obligatoriu, general și impersonal și care stabilește, modifică ori abrogă norme juridice care reglementează nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice și care sunt aplicabile unui număr nedeterminat de situații identice*” [68, art. 2]. Elena Botnari menționează că în definiția dată legiuitorul conferă actului normativ caracter public exclusiv, fiind o emanație a autorităților publice competente, având toate semnele normei juridice [8, p. 414], excluzând subiecții privați din rândul emitenților actelor normative.

Legislația (sistemul actelor juridice normative) este una dintre formele de exprimare externă a normelor juridice [181, p. 449-450]. Deși anterior termenul legislație desemna doar „totalitatea legilor în vigoare” [47, p. 187], astăzi această noțiune este mult mai largă, referindu-se la

„totalitatea *actelor normative* în vigoare” [120, p. 191], care include și alte categorii de acte normative, nu doar legile.

Astfel, I. Ig. Mozjenko (И.И. Можженко) menționează că în teoria dreptului, legislația este de obicei considerată în sens larg și restrâns. În primul caz, legislația este înțeleasă ca o formă externă a dreptului obiectiv, care include totalitatea tuturor tipurilor de acte juridice normative în vigoare în stat. În al doilea, conceptul de legislație este restrâns doar la actele juridice normative ale Parlamentului [215]. După cum afirmă V.N. Kartashov (В.Н. Карташов), sistemul legislației în sensul larg al cuvântului (legi și alte acte normative) este una dintre cele mai importante, mai perfecte și semnificative forme de drept în toate familiile juridice [185, p. 170], poziție ce reflectă perfect realitatea juridică modernă.

Cadrul legislativ național nu dă o definiție a legislației, însă prevede că legislația Republicii Moldova este constituită din următoarele acte normative: Constituția Republicii Moldova; legile și hotărârile Parlamentului; decretele Președintelui Republicii Moldova; hotărârile și ordonanțele Guvernului; actele normative ale autorităților administrației publice centrale de specialitate; actele normative ale autorităților publice autonome; actele normative ale autorităților unităților teritoriale autonome cu statut juridic special; actele normative ale autorităților administrației publice locale [68, art. 6].

Pentru comparație, legislația Republicii Belarus prevede, pe lângă clasificarea actelor normative, și o definiție a legislației — „un sistem de acte juridice normative, caracterizat prin coerența lor internă și ierarhizare, ce asigură reglementarea juridică a relațiilor sociale” [169, art. 3].

Din punctul nostru vedere, chiar dacă obiectul operațiunilor de sistematizare îl constituie actele normative, în rezultat are loc (re)ordonarea *sistemului*, adică **a întregii legislații**, nu doar actelor normative luate în parte. Astfel, scopul sistematizării este, după cum vom vedea mai jos, unul larg, ce se răsfrânge asupra întregii legislații. Pentru concludență, vom considera că, deși se aplică asupra actelor normative, **sistematizarea are efect asupra legislației și vom prefera să utilizăm în continuare termenul „sistematizarea legislației”** pentru a descrie fenomenul larg, cu toate că nu considerăm incorect sau neavenită nici formula „sistematizarea actelor normative”. Mai mult ca atât, acolo unde vom întâlni expresia „sistematizare actelor normative” o vom considera sinonimă cu „sistematizarea legislației”, dacă altceva nu este prevăzut.

Așadar, sistematizarea legislației reprezintă sistematizarea actelor normative, ordonarea acestora într-un sistem unitar. În definiția legiuitorului nostru, sistematizarea actelor normative înseamnă, în mod similar, „organizarea acestora după anumite criterii pentru facilitarea utilizării și aplicării uniforme a normelor juridice” [68, art. 59, alin. (1)].

T.V. Kașanina (Т. В. Кашанина) ne atenționează că activitatea de sistematizare a actelor normative nu este o activitate unică, ci trebuie să aibă un caracter permanent, prin urmare, este o constantă obiectivă în dezvoltarea dreptului [187, p. 334]. Mihai Grigore consideră că întreaga legislație trebuie să alcătuiască un sistem bine încheșat, în care fiecare act normativ, păstrându-și o individualitate proprie, să fie în stare de armonie cu celelalte acte componente [58, p. 266]. Și D. V. Ciuhvicev (Д.В. Чухвичев) afirmă că în rezultatul sistematizării, legislația restabilește într-o anumită măsură structura sa internă, armonia, pierdută în cursul dezvoltării și schimbărilor, își restabilește capacitățile de reglementare [270, p. 217]. Din aceste opinii putem lesne deduce că efectul sistematizării se manifestă asupra întregii legislații, nu asupra unui segment de acte normative dispersate.

Un alt reprezentant al doctrinei ruse, V.N. Protasov (В. Н. Протасов) înțelege prin sistematizare „activitatea de eficientizare și îmbunătățire a materialului normativ prin prelucrarea sa externă și internă, pentru a menține coerența legislației și a oferi subiecților de drept informațiile de reglementare necesare” [228, p. 91]. Investigând conceptul de „sistematizare a legislației” unii autori observă că această activitate juridică are ca scop facilitarea orientării în legi, pentru aceasta fiind necesară aducerea acestora în mod constant într-un anumit sistem [274, p. 13].

Sistematizarea legislației reprezintă, după natura sa, o activitate creatoare de drept [127, p. 491], sau, așa cum s-a exprimat A. A. Maksurov (А. А. Максуров), „sistematizarea legislației este reversul procesului legislativ, într-o oarecare măsură partea sa «tehnică»” [206, p. 88]. Și Yu. Yu. Vetitnev afirmă că „sistematizarea în domeniul dreptului este un tip de activitate juridică strâns legată în sarcinile sale de legiferare” [151, p. 335]. Nu putem fi totalmente de acord cu această opinie, or, aceasta este adevărată doar atunci când vorbim despre forma oficială a sistematizării, însă, așa cum vom vedea în continuare, există și forme neoficiale, conduse de particulari sau care nu se materializează într-un act normativ.

Aici trebuie să menționăm că în știința juridică au fost formulate două concepte fundamentale: *tehnica juridică* și *tehnica legislativă*.

În principiu, se menționează [57, p. 256] că noțiunea de tehnică este una relativ recentă în materia juridică, deși, în mod evident, tehnica a existat întotdeauna, dreptul neputând exista fără ea, astfel că, în formă de ansamblu de procedee și reguli în vederea stabilirii și aplicării dreptului, tehnica juridică a apărut odată cu dreptul (în special, odată cu dreptul scris).

Una dintre primele definiții largi date tehnicii juridice, care nu pun semnul de egalitate între aceasta și tehnica legislativă este aceea formulată la începutul secolului al XX-lea de J. Bonnet, potrivit căruia tehnica juridică reprezintă „totalitatea mijloacelor cu ajutorul cărora se elaborează, apar, se transformă, se aplică și se sting regulile de drept” [apud: 86, p. 228], deși se menționează

[11, p. 11] că primele lucrări de tehnică juridică au început să apară în sec. XVII-XIX, grație aportului renumiților savanți F. Bacon, Ch. Montesque, J. Bentham, F.K. Savigny sau R. von Ihering.

Prof. Dumitru Baltag definește tehnica juridică drept „ansamblul mijloacelor, procedeele, artificiilor prin care necesitățile înfățișate de viața socială capătă formă juridică (se exprimă în conținutul normei de drept) și se realizează apoi în procesul conviețuirii umane” și arată că tehnica legislativă este o parte constitutivă a tehnicii juridice, ce „reprezintă un complex de metode și procedee menite să asigure o formă corespunzătoare conținutului (substanței) reglementărilor juridice” [5, p. 344]. Și prof. Boris Negru remarcă că tehnica legislativă este o parte componentă a tehnicii juridice, caracterizează metodele, mijloacele, procedeele pe care le aplică legiuitorul în procesul de legiferare [90, p. 191]. Totodată, trebuie să reținem că crearea dreptului, în funcție de semnificația actelor adoptate, cuprinde două segmente distincte: legiferarea și normarea [67, p. 165].

Doctrinarul român prof. Ion Craiovan privește tehnica juridică mai concret, ca fiind un proces complex ce desemnează anumite reguli, principii, metode, procedee, operațiuni folosite pentru elaborarea, realizarea, aplicarea și interpretarea normelor juridice, pe când tehnica legislativă, în opinia aceluiași autor, vizează doar procesul de elaborare a actelor normative [46, p. 263]. Un alt autor român, consideră că tehnica juridică constituie un domeniu al științei juridice, o creație științifică, „o rațiune instrumentală”, un mijloc în vederea scopului, un inventar de „unelte”, proceduri și abilități specifice pentru a edifica normativitatea juridică în condiții determinate [57, p. 284].

În opinia cercetătoarei Larisa Buga, tehnica juridică este „arta de a construi o ordine juridică bine structurată cu principiile sale și integrată prin norme corect formulate – așadar, o ordine juridică ce pune în practică principiul securității juridice” [10, p. 31], iar cercetătorul român Mihai Grigore se exprimă plastic, menționând că tehnica juridică are ca obiect fundamental „realizabilitatea formală sau aplicabilitatea dreptului” [57, p. 284].

O viziune largă asupra conținutului tehnicii juridice este prezentată de savantul rus S. S. Alekseev. Autorul include următoarele elemente: mijloace tehnice și juridice (în primul rând, ne referim la mijloace juridice speciale — construcții juridice, termeni etc.); procedee tehnice și juridice — modalități și mijloace de utilizare a fondurilor (metode de prezentare a normelor legale, un sistem de referințe etc.); reguli tehnico-juridice — norme elaborate de știință care determină procedura de utilizare a mijloacelor și metodelor tehnologiei juridice (de exemplu, regulile pentru pregătirea și prezentarea unui act juridic de reglementare) [126, p. 482-484].

Astfel, tehnica juridică presupune un ansamblu de reguli, principii, metode, procedee etc., care sunt folosite în procesul de elaborare a dreptului și în cel de aplicare a acestuia, utilizate de către organele puterii de stat [11, p. 9].

Într-o lucrare dedicată eminentelor tehnici legislative, Ilariu Mrejeru definește tehnica legislativă drept „un ansamblu de metode și procedee, folosite în activitatea de elaborare a proiectelor de legi și a altor acte normative, care ajută la determinarea unor soluții legislative judicioase alese și, deopotrivă, la modul de exprimare a acestora în texte corespunzător redactate” [85, p. 29]. Legiferarea cunoaște două momente: constatarea existenței situațiilor sociale ce au nevoie de reglementare juridică și culegerea idealului juridic ce trebuie să se aplice acestor situații, în funcție de conștiința juridică a societății [117, p. 24]. Trebuie să atragem atenția că, deși se poate crea această confuzie, tehnica legislativă nu trebuie în niciun caz confundată cu „legiferarea”, or aceasta din urmă reprezintă doar operațiuni normative de elaborare și adoptare a legilor, iar tehnica legislativă este, indiscutabil, un concept mult mai larg.

Legiuitorul autohton a definit tehnica legislativă drept „totalitatea normelor, metodelor și procedeele care definesc părțile constitutive ale actului normativ, structura, forma și modul de sistematizare a conținutului acestuia, procedeele tehnice privind modificarea, publicarea și republicarea, rectificarea actului normativ, normelor care reglementează intrarea în vigoare, încetarea acțiunii actului normativ, precum și normelor privind limbajul și stilul actului normativ” [68, art. 2]. Trebuie să observăm aici că, deși a folosit termenul „sistematizare”, legiuitorul are în vedere sistematizarea conținutului actului normativ, adică ordonarea internă a prescripțiilor juridice în cadrul unui act normativ sau o parte a acestuia. Această activitate nu reprezintă în niciun caz sistematizarea legislației la care ne referim în acest paragraf.

Tehnica legislativă, se menționează într-o lucrare românească de dată recentă, este alcătuită dintr-un „ansamblu de mecanisme și proceduri prin care regula de drept capătă o formă accesibilă, inteligibilă pentru destinatarii subiecte de drept” [91, p. 169], astfel că forma legii este diferită de la o reglementare juridică la alta, fiind influențată de calitatea organului legiuitor, subiectele de drept, modalitatea de informare a destinatarilor etc.

Cercetătoarea Larisa Buga rezumează că tehnica legislativă este un sistem de cunoștințe referitoare la modul de elaborare a actelor normative; un sistem de deprinderi practice de întocmire a actelor normative; un sistem de norme juridice care reglementează procesul de elaborare a actelor normative [9, p. 13]. Din această perspectivă putem spune că tehnica legislativă privește strict constituirea soluțiilor normative de către legiuitor.

O tendință în interpretarea tehnicii legislative poate fi urmărită în doctrina juridică din România, unde în loc de „tehnică legislativă” este preferată denumirea de „legistică formală”

(sintagmă preluată din literatura occidentală), pentru a se evita orice echivoc, în condițiile în care termenul de „tehnică legislativă” poate avea câteva semnificații. Georgeta Crețu menționează [291, p. 371] că în sens restrâns, conceptul tehnicii legislative implică totalitatea procedurilor și operațiunilor din textul actului normativ, adică procesele de elaborare și adoptare a actelor normative rămân în afara tehnicii legislative.

Prof. Ioan Vida, unul din promotorii *legisticii* în doctrina românească, ne atenționează însă că „legistica formală sau tehnica legislativă [...] nu poate fi tratată doar ca un ansamblu de reguli cu caracter metodologic, apte să reglementeze doar aspectele tehnice ale procesului de elaborare a actelor normative” [119, p. 9], fapt care corespunde și cu opinia noastră exprimată mai sus.

În același timp, se face distincție între „legistica formală” și „legistica materială” (politica legislativă), care are drept obiect conceperea scopurilor și mijloacelor unei acțiuni legislative, prin discernerea a ceea ce este dorit de ceea ce este posibil. Deci, legistica materială se referă la sistemul de acțiuni pe care îl reprezintă legislația. Ea decupează procesul legislativ în mai multe faze și furnizează recomandări metodice pentru a ameliora eficacitatea legii. La rândul său, legistica formală (sau tehnica legislativă) este arta de a face legile; ea reprezintă, în opinia lui I. Flămânzeanu, „o parte a științei legislative ce are drept obiect aplicarea opțiunilor politicii legislative și constă nu numai în redactarea textului de lege sau mai general în organizarea sa (prezentare formală, plan, titluri, diviziuni, etc.), dar și în alegerea și coordonarea modurilor de enunțare a normei de drept și a procedurilor tehnice de realizare” [54, p. 32]. Fără a ne opri aici asupra nuanțelor dezbătute în doctrină referitoare la „legistica formală”, „legistica materială” sau „tehnică legiferării”, ne raliem opiniei prof. I. Craiovan, precum că tehnica legislativă este ansamblul principiilor, metodelor și procedurilor folosite în procesul de elaborare a actelor normative [46, p. 263].

Unii autori întrezăresc în tehnica legislativă și două faze: a elaborării științifice și a elaborării tehnice [291, p. 372], însă delimitarea în aceste două faze este doar convențională or elaborarea dreptului este un proces unic și unitar.

Tehnică legislativă este, așadar, o noțiune cu o sferă mai restrânsă cuprinzând aspectele tehnice în procesul de elaborare a dreptului, pe când tehnica juridică este o noțiune mai largă, ce cuprinde atât elaborarea dreptului, cât și aplicarea lui [121, p. 343]. Conținutul noțiunii de tehnică juridică implică momentul receptării de către legiuitor a comandamentului social, aprecierea sa selectivă și elaborarea normei (tehnică elaborării dreptului, tehnica legislativă), dar cuprinde, de asemenea, și momentul realizării (transpunerii în viață) a normei de drept construite de legiuitor (tehnică realizării și interpretării dreptului) [57, p. 284].

După cum putem observa, conceptele de „tehnică juridică” și „tehnică legislativă” sunt interconectate, primul fiind mai cuprinzător decât al doilea, iar cel de al doilea se raportează la primul ca parte la întreg [2, p. 42]. Deși sistematizarea este privită deseori prin prisma legiferării, acest fenomen este cu mult mai larg de atât și cuprinde forme ale sistematizării care nu se finalizează cu emiterea unui act normativ (încorporarea) sau care sunt efectuate de persoane private (sistematizarea neoficială). Este adevărat că forma superioară a sistematizării — codificarea reprezintă în opinia unor autori o formă superioară de legiferare, fiindu-i atribuite trăsături de tehnică legislativă însă, în opinia noastră, abordând sistematizarea în sens larg, trebuie să spunem că aceasta se atribuie tehnicii juridice, nu legislative.

În acest sens, este relevantă definiția dată de doctrinarul autohton Gheorghe Avornic care prin tehnica juridică înțelege „totalitatea metodelor, procedeele și a regulilor în vederea executării operațiunilor juridice, adică a activității de elaborare a actelor normative, inclusiv de aplicare și de sistematizare a acestora [subl. n.] – atât în parte, cât și în ansamblu” [4, p. 298], iar autorii B. Negru și V. Cojocaru menționează chiar în debutul unei lucrări dedicate tehnicii legislative că „tehnica legislativă este partea constitutivă a tehnicii juridice” [87, p. 10].

Așadar, putem concluziona că sistematizarea dreptului este un tip special de tehnică juridică, care se manifestă în implementarea sa ca o formă constantă de dezvoltare și eficientizare a sistemului juridic existent, prin ordonarea masivului normativ după anumite criterii.

2.2. Elemente definitorii ale sistematizării legislației

Studiul definițiilor de mai sus ale conceptului de „sistematizare” ne permite să evidențiem principalele *caracteristici* ale acestui tip de activitate:

1. Sistematizarea este un tip de activitate umană, o varietate a practicii sau activității juridice.

2. Această activitate are un caracter obiectiv. În calitate de obiect al sistematizării apar fie actele juridice normative, fie normele juridice — materialul normativ. Scopurile sistematizării sunt eliminarea lacunelor juridice, a contradicțiilor, a coliziunilor între acte și norme, comoditatea utilizării materialului normativ în practică.

3. Sistematizarea, ca activitate continuă, este realizată de anumite subiecte: atât organele legislative, cât și organele de aplicare a dreptului. Componenta subiectelor procesului de sistematizare poate să includă și cetățeni și organizații care utilizează material normativ în practica lor sau organizează procesul de utilizare a actelor juridice normative de către alte persoane.

4. Rezultatul sistematizării este:

- fie, aducând sistemul legislației într-o stare de ordine, coerență, grupare după anumite criterii;
- fie compilarea de colecții, culegeri, coduri de legislație [212, p. 66].

Rezultatul sistematizării juridice este rezultatul acțiunilor corespunzătoare ale subiecților și participanților la practică. Rezultatele pot fi intermediare și finale, juridice și sociale, pozitive și negative etc. [186, p. 16].

A.S. Grigoriev (A. C. Григорьев) a evidențiat, în linii generale, **etapele** activității de sistematizare legislativă, menționând că acestea se transformă în funcție de tipul de sistematizare efectuat:

1. Elaborarea unui plan de sistematizare;
2. Întocmirea unei liste de acte normative care trebuie sistematizate;
3. Colectarea acestor acte normative;
4. Retragerea actelor învechite;
5. Introducerea modificărilor și completărilor la actele normative;
6. Analiza actelor normative;
7. Revizuirea actelor normative;
8. Selectarea criteriilor de sistematizare;
9. Amplasarea materialului după rubrici [163, p. 54].

Parcursul propus de A.S. Grigoriev este mai degrabă caracteristic unui proces legislativ obișnuit. Mult mai aproape de natura sistematizării considerăm a fi N.T. Leonenko (H. T. Леоненко), care detaliază procesul de sistematizare astfel: [201, p. 250-251]

1. inventarierea și contabilitatea matricei normative existente;
2. revizuirea legislației;
3. soluționarea problemei criteriilor de selecție a materialului normativ, în funcție de obiectivele sistematizării; înregistrarea materialului normativ selectat în ordine cronologică;
4. diferențierea materialului, adică eliberare de actele juridice cu semnificație temporară și acțiune unică; de acte juridice privind recunoașterea drept abrogate a actelor juridice adoptate anterior, dacă nu stabilesc noi norme; de acte juridice cu perioade de valabilitate definite în acestea, expirate și neprelungite; de acte juridice care nu au fost anulate formal, dar care, de fapt, și-au pierdut complet forța din diferite motive; de acte juridice cu caracter personal etc;
5. prelucrarea externă a materialului normativ, adică excluderea din textul unui act juridic normativ de părți introductive și concludive, care nu conțin prevederi normative și alte

prevederi care nu au natură normativă; articole (puncte) privind recunoașterea actelor normative sau a dispozițiilor individuale ale acestora ca abrogate; articole (puncte) de acțiune temporară, simplă, etc;

6. identificarea contradicțiilor, dublărilor, lacunelor și elaborarea actelor de sistematizare a legislației în vederea eliminării acestora;
7. compilarea colecțiilor (codurilor) de legislație;
8. publicarea și întreținerea colecțiilor (codurilor) de legislație.

Indiscutabil, **obiectivul general** al sistematizării legislației rezidă în simplificarea materialului juridic, aranjarea acestuia în funcție de anumite secțiuni și rubrici, adică clasificarea și facilitarea căutării actelor juridice necesare [172, p. 36]. Pe plan intern, acesta vizează realizarea unității interne a normelor juridice, adică eliminarea conflictelor și lacunelor din lege, fiind utilă nu legiuitorului, dar și persoanelor ce aplică dreptul și tuturor cetățenii.

În literatura juridică, cauzele care implică necesitatea sistematizării legislației au fost divizate în *cauze obiective* și *cauze subiective*. Cauzele obiective includ: instabilitate în stat, a cărei consecință este o schimbare constantă a legislației; multiplicitatea subiectelor legiuitoare (îndeosebi, în statele cu structură federală); prezența lacunelor în actele normative și necesitatea eliminării acestora; acumularea unui număr mare de reglementări în procesul transformărilor sociale care au loc la anumite etape de dezvoltare; formarea de noi ramuri ale legislației; asigurarea ușurinței de utilizare a actelor normative. Printre cauzele subiective pot fi: neconcordanța actelor normative de diferite niveluri și, uneori, neconcordanța dispozițiilor din cadrul unui act normativ; natura declarativă a actelor și incapacitatea de a le aplica cu adevărat; imperfecțiunea reglementărilor și, prin urmare, eficiența lor scăzută; contaminarea matricei normative cu reglementări căzute în desuetudine sau duplicate; denaturări în corelarea legilor și reglementărilor etc. [187, p. 337-338]. În același context, V.N. Kartașov identifică două categorii de temeuri ale sistematizării juridice: cele normativ-juridice și cele faptice, divizându-le la rândul lor pe cele din urmă în două grupe. Prima este alcătuită din circumstanțe economice, politice și de altă natură (substratul social general al acestei practici), care „împing” procesul de sistematizare, servesc drept motiv sau cauză pentru pregătirea actelor consolidate, codificate și de altă natură. A doua se referă la cazul acumulării unui volum mare de acte juridice, a caducității lor și a inconsecvenței, ceea ce creează dificultăți semnificative în activitatea de legiferare, de aplicării legii sau de acțiune a autorităților [186, p. 8].

Astfel, **importanța** sistematizării legislației se manifestă în:

- 1) îmbunătățirea legislației curente. Analiza și evaluarea reglementărilor, gruparea normelor juridice în funcție de o anumită schemă, crearea unui sistem unificat de acte

normative sunt condiții necesare pentru eficiența activității de creație legislativă, contribuie la eliminarea lacunelor și conflictelor din legislația actuală;

- 2) asigurarea dezvoltării și optimizării în continuare a sistemului legislației. Legislația nu poate fi privită ca un set mecanic de acte legislative și de altă natură, ci este o matrice legală și de reglementare organizată sistematic, cu propria structură, părți interne și conexiuni. Activitatea constantă de sistematizare de identificare și rezolvare a deficiențelor de reglementare juridică creează condiții pentru formarea unui sistem legislativ coerent, echilibrat, stabil și în același timp dinamic.
- 3) crearea condițiilor pentru comoditatea utilizării legislației în practica juridică. Sistematizarea oferă condiții favorabile pentru realizarea dreptului, posibilitatea de a găsi rapid și de a interpreta corect reglementările normative. Claritatea și accesibilitatea legislației, precizia prescripțiilor legale este o condiție inerentă pentru luarea unor decizii corecte și bine fundamentate de aplicare a legii, ce permite atingerea în mod optim a obiectivelor reglementării legale [163, p. 52-53]. Pentru a putea folosi normele juridice, atât juriștii, cât și toți destinatarii prescripțiilor normative trebuie să aibă o înțelegere mai mult sau mai puțin exactă și extinsă a legii. Primii — din necesitate profesională, cei de-al doilea — în principal pentru a-și proteja drepturile și interesele, precum și pentru a-și cunoaște obligațiile. Nevoia de diseminare a informațiilor despre drept și cunoașterea aprofundată și specializată a legilor determină necesitatea sistematizării, de exemplu, sub formă de colecții [187, p. 338]. Și prof. D. Baltag menționează că sistematizarea actelor normative este un factor de condiționare a eficacității dreptului, ce favorizează popularizarea legislației, accesibilitatea actelor normative pentru toți cetățenii [5, p. 364].

Reputatul teoretician rus, acad. S.S. Alexeev, afirmă că sistematizarea are profunde *funcții sociale*. Din punctul său de vedere, „sistematizarea este un punct important, necesar în însăși existența dreptului” [127, p. 491] fiind, în orice societate, o legitate obiectivă a dreptului și reglementării juridice. Tot el declară că sistematizarea este o precondiție pentru implementarea strictă și riguroasă a cerințelor legalității, or legislația sistematizată exclude în mare măsură posibilitatea aplicării incorecte sau arbitrare a normelor juridice, reduce lacunele din materialele de reglementare, este o condiție prealabilă necesară pentru ca toți subiecții să respecte cu strictețe normele legale, să implementeze pe deplin și eficient drepturile care le-au fost acordate [127, p. 492]. La aceste funcții, Yu. Yu. Vetitnev mai adaugă una, pe care o consideră cea mai importantă, — funcția *integratoare*, care se exprimă prin faptul că sistematizarea izvoarelor normative se dovedește a fi un mijloc de menținere a nivelului cerut de unitate socio-culturală [151, p. 336].

Alte funcții menționate în literatura juridică mai includ: funcția de *legitimizare* (sistemizarea juridică este utilizată de autoritățile publice pentru a le oferi existenței și activităților lor o justificare suplimentară în ochii societății) sau funcția de *stabilizare* (pentru temperarea dinamismului excesiv al legislației) [151, p. 335-336].

După cum menționează prof. D. Baltag, „sistemizarea actelor normative decurge din necesitatea perfecționării dreptului, în primul rând al legilor. Prin prelucrarea sistematică a actelor normative și gruparea lor după criterii se asigură sesizarea și înlăturarea oportună a unor contradicții dintre acte, identificarea și eliminarea lacunelor în drept, stabilirea celor mai eficiente metode de reglementare a relațiilor sociale în funcție de specificul fiecărei situații.” [5, p. 363].

Luând în considerare cele enunțate mai sus, precum și semnificația sistemizării, rezumăm că **scopul** sistemizării legislației este de a aduce actele juridice normative, prin simplificarea lor, într-un sistem convenit care este relevant și reflectă cel mai obiectiv sistemul de drept.

Așa, procesul de sistemizare a actelor juridice este chemat:

- 1) să formeze din gama existentă de informații exprimate în acte juridice un sistem — ca o bază de informații unică, ordonată, interconectată, convenabilă și accesibilă pentru utilizare;
- 2) să îmbunătățească, în procesul de îndeplinire a funcției inițiale de raționalizare, materialul juridic, adică să elimine normele de drept învechite și ineficiente, să rezolve conflictele juridice și să elimine lacunele [208, p. 100].

Aducându-le împreună, putem afirma că sistemizarea legislației poate avea următoarele **obiective**:

A) sub aspect juridic: 1) asigurarea accesibilității legislației, facilitând căutarea normei necesare; 2) ușurința utilizării legislației; 3) evidența legislației; 4) asigurarea exhaustivității legislației; 5) eliminarea normelor juridice învechite și ineficiente, asanarea legislației; 6) depistarea și soluționarea conflictelor juridice (coliziunilor); 7) detectarea și eliminarea lacunelor; 8) actualizarea legislației; 9) introducerea reglementării legale într-un instrument care asigură funcționarea normală a vieții publice, îmbunătățind reglementarea legală; 10) stabilizarea ordinii de drept; 11) gestionarea eficientă a treburilor publice în interesul individului; 12) eliminarea repetărilor; 13) identificarea tendințelor negative în dezvoltarea legislației [160, p. 252].

B) sub aspect informațional: 1) evidența actelor juridice normative, 2) clasificarea actelor normative; 3) menținerea actelor normative într-o stare controlabilă; 4) asigurarea funcționării unui mecanism de căutare [202, p. 30].

C) sub aspect social: 1) consolidarea conștientizării juridice și a culturii juridice; 2) facilitarea cercetării științifice în domeniul jurisprudenței; 3) crearea de condiții prealabile pentru

consolidarea resurselor umane în diferite sfere ale activității statului [212, p. 67].

Este lesne observabil că toate aceste obiective au drept rezultat creșterea eficacității dreptului, având aplicabilitate directă asupra legislației.

Dacă interpretăm sistematizarea ca o procedură care are scopul de a ordona un anumit conglomerat de elemente, pe baza unui singur principiu al unificării și subordonării lor, atunci sistematizarea legislației, sensul și esența sa, ar trebui să se bazeze pe o înțelegere clară a sarcinilor pe care le rezolvă, care determină acest principiu.

Pentru realizarea acestor scopuri, sistematizarea legislației implică rezolvarea unei varietăți de *sarcini*, care pot fi grupate în domenii analogice:

- A) În domeniul legiferării și aplicării legii, sunt rezolvate următoarele sarcini: creșterea eficienței elaborării normelor; asigurarea dezvoltării progresive a legislației; îmbunătățirea calității actelor juridice normative prin eliminarea coliziunilor, lacunelor, repetărilor și actualizarea materialului juridic învechit; formarea sistemului legislativ.
- B) În domeniul informațiilor juridice: asigurarea societății cu informații juridice complete, oficiale și fiabile; căutare promptă a normelor legale; crearea unui spațiu juridic și informațional unificat și vizibil [161, p. 67].
- C) În domeniul organizării și diseminării informațiilor juridice: furnizarea de informații juridice oficiale cetățenilor, statului și structurilor publice; crearea condițiilor pentru căutarea promptă a materialului de reglementare necesar pe bază tradițională (publicarea actelor de sistematizare a legislației pe hârtie) și/sau modernă, cu aplicarea tehnologiei informației (generalizarea și diseminarea informațiilor juridice prin mijloace software și hardware); asistență în formarea unui spațiu unic de informare și juridic al țării [193, p. 386-387].
- D) În sfera conștiinței și culturii juridice: crearea condițiilor prealabile necesare pentru educație juridică; formarea unei baze pentru desfășurarea cercetărilor științifice și juridice; promovarea instruirii personalului calificat în domeniul activității juridice de stat [161, p. 69].

Obiectele sistematizării juridice sunt ceea ce se îndreaptă acțiunile subiecților și participanților sistematizării, ceea ce trebuie simplificat, adus într-un sistem coerent [186, p. 11].

A.V. Malko punctează că obiectul sistematizării poate fi orice act normativ, în timp ce un act sistematizat ca produs final al unei astfel de activități poate fi oficial sau neoficial [208]. În cazul codurilor, de exemplu, natura lor legislativă este inerentă, însă pentru alte forme de sistematizare pot apărea ca rezultat material și acte nelegislative.

Majoritatea autorilor sunt converg asupra poziției că obiect al sistematizării îl constituie *actele normative*, însă există opinia disidentă a doctrinarului rus V. N. Kartașov, care consideră că pot fi obiecte ale sistematizării nu doar actele normative, ci și actele de aplicare sau de interpretare a legii [186, p. 11-12]. Nu putem fi de acord cu această opinie, însă trebuie să menționăm că atunci când vorbim despre încorporare neoficială mai mulți autori admit posibilitatea împreunării în colecții neoficiale a altor acte decât cele normative, aducând exemple de culegere de practică judiciară sau de acte explicative ale instanțelor de judecată.

În literatura juridică se mai întâlnește o opinie, care presupune divizarea obiectului sistematizării: în sens larg obiect al sistematizării îl constituie actele normative, iar în sens îngust (obiectul nemijlocit) al sistematizării — elemente independente ale actelor normative (articolul, paragraful etc) sau norme juridice concrete, conținute în actele normative. Această opinie a fost exprimată încă de S.S. Alexeev care menționa că pot fi supuse sistematizării nu doar actele normative, ci și normele juridice [125, p. 251], iar recent a fost reluată de V. N. Kartașov în cadrul unui studiu mai larg [186, p. 12]. T.V. Kașanina menționează, în mod corect, că această diferențiere este vizibilă îndeosebi în cadrul consolidării [187, p. 336], unde subiectul sistematizării acționează nemijlocit asupra elementelor structurale ale actului normativ. Reieșind din cele menționate, ne raliem opiniei cercetătorilor care consideră că obiectul sistematizării poate fi privit în sens larg și în sens îngust și conchidem că obiect generic al sistematizării îl constituie actul normativ, iar obiect nemijlocit — elementele sale (norma, articolul, capitolul etc.)

Subiectele sistematizării pot fi împărțite în două grupe principale:

Persoanele private (cetățeni, organizații) care desfășoară activități de sistematizare juridică din proprie inițiativă. Această sistematizare este numită și informală. [163, p. 53; 187, p. 336] Constă în pregătirea și distribuirea, în vederea asigurării intereselor personale sau corporative (departamentale), a diferitelor ediții ale legislației ordonate care nu au valoare juridică (trimiterile la acestea în documentele oficiale nu sunt permise), dar contribuie la îmbunătățirea procesului legislativ și practica realizării dreptului [193, p. 387].

Autoritățile competente. Competența lor de a efectua sistematizarea (care se mai numește oficială) este stabilită de un act legal (normativ sau individual) [163, p. 54; 187, p. 336]. Acest tip de sistematizare constă în pregătirea și distribuirea în scopul reglementării juridice a actelor de sistematizare a legislației, care au un caracter oficial (echivalat cu sursele oficiale de publicare a actelor juridice de reglementare) și au valoare juridică [193, p. 387].

Astăzi, activitatea de sistematizare, cu excepția, evident, a codificării, este întreprinsă preponderent de persoane private, fapt datorat în primul rând răspândirii tehnologiilor informatice.

În funcție de subiectele sistematizării are loc și clasificarea formelor de sistematizare în *oficiale și neoficiale*.

Generalizând cele de mai sus, **conchidem** că activitatea de sistematizare a legislației se efectuează de către autorități competente sau persoane private, asupra actelor normative sau nemijlocit asupra normelor juridice, în scopul aducerii sistemului legislației într-o stare de ordine, coerență, grupare după anumite criterii și/sau elaborarea de colecții, culegeri, coduri [308, p. 62].

2.3. Principiile sistematizării legislației

Ca și o orice activitate juridică, sistematizarea legislației trebuie să fie efectuată în baza anumitor principii, ce stau la baza acțiunilor subiecților sistematizării.

Noțiunea filosofică de principiu are două sensuri: a) sensul metafizic: origini prime din care au derivat și s-au dezvoltat lucrurile; b) sensul epistemologic: supozițiile fundamentale ale gândirii, cunoașterii și acțiunii [89, p. 43], iar în sens juridic, termenul principiu semnifică o generalizare, un concept fundamental, pe care se întemeiază o construcție rațională.

Fără a ne opri în detaliu asupra tematicii principiilor dreptului, cărora le-au fost dedicate o sumedenie de cercetări doctrinare, trebuie să spunem că cuvântul „principiu” (din latinescul *principium*) înseamnă literal „baza, inițial, ideea călăuzitoare, punctul de plecare al unui fenomen (doctrină, organizare, activitate)”. Chiar și anticii au atras atenția asupra faptului că „principiul este cea mai importantă parte a tuturor” (*„principium est potissima pars cujusque rei”* [309]), orice principiu fiind considerat ca fiind în legătură nemijlocită cu realitatea existențială concretă.

În opinia N.T. Leonenko (Н. Т. Леоненко), principiile sistematizării reprezintă „ideile fundamentale, bazele directe, prevederile inițiale ale activităților legate de codificarea, încorporarea și consolidarea legislației actuale” [201, p. 251]. Într-o formulare mai largă, T.V. Kashanina (Т. В. Кашанина) definește principiile sistematizării drept „cerințe obligatorii, a căror implementare va permite subiecților sistematizării să obțină rezultatul stabilit al aducerii sistemului actelor juridice într-un sistem echilibrat și utilizabil” [187, p. 339].

Deși nici doctrina, nici legislația națională nu acordă atenție principiilor sistematizării, în schimb, au fost cercetate principiile generale ale activității de legiferare, or, activitatea de sistematizare este, după cum am văzut în opinia majorității autorilor, o variațiune a activității legislative.

Normele de tehnică legislativă sunt obligatorii la elaborarea tuturor categoriilor de acte normative: legi, decrete, hotărâri și ordonanțe ale Guvernului, ordine, instrucțiuni etc. [56, p. 57], nerespectarea acestora aducând gravă atingere procesului de creație legislativă.

Principiile legiferării se identifică cu principiile procesului de elaborare a actelor normative, or din punct de vedere logic, constatăm între aceste două noțiuni un raport de compatibilitate (identitate) [101, p. 82].

Astfel, în Legea Nr. 100 din 2017 cu privire la actele normative întâlnim următoarele principii ale activității de legiferare:

- a) constituționalitatea;
- b) respectarea drepturilor și libertăților fundamentale;
- c) legalitatea și echilibrul între reglementările concurente;
- d) oportunitatea, coerența, consecutivitatea, stabilitatea și predictibilitatea normelor juridice;
- e) asigurarea transparenței, publicității și accesibilității;
- f) respectarea ierarhiei actelor normative [68, art. 3].

Trebuie să spunem că prevederile legislative actuale au lărgit considerabil numărul principiilor activității de legiferare, or anterior, Legea Nr. 780 din 2001 privind actele legislative stabilea în calitate de principii ale legiferării doar:

- a) corespunderea prevederilor actului normativ elaborat tratatelor internaționale;
- b) corespunderea dispozițiilor constituționale și concordanța cu cadrul juridic existent, cu sistemul de codificare și unificare a legislației
- c) oportunității, coerenței, consecvenței și echilibrului între reglementările concurente;
- d) consecutivității, stabilității și predictibilității normelor juridice;
- e) transparenței, publicității și accesibilității [76, art. 4].

După părerea autorilor autohtoni Boris Negru și Aliona Negru, principiile legiferării sunt: 1. planificarea activității legislative și normative în general; 2. supremația legii (după forța reglementatoare); 3. corelarea actelor normative; 4. asigurarea unui raport dialectic între stabilitatea și mobilitatea reglementărilor; 5. fundamentarea științifică a activității de elaborare a normelor juridice [88, p. 352-353]. Analizând principiile enunțate, putem constata că acestea reprezintă spiritul reglementării, care au scopul să asigure o construcție validă și expresivă a necesităților societății în elaborarea dreptului.

Autorii B. Negru și V. Cojocaru enumeră în calitate de principii ale organizării activității de elaborare a legii, principiul fundamentării științifice, principiul asigurării unui raport firesc între dinamica și statica dreptului, și principiul unității reglementărilor juridice și corelării sistemului actelor normative [87, p. 13-14]. Și savantul autohton Dumitru Baltag indică în calitate de principii ale procesului de elaborare a dreptului, adică a tehnicii legislative principiile: planificării legislative și al supremației legii, fundamentării științifice a activității de elaborare a dreptului,

asigurării echilibrului între stabilitatea și mobilitatea unui sistem de drept, accesibilității și economiei de mijloace în elaborarea actelor normative [5, p. 352]. Aceleași principii au fost enumerate și de către Gh. Avornic, care le-a încadrat în principii ale procesului de elaborare a dreptului [4, p. 300-304]. În mod asemănător de tratare a principiilor legiferării întâlnim și în doctrina românească, unde, de exemplu, Mihai Niemesch enumeră [91, p. 170-175] drept principii ale legiferării: principiul fundamentării științifice a regulii de drept, principiul echilibrului legislativ, principiul corelației dintre actele normative în vigoare, principiul accesibilității și economiei de mijloace în elaborarea normativă. Astfel, putem constata o largă aprobare doctrinară a acestor principii în calitate de bază fundamentală ce reflectă sintetic și eclectic esența tehnicii legislative.

Principiul caracterului științific în domeniul sistematizării presupune, în primul rând, o planificare clară, subordonarea procesului de sistematizare unui anumit plan, soluționarea întrebărilor despre direcțiile și metodele de sistematizare, evidențiind principalele; în al doilea rând, utilizarea în procesul de sistematizare a cunoașterii situației socio-economice, politice și de altă natură din țară; în al treilea rând, utilizarea experienței legiferării și sistematizarea legislației legislației [201, p. 249]. Totodată, principiul fundamentării științifice semnifică necesitatea de a porni de la dezideratele sociale prezente și viitoare, precum și de la insuficiențele legislației în vigoare.

În doctrină au fost enumerate și alte principii ale tehnicii legislative, cum ar fi, principiul respectării unității de sistem a dreptului, principiul corelării sistemului actelor normative (principiul articulării sau al armoniei) [55, p. 26-28], principiul echilibrului (asigurării unui raport firesc dintre dinamica și statica dreptului) [105, p. 132], care însă vin doar să expună într-o altă redacție principiile clasice sau să le completeze neesențial.

Un alt doctrinar din R. Moldova, Grigorii Fiodorov, susține că procesul de elaborare a dreptului trebuie fondat pe principiile: 1) separării puterilor în stat; 2) delimitării împuternicirii organelor de elaborare a dreptului; 3) imparțialității (obiectivității procesului de elaborare a dreptului); 4) succesiunii guvernanților; 5) democratismului; 6) legalității; 7) internaționalismului; 7) publicității; 8) fundamentării științifice; 8) planificării (activității de normare); 9) multitudinii, simplității și flexibilității formelor procesuale; 10) celerității procesului de elaborare a dreptului [după 101, p. 81]. Aceste principii prezintă o compilare a principiilor dezbătute în doctrina rusă. Astfel, I.I. Mozjenko (И. И. Можженко) vede în calitate de principii ale sistematizării principiile: operativității, regularității, exhaustivității, suficienței și credibilității [214, p. 14]. Principiul operativității este cauzat de necesitatea societății moderne în reflectarea imediată a tuturor schimbărilor făcute în domeniul reglementării juridice a relațiilor sociale. „Regularitatea”

sistematizării este impusă de continuitatea procesului de edictare a legislației în sine, care, la rândul său, este asociată cu transformările diferitelor sfere ale vieții societății - schimbări în prioritățile sociale, reforme economice și politice. Principiul „suficienței” constă în faptul că sistematizarea efectuată ar trebui să fie suficientă pentru îndeplinirea sarcinilor imediate de sistematizare — utilizarea deplină a cadrului legal de reglementare în starea sa actuală, cu capacitatea de a urmări cronologic modificările legislației. Principiul „credibilității” sistematizării este de o mare importanță — sistematizarea legislației trebuie realizată doar pe baza datelor obținute din surse oficiale [214, p. 14].

Într-o lucrare enciclopedică au fost formulate următoarele principii ale sistematizării: planificarea și oportunitatea; optimizarea numărului de acte juridice; exhaustivitatea informațiilor; eficiență și continuitate; economicitate; profesionalism și fundamentare științifică; publicitate (accesibilitate) și democrație [208, p. 100]. Acestea corespund, în mare măsură, cu principiile sistematizării propuse de cercetătoarea T.V. Kașanina [187, p. 339-340], care le și dezvoltă:

- planificarea (stabilirea etapelor de sistematizare, sincronizare etc.). Din punctul nostru de vedere acest principiu este obligatoriu pentru sistematizare, spre deosebire de alte forme de elaborare sau realizare a dreptului.
- caracterul științific (atragera oamenilor de știință în procesul sistematizării va face posibilă utilizarea nu numai a experiențelor proprii, ci și a celor străine, precum și a noilor idei progresiste). Putem spune că acest principiu se regăsește în majoritatea opiniilor doctrinare, fiind unul de bază atât pentru activitatea de sistematizare, cât și de legiferare.
- exhaustivitate (vorbim nu numai despre o colecție exhaustivă de acte, ci și despre revizuirea lor din toate motivele). Exhaustivitatea sistematizării, în primul rând, este asociată cu necesitatea unei implementări eficiente a procesului de aplicare a legii, în special, implementarea sistematizării întregii game de acte normative, deoarece realizarea sistematizării într-un mod fragmentar poate duce la utilizarea unor acte juridice normative inoperante, acte ale căror consecințe pot fi ireversibile [214, p. 14]. Într-o altă opinie doctrinară s-a afirmat [201, p. 249]. că acest principiu constă în faptul că sistematizarea ar trebui să acopere întregul set de norme de drept și fiecare normă juridică ar trebui să-și ia locul într-un act juridic normativ, iar un act juridic normativ, la rândul său, ar trebui să aibă o poziție clar definită printre alte acte normative.
- oportunitatea (revizuirea actelor trebuie efectuată numai atunci când există pericolul de a reduce efectul utilizării actelor juridice).

- eficiență (întrucât legea este un sistem dinamic, aducerea sa în stare de funcționare ar trebui să fie rapidă, deoarece modificările ulterioare ale acesteia nu vor face decât să complice munca).
- continuitate (realizarea armoniei actelor juridice este un fenomen temporar, dinamismul sistemului juridic nu implică suspendarea acestei activități).
- economicitate (activitatea de sistematizare este una dintre acțiunile extrem de intelectuale, prin urmare, creșterea productivității sale, precum și o posibilă reducere a costurilor o pot face mai ieftină).
- accesibilitate (deoarece actele normative afectează interesele oamenilor, trebuie extinsă și facilitată utilizarea lor) și publicitate (este util ca procesul și rezultatele sistematizării să funcționeze în domeniul public, deoarece actele juridice le afectează interesele). Aceste principii pot fi considerate o consecință a respectării principiului mai larg al transparenței decizionale. Accesibilitatea constă în „evitarea utilizării excesive a termenilor tehnici și a unor procedee tehnice greu de descifrat, folosirea, acolo unde e posibil, a unui limbaj pe înțelesul tuturor” [103, p. 65].
- democrație (presupune identificarea opiniei publice cu privire la ce formă de sistematizare va fi mai potrivită). Probabil, acest principiu poate fi omis atunci când se respectă pe deplin principiile profesionalismului și fundamentării științifice, or nu întotdeauna viziunile publicului larg sunt neapărat întemeiate științific.
- profesionalism (este de dorit ca în această activitate să se angajeze experți). Principiul profesionalismului se manifestă prin participarea obligatorie a specialiștilor calificați și foarte profesioniști la toate etapele sistematizării legislației. Aceștia ar trebui să fie profesioniști în domeniul lor cu cunoștințe speciale, erudiție largă, experiență în legiferare și sistematizarea legislației [201, p. 251].

Natalia Terentyevna Leonenko (Н.Т. Леоненко) consideră că sistematizarea ar trebui să se bazeze pe principii teoretice generale: legalitate; caracter științific; incluzivitate; simultaneitate; normativitate; sistemicitate (etapizare); profesionalism [201, p. 249].

În opinia noastră, principiul legalității sistematizării decurge din principiul general al legalității, ce semnifică conformitatea oricărei norme de drept cu regulile constituționale. Suntem de acord cu opinia exprimată [116, p. 50] că legalitatea stă la baza tuturor formelor de exprimare ale dreptului și constă în ocrotirea proporțională a valorilor sociale.

Simultaneitatea procesului de sistematizare constă în faptul că întreaga gamă actualizată sistematizată de acte juridice ar trebui să funcționeze simultan. Principiul normativității presupune

că propunerile de recunoaștere a actelor normative ca invalide în totalitate sau parțial ori ca caduce, trebuie făcute în modul prescris. Acest lucru, la rândul său, înseamnă că adoptarea (publicarea) unor astfel de acte juridice poate fi efectuată numai de subiecții de drept autorizați numai pe motivele prevăzute de legislație, cu respectarea procedurii stabilite pentru pregătirea și adoptarea actelor juridice. Principiul sistematicității (etapizarea) înseamnă că procesul de sistematizare a legislației care are loc în cadrul unui anumit sistem (schemă) se descompune inevitabil în mai multe etape, diferite în ceea ce privește sarcinile lor. [201, p. 249-251], fapt caracteristic pentru orice activitate complexă.

Sistematizând principiile analizate în cadrul prezentului paragraf, reliefându-le pe cele mai importante din punctul nostru de vedere, putem totaliza că pentru o activitate eficientă de sistematizare legislativă este necesară respectarea principiilor (1) legalității, (2) fundamentării științifice, (3) planificării eficiente, (4) exhaustivității și (5) transparenței.

Considerăm că prin aplicarea acestor principii generale la realizarea diverselor forme de sistematizare este posibilă asigurarea conformității acestei activități cu percepțiile unui stat de drept, precum și atingerea obiectivelor scontate. În mod evident, diverse forme de sistematizare pot avea și alte principii generale, specifice anume lor. Spre exemplu, în această lucrare am tratat separat (în para 4.2) principiile codificării și am propus chiar și completarea listei principiilor specifice codificării cu un principiu extrem de actual, care însă este specific doar codificării (nu și altor forme de sistematizare).

2.4. Concluzii la capitolul 2

În urma analizei efectuate în prezentul capitol, putem menționa că activitățile de sistematizare a legislației ocupă un loc important în politica juridică a unui stat modern. Cercetarea abordărilor conceptuale ale activității de sistematizare a legislației, a elementelor și principiilor sale, ne permite formularea unei definiții largi a sistematizării legislației, ce reliefează locul acesteia între activitățile de tehnică juridică.

Pentru o activitate eficientă de sistematizare legislativă este necesară respectarea principiilor (1) legalității, (2) fundamentării științifice, (3) planificării eficiente, (4) exhaustivității și (5) transparenței.

Sistematizând elementele cercetate în cadrul prezentului capitol, precum și concluziile intermediare din cadrul paragrafelor, propunem definirea sistematizării legislației drept *o activitate de tehnică juridică, realizată în mod continuu de autorități competente sau persoane private, aplicată actelor normative sau nemijlocit asupra normelor juridice, îndreptată spre*

eficientizarea sistemului juridic existent și simplificarea materialului normativ, prin ordonarea masivului normativ după anumite criterii, având drept rezultat aducerea sistemului legislației într-o stare de ordine, coerență, grupare după anumite criterii și/sau elaborarea de colecții, culegeri, coduri.

Considerăm că această definiție elucidează elementele sistematizării legislației, reliefează locul acesteia în cadrul tehnicii juridice (exclue confuzia cu tehnica legislativă), descrie scopul și obiectivele activității cercetate.

3. INCORPORAREA ȘI CONSOLIDAREA CA FORME DE SISTEMATIZARE A LEGISLAȚIEI

3.1. Repere conceptuale ale încorporării, ca formă simplă a sistematizării legislației

Odată cu dezvoltarea sistemului de drept, societatea acumulează un număr semnificativ de acte juridice de reglementare care au același subiect de reglementare. Prescripțiile unor astfel de acte sunt adesea repetate, incoerente și contradictorii. Drept urmare, apare problema unei pluralități de acte juridice, care afectează negativ dezvoltarea legislației. De aici urmează una dintre sarcinile sistematizării — de a elimina această pluralitate cu ajutorul anumitor tehnici sau metode.

O primă formă de sistematizare a legislației este încorporarea, care reprezintă, după părerea majorității autorilor [12, p. 91; 88, p. 372; 98, p. 237; 4, p. 310], *forma cea mai simplă, inferioară de sistematizare*.

Etimologic, cuvântul încorporare provine de la latinescul „*incorporare*”, cu sensul de „a uni într-un singur corp”, sau francezescul „*incorporer*”, cu același sens. Dicționarele explicative ale limbii române nu conțin o definiție cu o semnificație juridică pentru termenul încorporare, conform acestora, încorporare semnifică doar acțiunea de a îngloba, „a uni mai multe lucruri corpuri într-unul singur” [81].

După cum notează prof. Dumitru Baltag, încorporarea actelor normative a fost folosită în evoluția tipurilor istorice de drept, dar mai frecvent în etapele de început al dreptului, când ea lua forma unui conglomerat de norme scrise și de cutume, amintind de sistematizarea decretelor imperiale din timpul domniei împăratului roman Justinian (527-566 e. n.) — „*Corpus juris civilis*” [5, p. 364]. Opera lui Justinian este recunoscută, pe bună dreptate, ca fiind cea mai însemnată operă de sistematizare, până la codurile lui Napoleon [58, p. 303]. Un alt exemplu de încorporare o reprezintă culegerea de legi intitulată „*Codul lui Hammurabi*”. Deși *Codul de Legi al lui Hammurabi* este unul dintre cele mai renumite din lumea antică, cu siguranță nu este cel mai vechi și nici singurul. De fapt, el este precedat de cel puțin alte două coduri de legi, și anume: *Legile lui Ur-Namma* (circa 2100 î.Hr.) și *Legile lui Lipit-Ishtar* (circa 1930 î.Hr.) [34].

În anul 1640 este tipărită în limba română, cu alfabet chirilic, „*Pravila de la Govora*” sau *Pravila Mică*, denumită astfel după formatul ei. *Pravila de la Govora* (tipărită la Mănăstirea Govora de către tipograful Meletie Macedoneanul și Ștefan de la Ohrida, din ordinul domnitorului Matei Basarab) reprezintă prima culegere de legi juridico-canonice și civile, în limba română cu

alfabet chirilic. Este un cod de legi care pedepsește încălcarea cutumelor și a tradiției românești. Practic reprezintă o sinteză de drept bizantin aplicată spațiului românesc tradițional [110, p. 206].

Cu referire la perioada sovietică, cea mai fundamentală încorporare ce trebuie menționată este „Colecția legislației actuale a URSS” în 50 de volume, a cărei publicare a fost finalizată în 1977. Aceasta a inclus toate actele legislative actuale și deciziile de reglementare ale Guvernului URSS, adoptate de la formarea URSS. Colecția a fost o publicație încorporată sistemică, în care toate actele normative au fost împărțite în 32 de secțiuni - ramuri ale legislației [200, p. 91], care se aplicau și pe teritoriul RSSM.

În timp, evoluția conștiinței juridice a condus la apariția și altor forme, mai elaborate de sistematizare, cum ar fi codificarea, însă încorporarea și-a păstrat importanța și în zilele noastre, evoluând și adaptându-se la realitățile actuale.

Analizând natura juridică a încorporării, ne referim la proprietățile inerente imanente ale acesteia, dezvăluind rolul încorporării, reflectând trăsăturile sale specifice, părțile și conținutul, în raport cu alte tipuri de sistematizare a legislației.

Într-o abordare simplă, încorporarea reprezintă „gruparea actelor normative după anumite criterii” [47, p. 250] sau „o ordonare externă a actelor juridice normative existente, fără refacerea normelor de drept” [204, p. 767], însă, evident că aceste definiții nu reliefează întregul concept.

Reputatul savant român Nicolae Popa consideră că încorporarea este „o formă inferioară (inițială) de sistematizare” [98, p. 237] și privește o simplă așezare a actelor normative, în raport de criterii exterioare — cronologice, alfabetice, pe ramuri de drept sau instituții juridice etc.

Această definiție este aproape identică cu cea adoptată de legiuitorul național, care prevede în art. 59, alin. (2) al Legii Nr. 100 cu privire la actele normative — „*încorporarea, care reprezintă o sistematizare simplă a actelor normative după unul dintre următoarele criterii: cronologic, alfabetic, al ramurii de drept, al instituției juridice etc.*” [68, art. 59, alin. (2), lit. a)].

În mod similar, și reprezentantul doctrinei ruse V. I. Kanâghin (В.И. Каньгин) afirmă că „încorporarea este un tip de sistematizare în care actele juridice normative sunt (sau nu sunt) supuse doar prelucrării externe și sunt plasate într-o anumită ordine — alfabetică, cronologică, sistematică (după obiect) în colecții unificate și alte publicații” [180, p. 933]. O. I. Ivannikova (О.И. Иванникова) ne atrage atenția că prin combinarea actelor normative fără a le schimba conținutul într-o culegere fiecare dintre acte își păstrează semnificația juridică independentă [172, p. 37].

În consonanță și prof. român N. Popa spune că în încorporare nu se procedează la prelucrarea materialului normativ, nu sunt aduse modificări conținutului normelor juridice adunate în colecții sau culegeri, se corectează doar anumite erori materiale sau eventuale greșeli

gramatica [98, p. 237], de aceeași părere fiind și Dumitru Mazilu [80, p. 234], iar L.N. Goncharova (Л.Н. Гончарова) menționează suplimentar că, la efectuarea încorporării, textele sunt „curățite” de prevederi legale caduce, în scopul actualizării materialului normativ [158, p. 79]. În acest sens, încorporarea poate fi văzut ca un mijloc de „comprimare” a legislației în sensul că permite luarea în considerare a actelor anulate oficial, omiterea preamburilor învechite, excluderea repetării actelor etc. [274, p. 14].

Și V. V. Ksenofontov (В. В. Ксенофонтов) afirmă că în cursul funcționării sale, un act juridic normativ suferă adesea anumite modificări, iar încorporarea trebuie să ia în considerare acest lucru. După adoptarea lor, multe acte sunt modificate, completate, articolele și clauzele individuale sunt abrogate etc. Prin urmare, este imposibil să se includă un act normativ în forma sa originală în colecție fără a reflecta modificările și completările sale ulterioare [200, p. 87]. Pentru a stabili norma necesară pentru aplicare, trebuie luat în considerare întregul set de modificări care au avut loc, să fie eliminate unele articole, paragrafe, puncte din text care au devenit caduce sau, dimpotrivă, să fie incluse date introduse suplimentar care să indice detalii despre acte.

Fiind un nivel mai simplu de sistematizare, încorporarea a fost privită și ca o condiție prealabilă necesară pentru trecerea la forma sa superioară — „codificarea” [274, p. 14]. Astfel, N.A. Pridvorov și V.V. Trofimov (Н.А. Придворов, В.В. Трофимов) consideră că încorporarea poate fi privită ca primă etapă a procesului de codificare, o măsură pregătitoare pentru lucrările ulterioare de codificare [227, p. 194], iar L.A. Golubeva (Л. А. Голубева) observă o legătură între încorporare și evidență (ca formă a sistematizării), întrucât aceasta se bazează pe un anumit volum de acte corespunzător cerințelor subiectului [160, p. 21]. Incorporarea are o semnificație independentă în procesul de sistematizare, permițând în limitele sale să dezvolte și să îmbunătățească legislația. Rezultatele obținute în timpul încorporării servesc drept bază pentru alte forme de sistematizare. În doctrină s-a exprimat opinia [200, p. 88] că dacă percepem procesul de sistematizare ca un mecanism unic, atunci etapa sa inițială este încorporarea cronologică, or anume prin ea rulează practic toate căile către alte forme de sistematizare.

După cum s-a menționat, o particularitate inerentă a încorporării este faptul că operația de sistematizare utilizează materialul normativ astfel cum este el alcătuit, fără a aduce vreo schimbare de conținut, fără vreo modificare, în actele normative [12, p. 91], ceea ce înseamnă că conținutul reglementării juridice nu se schimbă în esență. În baza acestor trăsături, M. Baranov (В.М. Баранов) menționează [133, p. 24] că încorporarea aparține sistemelor „sumative”, bazate pe trăsături juridice formale.

Păstrarea conținutului neschimbat al actelor distinge încorporarea de codificare și consolidare [211, p. 49]. În mod repetat, în diferite formulări, s-a repetat că încorporarea este asociată cu prelucrarea externă a reglementărilor, iar codificarea este asociată cu o modificare a conținutului normelor legale [279, p. 46], fapt de care ne vom convinge în paginile următoare.

O altă particularitate constă în faptul că încorporarea nu are caracter legislativ, această activitate poate fi desfășurată de organisme de stat, instituții științifice și organizații publice, cetățeni individuali [218, p. 335].

În doctrina juridică rusă au fost evidențiate două *forme* ale încorporării:

- a) *încorporarea simplă* — se realizează în afara procesului legislativ, reprezintă combinarea textelor de control ale actelor juridice de reglementare în totalitate sau parțial în colecții bazate pe o combinație de diverse criterii.
- b) *încorporarea complexă* este procesul de combinare a actelor în colecții folosind elemente ale legiferării — abrogarea normelor învechite, clarificarea definițiilor, eliminarea conflictelor [128, p. 75], deși nu toți doctrinarii sunt de acord cu această a doua formă de încorporare. Astfel, în doctrina și legislația națională încorporarea complexă este substituită prin codificare, or, natura intervențiilor efectuate schimbă accentele de la încorporare spre codificare.

Încorporarea legislației asigură comoditatea utilizării actelor normative, ajută la eliminarea lacunelor, a caducității, a contradicțiilor și face posibilă eliminarea referințelor nefondate la prezența sau absența anumitor acte juridice (care uneori servește drept acoperire pentru activități ilegale). Astfel, ca urmare a încorporării, legislația devine, în ciuda întregii sale diversități, mai accesibilă cetățenilor. M.A. Musaev a exprimat opinia [219, p. 41] că încorporarea și consolidarea vizează, în primul rând, comoditatea utilizării materialului juridic normativ care reglementează sfera relevantă a relațiilor sociale.

Există, de asemenea, opinii destul de negative referitoare la încorporare. Așa, Yu.Yu. Vetiutnev (Ю.Ю. ВЕТЬУТНЕВ) consideră că încorporarea, contribuie la încetinirea activității legislative, deoarece nu are rost să formalizăm într-o singură culegere acele legi care pot înceta să existe în orice moment. Cu alte cuvinte, încorporarea este un exercițiu juridic moderat conservator, un fel de moratoriu tacit al legislației rampante. Într-o astfel de situație, afirmă acesta, implementarea lucrărilor la scară largă privind încorporarea legislației este de prisos, deoarece Codul (sau Colecția) de legi, ale cărui elemente sunt într-un mod de schimbare perpetuă, este puțin probabil să aibă o valoare ridicată [151, p. 338].

Încorporarea se materializează în acte de sistematizare a legislației, cum sunt culegerile și colecțiile [193, p. 392].

Dezvoltând elementele definiției ale încorporării, putem evidenția **trăsăturile** sale:

1) obiectul încorporării îl constituie actele juridice normative [128, p. 74]. Această trăsătură corespunde scopului încorporării legislației, însă, trebuie să menționăm că deseori, mai ales în cazul încorporării neoficiale, sunt aduse împreună nu doar acte normative, ci și jurisprudență (hotărâri și avize ale Curții Constituționale, hotărâri ale Curții Supreme de Justiției etc.) sau chiar opinii doctrinare relevante. Din punctul nostru de vedere, asemenea conținut adiacent are rol secundar, de ajutorare și nu constituie obiectul nemijlocit al încorporării.

2) esența încorporării constă în eficientizarea actelor juridice normative existente prin prelucrarea externă a actelor încorporate, curățându-le de reglementări caduce, nenormative, fără a reface conținutul legii, adică schimbarea textului unui act normativ;

3) actele normative sunt plasate într-o culegere unificată (sau într-o serie periodică) în ordine cronologică, tematică sau ierarhică; cu o simplă încorporare cronologică periodică, actele juridice normative sunt încorporate în forma în care au fost adoptate de către organul legislativ;

4) o culegere încorporată poate fi o bază legală oficială pentru acțiune pentru organele de aplicare a legii numai dacă organismul legislativ a recunoscut-o ca o colecție oficială de publicare a actelor sale juridice normative [128, p. 75].

În literatura juridică, s-a menționat că matricea normativ-juridică, ordonată sub formă de încorporare, trebuie să respecte următoarele **principii**:

- a) oportunitate - încorporarea trebuie să fie utilă;
- b) armonie logică - asigurarea conceptualității, integrității, clarității;
- c) exhaustivitate și detalizare - acoperă pe deplin problemele semnificative în acest domeniu, dezvoltă și completează logic principiile și dispozițiile enunțate [128, p. 52].

După cum observăm, aceste principii sunt consonante cu principiile generale ale sistematizării, analizate în paragraful 2.3.

Activitatea de încorporare a actelor normative poate fi divizată în câteva **etape**:

a) elaborarea structurii viitoarei culegeri (colecții) de acte juridice normative; b) determinarea tipului de acte care urmează să fie plasate în culegere și stabilirea criteriilor de selecție a acestora; c) inventarierea actelor juridice normative, analiza și excluderea din lista lor a actelor care nu fac obiectul includerii în culegere; d) prelucrarea actelor juridice normative care îndeplinesc criteriile de selecție stabilite și sunt incluse în colecție, plasarea acestora în conformitate cu schema de colectare, adică distribuție în secțiuni, subsecțiuni, alte părți structurale ale colecției [128, p. 69]. Divizarea în aceste etape este însă una formală, nu neapărat trebuie să fie respectate toate etapele.

D.V. Ciuhvicev (Д.В. Чухвичев) a indicat [265, p. 309] în mod corect, că principalul avantaj al încorporării, care determină alegerea acestui tip particular de sistematizare a legislației, este posibilitatea implementării sale rapide (mai ales atunci când vine vorba de crearea unei colecții de acte juridice normative dedicate unui subiect specific de reglementare juridică). Însă principalul dezavantaj este valoarea practică insuficientă, viabilitatea scăzută a colecțiilor create ca urmare a încorporării, timpul limitat pentru utilizarea lor, deoarece modificările actelor incluse în astfel de colecții reduc semnificativ potențialul pentru relevanța lor (și chiar poate provoca daune) în cursul raporturilor juridice.

În literatura juridică s-a menționat [158, p. 79] că, spre deosebire de codificare, incorporarea și consolidarea se referă la articole sau acte normative în ansamblul lor.

Majoritatea autorilor împărtășesc opinia că principalul criteriu pentru diferențierea metodelor de sistematizare este natura procesării materialului normativ: procesare internă sau procesare externă [222, p. 202]. În funcție de aceasta, se face distincția și între codificare și încorporare. După cum vom demonstra ulterior, ca rezultat al activității de codificare, se creează *un nou act juridic normativ* care introduce schimbări semnificative în reglementarea unui anumit grup de relații sociale, actualizând fundamental legislația. Prin urmare, codificarea, cu drept deplin, poate fi numită un fel de legiferare și nu doar sistematizare în sensul direct al cuvântului [147, p. 26], deși codificarea sistematizează întotdeauna dreptul prin consecințele sale juridice.

Astfel, codificarea se diferențiază de procesele conexe, dar nu identice, de încorporare și consolidare, ce nu presupun crearea de conținut nou [227, p. 186], or codificarea vizează dezvoltarea unui act normativ fundamental nou.

V. M. Baranov (В.М. Баранов) menționează [133, p. 24] că încorporarea aparține sistemelor „sumative”, bazate pe trăsături juridice formale, iar codificarea reprezintă un exemplu de sistem integru, cu conexiuni interne profunde și interdependențe care apar între elementele care o formează. Trebuie să spunem însă că există și autori care consideră că „codificarea nu este altceva decât o formă îmbunătățită de încorporare, care diferă de aceasta din urmă prin metoda sa” [227, p. 187], opinie cu care nu suntem categoric de acord.

La fel, A.F. Șebanov a susținut că „o formă specială, mai înaltă și mai complexă de încorporare poate fi considerată o astfel de formă de sistematizare a materialelor normative, atunci când compilând colecții de legislație actuală pe secțiuni tematice, autoritățile de stat competente, recunosc o serie de acte și, în unele cazuri, să înlocuiască actul actual sau mai multe acte cu privire la aceeași problemă din cauza caducității lor, a inconsecvenței, a fragmentării noilor acte normative” [apud: 200, p. 104], punând astfel semnul egalității între astfel codificare și încorporare.

Comparând încorporarea și codificarea ca forme de sistematizare, P.V. Krashennikov a menționat, într-o exprimare metaforică, că „dacă încorporarea pune în ordine o clădire, atunci codificarea este demolarea celei vechi și construirea unei case noi, dar cu utilizarea parțială a materialelor obținute din demolare” [apud: 168, p. 76]. Distincția între încorporare și codificare a poate fi realizată după scop (codificarea, spre deosebire de încorporare, urmărește scopul de a schimba conținutul reglementării legale și de a crea noi norme și instituții de drept); motive de raționalizare a materialului normativ (încorporarea — clasificare, codificarea — subiectul și metoda reglementării legale); rezultate (codificarea se încheie cu crearea unui act consolidat, care este un nou izvor de drept, colecțiile de încorporare nu anulează întotdeauna efectele izvoarelor primare); forță juridică (spre deosebire de codificare, actele de încorporare nu sunt întotdeauna oficiale); timpul de valabilitate (codificarea se efectuează după necesitate, încorporarea trebuie efectuată continuu) [271, p. 434].

O analiză a distincțiilor dintre încorporare și codificare ne propune și V.V. Xenofontov [200, p. 105-106]. În primul rând, încorporarea este o funcție a organelor publice și a altor organizații menite să mențină funcționalitatea legislației actuale, fără a modifica conținutul acesteia. Codificarea, pe de altă parte, se efectuează periodic, în funcție de acumularea materialului normativ și de necesitatea obiectivă a procesării și integrării sale cuprinzătoare ca întreg sau în industrii individuale. În al doilea rând, au un obiect de influență diferit. În cazul codificării, ne ocupăm de reglementările juridice iar la încorporare – de actele juridice normative, de prelucrarea lor tehnică. În al treilea rând, diferă rezultatele. Procesul de încorporare este încununat cu o colecție sau culegere de acte juridice normative emise în momente diferite, al căror conținut este dat așa cum a fost dat de legiuitor, iar codificarea completează un nou act juridic atât în formă, cât și în conținut. Textul său este autentic și oficial. În al patrulea rând, codificarea este întotdeauna oficială și este realizată exclusiv de către organele legislative, iar încorporarea nu aderă la un cadru atât de rigid și se poate manifesta în diferite variații.

Pe de altă parte, codificarea și încorporarea sunt interconectate între ele. Încorporarea „este o măsură preliminară și pregătitoare pentru lucrări de codificare ulterioare” [188, p. 114]. V. N. Sukhodrev (В.Н. Суходрев) expune o opinie similară, subliniind că „... sistematizarea legislației constă în două etape. Prima etapă este încorporarea. A doua etapă este codificarea. Sarcina sa este de a aduce legislația într-un singur sistem armonios” [244, p. 93]. Activitatea de încorporare creează o bază favorabilă pentru realizarea cu succes a codificării. Codificarea unește materia juridică în etapa finală numai atunci când toate lucrările de unificare din cadrul acestui act au fost finalizate: prescripțiile normative sunt combinate și diferențiate în consecință prin secțiuni și capitole, sunt formulate concepte generice comune, normele care guvernează conceptele speciilor

sunt finalizate etc. [237]. În aceeași ordine de idei, T. N. Rahmanina consideră că codificarea, în cea mai mare parte, este doar un material care a suferit o prelucrare externă preliminară în primele etape ale sistematizării și este pregătit pentru ordonarea interioară [231, p. 45]. Procesul de codificare trece în cele din urmă prin trei etape: 1) identificarea deficiențelor legislative ale unei anumite ramuri a dreptului; 2) eliminarea acestor neajunsuri; 3) consolidarea materialului prelucrat într-un singur întreg (cod), ceea ce o diferențiază în mod calitativ de încorporare.

În urma analizei și generalizării diferitelor criterii de clasificare prezente în doctrină, putem distinge următoarele **tipuri de încorporare**.

1. Cea mai răspândită clasificare a încorporării este **după autoritatea care efectuează încorporarea: oficială și neoficială**. De fapt, în doctrina românească și în cea autohtonă aceasta este unica clasificare a încorporării menționată de doctrinari. În doctrina rusă se menționează și o a treia varietate: *oficioasă* [206, p. 89; 152, p. 128] (*semioficială* [211, p. 49]).

Încorporarea oficială se realizează de către sau la indicația autorității publice emitente (Parlament, Guvern etc.).

Încorporarea *oficială* este de obicei precedată de ample lucrări pregătitoare, în cadrul cărora sunt identificate acte juridice de reglementare învechite și ineficiente sau părțile lor individuale și se fac modificările necesare. Sunt adoptate noi acte normative pentru eliminarea lacunelor dezvăluite în legislație etc. [211, p. 49]. O astfel de colecție are un caracter oficial și poate fi făcută referire la materialele sale în procesul de legiferare și de aplicare a legii, în contracte, în instanță etc. [179, p. 40].

În Federația Rusă, unde încorporarea oficială este destul de răspândită unii autori au identificat o tendință, confirmată de practică: ponderea și importanța sistematizării oficiale scad constant. Lucrările de sistematizare (cu excepția codificării) a aproape tuturor tipurilor de documente juridice sunt întreprinse de persoane private. Potrivit autorului [195, p. 15], acest lucru se datorează creșterii informatizării, dezvoltării publicării private și altor motive. Indivizii acționează mai eficient și oferă forme foarte convenabile de sistematizare.

Suntem în prezența încorporării *oficioase* când procesul de sistematizare se desfășoară în numele sau cu sancțiunea organului legislativ, dar acesta nu acceptă sau nu aprobă culegerea pregătită, din cauza căreia nu dobândește un caracter oficial [156, p. 482]. Indicația de a elabora încorporarea poate fi dat de autoritatea ale cărei acte sunt supuse încorporării sau de o autoritate superioară. Instrucțiunile pot fi date diferitelor organe, inclusiv comisiilor legislative, organelor executive, instituțiilor științifice, deoarece modificările conținutului normelor și instituțiilor legale sunt excluse, iar culegerile în sine nu sunt o publicație oficială a surselor de legislație [128,

p. 89-90]. Drept exemplu de încorporare oficioasă pot servi tot felul de colecții publicate de ministere, departamente pentru anumite ramuri ale legislației legate de activitățile lor.

Încorporarea *neoficială* este efectuată de persoane ce nu dețin putere de stat [88, p. 392], adică reprezintă prelucrarea externă a legislației care este efectuată de organizații sau persoane fizice, inclusiv instituții de învățământ, departamente, oameni de știință și practicieni, fără competențe speciale [220, p. 59], care pot alcătui culegeri de acte normative (sub forma unor îndrumare legislative) [102, p. 89]. O astfel de încorporare ține de natura autorului, criteriile de selecție, prelucrare, clasificare a materialului normativ depind în totalitate de discreția acelor persoane care sunt inițiatorii încorporării [128, p. 91]. Materialele informale de încorporare nu pot fi menționate în proceduri judiciare sau în instanță [172, p. 37], având exclusiv un rol de informare pentru beneficiari.

Cel mai recent exemplu de încorporare neoficială este o lucrare publicată de „Legalis Pro” și Editura C.H. Beck — *Codul Penal și Codul de Procedură Penală ale Republicii Moldova, 2 în 1*, actualizate la data de 10 octombrie 2020. Culegerea conține reglementări actualizate conform ultimelor modificări; index alfabetic detaliat pentru fiecare Cod în parte; decizii ale Curții Constituționale ale Republicii Moldova introduse sub articolele la care se referă; istoricul actelor normative.

Un alt exemplu este lucrarea „Procedura civilă. Legislație consolidată și jurisprudență relevantă” publicată de editura „Cu drag” în 2019, ce conține Codul de procedură civilă actualizat, completat cu hotărârile și deciziile Curții Constituționale, avizele consultative și cele mai importante hotărâri ale Plenului CSJ. Textul Codului de procedură a fost corelat cu referințele la Codul civil, conform renumerotării din 2019.

2. După natura amplasării materialului normativ, se poate distinge încorporarea *cronologică* și încorporarea *sistemică* (tematică) [206, p. 90]. Rezultatul unei astfel de încorporări apar, în mod corespunzător, colecții, culegeri, buletine cronologice sau tematice.

Încorporarea cronologică poate fi *simplică* și *complexă*. Încorporarea cronologică simplă se realizează atunci când autoritățile de stat relevante, pe măsură ce sunt adoptate noi acte juridice, le publică în ediții speciale. De exemplu, Buletinul Curții de conturi sau Buletinul AGEPI. O formă mai complexă de încorporare cronologică este crearea unei colecții cronologice după o perioadă considerabilă de timp după adoptarea și publicarea actelor. Compilația unei colecții cronologice începe cu selectarea actelor care urmează a fi sistematizate.

Colecțiile sistemice de acte normative sunt de preferat pentru a fi utilizate în activități legale și de aplicare a legii, cercetări științifice, deoarece astfel de acte sunt plasate în ele într-o succesiune logică, de care colecțiile cronologice sunt lipsite [211, p. 49]. În literatura juridică se

menționează [ibidem] că în cadrul pregătirii unei colecții de acte normative, este recomandabilă îmbinarea încorporării cronologice cu cea tematică, astfel că secțiunile colecției sunt formate după tematică, iar în cadrul secțiunilor actele sunt aranjate în ordine cronologică.

Încorporarea sistemică (tematică) face posibilă analiza și sistematizarea legislației mai profund; colecțiile sistemice sunt mai ușor de utilizat decât cele cronologice. O colecție tematică poate fi creată pe baza unei colecții cronologice. Aceasta înseamnă că, la compilarea unei colecții sistemice, actele incluse în colecția cronologică sunt supuse încorporării. Activitatea de pregătire a unei întâlniri sistematice începe cu întocmirea unui plan sau schiță pentru întâlnire. Schema unei culegeri tematice ar trebui să fie construită în așa fel încât aranjarea materialelor legislative să arate legătura internă dintre acte și că, pentru orice problemă de legislație, este ușor să se revizuiască toate actele și normele legate de aceasta. O colecție cronologică, chiar dacă este prevăzută cu un bun index de subiect alfabetic, nu poate oferi o astfel de comoditate pentru studierea și utilizarea materialelor legislative [128, p. 81].

Pregătirea colecțiilor cronologice este importantă pentru soluționarea uneia sau altei probleme practice specifice în raționalizarea legislației. Publicarea colecțiilor tematice ale legislației actuale este, fără îndoială, mai preferabilă. Amplasarea actelor normative existente este sistemică: conform schemei, care este determinată pe baza obiectului, permite păstrarea întregii legislații actuale privind aceeași problemă într-un singur loc [200, p. 94]. În plus, un astfel de aranjament creează cea mai mare comoditate atunci când se utilizează material juridic, deoarece face posibilă compararea actelor normative adoptate în momente diferite și identificarea contradicțiilor.

Pentru sistematizarea tematică considerăm oportună folosirea *Clasificatorului general al legislației*, aprobat prin Legea Nr. 1325 din 25.09.1997 [70]. Acesta stabilește schema generală de sistematizare pe materii a actelor juridice. Clasificatorul național conține 986 de coduri ce pot fi atribuite actelor juridice adoptate, emise sau aprobate de Parlament, Președintele Republicii Moldova, Guvern, Curtea Constituțională, Banca Națională, ministere, departamente, de alte autorități ale administrației publice centrale, astfel că clasificatorul tematic cuprinde coduri pentru tot masivul legislației naționale.

Practica construirii sistemelor de clasificare a permis cercetătorilor să identifice o serie de cerințe pe care trebuie să le îndeplinească un clasificator modern al actelor juridice: ușurința utilizării practice; completitudinea acoperirii materialului normativ; respectarea sistemului existent al legislației actuale; combinație de stabilitate și dinamism; abordare fundamentată științific a clasificării clasificatorului; actualizarea sistematică a clasificatorului și menținerea

acestui într-o stare de control [124, p. 65]. Din păcate, multe dintre aceste criterii nu sunt respectate în cadrul Registrului de stat al actelor juridice, la care ne vom referi mai la vale.

O importanță decisivă pentru sistematizarea legislației are conferirea unui caracter oficial clasificatorului legislației. Doar în acest caz, clasificatorul, cu un caracter general obligatoriu, va fi capabil să îndeplinească funcția de limbaj unic de comunicare a diferitelor organisme și organizații implicate în activități legislative și de aplicare a legii; un sistem de ordonare a informațiilor unificat și oficial creează baza organizării unei practici de sistematizare juridică unitară internă [162, p. 34].

3. După durata implementării, încorporarea poate fi *periodică (continuă)* și *singulară*.

Incorporarea periodică (continuă) se realizează în mod constant, rezultatul unei astfel de ordonări este o publicare săptămânală (lunară, trimestrială) a colecțiilor, inclusiv acte normative publicate pe un anumit subiect sau care provin din anumite entități legislative. Incorporarea singulară se realizează în intervalul de timp planificat, acoperă materialul normativ publicat pentru o anumită perioadă de timp [128, p. 84].

4. După volumul actelor juridice supuse sistematizării, este posibil să se distingă *încorporarea textelor integrale ale actelor juridice normative; încorporarea extraselor (articole, clauze) din acte juridice de reglementare; încorporarea complexă, ce include combinarea atât a unor acte întregi, cât și a unor părți separate ale actelor juridice; încorporarea definitorie* [128, p. 92].

Prezintă interes științific *încorporarea definitorie*. Din punctul nostru de vedere, aceasta reprezintă crearea unor colecții de termeni-definiție din masivul normativ în vigoare. În literatura juridică s-a constatat că deseori termenii și definițiile extrase din conținutul diferitor norme juridice au, deseori, înțeles diferit. Inconsecvența și neconcordanța termenilor, sau folosirea lor improprie, poate duce la erori grave în activitatea de aplicare a dreptului. În plus, sistematizarea termenilor va contribui la identificarea mai precisă a conceptelor și la ajustarea ulterioară a termenilor și va exclude dublarea definițiilor în cadrul diferitor acte normative.

Formarea unei culegeri de termeni și definiții extrase din materialul de reglementare se datorează faptului că adesea, în acte diferite, definițiile acelorași termeni sună diferit, conceptele utilizate în legi nu sunt întotdeauna specificate legal în statut. Lucrările privind crearea unor astfel de colecții de definiții permit să se vadă inconsecvența și neconcordanța termenilor normativ stabili, să identifice conceptele cele mai exacte și, de asemenea, face posibilă ajustări ulterioare ale termenilor în timpul procesului legislativ și, în același timp, se eliberează de introducerea de noi definiții duplicate. În mod evident, acest tip de încorporare poate fi doar neoficială, realizată sub forma dicționarelor sau indexurilor. Merită menționat faptul că o formă electronică a acestui

tip de încorporare este disponibilă la adresa electronică www.lex.md/dictiolex.html și în calitate de program separat, fiind elaborat de ÎS „MoldData”. Acesta reprezintă un dicționar legislativ explicativ român-rus bidirecțional cu circa 6.000 definiții, care permite consultarea actelor juridice unde sunt definite aceste noțiuni. Din păcate, această colecție de termeni nu a mai fost actualizată de mai mulți ani, astfel că relevanța rezultatelor și-a pierdut din actualitate. Reieșind din cele de mai sus, considerăm oportună reluarea activității de sistematizare a definițiilor juridice conținute în legislația în vigoare.

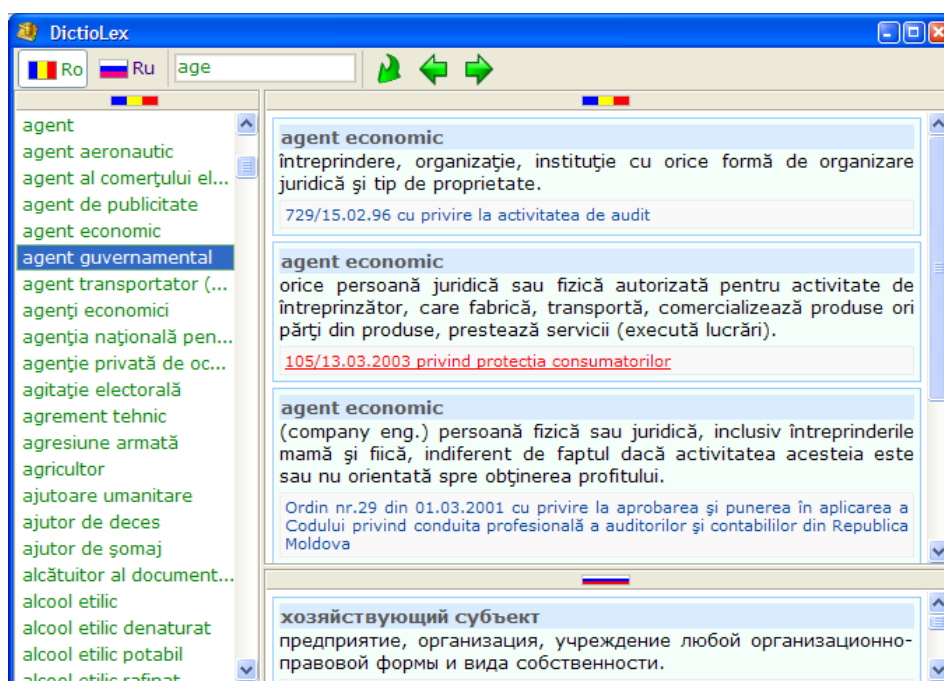

Fig. 1. Interfața dicționarului legislativ elaborat de ÎS „MoldData”.

Sursa: http://lex.md/images/dictio_f.png

5. După volumul de material normativ acoperit, putem face distincția între încorporarea încorporare *completă* și *parțială* [195, p. 15].

Încorporarea va fi „completă” va fi atunci când acoperă fie majoritatea legislației țării (de exemplu, adoptarea Codului de legi al statului), fie întreaga ramură a dreptului, sau toate actele normative care reglementează un anumit domeniu al vieții (de exemplu, formarea Colecției de acte normative privind publicitatea) [186, p. 28]. Acestea includ colecțiile sistematice și cronologice de acte normative publicate în diferite perioade istorice, acoperind toată legislația statului.

În cadrul încorporării parțiale sunt întocmite culegeri și colecții de acte normative pe anumite probleme, după sfera activității publice, după instituții juridice [206, p. 89]. Drept

exemplu, putem aduce unele lucrări relevante – „Culegere de acte normative relevante disciplinei delincvența juvenilă” (CEP USM, 2017, 290 p.), „Culegere de acte normative în domeniul serviciilor publice. Vol. 1” (2003, 420 p.), „Ghidul executorului judecătoresc. Vol. 2. Culegere de acte normative și modele de acte în materie de executare silită” (2017, 318 p.) ș.a.

6. **După metoda prelucrării actelor normative**, încorporarea poate fi *simplă* și *complexă* datorită metodei de reglementare a procesării. Încorporarea simplă se realizează atunci când, în procesul plasării lor în colecții, sunt excluse din acte: dispoziții non-normative, precum și dispoziții abrogate, norme temporare, a căror valabilitate a expirat, semnături ale funcționarilor autorizați. Incorporarea complexă este atunci când, împreună cu acțiunile specificate, prescripțiile normative care nu au fost anulate, dar care au devenit efectiv invalide (caduce), sunt, de asemenea, excluse din colecții, aparatul terminologic al diverselor acte este unificat, cu introducerea modificărilor adecvate, care adică, putem vorbi despre încorporare cu elemente de legiferare [128, p. 97-98]

7. În doctrina rusă s-a propus clasificarea încorporării după **domeniul de aplicare al materialului normativ unit în colecții**: încorporarea actelor federale, actelor subiectului federației și a formațiunilor municipale [128, p. 98]. Pentru Republica Moldova, pare destul de relevant acceptarea încorporării actelor normative locale, or există Registrul (electronic) de stat al actelor locale, asupra căruia vom reveni în paragraful următor.

8. O altă abordare doctrinară ne permite evidențierea tipurilor de încorporare după **tipul actelor încorporate**, or o privire mai largă asupra conceptului încorporării evidențiază: încorporarea *actelor normative* și încorporarea *practicii juridice*.

Din perspectivă istorico-teoretică, prezintă interes și clasificarea încorporării propusă de A.F. Shebanov (A.Ф. Шебанов) în 1960:

1) publicarea actelor normative ale celor mai înalte organe ale puterii și administrației statului în periodice oficiale în ordine cronologică pe măsură ce aceste acte sunt adoptate;

2) compilarea de colecții de texte complete de legi, decrete, acte guvernamentale, dispuse într-o ordine strict cronologică;

3) compilarea colecțiilor de texte ale legilor, decretelor, actelor guvernamentale existente pentru anumite secțiuni tematice, iar în cadrul fiecărei secțiuni, aceste acte sunt aranjate în ordine cronologică. Astfel de colecții pot conține atât texte complete ale actelor menționate, cât și extrase din acestea;

4) compilarea colecțiilor de acte (în ansamblu sau în extrase) conform secțiunilor tematice, în care actele sunt aranjate nu cronologic, ci în funcție de gradul semnificației lor, ținând cont de forța lor juridică;

5) compilarea colecțiilor de legislație în vigoare pe secțiuni tematice, atunci când autoritățile de stat competente la propunerea organelor care efectuează încorporarea, recunosc o serie de acte care și-au pierdut forța și, în unele cazuri, înlocuiesc printr-un nou act normativ actul normativ actual sau mai multe acte ce acționează asupra aceluiași subiect datorită perimării, inconsistenței, fragmentării lor [273, p. 141-142].

Merită menționate aparte *registrele electronice a actelor normative*, ca **formă computerizată a încorporării**. Pe bună dreptate, după cum se afirmă în literatura juridică [220, p. 58], grație faptului că încorporarea este un tip mai simplu și mai comun de sistematizare a actelor juridice de reglementare, este utilizată la crearea majorității bazelor de date electronice ale actelor juridice de reglementare.

În perioada de tranziție la societatea informațională, se formează o nouă cultură a gestionării cunoștințelor juridice și, prin urmare, o nouă cultură a sistematizării actelor normative. Prin urmare, astăzi procesul de sistematizare a legislației actuale este îmbunătățit atât prin utilizarea metodelor tradiționale, cât și prin utilizarea tehnologiilor inovatoare. Unul dintre cele mai rapide mijloace de informare despre legislația actuală în condiții contemporane este utilizarea sistemelor juridice de referință automate (computerizate). Scopul lor este de a crea o infrastructură modernă și optimă pentru cercetarea științifică, legiferarea, aplicarea legii și educația juridică [166, p. 11]. Prezența și funcționarea unor astfel de complexe face posibilă efectuarea celei mai complete analize a tuturor actelor juridice normative în vigoare, pentru a forma direcții moderne pentru sistematizarea legislației.

Un sistem juridic computerizat este un pachet software care include o serie de informații juridice și instrumente software care permit unui specialist să lucreze cu această serie de informații (căutarea documentelor specifice sau a fragmentelor acestora, formarea colecțiilor de documente necesare, tipărirea informațiilor etc.) [128, p. 75]. Într-o societate modernă, mijloacele IT reprezintă asigură posibilitatea de a procesa în timp real informațiile relevante despre actele normative, precum și de a le furniza beneficiarilor finali.

Registrele electronice a actelor normative au un avantaj considerabil față de mijloacele tradiționale de încorporare — operativitatea actualizării. Spre deosebire de colecții și culegeri tipărite de acte normative care reprezintă realitatea normativă la momentul trimiterii spre tipar (ce se poate schimba chiar până la momentul finalizării proceselor tipografice), colecțiile electronice pot urmări mai îndeaproape realitatea normativă, reacționând prompt la orice modificare în masivul normativ. În acest sens, Legea 100/2017 prevede expres că „publicarea textului electronic consolidat al actului normativ în Registrul de stat al actelor juridice se efectuează *nu mai târziu de trei zile lucrătoare* din data publicării ultimului act de modificare a

textului oficial al actului normativ supus modificării” [68, art. 58, alin. (5)], fapt care garantează într-o măsură mai mare asigurarea relevanței conținutului normativ cu starea de fapt.

Pentru asigurarea principiului transparenței, publicității și accesibilității, legislația Republicii Moldova este accesibilă gratuit în regim on-line prin intermediul Registrul de stat al actelor juridice, ce reprezintă „un ansamblu sistematizat al datelor despre toate categoriile actelor juridice adoptate de către autoritățile publice” [61]. Conform Legii 100/2017, registrul de stat al actelor juridice se ține de către Ministerul Justiției în formă electronică, conform regulamentului aprobat de către Guvern [68, art. 58, alin. (4)], iar conform Hotărârii Guvernului Nr. 644 din 10.07.2018 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Resurse Informaționale Juridice, această autoritate administrativă în subordinea Ministerului Justiției este responsabilă nemijlocit de ținerea registrelor de stat și a altor sisteme informaționale ale sectorului justiției date în administrare [64, art. 7, pct. 4].

Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova este banca electronică oficială de date în care se includ textele electronice ale actelor juridice, publicate după 23 iunie 1990, cu legături editate de accesare și date complementare ale acestor acte [61].

În pct. 6 al Regulamentului cu privire la Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova se menționează că „colectarea, actualizarea, difuzarea și interschimbul resurselor de informații din Registru, efectuate de Agenție, au un caracter oficial, inclusiv acțiunile de sistematizare, prelucrare și păstrare a integrității actelor juridice”, astfel această formă de sistematizare reprezintă o *încorporare oficială*, iar trimiterile la actele normative conținute în registru pot fi folosite în activități juridice.

„Concepția Sistemului Informațional Automatizat «Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova»”, aprobată prin Hotărârea de Guvern Nr. 1381/2006 prevede ce date se conțin în sistem — pe lângă textul actului juridic și date despre modificarea, completarea, abrogarea și publicarea actului juridic, Registrul trebuie să conțină și date despre actele juridice, printre care, alături de număr, emitent, categorie sau denumire, este inclus și „codul de clasificare” [61, Anexa 1. Art. 15, pct. 1, lit. g)]. Acest cod de clasificare corespunde clasificatorului general al legislației la care ne-am referit mai sus și a cărui utilitate nu mai trebuie repetată. Din păcate, putem constata că, în pofida prevederii exprese a acestui identificator al actelor normative, Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova nu conține acest câmp. Suntem convingși că realizarea întocmai a prevederilor Concepției SIA „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova”, prin includerea și a câmpului specific codului de clasificare, ar spori accesibilitatea legislației. Astfel, conform acestui criteriu ar putea fi interogate și selectate din Registru acte normative de diferită categorie, dar care au un obiect de reglementare comun. De

exemplu, selectând codul „04.04.09.01 Indemnizații pentru pierderea temporară a capacității de muncă”, beneficiarul ar putea consulta toate actele normative ce reglementează acest domeniu, facilitând accesul la informații relevante.

Reieșind din cele enunțate, **propunem** Agenției Resurse Informaționale Juridice implementarea câmpului „codul de clasificare” în cadrul SIA „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova” și asigurarea posibilității de interogare a bazei de date conform acestui criteriu [115, p. 105].

Concluzionăm că, în pofida unui potențial mare al încorporării, constatăm cu regret că aceasta nu este pe deplin folosită, deoarece principala caracteristică a încorporării moderne este utilizarea predominantă a formei sale neoficiale. Este necesar să se aplice mai activ în practică tipurile de încorporare axate pe o prelucrare mai profundă a legislației.

Toate tipurile de încorporare analizate au un efect pozitiv asupra proceselor de legiferare și de aplicare a legii și, prin urmare, ar trebui aplicate pe scară largă.

Astăzi, în rezultatul progresului tehnic, iese în prim-plan nu atât funcția informațională a încorporării, ci funcția de ordonare calitativă. Astfel, încorporarea poate servi drept o etapă primară în sistematizarea legislației, ajută la clarificarea conceptelor juridice, identificarea lacunelor, conflictelor și permite dezvoltarea bazei juridice și științifice pentru o sistematizare ulterioară a legislației.

La fel, considerăm oportună reluarea activității de sistematizare a definițiilor juridice conținute în legislația în vigoare sau elaborarea de noi dicționare juridice (inclusiv electronice) folosind încorporarea definitorie (crearea unor colecții de termeni-definiție din masivul normativ în vigoare) [115, p. 105].

Propunem Agenției Resurse Informaționale Juridice implementarea câmpului „codul de clasificare” în cadrul SIA „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova” și asigurarea posibilității de interogare a bazei de date conform acestui criteriu [115, p. 105].

În rezultatul analizei efectuate în prezentul paragraf, putem deduce că *încorporarea este o activitate de sistematizare nelegislativă, efectuată de autorități publice sau persoane private, ce are drept scop prelucrarea, fără intervenții (sau cu intervenții minore, tehnice) a unui volum de acte normative și ordonarea acestuia după anumite criterii (cronologice, tematice, alfabetice ș.a.) într-o culegere sau colecție singulară sau periodică* [107, p. 83].

3.2. Repere conceptuale ale consolidării legislației

O altă modalitate de combatere a proliferării legislative excesive și a „îngrelării” legislației o reprezintă consolidarea, în cadrul căreia pluralitatea actelor normative este combătută prin includerea lor într-un singur act consolidat.

Etimologic, termenul „consolidare” provine de la latinescul „*consolidare*”, cu sensul de „*acțiunea de a închea, a întări*” [51]. Cu regret, dicționarele explicative nu conțin și o definiție juridică a termenului.

Spre deosebire de încorporare (sistemizare simplă) și codificare (sistemizare complexă), legislația națională nu definește consolidarea, ca formă a sistematizării, preferând să reglementeze „actul normativ consolidat”. Astfel, conform Legii Nr. 100 din 2017 cu privire la actele normative, „*pentru înlăturarea lacunelor din actele normative, pentru perfecționarea reglementării juridice a anumitor relații sociale prin operarea de modificări radicale în astfel de acte, pentru reducerea multiplicității normelor juridice în același domeniu, se elaborează proiectul unui act normativ consolidat*” [68, art. 61, alin. (1)], această prevedere repetând întocmai o normă juridică anterioară conținută în Legea Nr. 317 din 18.07.2003 privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale [73].

Pentru comparație, legislația Republicii Belarus prevede o definiție legală pentru consolidare — „un tip de sistematizare a actelor juridice normative desfășurate fără a modifica reglementarea juridică a relațiilor sociale instituită de acestea prin combinarea actelor juridice normative într-un act complex într-o anumită succesiune logică” [169].

În sens restrâns, consolidarea presupune încheierea multor acte juridice adoptate într-unul sau mai multe domenii conexe într-un singur act juridic nou [186, p. 25]. Desigur, actele juridice normative care sunt supuse consolidării ar trebui să reglementeze un anumit grup de relații sociale, o instituție juridică etc. [204, p. 768]. Deocamdată, aceste elemente sunt insuficiente pentru a diferenția consolidarea de încorporare.

Studiind particularitățile sistematizării legislației și formelor sale, doctrinarul rus M.M. Rassolov subliniază motivele apariției unei astfel de forme de sistematizare a legislației precum „consolidarea”. În opinia sa, motivul consolidării legislației este eliminarea unei pluralități de acte normative, ale căror instrucțiuni sunt adesea repetate și uneori conțin evidente inconsecvențe și contradicții [apud: 275, p. 48].

Dacă în această privință nu există divergențe doctrinare, atunci în privința naturii juridice și esenței consolidării opinii cercetătorilor sunt împărțite. În principiu, putem identifica trei viziuni majore:

1) Unii autori sovietici (D.A. Kerimov [190, p. 30]) privesc consolidarea drept **o formă a incorporării**.

2) O categorie mai largă de autori consideră consolidarea „**o formă independentă de sistematizare**, la fel ca incorporarea sau codificarea” [258, p. 77].

O.V. Kazakova afirmă în context că consolidarea este o formă de sistematizare, în procesul căreia zeci și uneori sute de reglementări privind aceeași problemă sunt combinate într-un singur act consolidat. Un astfel de act este aprobat de către organul legislativ ca o nouă sursă independentă de drept, iar actele anterioare dispartate sunt abrogate [179, p. 40]. În mod similar, și Ya. A. Drugov (Я.А. Дрыгов) consideră că în mod tradițional, se crede că consolidarea legislației este o formă de sistematizare a legislației, care elimină pluralitatea de acte normative ale aceleiași forțe juridice, adoptate în momente diferite cu privire la una sau mai multe aspecte corelate [165, p. 14]. Reiese că anume domeniul apropiat al reglementărilor actelor consolidate reprezintă un criteriu de delimitare a acesteia de alte forme de sistematizare.

Distingerea consolidării ca formă independentă de sistematizare a legislației este o problemă controversată. După cum se menționează în literatura juridică, în doctrină există atât o recunoaștere a prezenței consolidării, precum și o poziție care nu recunoaște natura independentă a acestei forme de rearanjare sistematică sau nici măcar nu o menționează [304, p. 18]. De exemplu, autorii V. P. Reutov și A.V. Vankov (В. П. Реутов, А. В. Ваньков) consideră că consolidarea, ca tip independent de sistematizare, din motivele de mai sus, nu are perspective de dezvoltare [232, p. 20]. Trebuie să spunem că majoritatea absolută a doctinarilor români sau autohtoni menționează, la fel ca legiuitorul nostru [68], doar două forme principale ale sistematizării: încorporarea și consolidarea. Credem că această poziție urmează a fi revizuită, din motivele pe care le vom expune mai jos.

3) Consolidarea poate fi privită și ca **o varietate a activității de legiferare**. V.N. Kartașov (В.Н. Карташов) afirmă prin urmare, că consolidarea se caracterizează atât prin trăsături ale practicii de sistematizare a legislației, cât și ale legiferării [186, p. 26]. Unii autori afirmă chiar că consolidarea acționează doar ca un dispozitiv tehnic în pregătirea unui nou act normativ, dar nicidecum ca un tip independent de sistematizare [232, p. 20], opinie cu care nu suntem de acord.

V.V. Sorokin consideră că „consolidarea dreptului reprezintă ceva intermediar între codificare și încorporare, atunci când mai multe legi sunt combinate într-una singură, iar repetările și contradicțiile sunt eliminate” [243, p. 61]. O opinie similară întâlnim și la Kanîghin [180, p. 934]. Consolidarea este un fel de legiferare, a cărei particularitate este că noul act consolidat nu modifică conținutul reglementării legale, nu modifică legislația actuală [218, p. 343]. În opinia noastră, consolidarea este o formă a legiferării doar atunci când se realizează de către organul

legislativ asupra actelor legislative, cu introducerea modificărilor în conținutul reglementărilor, altfel suntem în prezența unui procedeu tehnic, fără caracter de legiferare.

Și L.A. Golubeva atribuie consolidarea la formele creației normative, mutând însă accentele de la legiferare la creație normativă. Conform acesteia, în ciuda specificității sale creatoare de drept evidente, consolidarea nu va fi neapărat efectuată ca rezultat al activității de legiferare, deoarece și actele sub-legislative normative pot fi, de asemenea, consolidate [157, p. 21-22]. Această opinie, pe care o susținem, nuanțează așadar trăsătura consolidării de a putea fi efectuată și de alte autorități, decât cele legislative.

Din perspectiva legiferării, consolidarea se efectuează: a) printr-un nou act special al autorității de legiferare; b) după modificarea legislației actuale prin emiterea de acte particulare; c) fără ca noul act să introducă modificări în esența reglementării relațiilor sociale [235, p. 97].

În privința naturii juridice a consolidării legislației, o opinie specială, cu care ne raliem, a fost prezentată de E.V. Karnaukhova (E.B. Карнаухова), conform căreia, consolidarea legislației, care, alături de evidență și încorporare, este legată de sistematizarea externă, combină caracteristicile nu numai a sistematizării legislației, ci și a legiferării [184, p. 18], adică în timpul acestei activități, este pregătit un proiect de act consolidat, care include normele actuale de drept, parcurge etapele de dezbateră, aprobare și adoptare de către organul legislativ

Opiniile de mai sus, preluate în majoritatea lor din doctrina rusă, reprezintă o viziune comună pentru sistemul de drept romano-germanic, mai ales pentru cel est-european.

În legislația altor state există o înțelegere oarecum diferită a consolidării. Așa, într-o serie de state europene, consolidarea este considerată includerea multor legi cu toate modificările și completările ulterioare într-o singură lege, care nu are o anumită independență juridică, deoarece fiecare act consolidat conține o listă a tuturor actelor juridice cu toate detaliile lor [187, p. 355]. Rezultatul aceste forme de sistematizare este aproape de încorporarea oficială.

Totodată, spre deosebire de codificare care, după cum vom vedea în capitolul 4, este un fenomen specific prioritar statelor sistemului de drept continental, consolidarea este o formă de sistematizare aplicabilă și statelor ce aparțin dreptului comun, poate chiar într-o măsură mai mare decât celor romano-germanice, cu toate că și în actele britanice se constată că „deși beneficiile consolidării sunt clare, iar exercițiile de consolidare sunt întreprinse în mod curent în multe jurisdicții ale Commonwealth-ului, în ultimii ani s-a întreprins foarte puțină consolidare în Marea Britanie” [290, p. 18], cu toate că în Marea Britanie se adoptă anual zeci de acte consolidate [194, p. 32]. Legile de consolidare britanice, al căror regim a fost fixat prin Consolidation of Enactments Act din 1949, sunt legi care pot fi de mari dimensiuni, a căror numerotare este continuă și identică celei a tuturor legilor [58, p. 310].

Este important să distingem „codificarea” de „consolidare” în dreptul englez, or, în pofida denumirii, „activitatea în care se angajează juriștii dreptului comun nu este codificarea, ci consolidarea (strângerea legii existente)” [296, p. 282]. Legea engleză cu privire la comisiile de drept din 1965 impune comisiilor de drept „să pregătească din când în când la cererea ministrului programe cuprinzătoare de consolidare și revizuire a legislației statutare și să întreprindă pregătirea proiectelor de lege conform oricărui astfel de program aprobat de ministru” [307, p. 57]. În Anglia, în cursul adoptării unor proiecte de legi de consolidare (*consolidation bills*), are loc un o procedură simplificată în Parlament: procedurile sunt formale și, de regulă, nu există nicio dezbatere asupra proiectului de lege. În acest caz, poate exista o consolidare pură (*pure consolidation*), adică fără vreo modificare a legii existente [304, p. 20-21] sau cu mici amendamente minore.

Și în știința juridică rusă s-a menționat că consolidarea legislației poate include două tipuri: „consolidare simplă a legislației” și „consolidarea complexă a legislației” [165, p. 16]. Principalul criteriu pentru a face distincția între consolidarea simplă și complexă este absența sau prezența modificărilor în normele actuale de drept.

„Consolidarea simplă” este un tip de consolidare a legislației, care constă în combinarea mai multor acte juridice referitoare la una sau mai multe aspecte într-un singur act juridic fără a modifica normele actuale de drept (conținutul actelor combinate). Acest termen este potrivit pentru a descrie consolidarea reglementărilor în Marea Britanie, Australia, Canada și alte țări cu sisteme de drept similare. „Consolidarea complexă” este un tip de consolidare a legislației, care constă în combinarea mai multor acte juridice referitoare la una sau mai multe aspecte într-un singur act juridic cu o modificare a normelor de drept existente (conținutul actelor combinate), fără legătură cu codificarea legislației [165, p. 16-17]. Termenul dat, la rândul său, descrie consolidarea legislației în majoritatea statelor aparținând familiei juridice romano-germane.

În doctrină s-a exprimat opinia că consolidarea poate fi atât oficială, cât și neoficială — dacă subiectul său sunt autoritățile și oficialii competenți, atunci consolidarea este oficială, iar în cazurile de consolidare a actelor juridice de către orice persoană și organizație neautorizată, aceasta va fi considerată neoficială [186, p. 25-26]. Din păcate, nu putem fi de acord cu o asemenea opinie, or în viziunea noastră, în acest caz are loc o confuzie cu încorporarea neoficială, deoarece unul din elementele caracteristice pentru consolidare este caracterul oficial al acesteia. Deși, trebuie să o recunoaștem, în unele jurisdicții este acceptat și conceptul codificării neoficiale.

Astfel, consolidare este un fenomen comun în Uniunea Europeană, mai ales grație creșterii exponențiale a legislației comunitare. Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene consolidează reglementările, directivele și deciziile UE [53, p. 194].

Din punct de vedere al dreptului comunitar, consolidarea constă în integrarea, într-un document unic, a unui act de bază alături de modificările și corecturile sale succesive, ce asigură o mai mare transparență și simplifică accesul la legislația UE. Mai multe texte juridice publicate în diverse ediții ale Jurnalului Oficial al Uniunii Europene sunt combinate, sub forma unei „familii consolidate”, într-un singur document ușor de citit [289]. Acest document prezintă regulile legale care se aplică la un moment dat. Consolidarea respectă strict instrucțiunile enunțate în actul de modificare și nu modifică în niciun fel conținutul. Nu există nicio modificare a formei sau a conținutului actului [289]. Textele consolidate sunt destinate utilizării ca instrumente de documentare, iar instituțiile nu își asumă nicio răspundere pentru conținutul lor, iar aceste texte nu au nicio valoare legală, în scopuri juridice, fiind necesară consultarea textelor publicate în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene.

La nivelul UE consolidarea este numită și *codificare informală*. Consolidarea este, din această perspectivă, de fapt, un fel de republicare a unui text legislativ. Există o procedură specială pentru consolidarea neoficială, pur declarativă a legislației și simplificarea instrumentelor juridice. Incorporarea modificărilor ulterioare în corpul unui act de bază nu implică adoptarea unui nou instrument. Este pur și simplu un exercițiu de clarificare efectuat de Comisie. Textul rezultat, care nu are niciun efect juridic formal, poate, după caz, să fie publicat în Jurnalul Oficial (Seria C) fără citate sau considerente [311, p. 69]. În concluziile Consiliului European din Edinburgh din 11-12 decembrie 1992, consolidarea neoficială a fost definită drept „asamblarea editorială, în afara oricărei proceduri legislative, a părților dispersate ale legislației pe o problemă specifică, care nu are efect juridic și care lasă toate aceste părți în vigoare” [288, p. 38].

După cum putem observa, consolidarea în accepțiunea dreptului Uniunii Europene este un fenomen diferit de consolidarea concepută în sistemul nostru de drept și este, din punctul nostru de vedere, mult mai aproape de încorporare, lipsindu-i caracterul de legiferare.

Indiferent de modul în care privim consolidarea, aceasta rămâne indiscutabil o metodă de eficientizare a legislației. Principala caracteristică a acestei tehnici este că *consolidarea nu modifică conținutul reglementării juridice a relațiilor sociale*. Toate prevederile normative ale actelor adoptate anterior sunt combinate într-un nou act fără modificări. În cel mai bun caz, revizuirea lor editorială este efectuată: contradicțiile, repetările, lungimile sunt eliminate; sunt combinate într-un singur articol, identic ca conținut, prescripții de reglementare etc. [132, p. 22-23], deci, practic, are loc o simplă redactare tehnică.

Modernizările limbajului și modificările ce pot să facă structura actului mai accesibilă pot include: renumerotarea și rearanjarea dispozițiilor și exprimarea dispozițiilor într-un mod care să reflecte efectul lor juridic efectiv; adoptarea altor modificări de format, cum ar fi etichete și titluri,

tabele, formule sau alte modalități noi de prezentare a informațiilor [290, p. 20] și oricare alte intervenții care nu schimbă esența normativă.

La fel, sunt permise corecții și îmbunătățiri minore pentru a face față ambiguităților, îndoielilor, dispozițiilor învechite, materialului superfluu sau anormal și modificărilor menite să faciliteze îmbunătățirea formei sau modului în care este enunțată legea [307, p. 57]. Clarificarea poate presupune completarea lacunelor din legislație, de exemplu prin includerea definițiilor termenilor pe care legislația existentă nu le definește sau prin precizarea că aplicarea unei dispoziții este limitată la cazurile particulare în care este relevantă [290, p. 21].

În cursul consolidării, toate transformările se referă la o procesare exclusiv externă a matricei normative, care prevede atât unificarea, cât și eliminarea tuturor tipurilor de prescripții legale, care nu numai doar formal, ci și practic și-au pierdut sensul sau au avut o aplicabilitate temporară [245, p. 27]. În cursul pregătirii unui act consolidat, toate normele actelor anterioare sunt aranjate într-o anumită succesiune logică, se dezvoltă structura generală a actului viitor [177, p. 221], astfel că actul rezultat să fie unul îmbunătățit calitativ.

Având în vedere aserțiunea că consolidarea este un tip de sistematizare în care mai multe acte normative, de conținut similar, sunt reunite într-un act juridic normativ consolidat, pentru a depăși multiplicitatea de acte normative și a asigura unitatea reglementării juridice, putem deduce următoarele **caracteristici** ale consolidării:

- 1) este un fel de metodă de legiferare (încorporarea, chiar și oficială, nu are nimic de-a face cu creația normativă).
- 2) se desfășoară numai de către organele legislative și numai în legătură cu actele adoptate de acestea.
- 3) la consolidare, actele consolidate devin invalide și, în locul lor, actul normativ nou creat, care are propriile detalii oficiale (denumire, data adoptării, numărul) intră în vigoare [180, p. 933; 172, p. 37].

O dispoziție similară se conține în legislația națională, care prevede că „*Actul normativ consolidat înlocuiește oficial actele precedente și părțile acestora care au intrat în componența sa, preia puterea lor juridică și devine sursa oficială a efectelor juridice ale prevederilor incluse în acesta. Actele sau părțile acestora încorporate complet sau parțial în actul normativ consolidat se abrogă oficial.*” [68, art. 61, alin. (2)].

Trebuie remarcat faptul că principalul **obiectiv** al consolidării este eliminarea multitudinii de reglementări, unificarea acestora și crearea unor blocuri mari omogene în structura legislației ca o etapă intermediară între legiferarea curentă și codificare.

Unii teoreticieni ruși consideră că în baza legislației consolidate ar trebui efectuate toate operațiunile de formare a anumitor acte combinate, în care, într-o formă completă, accesibilă și ușor de înțeles pentru funcționari și cetățeni este dată o reprezentare clară a legislației actuală [273, p. 142]. Excluzând fragmentarea excesivă, consolidarea contribuie astfel la „unificarea pe această bază a prevederilor comune, unificate și a legislației actuale în grupuri înrudite” [209, p. 444].

Deși unii cercetători susțin că în timpul consolidării sunt supuse unificării actele cu forță juridică egală, această viziune nu are suport practic. După cum precizează I. A. Ignatieva (И. А. ИГНАТЬЕВА), „dacă încorporarea și codificarea nu sunt legate de cerința generalizării și ordonării actelor și normelor unei singure forțe juridice, cu atât mai mult este imposibil să afirmăm acest lucru despre consolidare, care a absorbit unele trăsături ale primei și celei de-a doua” [176, p. 108].

Există și autori (de ex., V. N. Kartașov) care consideră că obiectul consolidării pot fi nu numai actele juridice normative, ci și actele de aplicare a legii și de interpretare [186, p. 26], opinie cu care nu suntem categoric de acord, or, așa cum am arătat mai sus, una din trăsăturile esențiale ale codificării este apariția unui act nou, independent și abrogarea concomitentă a actelor subsecvente, fapt imposibil de realizat în cazul actelor de interpretare sau de aplicare a legii.

În literatura juridică au fost sistematizate și anumite *reguli tehnico-juridice* ale consolidării. Astfel,

- într-un act consolidat, pot fi combinate nu doar actele de aceeași categorie, ci și referitoare la de diferite izvoare de drept.
- consolidarea se realizează în domenii ale vieții publice ce evoluează rapid: unde viața necesită îmbunătățirea imediată a regulilor legii, clarificarea, schimbarea, anularea acestora;
- actele juridice combinate în cadrul consolidării trebuie să reglementeze probleme de natură conexă (o cerință strictă de omogenitate, ca în cazul codificare, nu este necesară);
- actul consolidat, spre deosebire de cel codificat, nu stabilește noi reglementări legale, conținutul reglementării juridice rămâne același;
- prescripțiile legale transferate din actele fuzionate sunt plasate într-o anumită succesiune, după o schemă ce aparține autorilor actului consolidat;
- conferirea integrității actului necesită, de asemenea, utilizarea următoarelor reguli de creație normativă:

- logice (eliminarea prevederilor căzute în desuetudine, contradicțiilor, duplicărilor, lungimilor nejustificate; unificarea normelor care au un conținut similar într-un singur articol, paragraf etc.);
- lingvistice (verificarea textului pentru a unifica terminologia, stilul etc.);
- atribuirea actului consolidat propriilor rechizite;
- procesul de consolidare ar trebui să fie format din două părți:
 - efectuarea tuturor operațiunilor de încorporare;
 - efectuarea operațiunilor de legiferare, care vizează prelucrarea externă a reglementărilor legale fuzionate [187, p. 355-356].

Deși consolidarea reprezintă astăzi o sarcină promițătoare și strategică a științei și practicii juridice, aceasta incumbă și anumite deficiențe și riscuri.

Astfel, consolidarea legii necesită mult timp și se bazează în mare măsură pe resursele de redactare a legislației de specialitate. Actele care se consolidează trebuie, de asemenea, să fie relativ statice, cu alte cuvinte, trebuie să stea suficient de lungă pentru ca aceasta să fie consolidată [290, p. 18]. Această trăsătură a fost prevăzută și de legiuitor, care a stabilit că „*actul consolidat se emite pe un termen lung. În el nu se includ normele și actele al căror termen de valabilitate expiră în cel mai apropiat timp*” [68, art. 61, alin. (3)]. Prin urmare, există riscul de a începe un proces de consolidare la scară largă doar pentru a constata ulterior că prioritățile politice se schimbă și că apare un nou accent pe reformarea legislației înainte ca consolidarea să fi fost finalizată.

Un alt aspect negativ este că dorința de a consolida întregul volum al bazei normative existente pe o anumită problemă poate duce la creșterea acestuia și este posibilă duplicarea materialului normativ (norme generale) asociate cu redundanța informațiilor [282, p. 118], ceea ce contravine scopului sistematizării și implică operațiuni separate de asanare a legislației.

Diferența dintre consolidare și alte forme de sistematizare.

Deși în unele sisteme de drept această confuzie are loc, în realitățile noastre consolidarea nu ar trebui identificată cu **codificarea**, deoarece există două semne ale acestei forme de sistematizare a legislației: consolidarea reglementărilor existente într-un singur act și actualizarea acesteia. Pe de altă parte, ca urmare a codificării, se creează un act fundamental și complex, cu anumite trăsături inerente, care reglementează o ramură distinctă a dreptului sau un domeniu de relații sociale. În același timp, putem aplica consolidarea unor domenii mult mai mici al relațiilor sociale și unor acte normative sub-legislative.

O diferență în plus, rezidă în faptul că consolidarea, spre deosebire de codificare, nu introduce niciun element nou în reglementarea relațiilor sociale. Această proprietate de

consolidare este păstrată chiar și în acele cazuri în care, ca urmare a acesteia, sunt create acte denumite impropriu „coduri” [218, p. 345]. Așa, spre exemplu, autorul rus V.V. Kojevnikov (B. В. Кожевников) [194, p. 29-36] ne atrage atenția că în ultima perioadă în Federația Rusă, granița dintre codificare și consolidare a devenit și mai estompată, uneori, legiuitorul numind legea cod, dar în realitate fiind doar un act consolidat și aduce ca exemplu, Codul apelor din Federația Rusă, unde multe acte privind utilizarea apei sunt dispuse mecanic conform următoarei scheme: proprietatea asupra corpurilor de apă, gestionarea în domeniul utilizării și protecției acestora, utilizarea corpurilor de apă.

După cum putem conchide, în literatura juridică rusă o bună parte dintre cercetători privesc consolidarea ca una dintre metodele sau formele **încorporării**, constând în gruparea, combinarea mai multe acte omogene într-unul pentru a unifica și reglementa în mod cuprinzător relațiile relevante. Această poziție a găsit un sprijin larg în rândul oamenilor de știință, care o întitulează „cea mai înaltă formă a unei varietăți de încorporare” [189, p. 90] sau ca „un tip special de încorporare oficială” [200, p. 119].

Totuși, ne raliem opiniei autorilor care consideră că încorporarea și consolidarea reprezintă forme diferite de sistematizare, cu următoarele *elemente distinctive*.

În primul rând, ele se referă la diverse aspecte ale activității juridice a statului. Încorporarea este una dintre metodele de desfășurare a activităților organizatorice și metodologice ale organelor de stat, menite să asigure implementarea statului de drept în relații specifice. Consolidarea este inclusă în arsenalul metodelor de legiferare.

În al doilea rând, încorporarea și consolidarea diferă în ceea ce privește gama de subiecte care le aplică. Încorporarea se realizează nu numai și nu atât de către organele legislative, cât și de alte organe de stat, instituții științifice și edituri juridice. Consolidarea se realizează numai de către organele legislative și numai în raport cu actele normative adoptate de acestea.

În al treilea rând, încorporarea și consolidarea diferă în ceea ce privește rezultatele finale. Încorporarea se reduce la pregătirea unei colecții de acte normative, iar prescripțiile legale incluse în aceasta nu își pierd semnificația independentă, continuându-și existența desinestătoare. La consolidare, actele consolidate își pierd forța juridică și, în locul lor, actul normativ nou creat intră în vigoare.

În al patrulea rând, încorporarea legislației este o formă de activitate informațională, pe când consolidarea legislației este o formă de legiferare [203, p. 12-13].

O altă confuzie care poate avea loc se datorează similitudinii termenilor folosiți de legiuitor în cadrul Legii nr. 100 cu privire la actele normative, unde, pe lângă articolul 61 intitulat „Actul normativ consolidat”, dedicat problematicii analizate în cadrul prezentului paragraf, se mai

folosește o construcție terminologică specifică — „textul electronic consolidat al actului normativ”. Conform art. 2 al Legii 100/2017, textul electronic consolidat al actului normativ reprezintă „*text electronic al actului normativ, publicat în Registrul de stat al actelor juridice, întocmit în baza textului oficial inițial al actului normativ și, după caz, în baza textelor oficiale ale actelor normative de modificare a acestuia, text care include toate modificările operate în actul normativ respectiv*”, iar conform art. 58 alin. (5) al aceleiași legi, „*publicarea textului electronic consolidat al actului normativ în Registrul de stat al actelor juridice se efectuează nu mai târziu de trei zile lucrătoare din data publicării ultimului act de modificare a textului oficial al actului normativ supus modificării*” [68].

Deși aceste termene sunt apropiate ca formă, esența acesta este complet diferită. „Textul electronic consolidat al actului normativ” se referă la caracteristica inerentă conținutului unui act normativ modificat, care, prin intermediul tehnologiilor informaționale, se publică în Registrul de stat al actelor juridice. În niciun caz această activitate (de publicare) nu poate si asimilată nici măcar tangențial cu activitatea de consolidare, ci reprezintă, în opinia noastră, o formă a evidenței juridice, realizată prin resurse informaționale. Trebuie să menționăm că termenul de „text consolidat” se folosește în sens similar și în alte baze de date sau registre legislative, care asigură accesul la acte normative oficiale.

Proliferarea sistemelor electronice de evidență „consolidată” a textelor, împreună cu faptul că consolidarea poartă, după cum am văzut, un înțeles diferit în legislația europeană, a condus la confuzia unor autori, care declară că „consolidarea textelor legislative corespunde unei simplificări a actelor juridice, prin integrarea neoficială a diverselor modificări în actul de bază, ceea ce nu implică însă adoptarea unui act nou [...] Această operațiune este realizată în principal de numeroasele aplicații private privind softurile legislative, însă rezultatul obținut nu are caracter oficial” [100, p. 12-13]. Pentru a evita confuziile viitoare, este necesară evidențierea diferențelor dintre termenii „text consolidat” și „consolidarea actelor normative”.

Reieșind din cele analizate, putem **concluziona** că consolidarea reprezintă o formă independentă a sistematizării legislației, grație trăsăturilor specifice care o diferențiază de celelalte forme de sistematizare legislativă, dar și datorită locului dedicat de legiuitor. Astfel, chiar dacă, spre deosebire de încorporare și codificare, Legea nr. 100/2017 nu conține o normă-definiție referitoare la consolidare ca modalitate de sistematizare a legislației, legiuitorul a inclus articolul 61 („Actul normativ consolidat”) în cadrul secțiunii a doua a capitolului V, intitulată sugestiv „Sistematizarea actelor normative”. Având în vedere că această secțiune conține prevederi legale referitoare la încorporare, codificare (și cod), precum și la rezultatul material al codificării — actul normativ consolidat, putem întrezări voința legiuitorului de a privi consolidarea drept o formă a

sistematizării legislației. Credem că absența unei definiții legale a consolidării în art. 59 al Legii 100/2017 reprezintă o omisiune nejustificată, ce merită a fi revăzută.

Pentru aceasta, venim cu propunere *de lege ferenda*, completarea art. 59 alin. (2) cu o nouă literă, „c)”, cu următorul conținut: „*consolidarea, care reprezintă o sistematizare a actelor normative efectuată de autoritatea emitentă a actului normativ, prin adoptarea unui nou act normativ consolidat, ce conține dispoziții dintr-o pluralitate de acte normative, de diferite categorii, care nu aduce modificări esențiale reglementării relațiilor sociale afectate*” [112, p. 413]

Rezumând cele analizate în prezentul paragraf, putem afirma că, deși unii autori consideră că legislația actuală în țările continentale este prea dinamică pentru a permite utilizarea mecanismului de consolidare pentru îmbinarea reglementărilor doar printr-o conexiune mecanică, credem că această formă a sistematizării poate fi aplicată eficient în scopul asanării legislației.

Problematika consolidării actelor normative este relevantă pentru raționalizarea legislației naționale, cel puțin din perspectiva excluderii multiplicității actelor normative în domenii specifice de reglementare, asigurând compactitatea și coerența reglementărilor legale, eliminarea lacunelor, contradicțiilor și neconcordanțelor dintre normele existente.

Categoric nu suntem de acord cu opinia că „conceptul de consolidare ca formă de sistematizare a legislației este în multe privințe o construcție teoretică care nu este foarte potrivită pentru legiferarea modernă” [232, p. 20].

Deși, trebuie să o recunoaștem, consolidarea nu a fost aplicată până la acest moment, dându-se preferință codificării, credem că această *formă independentă a sistematizării*, merită a fi folosită pentru eficientizarea legislației. Dacă codificarea necesită resurse considerabile și se efectuează în domenii prioritare ale legislației, consolidarea poate fi aplicată și în privința unor segmente mai mici ale legislației. În plus, actul normativ rezultat în urma consolidării nu necesită o formă complexă, nu necesită proceduri speciale de aprobare și poate fi efectuată într-un termen restrâns.

Spre deosebire de înțelesurile atribuite consolidării în legislația comunitară (identică cu o încorporare neoficială) sau în unele state ale sistemului common-law (încorporare oficială), în realitățile noastre juridice putem defini consolidarea drept *o activitate de sistematizare legislativă, efectuată de autoritatea emitentă a actului normativ, prin adoptarea unui nou act normativ consolidat, ce conține dispoziții dintr-o pluralitate de acte normative, de diferite categorii, care nu aduce modificări esențiale reglementării relațiilor sociale afectate* [112, p. 413]. O definiție similară propunem de inclus și în conținutul art. 59 alin. (2) al Legii nr. 100 din 2017 cu privire

la actele normative. Astăzi, din păcate, dispozițiile art. 61 al Legii 100/2017 rămân fără o aplicabilitate practică, iar completarea legii, sperăm, va contribui la schimbarea stării de lucruri.

Suntem convingși că aplicarea acestei forme de sistematizare poate avea efect benefic asupra matricei normative a statului și va spori, la fel ca și alte forme de sistematizare, accesibilitatea legislației prin raționalizarea și ordonarea acesteia.

3.3. Concluzii la capitolul 3

În cadrul prezentului capitol am analizat și două forme primare de sistematizare — încorporarea și consolidarea.

În baza investigațiilor efectuate, putem deduce că *încorporarea este o activitate de sistematizare nelegislativă, efectuată de autorități publice sau persoane private, ce are drept scop prelucrarea, fără intervenții (sau cu intervenții minore, tehnic) unui volum de acte normative și ordonarea acestuia după anumite criterii (cronologice, tematice, alfabetice ș.a.) într-o culegere sau colecție singulară sau periodică.*

Considerăm oportună și *propunem* reluarea activității de sistematizare a definițiilor juridice conținute în legislația în vigoare sau elaborarea de noi dicționare juridice (inclusiv electronice) folosind încorporarea definitorie (crearea unor colecții de termeni-definiție din masivul normativ în vigoare). La fel, *propunem* Agenției Resurse Informaționale Juridice implementarea câmpului „codul de clasificare” în cadrul SIA „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova” și asigurarea posibilității de interogare a bazei de date conform acestui criteriu

Și problematica consolidării actelor normative este relevantă pentru raționalizarea legislației naționale, cel puțin din perspectiva excluderii multiplicității actelor normative în domenii specifice de reglementare, asigurând compactitatea și coerența reglementărilor legale, eliminarea lacunelor, contradicțiilor și neconcordanțelor dintre normele existente.

Deși, trebuie să o recunoaștem, consolidarea nu a fost aplicată până la acest moment, dându-se preferință codificării, credem că această *formă independentă a sistematizării*, merită a fi folosită pentru eficientizarea legislației. Dacă codificarea necesită resurse considerabile și se efectuează în domenii prioritare ale legislației, consolidarea poate fi aplicată și în privința unor segmente mai mici ale legislației. În plus, actul normativ rezultat în urma consolidării nu necesită o formă complexă, nu necesită proceduri speciale de aprobare și poate fi efectuată într-un termen restrâns.

Conform opiniei noastre, evidențiate mai sus, un element distinctiv al consolidării față de încorporare sau codificare reprezintă neadmiterea includerii de reglementări noi. Prin urmare,

consolidarea „regrupează” reglementările existente, fără a aduce completări sau modificări sferei relațiilor sociale reglementate, ci doar asigurând o mai bună ordonare a materialului normativ.

Din acest punct de vedere, spre deosebire de înțelesurile atribuite consolidării în legislația comunitară (identică cu o încorporare neoficială) sau în unele state ale sistemului common-law (încorporare oficială), în realitățile noastre juridice putem defini **consolidarea** drept *o activitate de sistematizare legislativă, efectuată de autoritatea emitentă a actului normativ, prin adoptarea unui nou act normativ consolidat, ce conține dispoziții dintr-o pluralitate de acte normative, de diferite categorii, care nu aduce modificări esențiale reglementării relațiilor sociale afectate* [112, p. 413]. O definiție similară propunem *de lege ferenda* de inclus și în conținutul art. 59 alin. (2) al Legii nr. 100 din 2017 cu privire la actele normative. Astăzi, din păcate, dispozițiile art. 61 al Legii 100/2017 rămân fără o aplicabilitate practică, iar completarea legii, sperăm, va contribui la schimbarea stării de lucruri.

4. CODIFICAREA — FORMA SUPERIOARĂ A SISTEMATIZĂRII LEGISLAȚIEI

4.1. Definiții conceptuale ale codificării

Gândirea juridică, fiind o formă specială de activitate intelectuală a conștiinței juridice, în virtutea proprietăților sale organice, tinde spre ordonarea și cristalizarea expresiei normative, or posibilitatea unei ierarhizări clare a normelor facilitează căutarea unei norme necesare într-o situație de aplicare a legii [223, p. 235].

Codificarea, în sensul propriu al termenului, reprezintă în opinia prof. V. D. Zlătescu, gradul superior de integrare, în care prevederile unor legi preexistente, cu strânsă legătură între ele, sunt topite de legiuitor într-un ansamblu nou și omogen, numit cod [122, p. 79]. Simplist vorbind, codificarea este o modalitate de ordonare a materialului normativ prin combinarea acestuia într-un act consolidat unic, logic integrat, coordonat, cu modificarea conținutului său intern.

Prof. Alexandru Vălimărescu înțelege prin codificare *în sens larg* strângerea legilor într-un cod, iar *în sens restrâns* — opera care constă în a strânge în mod sistematic și logic toate instituțiile unei aceleiași ramuri a dreptului [118, p. 191].

În mod practic, putem afirma că codificarea reprezintă una din direcțiile principale de îmbunătățire a legislației. La fel ca alte forme de sistematizare, codificarea simplifică legislația în vigoare, o eliberează de normele juridice caduce și inoperante.

Într-o abordare absolut teoretică, codificarea este privită ca „rezultatul cel mai observabil și practic semnificativ al cunoașterii teoretice a dreptului, realizat în principal direct de juriștii profesioniști, deși formalizat, de regulă, în cadrul procesului legislativ, care, după cum știm, provine în mare parte din procesele politice caracteristice a etapei corespunzătoare de dezvoltare a acestui sistem juridic” [239, p. 115-116], însă vom dezbate în continuare că unele forme ale codificării pot fi realizate în afara procesului legislativ.

Deși există un număr de doctrinari care propun să privim codificarea nu doar ca un fel de sistematizare a actelor juridice normative, ci ca un tip special de activitate legislativă, majoritatea covârșitoare a doctinarilor conchid că codificarea reprezintă *forma superioară de sistematizare a legislației* (deși, s-o recunoaștem, există și voci singulare care afirmă că „codificarea nu se încadrează în cadrul sistematizării, ci este o formă independentă și principală de îmbunătățire a legislației” [130, p. 331-332]). Aici însă unanimitatea părerilor se oprește, codificarea legislației fiind interpretată ambiguu în știința și practica juridică, existând dezbateri în privința tuturor aspectelor codificării — definiție, elemente, trăsături, principii etc.

După cum menționa și G. I. Muromtsev (Г. И. Муromцев), „nu poate exista un concept al codificării comun pentru toate epocile și culturile juridice” [217, p. 75], însă putem distinge o evoluție în timp a conceptului.

Așa, la etapele incipiente ale dezvoltării juridice, codificarea reprezenta doar înregistrarea și selecția obiceiurilor legale care existau în formă orală și se distingeau prin particularism [277, p. 201], însă ceea ce s-a denumit în dreptul roman codificare nu reprezintă, de fapt, decât o incorporare [98, p. 239].

Codul legiuitorului babilonian Hammurapi este considerat a fi prima codificare, care, spre deosebire de legile mesopotamice anterioare, are un caracter pur juridic și o sferă de aplicare generală pe teritoriul imperiului de curând format [58, p. 301], însă codificarea este un fenomen istoric specific care a luat naștere în știința juridică de la sfârșitul secolului al XVII-lea — începutul sec. al XVIII-lea. A fost o idee extrem de influentă, care a reușit, în mai puțin de 150 de ani, să reformeze întreaga tradiție juridică de pe continentul european [315, p. 18-19]. Codificarea, reprezintă, într-o expresie plastică, „o creație unică, câștigată cu greu și greu de apărut, a culturii juridice continentale centrale și occidentale” [314, p. 415], fiind, într-adevăr, specifică în mai mare măsură sistemului de drept romano-germanic.

Termenul „codificare” a fost introdus de filosoful și juristul englez iluminist Jeremy Bentham (1748-1832) [297, p. 907-927], deși la acea etapă deja existau codul civil prusac, francez și austriac, un termen general pentru activitatea de elaborare a codurilor nu exista. Termenul „codificare” este menționat pentru prima dată în iunie 1815 când J. Bentham i-a scris o scrisoare țarului Alexandru I, în care el distinge „codificarea” de legislația „normală” [313, p. 448].

Conform gânditorilor iluminiști, codificarea trebuia să fie cuprinzătoare și durabilă. Orice prevedere îngustă trebuia lăsată în afara codului [302, p. 138].

J. Bentham credea că planurile sale pentru un sistem juridic codificat ar fi adecvate pentru orice țară din lume, cu adaptări minore pentru variațiile climatice, geografice, credințele și obiceiurile locului. În 1782 Bentham s-a oferit să codifice legile Indiei; până în 1822 el a emis o ofertă permanentă pentru a codifica orice națiune care are nevoie de un legiuitor. Deși nu a vizitat niciodată Statele Unite, el i-a scris președintelui Madison în 1811 oferind serviciile sale pentru codificarea dreptului american [294, p. 239-240], fapt care însă nu așa și nu a avut loc, chiar și astăzi în sistemul legislativ american fiind foarte redusă ponderea actelor codificate.

În mod ironic, deși cea mai mare parte a demersului său a fost îndreptată împotriva situației existente în sistemul juridic englez, Anglia a fost cea mai puțin probabilă dintre oricare dintre națiunile Europei să adopte un cod [280, p. 70]. Într-un final, teoria codificării lui Jeremy Bentham a ajuns să fie mai influentă pe continentul european decât în Anglia sa natală.

Odată ce primele codificări moderne au fost finalizate în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, această concepție a început să se răspândească în toată Europa și a modificat profund metodologia juridică și cunoștințele juridice [282, p. 135]. Epoca codificării ne-a modelat în mod caracteristic peisajul juridic modern și încă, în mare măsură, ne determină conștiința juridică [314, p. 415], astăzi fiind imposibilă imaginea unui sistem de drept modern fără acte codificate.

Gunther A. Weiss afirmă că istoria codificării poate fi subdivizată în două „valuri de codificare”. Primul val cuprinde cele trei mari codificări ale dreptului natural: *Allgemeine Landrecht* prusac (1794), *Code civil* francez (1804) și *Allgemeine Bllirgerliche Gesetzbuch* austriac (1811). După acest prim val, fezabilitatea și necesitatea codificării pentru Germania au fost dezbătute de Anton Friedrich Justus Thibaut (1772-1840) și puternicul său adversar Friedrich Carl von Savigny (1779-1861) în faimoasa controversă asupra codificării din 1814 (În 1842 Savigny a coordonat adoptarea uneia dintre legile de bază ale statului său, poziția sa și poziția școlii istorice de drept devenind poziția oficială, de stat, privind codificarea dreptului german [164, p. 38]). Victoria oponentilor codificării, Savigny și Școala Istorică, a durat până la sfârșitul secolului al XIX-lea, când au intrat în vigoare codul german *Bllirgerliche Gesetzbuch* (1900) și cel elvețian *Zivilgesetzbuch* (1907), reprezentând al doilea val de codificare condus de aspirații naționaliste, ce vizau unificarea juridică națională. Pe lângă aceste cinci codificări majore, Europa a văzut stabilirea unei multitudini de coduri care acoperă practic întregul continent în secolele al XIX-lea și al XX-lea, puternic influențate de modelele de codificare franceză, elvețiană, germană și austriacă [313, p. 453-454], ecoul cărora poate fi regăsit și unele coduri autohtone.

De fapt, s-a menționat că Franța a fost a doua în introducerea unui sistem de cod, dar a fost prima în efectuarea acestei lucrări într-un mod atât de remarcabil încât să asigure victoria codificării în toate jurisdicțiile de drept civil [312, p. 342].

În opinia noastră, urmează să distingem încă o etapă, contemporană, a codificării, care a început odată cu (re)codificarea legislațiilor naționale ale noilor state independente formate după destrămarea URSS, precum și a celor post-socialiste, și revenirea în albia sistemului romano-germanic de drept.

După cum au remarcat unii autori, codificarea reprezintă o etapă în timpul procesului de tranziție care implică mai mult decât o activitate tehnico-legislativă. Se subliniază că procesul de tranziție include, de asemenea, schimbări cruciale în dezvoltarea economică, reglementările legale, politica și alte domenii, iar modificările legislației în timpul procesului de tranziție în aceste state sunt inspirate într-o oarecare măsură de aspirațiile acestor țări de aderare la Uniunea Europeană [316, p. 254], cum este și cazul nostru.

În Republica Moldova, ultimul dintre codurile sovietice în vigoare (Codul Nr. 2718 din

03.06.1983 cu privire la locuințe al R.S.S. Moldovenești [22]) a fost abrogat la 29.05.2015, odată cu intrarea în vigoare a noilor reglementări în acest domeniu, finalizând astfel procesul de tranziție de la legislația codificată sovietică la cea națională.

În sens etimologic, termenul „codificare” reprezintă o îmbinare a verbului latin „facere” (a face) și a cuvântului „codex” („tăblițe din lemn acoperite cu ceară sau foi de papirus sau pergament, legate între ele în formă de carte” [295, p. 391]).

Conform DEX-ului, codificarea reprezintă acțiunea de a codifica, adică „a sistematiza și a reuni într-un cod normele juridice care se referă la o anumită ramură a dreptului” [81] sau, într-o exprimare plastică de la începutul sec. XX „a reuni legile împrăștiate într-un cod” [49].

Din perspectiva zilei de azi, în termeni generali, codificarea semnifică crearea unui act juridic normativ nou, consolidat, sistematizat, efectuată de către organul legislativ pe baza unor schimbări semnificative în legislația actuală și a introducerii de noi norme [197, p. 481]. Codificarea ia în considerare schimbările din viața socială și vizează reglementarea nu numai a relațiilor sociale existente, ci și a celor care pot apărea în viitor.

Trebuie să înțelegem că în contextul UE, conceptul de codificare are un sens distinct. „Codificare” este, în conformitate cu punctul 1 din Acordul interinstituțional din 20 decembrie 1994, procedura prin care actele care urmează a fi codificate sunt abrogate și înlocuite cu un act unic care nu conține modificări substanțiale ale acestor acte [311, p. 73]. Acest concept de codificare diferă de sensul care îi este atribuit în mod obișnuit în sistemele juridice continentale

În viziune comunitară, codificarea este procesul de reunire a unui act juridic (sau a mai multor acte conexe) și a tuturor modificărilor sale într-un singur act nou, ce poate lua două forme: codificare verticală: în cazul în care un act original și modificările sale sunt încorporate într-un singur act nou; sau orizontală: în cazul în care două sau mai multe acte originale care acoperă subiecte conexe și orice modificări aduse acestora, sunt fuzionate într-un singur act nou [286]. În codificarea legislației europene, un nou act complet este pregătit pe baza textului consolidat, fără alte modificări de fond. Acest nou act trebuie să treacă prin procesul legislativ, deși Parlamentul European, Consiliul și Comisia Europeană au convenit asupra unei proceduri accelerate [287].

Reputatul teoretician român Nicolae Popa privea codificarea ca o acțiune științifică și temeinic motivată, ce apare din nevoia depășirii unei simple practici cutumiare și reprezintă o adevărată revoluție legislativă [98, p. 239]. Autorul subliniază totodată că acțiunea de codificare implică o bogată activitate a legiuitorului de prelucrare complexă a întregului material normativ, de îndepărtare a normelor depășite, perimate (inclusiv, a obiceiurilor), de completare a lacunelor, de inovație legislativă, de ordonare logică a materialului normativ și de utilizare a unor mijloace moderne de tehnică legislativă.

Doctorul habilitat în drept, profesor universitar, om de știință emerit din Federația Rusă, Vl. M. Baranov (B. M. Баранов) a dedicat o atenție sporită cercetărilor în domeniul „codisticii”, astfel că într-o lucrare în coautorat cu V.N. Kartashov (B.H. Карташов) ne propune să privim codificarea ca un anumit tip de practică juridică cu propriile concepte, construcții, concluzii, etape, direcții și rezultate ale căutării. Codificarea, în opinia acestora, reprezintă un fel de practică juridică îndreptată spre adoptarea reglementărilor legale, revizuirea radicală și eficientizarea legislației existente, al cărei rezultat se materializează prin adoptarea unui act normativ unic, coerent în interior și exterior (constituție, cod, cartă, bazele legislației) [134, p. 60-61; 186, p. 30]. În al doilea rând, afirmă autorii citați, *practica de codificare* este o producție spirituală și materială complexă care trebuie organizată și planificată într-un mod adecvat, unde există producătorii, consumatorii, mijloacele speciale, regulile și metodele de utilizare a acestora, procedurile și alte forme de pregătire și adoptare a diferitelor tipuri de acte codificate [134, p. 61].

Știința juridică a determinat în mod ambiguu natura codificării ca o formă specială de sistematizare a legislației. În paginile literaturii juridice au existat adesea discuții despre care este obiectul codificării, care este natura juridică, forma și caracteristicile actelor de codificare.

În afară de conceptele transversale menționate mai sus, în principiu, abordările doctrinare asupra codificării pot fi reduse la două direcții majore: una care scoate în prim plan apartenența codificării la activitatea legislativă, privind-o prin prisma activității creatoare de drept, și a doua – care privește codificarea în principal doar ca o formă superioară de sistematizare a legislației.

A. Privită din punctul de vedere îngust doar al **sistematizării**, codificarea reprezintă o formă de sistematizare, realizată prin combinarea actelor juridice într-un singur act logic, integral, cu o modificare a conținutului acestora [208, p. 36]. Prof. univ. Nicolae Popa afirmă că codificarea este *o formă superioară de sistematizare*, realizată de legiuitor, întrucât ea pornește totdeauna de la principiile generale ale sistemului dreptului și ale unei ramuri de drept, căutând să redea, într-un singur act, cu un conținut și o formă unitare, cât mai complet și mai încheșat, toate normele juridice dintr-o ramură [98, p. 238]. Definită din această perspectivă, codificarea nu este unica, însă este „cea mai perfectă formă de sistematizare a legislației, care elimină multitudinea actelor emise în momente diferite, inevitabilele lor fragmentări, repetări și contradicții și facilitează foarte mult atât utilizarea legislației, cât și interpretarea și aplicarea uniformă a acesteia” [147, p. 36], fapt cu care nu putem să nu fim de acord, or, după cum vom vedea, elementele distinctive ale codificării o prezintă ca o formă eficientă de atingere a scopurilor sistematizării.

Și doctrinarul rus A.N. Chashin (A. Н. ЧАШИН) percepe codificarea drept o metodă a sistematizării, ce asigură pregătirea și adoptarea unui nou act juridic normativ de codificare, pe baza actelor juridice normative existente în curs de revizuire [262, p. 464]. Potrivit lui V. M. Sîrîh

(В.М. Сырых), în cursul codificării, reglementarea normativ-juridică suferă modificări semnificative. Acest lucru se exprimă, mai întâi, prin faptul că sistemul actelor disparate este înlocuit de un act unic, logic armonios și consecvent; în al doilea rând, normele ineficiente, depășite își pierd efectul; în al treilea rând, sunt create și consolidate noi norme și instituții de drept [apud: 205, p. 111]. Doctorul habilitat în drept, profesor universitar, om de știință emerit din Federația Rusă, V.I. K. Babaev (В. К. Бабаев) consideră că codificarea este o formă specială de ordonare, deoarece în cursul acesteia, mai multe acte separate sunt înlocuite cu un act care simplifică normele și procedurile legale într-o anumită sferă a relațiilor și unifică metodele de reglementare juridică [131, p. 363], asigurând astfel atingerea obiectivelor sistematizării legislative.

În același context, I.B. Oreshkina (И.Б. Орешкина) consideră că codificarea reprezintă o ordonare a actelor juridice normative, care constă într-o revizuire radicală a legislației actuale și crearea legislativă a unui act normativ unic, logic integrat, ordonat, iar apariția acestuia aduce normele juridice la o singură forță juridică, care este comunicată noului act de către organul care l-a adoptat [apud: 136].

B. Abordarea codificării drept **o formă a creației legislative** se bucură însă de o mai mare popularitate în rândul cercetătorilor, inclusiv a celor mai renumiți reprezentanți ai teoriei dreptului.

În capitolul unui manual de teorie generală a dreptului, elaborat de un colectiv de autori, același V. M. Baranov subliniază că codificarea „diferă semnificativ de toate tipurile de sistematizare și este o formă foarte specială de ordonare semnificativă a materialului normativ” [246, p. 352] și scoate acest tip de activitate dincolo de limitele sistematizării, considerând-o un element desinestător al tehnicii juridice.

S.S. Alexeev (С.С. Алексеев), vorbind de sistematizare menționa că „aceasta este *o formă a legiferării*, în care este asigurată o reglementare normativă unificată și ordonată a unui tip de relații sociale prin emiterea unui act normativ unic, juridic și logic integrat, coerent, ce exprimă originalitatea juridică și conținutul corespunzător a ramurii dreptului”, iar „principala caracteristică a codificării (ca metodă a sistematizării) este că aici ordonarea materialului normativ se realizează în cadrul unui tip special, cel mai înalt de *legiferare*” [127, p. 492]. Același autor opinează că expresia reală a faptului că codificarea este cel mai înalt tip de legiferare sunt normele generale formulate în actele codificate – normele care fac posibilă îmbinarea juridică a întregului material normativ, realizarea unificării juridice a întregului material normativ, realizarea specializării și integrării reglementare legală [127, p. 493].

Într-o lucrare intitulată sugestiv „Codificarea ca modalitate de sistematizare a legislației și formă de legiferare” („Кодификация как способ систематизации законодательства и форма

правотворчества”), L. Goncharova declară că „codificarea înseamnă nu doar ordonarea materialului normativ, ci și adoptarea de noi norme cu caracter generalizator sau specializat” [158, p. 80], fapt care corespunde întru totul rezultatului codificării — adoptarea unui act normativ distinct.

V.V Sorokin (В. В. Сорокин) ne atrage atenția că codificarea acoperă atât revizuirea externă, cât și cea internă a legislației, care implică nu numai clasificarea reglementărilor, ci și introducerea unor modificări și adăugiri semnificative la conținutul acestora, abolirea normelor învechite și crearea unor noi [243, p. 59-61], prin aceasta deosebindu-se de alte forme de sistematizare.

Conform opiniei lui A.P. Mazurenko (А. П. Мазуренко), în procesul de codificare, într-un fel sau altul, se aplică metode de creație legislativă și normativă. Cu ajutorul acestora se realizează proiectarea de noi norme, se fac modificări semnificative la normele existente anterior prin întocmirea noilor lor redacții sau combinarea cu alte norme, precum și se înaintează propuneri de abrogare a unor norme [205, p. 100-111], iar rezultatul material al acestora sunt codurile (actele codificate), așa cum vom descrie pe larg în para. 4.4.

Coautorii M.I. Abdulaev și S.A. Komarov (М.И. Абдулаев, С.А. Комаров) tratează codificarea ca o formă de sistematizare, care se realizează prin combinarea materialului normativ într-un act unic, logic integrat, intern consecvent, cu o modificare a conținutului său intern, însă subliniază în primul rând, faptul că codificarea presupune o astfel de ordonare a materialului legislativ, care vizează prelucrarea acestuia prin eliminarea repetărilor, contradicțiilor, excluderea lacunelor, și în al doilea rând, faptul că codificarea este în esență o legiferare, cu singura diferență că legiferarea curentă creează acte legislative separate cu privire la anumite probleme, în timp ce codificarea raționalizează o parte semnificativă a legislației existente, modificând-o, completând-o și transformând-o. [123, p. 313] Este evident că în procesul de codificare, precum și în procesul legislativ, se utilizează aceeași tehnică legislativă, care joacă un rol important în elaborarea actelor normativ-juridice, inclusiv în procesul de codificare.

Codificarea este cel mai perfect tip de activitate legislativă. Acest lucru se datorează faptului că este întotdeauna menit să îmbunătățească reglementarea normativă a relațiilor sociale fundamentale. Codificarea afectează cele mai esențiale aspecte ale vieții de stat și publice, și, de regulă, este asociată cu importante procese sociale. Putem spune că obiectivul social al codificării este întotdeauna o reflectare a intereselor sociale cele mai semnificative pentru societate, soluția unor probleme importante (fie că este vorba de consolidarea celor mai importante instituții democratice, de principiile funcționării sistemul politic sau reglementarea altor cereri semnificative din punct de vedere social ale statului și ale vieții publice) [132, p. 24-25].

Totodată, trebuie să nu uităm că activitatea de legiferare constă nu numai în crearea de noi norme juridice, ci și în raționalizarea celor existente.

În literatura științifică, s-a încercat formularea *componentelor legislative* ale codificării. A.R. Nematov (A.P. Нематов), de exemplu, enumeră următoarele: 1) codificarea creează, modifică sau anulează norme legale; 2) etapele procesului de codificare corespund pe deplin etapelor activității legislative; 3) codificarea, precum și legiferarea în general, se caracterizează prin aceleași metode de tehnică legislativă; 4) cel mai important - ca urmare a codificării există un nou act juridic, care la un nivel calitativ nou (mai sistematic) reglementează un anumit domeniu al relațiilor sociale [221, p. 34-35]. Daniil Viktorovich Ciuhvicev (Д.В. Чухвичев) ne atrage atenția că codificarea, ca formă a sistematizării, reprezintă „o formă foarte specifică de legiferare, al cărei rezultat este apariția unui sistem de acte juridice normative speciale — coduri și legi codificate (sau complexe) care determină sistemul ramurilor și instituțiilor de drept” [265, p. 328], a cărui specific se exprimă prin faptul că actul juridic normativ creat, pe de o parte, exprimă într-o formă ordonată prescripțiile legale enunțate anterior, dar, pe de altă parte, legiuitorul poate include în acesta prescripții noi, necunoscute anterior.

În aceeași ordine de idei, din punct de vedere al tehnicii legislative, o condiție importantă pentru codificare este, de asemenea, disponibilitatea legislației pentru codificare, un anumit grad de elaborare a acesteia. Aceasta înseamnă că actele care urmează a fi codificate trebuie să reprezinte un grup definit, ferm stabilit, care are proprietățile unei ramuri a dreptului [140, p. 124], sau, în opinia noastră, a unui domeniu definit de relații sociale.

Similar, și M. A. Musaev (M. A. Мысаев) consideră că o condiție obligatorie a codificării este ca o ramură a dreptului să fie suficientă formată. Numai în acest caz, în opinia sa, codificarea va exprima legitatea dezvoltării juridice, excluzând „elementul voluntarist” din acest proces [219, p. 42], însă după cum vom dezbate în para 4.4., codificarea nu trebuie să cuprindă neapărat o ramură întregă a dreptului, așa cum erau concepute primele monumente ale codificării, ci poate să se refere și la o subramură a dreptului.

După cum scria încă în 1912 Gabriel Feliksovich Shershenevich (Г.Ф. Шершеневич) cu referire la codificare: „Aici vorbim nu numai despre o nouă formă, ci și despre un nou conținut: vechile legi sunt înlocuite cu altele noi, vechile lacune sunt completate, contradicțiile acumulate sunt eliminate. Chiar dacă o parte semnificativă se dovedește a fi împrumutată din legislația anterioară, totuși un astfel de cod va reprezenta o nouă lege.” [apud: 174, p. 68].

Așa cum observa E.N. Trubetskoy (Е.Н. Трубецкой), „codificatorul nu se limitează la compilarea legilor existente: dintr-o întregă masă de legi existente, el trebuie să facă o alegere și să elimine tot ce contrazice fundamentele sistemului său” [apud: 271, p. 431], prin aceasta

deosebindu-se, adăugăm noi, de celelalte forme de sistematizare.

Codificarea modifică radical sistemul legislației, eliminând unele elemente din acesta și introducând altele noi, suprimând coliziile și, ceea ce este deosebit de important, în lupta pentru coerența reglementării legislative, umplând vidurile normative [205, p. 110]. Anume metoda codificării determină diferența fundamentală care distinge codificarea ca activitate legislativă de creare a actelor normative codificate de alte metode de sistematizare a legislației, caracterizate printr-o tehnologie mai puțin complexă de formare a legislației [227, p. 187], or incorporarea sau consolidarea nu presupun procese legislative complexe.

L.N. Goncharova (Л. Н. Гончарова) indică și un alt criteriu de calificare a codificării în calitate de formă a activității legislative, și anume faptul că subiectele codificării sunt doar organele legislative [158, p. 79]. În aceeași ordine de idei, I.B. Usenko (И.Б. Усенко) constată că procedura de pregătire a actelor normative codificate are o anumită specificitate în comparație cu procesul general de elaborare a legii [apud: 221, p. 34]. Aceste caracteristici se datorează în primul rând cerințelor sporite pentru proiectele de acte de codificare și complexității elaborării lor.

Totodată, N.A. Pridvorov și V.V. Trofimov (Н.А. Придворов, В.В. Трофимов) ne atrag însă atenția că trebuie să diferențiem codificarea de procesul obișnuit de adoptare a actelor normative, care nu presupune efectuarea unei lucrări complexe de sistematizare a actelor legislative anterioare, ce reglementează un anumit domeniu al relațiilor sociale și care necesită o ordonare corespunzătoare [227, p. 186].

La fel, legiferarea curentă și cea codificată se deosebesc după obiectivele sale, or în proces legislativ curent, legiuitorul își stabilește ca obiectiv soluționarea problemelor specifice ale vieții politice, economice, culturale, în timp ce prin codificare, în plus, scopul este de a raționaliza normele adoptate anterior în întreaga ramură a dreptului [140, p. 124]. Rezultatul activității de codificare este un nou act juridic normativ sistematizat care a trecut toate etapele procesului legislativ de la elaborare până la publicare [221, p. 32]. Cea mai evidentă trăsătură legislativă a sistematizării se manifestă în acte normative specifice — codurile [158, p. 79]. Normele acestuia, în special cele cuprinse în dispozițiile generale, sunt legate organic de normele speciale atât ale acestui act normativ, cât și din alte acte legislative.

Particularitatea codificării este că se realizează pe baza legislației actuale și implică în același timp o abordare critică a acesteia [221, p. 32]. Astfel, în cadrul activității de codificare se efectuează o prelucrare a atât cantitativă, cât și calitativă a actelor normative.

Unii cercetători afirmă că sistematizarea materialului juridic normativ nu poate fi pusă la același nivel cu codificarea normelor juridice existente, or toate tipurile de sistematizare (evidența, consolidarea, încorporarea și altele) sunt foarte importante și practic necesare, dar codificarea se

poziționează pe o treaptă superioară. Veronica Nikolaevna Barsukova (В. Н. Барсукова) afirmă [136] că evidența și încorporarea ca tipuri de sistematizare, într-adevăr, nu ar trebui să fie atribuite conceptului de „tehnică juridică” datorită faptului că aceste tipuri de activități mediază un anumit set de acte juridice, iar conceptul central al tehnicii juridice este tocmai un act juridic separat, în special structura acestuia și procesul de creație.

Cele de mai sus oferă suficiente argumente pentru a afirma că codificarea nu este doar un mod tehnic de sistematizare, ci un fenomen juridic universal care contribuie la dezvoltarea dreptului.

C. Cu toate acestea, credem că vorbind despre conceptul de „codificare”, trebuie să avem în vedere faptul că acesta este un concept multi-aspectual și să privim codificarea din **perspectivă dublă**, or „în esență, codificarea se referă la legiferare și numai (pe baza rezultatelor sale) se alătură sistematizării” [187, p. 345].

În știința dreptului, codificarea este în mod tradițional înțeleasă ca *o formă independentă de creație legislativă și, în același timp, de sistematizare a legislației*, care implică: 1) o regândire critică a normelor legislației actuale pentru a asigura reglementarea corectă și completă a relațiilor publice într-un anumit domeniu printr-un nou act legislativ consolidat și 2) ordonarea, armonizarea progresivă a elementelor masivului normativ, prin curățirea sa tehnico-juridică [199, p. 292], evidențiindu-se natura dublă a sistematizării legislației.

Doctorul habilitat în drept, profesor universitar, om de știință emerit din Federația Rusă Roman Anatolevich Romashov (Р.А. Ромашов) ne propune o abordare dublă a codificării, pe de o parte ca o metodă de sistematizare a normelor de drept prin combinarea acestora într-un singur act juridic normativ, iar pe de altă parte drept o formă a activității de legiferare desfășurate la niveluri ramurale și interramurale având ca scop și rezultat publicarea unui act juridic normativ comun (pentru un anumit domeniu de reglementare juridică) — codul [233, p. 142]. Codificarea reprezintă, și în opinia dr. hab., prof. T. V. Kashanina (Т.В. Кашанина), ordonarea matricei normative prin revizuirea radicală a conținutului actelor normative existente într-un anumit domeniu de reglementare juridică și crearea pe baza lor a unui singur act normativ integral juridic și logic [187, p. 342]. Din punctul nostru de vedere, este corect să spunem că codificarea reprezintă o formă de sistematizare, care se efectuează prin legiferare.

Un punct de congruență a definițiilor analizate mai sus îl reprezintă faptul că codificarea este „principala modalitate de dezvoltare și îmbunătățire a dreptului, ridicându-i nivelul, cultura și eficiența” [127, p. 493].

Într-o lucrare dedicată tehnicii legislative, D.V. Ciuhvicev afirmă că, codificarea este „o metodă de luptă cu un volum excesiv de legislație, cu umflarea sa, confuzia și duplicarea elementelor sale” [265, p. 312] și este un mijloc eficient de creștere a funcției de reglementare a dreptului, servește la eliminarea multitudinii de acte juridice nesistемice și eterogene prin combinarea conținutului acestora într-un nou act unic, care este de natură complexă și servește pentru o expresie unitară cuprinzătoare a prescripțiilor normativ-juridice, cuprinse anterior într-un corp larg de legislație.

Din opiniile analizate mai sus reiese în mod cert că una din funcțiile codificării o reprezintă prelucrarea internă a materialului normativ, specific ramurilor și instituțiilor de drept, finalizată cu crearea unui nou act juridic, dar apare întrebarea — *care este acest material normativ care urmează a fi prelucrat?*

Legea Nr. 100 cu privire la actele normative, stabilește că „codificarea, care reprezintă o sistematizare complexă, într-o concepție unitară a normelor juridice ce aparțin unei ramuri distincte a dreptului, și se realizează prin includerea acestora într-un cod” [68, art. 59, alin. (2), lit. b)], însă majoritatea doctrinarilor autohtoni afirmă că codificarea vizează nu sistematizarea normelor de drept, ci sistematizarea actelor normative care le conțin. Astfel, Gh. Avornic afirmă că „codificarea este forma superioară de sistematizare a actelor normative” [4, p. 310]. La fel, deși mai voalat, Ion Postu afirmă că codificarea „constă în concentrarea (integrarea) într-un singur act, de mare amploare, a mai multor reglementări (acte) dintr-un anumit domeniu sau ramură de drept” [102, p. 89]. În mod similar, și în doctrina rusă dr. hab., prof. univ. A. Malko (A. Малько) afirmă că codificarea reprezintă „o formă de sistematizare prin combinarea actelor juridice normative într-un act unic” [207, p. 189].

Codificarea este considerată în prezent, în știința juridică rusă, în principal, drept o formă specială de sistematizare, realizată prin combinarea actelor normative într-un act legislativ unic, integru din punct de vedere logic (denumit de obicei cod) cu o modificare a conținutului acestora [198, p. 76]. Codificarea, trebuie înțeleasă drept combinarea normelor juridice eterogene în forma unui act normativ unic, presupune transpunerea și implementarea naturii formal-raționale a gândirii juridice, precum și coerența acesteia [223, p. 235].

În doctrina românească este perpetuată și reluată în diferite lucrări o definiție formulată de Ion Craiovan, care afirmă că codificarea constă în „cuprinderea tuturor sau aproape tuturor actelor normative dintr-o ramură de drept, în prelucrarea și alcătuirea unui singur act normativ nou, cu un conținut și o formă unitare, cât mai complet și mai încheșat – codul – cu forță juridică egală cu a legii” [6, p. 96]. Alți autori vorbesc chiar despre „concentrarea într-un singur act normativ a legislației dintr-un anumit domeniu sau dintr-o anumită ramură de drept” [116, p. 155].

Pe de altă parte, în știința juridică românească, există autori care consideră că codificarea presupune „cuprinderea sintetică și sistematizată într-un act normativ cu forța juridică a legii a tuturor normelor juridice aparținând aceleiași ramuri sau subramuri de drept” [120, p. 192], de unde reiese că se dorește sistematizarea normelor juridice, nu a actelor.

Aici trebuie să spunem că unii cercetători nu fac distincție între conceptele de „codificare a dreptului” și „codificare a legislației”. Probabil, din perspectiva „codificării dreptului” am putea privi codificarea drept o sistematizare a actelor normative, însă, după opinia noastră, având în vedere caracterul de creație legislativă specific codificării, codificarea legislației urmează a fi privită prin prisma sistematizării unității primare a oricărui sistem de drept — norma juridică, iar sistematizarea actelor normative poate fi rezervată altor forme de sistematizare (consolidare, incorporare).

Posibil, confuzia terminologică a fost generată de polisemantica codificării în doctrina juridică europeană, prioritar franceză, unde se folosește pe larg termenul „codificarea actelor normative”, interpretat ca o uniune formală (fără modificarea conținutului) a actului de bază și a actelor care îl modifică și completează.

Așa sau altfel, codificarea, în toate formele și manifestările sale, poate fi cu siguranță numită o soluție specială și, în unele cazuri, cea mai bună modalitate de soluționare normativă a problemelor juridice [129, p. 216].

În **concluzie**, putem afirma că importanța codificării constă în realizarea obiectivelor sistematizării legislației la un nivel calitativ nou. Codificarea întărește coerența reglementărilor, unitatea juridică și interdependența lor și permite concomitent actualizarea legislației anterioare și completarea acesteia cu dispoziții noi.

Codificarea se utilizează pentru o reglementare legislativă holistică și comprehensivă a unui domeniu major al relațiilor sociale (a unei ramuri a dreptului, în opinia unor autori, cu care nu suntem de acord). Codificarea reprezintă, indiscutabil, o activitate de tehnică legislativă, fiind de fapt nu doar o formă superioară de sistematizare legislativă, ci și o formă superioară de creație legislativă, grație rezultatelor acesteia — codurile, care reprezintă, cu excepția constituției, vârful creației legislative. În niciun caz codificarea nu trebuie privită din perspectiva îngustă a sistematizării, ci ca un element important al edificării unui sistem de drept complex.

Dintre toate formele sistematizării, codificarea ocupă un loc de frunte, grație influenței practice exercitate prin procesele complexe inerente și prin formalizarea rezultatelor sale în forma codurilor.

În pofida abundenței de opinii, astăzi există o înțelegere comună a codificării — ca activitate a organelor puterii legislative de prelucrare externă și internă și îmbunătățire a legislației actuale, pentru a o aduce într-un sistem logic unic și a crea o un sistem unificat de drept.

4.2. Trăsăturile, scopurile, sarcinile și principiile codificării

După cum am văzut, majoritatea cercetătorilor tratează codificarea ca o varietate a activității juridice îndreptate spre ordonarea normelor de drept și/sau a actelor normative, însă, indiferent de poziția adoptată, o trăsătură distinctă majoră a codificării reprezintă procesul activ de legiferare. În afară de această trăsătură majoră (legiferarea), în literatura juridică au fost abordate și alte trăsături ale codificării.

Unele trăsături distinctive ale codificării au fost subliniate de R.L. Anahasian (P.Л. Анахасян) [128], care le-a dedus prin contrapunere cu incorporarea:

- 1) codificare este un tip de sistematizare de natură *organică*, or în pregătirea unui act codificat este revizuit întregul sistem de norme legale, iar lacunele masivului de reglementare sunt umplute;
- 2) codificarea se realizează întotdeauna *periodic*, în funcție de acumularea materialului normativ și de necesitatea obiectivă a procesării și consolidării sale cuprinzătoare în industriile individuale;
- 3) codificarea afectează reglementările legale și instituțiile juridice dintr-o ramură specifică a dreptului;
- 4) ca urmare a muncii de codificare, sistemul de drept este completat cu un nou izvor de drept;
- 5) codificarea este întotdeauna oficială și este realizată de organe legislative.

Vorbind despre elementele specifice, din punct de vedere al tehnicii legislative, care diferențiază codificarea de alte acte legislative, trebuie să menționăm că:

- 1) au dreptul să se angajeze în codificare doar organele legislative, în baza competențelor constituționale sau de altă natură;
- 2) în rezultat, apare un singur act juridic normativ, care este izvor de drept și înlocuiește toate actele juridice anterioare din acest domeniu;
- 3) actul juridic codificat este principalul dintre toate celelalte acte juridice necodificate în vigoare într-un anumit domeniu al vieții publice. Un astfel de act juridic reglementează o sferă destul de largă a relațiilor;
- 4) actele juridice de reglementare create ca urmare a codificării sunt concepute pentru

reglementarea pe termen lung a relațiilor sociale. Ele iau în considerare posibilele schimbări în viața socială și sunt capabile să reglementeze relații sociale mai complexe care pot apărea în viitor;

- 5) actul de codificare are de obicei un volum semnificativ, o structură complexă, constând din părți generale și speciale, secțiuni, capitole etc. Un act juridic normativ lipsit de „partea generală” (dispoziții generale) nu poate fi recunoscut ca fiind codificat [201, p. 253].

Sistematizarea trăsăturilor inerente codificării poate fi făcută după diverse criterii. Astfel,

- după natura modificărilor: codificarea este o revizuire radicală a actelor normative existente într-o anumită sferă a relațiilor, o raționalizare calitativă a legislației, asigurându-i coerența și compactitatea;
- după subiect: actul de codificare este adoptat întotdeauna numai de către organul legislativ;
- după conținut: într-un act codificat se formulează de obicei norme care reglementează cele mai importante, fundamentale probleme ale vieții publice, definind cadrul de reglementare al unei anumite ramuri (instituții) a legislației; un astfel de act reglementează o sferă semnificativă și destul de extinsă a relațiilor sociale (proprietate, muncă, relații familiale etc.);
- după volum: actul codificării este întotdeauna semnificativ ca volum, are o structură complexă (părți, secțiuni, capitole și alte subdiviziuni);
- după structură: un act de codificare este un act consolidat, care este un set ordonat de prescripții interdependente; este un document unic, ordonat pe interior;
- după locul din sistemul normativ: actul de codificare este principalul dintre actele în vigoare într-un anumit domeniu al vieții publice, conține principii generale care determină natura și conținutul tuturor normelor ramurii sau instituției juridice corespunzătoare [182, p. 285].

Totuși, cea mai comprehensivă enumerare a trăsăturilor sistemului normativ poate fi făcută din punct de vedere al tehnicii juridice. Astfel:

- 1) scopul codificării este de a crea un act normativ unic și convenit;
- 2) codul este un act normativ fundamental prin care se sistematizează relațiile întregii ramuri de drept, care, în același timp, consolidează bazele reglementării juridice a unei sfere specifice a relațiilor sociale și, prin urmare, nu desființează existența altor tipuri de acte normative;

- 3) integritatea codului este dată nu numai de omogenitatea relațiilor sociale reglementate de acesta (obiectul său), ci și de metoda specifică de reglementare a acestora, precum și de principiile ramurii de drept consacrate în acesta;
- 4) codificarea se efectuează periodic în funcție de materialul normativ acumulat și din necesitatea obiectivă a procesării sale cuprinzătoare;
- 5) reglementările legale colectate sunt revizuite temeinic, adică pot fi modificate, completate, transformate. Pe baza lor, sau doar luându-le în considerare, pot fi create noi reglementări legale;
- 6) toate prescripțiile legale planificate pentru includerea în cod trebuie să fie legate și aranjate în conformitate cu o schemă logică dezvoltată anterior;
- 7) codificarea are anumite limitări care trebuie luate în considerare:
 - a) termenul existenței unei ramuri, instituții devenite obiecte ale codificare (pot fi codificate doar ramurile „vechi”, care au acumulat un volum de reglementare semnificativ);
 - b) rata de schimbare a relațiilor sociale reglementate de actele normative care constituie obiectul codificării;
- 8) rezultatele codificării sunt întotdeauna oficiale. Numai organul legislativ poate da viață codului și îl poate adopta drept lege;
- 9) actul codificat este obligatoriu pentru toți destinatarii săi;
- 10) legile codificate, deși sunt considerate egale ca forță juridică cu legile necodificate, ocupă un loc proeminent și au o mare autoritate [187, p. 343-345].

Scopurile codificărilor sunt diverse și depind de o serie de factori istorici, naționali și legali, de exemplu, sunt obiective pe care codificarea le urmărește în orice perioadă de timp și obiective care apar numai în anumite circumstanțe. Juristul francez Rémy Cabrillac, rezumând un mare material juridic istoric și comparativ, a dezvoltat principalele obiective imanente oricărei codificări: juridico-tehnic, social și politic. Primul este menit să asigure o mai mare securitate juridică a izvoarelor dreptului; al doilea — să consolideze noi relații sociale sau să unifice populația; al treilea întărește autoritatea unui anumit lider politic sau servește unei anumite ideologii [apud: 148, p. 18].

În cadrul prezentei cercetări prezintă interes scopul principal tehnico-juridic, or indiscutabil, *obiectivul* primordial al codificării este consolidarea juridică a celor mai fundamentale și stabile relații sociale, sau, așa cum zice T.A. Jeldâbina (Т. А. Желдыбина), „o revizuire radicală a sistemului juridic” [168, p. 75].

Ar trebui să clarificăm însă din start că obiectivele codificării și obiectivele codului nu sunt concepte identice [148, p. 20], însă asupra acestui aspect vom reveni când vom analiza în detaliu rezultatele codificării — codurile.

Cercetătorul ucrainean D.E. Verghes (Д. Е. Вергелес) consideră că codificarea este necesară pentru a asigura comoditatea utilizării în practică a întregii game de acte juridice, precum și dezvoltarea ulterioară a acesteia, și permite, pe baza grupării actelor juridice conform unei anumite scheme, să le analizeze, să vadă integralitatea reglementării unui anumit grup de relații sociale [149, p. 138]. Codificarea apare la prima vedere ca răspuns evident la incertitudinea juridică [296, p. 278], afirmă Paula Giliker, opinie cu care suntem de acord, or în procesul codificării sunt eliminate mai multe lacune legislative.

Așadar, *scopul* codificării este o actualizare radicală a reglementării normative, eliminarea inconsistenței, fragmentării și contradicțiilor dintre normele existente și, în cele din urmă, crearea unui act unic de codificare sistemică bazat pe dispoziții legale deja formulate [168, p. 76]. Indiscutabil, codificarea este cel mai important factor sistematizator al întregului sistem de drept, contribuind la o dezvoltare mai organizată a dreptului pe baza sarcinilor comune, a conceptelor și categoriilor juridice comune [231, p. 45]. Permițând ordonarea și, în unele cazuri, reducerea numărului de acte normative existente, codificarea legislației servește ca mijloc de limitare și reducere a reglementărilor [149, p. 138] și, ca nici o altă metodă de sistematizare, este capabilă să oprească „inflația legislativă” [147, p. 39], să consolideze legislația și să dea un impuls dezvoltării sale calitative.

În principiu, inflația legislativă reprezintă o intensificare continuă a activității legislative, care include două domenii interdependente: în primul rând, creșterea constantă a volumelor normative (adoptarea de noi norme juridice, acte juridice normative) și, în al doilea rând, permanentă novelizare, adică modificări periodice ale legislației actuale [238, p. 21].

Un cercetător prolific al codificării, A.N. Cîșin (А. Н. Чашин) sistematizând mai multe opinii, afirmă că codificarea urmărește următoarele *sarcini*: reflectă, în măsura posibilității, comprehensiv interesele sociale ale diferitelor straturi ale societății; consolidează legal cele mai fundamentale, mai stabile relații sociale și creează o bază legală pentru transformări sociale ulterioare; elimină inconsecvența normelor legislative; „descarcă” legislația, scăpând-o de o gamă imensă de acte juridice de reglementare disparate, combinând semnificația acestora într-un nou act legislativ cuprinzător; pune bazele juridice pentru o ramură sau subramură a dreptului ori o instituție juridică; asigură efectul direct al material normativ codificat; elimină medierea acestuia prin acte juridice subordonate [261, p. 16]. Prin codificare, este posibil să se realizeze concentrarea prescripțiilor legale, inclusiv prin concentrarea elementelor unei norme juridice într-un act juridic

normativ, eliminarea coliziilor, identificarea, formularea și formalizarea într-un act juridic normativ a principiilor ramurilor și instituțiilor codificate, eliminarea lacunelor legale, asigurarea accesibilității legislației.

Codificarea legislației, fiind o formă specifică de activitate juridică a statului, are un scop universal, astfel că atingerea obiectivului codificării presupune rezolvarea unui număr de sarcini, dintre care cele mai importante fiind integrarea și stabilizarea legislației. În acest sens, T.N. Rahmanina scrie că abordarea codificării drept cea mai înaltă formă de sistematizare a legislației și un tip special de activitate legislativă oferă motive pentru a evidenția *trei sarcini* juridice principale ale codificării: formarea sistemului, integrarea și stabilirea normelor [apud: 221, p. 31].

În cadrul cercetărilor dedicate sistematizării legislației, V. V. Xenofontov (B. B. Ксенофонов) menționează că rolul codificării este foarte semnificativ în consolidarea *sistemicității* legislației, sporind unitatea și coerența juridică a acesteia, atunci când actele codificate mari conduc un anumit grup de acte juridice normative funcționale legate de o ramură, subramură sau o instituție juridică. În același timp, are loc formarea în sistemul legislativ a unor blocuri mari, grație codificării și a actelor codificate grupate în jurul lor [200, p. 103]. Asemenea formațiuni, proeminente, contribuie la stabilitatea legislației, grație consolidării unei structuri certe a sistemului.

Codificarea legislației constă într-o revizuire profundă întregii materii legislative anterioare, în revizuirea izvoarelor materialelor pozitive existente în ansamblu sau în cadrul unei ramuri specifice a legislației. De multe ori acest tratament duce la faptul că există o schimbare în întregul sistem juridic, adaptarea legislației vechi la noile condiții istorice [200, p. 103], însă această opinie poate fi considerată corectă numai în privința marilor coduri, adoptate odată cu schimbarea esențială a ordinii juridice. În Republica Moldova drept exemple pot servi nu doar recodificările ramurilor de drept civil sau penal, ci și mult mai recentul Cod administrativ, care a revoluționat în mare măsură domeniul contenciosului administrativ.

Impactul *integrator* al codificării asupra sistemului juridic care funcționează în societate se manifestă în proiectarea adecvată a procesului de unificare a normelor juridice, în izolarea acestor norme într-un fel de „comunitate” pe o anumită bază funcțională [148, p. 19], ceea ce permite o mai bună accesibilitate a normelor dintr-un anumit domeniu.

Unii autori consideră codificarea ca un mijloc de *convergență* a dreptului, de sporire a gradului de integrare a acestuia. În special, se indică faptul că codificarea este o metodă de convergență formală a normelor juridice, reunindu-le într-un singur act; codificarea este o metodă de armonizare a dispozițiilor normelor juridice; codificarea permite normelor juridice să „se

apropie” prin activități de legiferare, exprimate în reducerea coliziilor și conflictelor normative [255, p. 178].

Abordând aspectul integrator al codificării asupra întregii legislații, dată fiind orientarea Republicii Moldova spre integrare europeană, considerăm oportună evidențierea necesității integrării legislației nu doar pe interiorul sistemului de drept al Republicii Moldova, ci și în cadrul spațiului comunitar al Uniunii Europene. Din această perspectivă, sarcina integratoare a codificării urmează a fi privită și prin prisma convergenței legislației naționale cu cea europeană. Din punctul nostru de vedere, orientarea pozitivă spre apropierea de legislația europeană în domeniul reglementat de actele codificate va contribui și la emergența statului de drept.

O altă sarcină tehnico-juridică — *stabilizarea legislației*, este, de asemenea, practic inseparabilă de însăși ideea de codificare. Se știe că dinamismul excesiv este contraindicat în sistemul juridic. Revizuirea prea frecventă a legilor duce la o scădere a eficienței acțiunii lor, la o deteriorare a calității legiferării, care este forțată să funcționeze în condiții de lipsă de timp și implică și alte consecințe negative sub forma nerespectării prescripțiilor juridice de către cetățeni, nihilism juridic etc. [148, p. 20]. Desigur, stabilitatea legislației trebuie să fie rezonabilă, dar, totuși, considerăm că codurile, ca acte de bază ale unei ramuri a dreptului, urmează să fie modificate cât mai rar. În această ordine de idei, dată fiind frecvența modificărilor operate în unele coduri¹, pare rezonabilă modificarea legislației pentru înăsprirea procedurii de revizuire a codurilor, însă această propunere va face obiectul unei discuții ulterioare.

Putem constata că **scopul** principal al codificării, relevant din punct de vedere juridic, îl reprezintă revizuirea legislației prin consolidarea juridică a celor mai importante relații sociale specifice unei instituții juridice sau unui masiv mai mare, prin realizarea sarcinilor specifice de sistematizare, integrare (inclusiv, armonizare) și stabilizare a legislației.

În literatura juridică modernă, problema **principiilor codificării** nu a fost studiată în detaliu. Desigur, codificarea s-a bazat și a interacționat cu principiile dreptului, fără îndoială, în practica oricărui sistem juridic modern, totuși, înțelegerea directă a acestei interacțiuni, precum și optimizarea potențială a acesteia, a rămas în afara studiului teoreticienilor autohtoni ai dreptului.

În afara principiilor generale ale legiferării și sistematizării legislației, dezbătute în para. 2.3, dedicat principiilor sistematizării, trebuie să luăm în considerare și principiile caracteristice codificării.

¹ Spre exemplu, Codul contravențional a fost modificat pe parcursul anului 2020 de 15 ori, în 2018 — de 20 ori, în 2016 — de 22 ori!

Într-o lucrare dedicată principiilor tehnicii de codificare, se formulează următoarea definiție a principiilor practicii de codificare — „Principiile practicii de codificare sunt ideile juridice inițiale (elemente ale ideologiei științifice juridice), principiile aplicate în practică (parte a experienței juridice) obligatorii pentru destinatari și prescripțiile universale de bază (cerințe, imperative etc.) ale dreptului pozitiv, implementare cărora asigură o calitate înaltă și eficiență a tehnologiei codificării juridice” [134, p. 68]. Principiile codificării sunt „principii aplicate care generalizează ideile de bază ale exprimării legislative a normelor juridice” [138, p. 51].

Un alt cercetător ucrainean, A. Brintsov (А. Брінцов) definește principiile codificării ca „idei și credințe de bază, care creează fundamentul pentru înțelegerea întregului proces de codificare, determină direcția specifică a vectorului implementării sale și se manifestă în indicatori substanțiali și calitativi direcți ai rezultatului codificării – actul normativ codificat” [143, p. 94], iar Denis Evgenievich Verghes (Д. Є. Вергелес) consideră că „principiile codificării sunt principii practice care generalizează ideile expresiei legislative a normelor juridice. Acestea sunt norme de planificare, prognozare, utilizare a diferitelor metode de tehnică legislativă și de expertizare a proiectelor de lege” [150, p. 128]. După părerea noastră, aceste definiții sunt prea generale și nu desfășoară esența principiilor codificării.

Din păcate, în prezent, nu există o unanimitate de opinii în clasificarea principiilor codificării.

În doctrina ucraineană se subliniază faptul că analizând principiile activității de codificare, ar trebui să pornim de la principiile pe care se desfășoară activitatea legislativă. Printre astfel de principii autorul le enumeră pe *cele generale* (cum ar fi, supremația legii, legalitatea, democrația, umanismul, unitatea drepturilor și obligațiilor, nondiscriminarea, planificarea, fundamentarea științifică, armonizarea legislației naționale cu standardele europene), adică cele mai importante principii, condițiile de bază valabile pentru orice act normativ, inclusiv codificat, dar evidențiază și *principii speciale ale codificării*: principiul eficienței, îmbinarea dinamismului cu stabilitatea, continuitatea, coerență sistemică, profesionalism, perfecționarea tehnico-juridică a actelor adoptate etc. [155, p. 34].

Potrivit cercetătorului bielorus I.P. Sidorchuk (И.П. Сидорчук), principiile activității de codificare ar trebui să includă: principiul constituționalității; continuității (asigurarea continuității în dezvoltarea legislației); sistematicității (asigurarea sistematică activităților de codificare); publicității; democrației; planificării; abordării științifice; profesionalismului (nivelul profesional de pregătire a persoanelor angajate în activități de codificare) [apud: 175, p. 585]. Putem să observăm că aceste principii pot fi lesne atribuite și altor forme de sistematizare, fiind consonante cu cele enunțate în cadrul cercetării principiilor sistematizării legislației.

Trebuie să spunem că, spre deosebire de doctrina românească, în doctrina juridică ucraineană, problematica principiilor codificării a fost abordată într-un mod complex. Așa, în cadrul unei conferințe organizate încă în 1994 dedicate codificării, au fost formulate și propuse următoarele principii ale activității de codificare:

- sistematizarea activităților legislative/normative;
- condiționalitatea socială și justificarea economică a actelor legislative;
- exhaustivitatea reglementării normativ-juridice a relațiilor sociale;
- depășirea inconsecvențelor și contradicțiilor interne din sistemul juridic;
- stabilitatea legislației și stabilitatea conexă în reglementarea normativă;
- afirmarea supremației legii, constituționalitatea legilor și legalitatea actelor sublegislative;
- asigurarea perfecțiunii tehnico-juridice, a unificării și a coerenței lingvistice (în primul rând terminologice) actelor legislative [155, p. 35].

În mod evident, multe dintre aceste principii au fost inspirate din cercetările savanților sovietici/ruși, care au acordat o atenție sporită principiilor codificării.

E.V. Skurko ne atrage atenția că spre deosebire de principiile generale ale dreptului, codificarea este strict limitată la sistematizarea normelor existente ale „dreptului scris” [239, p. 119-120], astfel că și principiile codificării reprezintă o categorie mai restrânsă a ontologiei dreptului.

În aceeași cheie, В.М. Баранов и В.Н. Каргашов consideră că în tehnica codificării juridice este necesar să se țină seama doar de principiile *dreptului pozitiv*: principiile de bază care reflectă natura instituțiilor individuale ale dreptului; dispoziții interinstituționale normative-orientative; principiile ramurilor și subramurilor dreptului; principiile intersectoriale și generale ale dreptului pentru fiecare sistem juridic național; și principiile și normele general acceptate ale dreptului internațional [134, p. 68]. În continuare, aceeași autori ne atrag atenția la *principiile speciale* ale tehnicii codificării, cum ar fi: fundamentarea științifică, profesionalismul, sistemicitatea, constituționalitatea și legalitatea, democratismul, planificarea, exhaustivitatea, operativitatea, continuitatea, integralitatea, accesibilitatea, economia de mijloace, publicitatea, oportunitatea, responsabilitatea [ibidem].

Vom analiza în continuare unele dintre acestea.

Fundamentarea științifică presupune că lucrările de codificare ar trebui efectuate cu implicarea personalului științific specializat [262, p. 406]. Unii autori [88, p. 353] au exprimat opinia că acest principiu impune efectuarea unei expertize științifice în funcție de obiectul reglementării normative (juridică, economică, financiară, ecologică etc.) Abordarea științifică a

pregătirii și adoptării actelor codificate contribuie la asigurarea conformității acestora cu nevoile dezvoltării economiei de piață și a culturii, progresele în știință și tehnologie, contabilizarea datelor tehnice, economice și statistice, posibilele consecințe sociale ale aplicării lor [150, p. 128-129]. Ion Postu și V. Zubco menționează că potrivit acestui principiu, elaborarea de noi acte normative este determinată de evoluția socială, transformările produse în timp, și el trebuie să cuprindă noile sectoare interumane privind economia, politica, știința, cultura, demografia, conștiința oamenilor, dorința lor de mai bine [101, p. 77]. Trebuie să menționăm că sunt și unii cercetători care neagă acest principiu, spunând că este unul formulat din inerție, or, „toate principiile codificării au o bază științifică, respectiv, în acest sens, ca principiu separat, validitatea științifică nu poate fi distinsă de alte principii, recunoscute în teoria dreptului” [191, p. 198], însă nu suntem de acord cu această opinie, or noi considerăm necesară evidențierea acestui principiu deoarece este indispensabil pentru atingerea unui rezultat pozitiv al activității de codificare.

Principiile fundamentării științifice și *profesionalismului* sunt strâns legate [134, p. 69], deoarece acestea implică implicarea activă a oamenilor de știință și a echipelor de cercetare individuale în toate etapele procesului de codificare juridică, utilizarea extensivă a rezultatelor cercetării în selectarea, contabilizarea, detalierea actelor juridice.

Principiul *sistemicității* se datorează naturii sistemice a dreptului, conștiinței juridice, practicii juridice și sistemului juridic al societății în ansamblu. Acest principiu se adresează subiecților și participanților la codificarea legală pentru a elimina conflictele și lacunele, contradicțiile și alte defecte ale legii, pentru a crea acte codificate integrate, externe și interne [186, p. 40] și reiese din însăși natura acestei activități.

Principiul *constituționalității și legalității*, este considerat de unii autori drept cel mai fundamental principiu pentru codificarea legii, ceea ce înseamnă că toate acțiunile organismelor autorizate pentru pregătirea și adoptarea actelor de codificare, precum și aceste acte în sine trebuie să se bazeze pe Constituție și să se conformeze acesteia [196]. În plus, principiul legalității impune respectarea conținutului actelor codificate ale normelor care guvernează domenii importante ale relațiilor sociale.

O importanță majoră pentru codificarea legislației o are și *principiul democratismului*, însă implementarea cu succes a acestui principiu în procesul de codificare depinde în primul rând de gradul fundamentelor democratice în sistemul actual al organelor legislative, adică de rolul jucat de cetățeni, asociațiile publice în formarea acestor organe, în elaborarea și adoptarea proiectelor de reglementări juridice. Astfel, principiul democratismului implică prezentarea proiectelor de acte codificate pentru discuții publice, pentru a implica cetățenii în participarea directă la

dezvoltarea de noi acte legislative [150, p. 128], fiind, în acest sens, consonant și cu principiul *publicității*.

Planificarea, ca principiu, presupune că lucrările de codificare nu trebuie efectuate haotic, iar procesul legislativ este unul chibzuit, bine organizat [4, p. 303]. Utilizarea planificării poate spori dramatic eficiența oricărei lucrări, inclusiv a codificării. Existența planului presupune desemnarea concretă a termenilor de performanță a anumitor acțiuni planificate privind codificarea legislației care elimină birocrăția normativă. În plus, planificarea permite coordonarea activităților diferitelor organisme și unități pentru elaborarea proiectelor de acte codificate înainte de începerea lucrărilor de codificare, care evită duplicarea muncii și economisește forțe și fonduri publice [262, p. 472-473]. Vorbind despre acest principiu în contextul legiferării, B.Negru și A. Negru menționează că legiferarea se bazează pe previziune, fiind programată cu perspectiva de dezvoltare a statului și societății [88, p. 352]. În literatura juridică se menționează [150, p. 129] că planificarea codificării legislației este condiționată în primul rând de cerința de a coordona activitățile normative cu planurile pe termen lung pentru dezvoltarea economică și socială a țării. În plus, necesitatea planificării este cauzată de legitățile dreptului în sine, necesitatea de a stabili relația optimă între stabilitatea legislației existente, pe de o parte și dinamismul acesteia - pe de altă parte, cerințele de reducere a creșterii nejustificate a numărului de acte normative, sporirea coerenței acestora, consolidarea rolului legii în reglementarea relațiilor sociale.

Principiul *exhaustivității* înseamnă contabilizarea, revizuirea și raționalizarea cât mai completă a materialelor juridice incluse într-un cod sau alt act codificat [186, p. 41] și, credem noi, se manifestă și în comprehensibilitatea reglementărilor dintr-un anumit domeniu, aferent codificării.

Cerința de *eficiență* înseamnă că toate lucrările privind colectarea actelor juridice, efectuarea modificărilor și completărilor acestora, aducându-le într-o anumită ordine, trebuie efectuate în timp util și productiv [134, p. 72], or, după cum am mai menționat, o întindere prea mare în timp a procesului de codificare poate duce la schimbarea între timp a realităților sociale și poate face inutilă adoptarea codului elaborat.

Esența principiului *accesibilității* are în vedere că actele normative trebuie să transmită cetățenilor un mesaj clar, pe înțelesul destinatarilor [12, p. 86]. Actele de codificare juridică ar trebui să fie cât mai scurte posibil și să fie reduse la reglementări simple, clare și general acceptate, care ar putea fi urmate cu ușurință de cetățeni, colectivele și organizațiile acestora [134, p. 73], or, fără îndeplinirea acestei cerințe elementare, un act normativ va trezi controverse și confuzie, contradicții, reacții sociale negative și tendințe de eludare care pun în pericol aplicarea acestuia [4, p. 300-304].

În general, principiul accesibilității impune ca legiuitorul să respecte următoarele cerințe: alegerea formei exterioare corespunzătoare (potrivite) reglementării, alegerea modalității (metodei) de reglementare, alegerea procedurilor de conceptualizare și a limbajului adecvat domeniului [55, p. 28]. La fel, principiul accesibilității materialului normativ-juridic actului codificat prevede folosirea unor concepte clare și accesibile terminologic, aplicarea unor construcții structurale și narațiuni logice care promovează înțelegerea fără obstacole a prevederilor legii chiar în absența unor competențe juridice speciale [143, p. 95]. Respectarea principiului accesibilității, în mod cert, crește nivelul de înțelegere a actului codificat și diminuează obstacolele în practica aplicării sale.

Principiul *publicității* prevede necesitatea informării societății, or rezultatul procesului de sistematizare și actele juridice îi afectează interesele [187, p. 340] și reiese din respectarea principiului democratismului, menționat mai sus, dar vine să completeze și principiul accesibilității.

În afară de aceste principii, menționate deseori în diferite surse doctrinare, cercetătorul A.N. Ceașin mai propune câteva, specifice exclusiv codificării:

Anticonservatorismul — acordarea forței juridice unui act juridic normativ codificat este întotdeauna asociată cu depășirea sentimentelor conservatoare ale unei părți a societății. Acest principiu este specific doar codificării. Legislația creată în afara activității de codificare, în ceea ce privește conținutul și orientarea acesteia, poate fi fie progresivă, fie conservatoare, însă codificarea, pe de altă parte, actualizează întotdeauna materialul sistematizat, îl modifică, îl completează iar, codificările majore sunt întotdeauna efectuate în urma transformărilor semnificative ale sistemului socio-politic.

Pan-codificarea legislației — fiecare ramură a legislației ar trebui să aibă propriul act normativ de codificare, care va fi nucleul său. Introducerea acestui principiu este justificată de faptul că actul juridic normativ de codificare în teoria statului și a dreptului este recunoscut ca un criteriu pentru împărțirea legislației în sectoare împreună cu subiectul și metoda reglementării juridice. Prin urmare, este dificil să se determine cărui ramură a legislației îi aparține un anumit articol dintr-un act juridic normativ dacă simultan (a) nu este inclus în conținutul unui act juridic normativ de codificare și (b) nu este inclus în structura un act juridic normativ adoptat pe baza și în conformitate cu actul juridic normativ codificat.

Unificarea — toate elementele principale ale codificării actelor juridice normative trebuie să fie unificate.

Susținerea politică constantă. Esența acestui principiu se rezumă la faptul că activitatea de codificare necesită nu numai aplicarea eforturilor tehnice și juridice din partea legiuitorului, ci și

sprijinul politic activ din partea puterii executive. În absența sprijinului politic, legislativul este adesea incapabil să desfășoare activități de codificare, uneori chiar și atunci când este planificată o anumită activitate.

În urma analizei opiniilor doctrinarilor, putem deduce că principiile codificării se raportează la principiile legiferării în raport de parte-întreg, specific-general, și propunem sistematizarea următoarelor principii specifice tehnicii codificării, divizându-le în două categorii largi:

Principiile activității de codificare ca parte a activității de legiferare. În cadrul activității de codificare, urmează a fi respectate principiile procesului legislativ, adică cerințele fundamentale, care servesc ca bază metodologică pentru pregătirea tuturor actelor normative. În afară de principiile legalității, democratismului, profesionalismului, fundamentării științifice, întâlnite la majoritatea autorilor, pot fi evidențiate și altele:

- umanismul;
- constituționalitatea, publicitatea, planificarea;
- orientarea socială, ierarhizarea;
- prioritatea principiilor general acceptate ale dreptului internațional; protejarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale cetățenilor, persoanelor juridice, interesele societății și ale statului; stabilitatea reglementării legale a relațiilor sociale;
- perfecțiunea tehnică;
- obiectivitatea [175, p. 586].

Principiile activității de codificare ca parte a activității de sistematizare. De regulă, principiile sistematizării includ: anticonservatorismul, fundamentarea științifică, consistența, exhaustivitatea, planificarea, profesionalismul, operativitatea, continuitatea, disponibilitatea, eficiența, publicitatea, oportunitatea, responsabilitatea, actualitatea, reglementarea normativă a procesului, securitatea organizațională și financiară, pancodificarea legislației, susținerea politică etc.

După cum putem vedea, grație universalității lor, unele principii (fundamentarea științifică, de exemplu) se intercalează în ambele categorii, însă trebuie să reținem că diviziunea propusă mai sus este una doctrinară, nicidecum inamovibilă.

Analizând principiile de mai sus, ținând cont de aspirațiile de integrare europeană a societății noastre, considerăm oportună completarea listei principiilor specifice codificării cu ***principiul armonizării cu legislația Uniunii Europene***. Unele dintre codurile adoptate recent respectă, în mod direct, acest principiu. Astfel, Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova, adoptat în 2018, conține în preambul mențiunea despre „adeziunea Republicii Moldova

la standardele Uniunii Europene privind libertatea de exprimare și accesul la serviciile media audiovizuale” [36] și indică directiva transpusă prin acest act legislativ. La fel, Codul aerian al Republicii Moldova, adoptat în 2017 menționează că „prezentul cod transpune Regulamentul (CE) nr. 216/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 februarie 2008” [16].

Concluzionând, putem afirma că procesul codificării trebuie să respecte atât principiile de tehnică legislativă, dar și principiile specifice codificării, doar respectarea strictă a tuturor principiilor juridice (de drept pozitiv, doctrine, practice) asigură o înaltă calitate și eficiență a codificării juridice în orice sistem juridic al societății și duce, implicit, la creșterea calității actelor normative (codificate) care, pe cale de consecință, contribuie la edificarea statului de drept.

Analizând principiile de mai sus, ținând cont de aspirațiile de integrare europeană a societății noastre, considerăm oportună completarea listei principiilor specifice codificării cu **principiul armonizării cu legislația Uniunii Europene**. Deși actele codificate nu reprezintă întotdeauna acte normative elaborate în scopul armonizării legislației naționale cu legislația Uniunii Europene, având în vedere importanța acestora în sistemul legislației naționale, în primul rând grație domeniului larg de reglementare, propunem respectarea obligatorie a principiului armonizării cu legislația UE la elaborarea și adoptarea acestora, inclusiv prin expertizarea obligatorie de compatibilitate a proiectului actului normativ cu legislația UE, prevăzută de art. 36 al Legii Nr. 100 cu privire la actele normative. Considerăm că astfel vom asigura inclusiv și respectarea principiului predictibilității actelor normative, prin evitarea unor eventuale ajustări ulterioare în scopul armonizării.

4.3. Formele codificării. Coraportul dintre „codificare”, „decodificare” și „recodificare”

Fiind un fenomen complex, codificarea prezintă, după acum am prezentat anterior, diverse caracteristici care au suscitat interesul doctrinar în clasificarea teoretică a **tipurilor de manifestare a codificării**.

După obiectul și metoda codificării, în literatura juridică (rusă) s-a încetățenit clasificarea codificării în *generală*, *ramurală* și *specială* [254, p. 426; 195, p. 14; 256, p. 121]. D. V. Ciuhvicev (Д.В. Чухвичев) distinge după același criteriu codificare *atot-juridică*, *ramurală*, *intra-ramurală*. Doctrinarul autohton, Dumitru Baltag consideră că codificarea poate fi *de ramură* sau *specială* [5, p. 365], probabil omițând codificarea generală datorită caracterului său predominant istoric decât aplicativ.

Rezumându-le, putem afirma că codificarea juridică *generală* reprezintă o codificare a întregii legislații existente într-o țară. Idealul acestei activități este pregătirea și publicarea unui

act similar „Codului de coduri” [200, p. 107]. Ca urmare a unei astfel de codificări, rămâne un act juridic normativ care unește toate regulile de drept în vigoare în țară fără excepție. Prezența altor legi sau chiar a actelor sub-legislative nu este permisă, toate actualizările sau modificările legislației sunt efectuate de prin schimbarea codului legal general. Astăzi este imposibil să ne imaginăm o asemenea situație, însă asemenea codificări au fost destul de populare în trecut. Dreptul roman a cunoscut mai multe astfel de codificări globale — codurile lui Ulpian sau Justinian fiind exemple notorii în acest sens. Sistematizări similare au fost efectuate și în Evul Mediu, de exemplu, așa-numitele „Drepturile barbare”, care au fost o încercare de a exprima într-un singur și unic act juridic normativ toate cele mai importante reguli [265, p. 349], însă la etapa actuală asemenea codificări sunt imposibil de atins. Totodată, trebuie să spunem că există și imbolduri de a codifica în general nu doar legislația unui stat, ci a unui teritoriu, de regulă, o autonomie etnică sau religioasă.

Codificarea *ramurală* reprezintă, conform denumirii, codificarea unei anumite ramuri de drept, crearea unei legi care ar trebui să cuprindă normele de drept (sau cel puțin partea lor principală, cea mai importantă în sensul lor), unită printr-un subiect și o metodă comune de reglementare juridică. Legea creată ca urmare a codificării ramurale devine sursa principală, centrală (și, uneori, unica - de exemplu, Codul penal) din ramura sa. Acesta servește la exprimarea principiilor de bază ale reglementării juridice și este izvorul principal pentru toate celelalte surse ale acestei ramuri de drept. Codificările ramurale au fost foarte frecvente și implementate în mod eficient în secolele XIX și XX. Implementarea lor a fost cea care a finalizat formarea sistemului juridic romano-germanic. Codificarea ramurală este adesea etapa finală în formarea unei noi ramuri de drept, un fel de recunoaștere oficială a independenței unei ramuri de fapt deja formate [265, p. 351], în calitate de exemple pot fi aduse Codul contravențional, Codul vamal sau Codul funciar, ce reprezintă ramuri de drept noi, inexistente anterior.

Codificarea *specială* sau *intra-ramurală* reglementează un domeniu îngust al relațiilor sociale [218, p. 346] și reprezintă crearea unui act juridic normativ care ar sistematiza regulile de drept care funcționează în cadrul unei sub-ramuri sau instituții de drept. În prezent, într-o eră a dezvoltării legislației deosebit de rapide, însoțită nu numai de o creștere a volumului de materiale de reglementare, ci și de o complicație structurală a ramurilor de drept, acesta este cel mai frecvent tip de codificare efectuat. Instituțiile de drept și alte complexe juridice care alcătuiesc industriile devin din ce în ce mai importante elemente de reglementare și necesitate juridică, ca urmare a creșterii volumului legislației și a complicației structurii sale, într-o sistematizare specială. Acest tip de codificare este, din punct de vedere tehnic, cel mai simplu de realizat. Faptul că instituția dreptului nu este o componentă independentă a sistemului de drept, nu are nici un subiect complet

special, nici o metodă individuală de reglementare juridică, facilitează foarte mult sarcina legiuitorilor care s-au angajat să codifice această instituție [265, p. 353]. Drept exemple de astfel de coduri pot servi Codul silvic [37], Codul transporturilor rutiere [41], Codul transportului feroviar [40 și altele, la care ne vom referi pe larg în următorul paragraf, odată cu analiza trăsăturilor codurilor.

Prof. V. N. Kartashov (B.H. Карташов) clasifică codificarea în *completă* (de exemplu, Codul penal sau Codul de procedură penală alcătuiesc toate sau majoritatea covârșitoare a prescripțiilor de reglementare a ramurilor respective de drept) și *incompletă* [186, p. 30-31] (de exemplu Codul vamal în art. 6 alin. (1) „Legislația vamală este constituită din prezentul cod, din Legea cu privire la tariful vamal, din alte acte normative și acorduri internaționale în domeniul vamal la care Republica Moldova este parte” [42]). Același autor ne indică că, din punct de vedere teoretic, în funcție de tipul familiei juridice în care se realizează codificarea, se poate vorbi despre codificare în societăți feudale, burgheze și socialiste, în sistemele juridice romano-germane și anglo-saxone, musulmane, internaționale și alte [186, p. 30-31], însă această delimitare are, din punctul nostru de vedere, o amprentă tot mai estompată, ce dispăre odată cu globalizarea dreptului.

Un alt reprezentant al doctrinei ruse care a cercetat fenomenul sistematizării legislative în perioadă recentă, A.A. Soloviov (A.A. Соловьев), cataloghează într-un mod deosebit tipurile codificării, privind-o dintr-o perspectivă mult mai largă. Conform acestuia clasificarea poate fi [241, p. 73-74]:

După subiectele codificării:

1. Codificare internațională:

- globală (de ex., Code of Conduct for Law Enforcement Officials, adoptat prin rezoluția Adunării Generale a ONU Nr. 34/169 din 17.12.1979 [285]);

- regională (de ex., Codul comunitar de vize al Uniunii Europene [109] sau, în context, mult-discutatul și așteptatul Cod civil european).

2. Codificare statală.

3. Codificare municipală.

După forma actului rezultat:

1. Act codificat

1.1. Cod.

1.2. Codex de legi.

1.3. Codex al actelor locale.

2. Act cvasi-codificat.

Indiferent de caracterile atribuite unui sau altui tip de codificare, din punctul nostru de vedere, acestea reprezintă varietăți ale codificării clasice, care reprezintă doar una din *formele* codificării.

Una dintre caracteristicile principale ale oricărui fenomen al realității obiective este clasificarea științifică a **formelor sale**. Codificarea legislației nu face excepție. În ciuda maturității fundamentelor teoretice ale codificării, știința juridică păstrează până acum întrebările legate de disponibilitatea formelor de codificare [264, p. 18].

După cum ne-am convins în paragraful anterior, majoritatea cercetătorilor converg asupra ideii că codificarea (indiferent dacă este privită sau nu ca o formă a legiferării) reprezintă o formă (superioară) de sistematizare a legislației, însă practic lipsesc studiile referitoare la formele codificării. O excepție notabilă o constituie reprezentantul doctrinei ruse Alexandr Nikolaevich Ciașin (А. Н. Чашин), care a efectuat o clasificare a formelor codificării, luând drept criteriu de atribuire activitatea legiuitorului.

Autorul citat intenționează să combată ideea că codificarea actelor juridice normative este un fenomen cu variabilitate redusă, inflexibil, afirmând că de fapt, legiuitorul, în funcție de sarcinile specifice cu care se confruntă și așteaptă să fie rezolvate, poate utiliza mai multe forme de codificare a actelor juridice normative. Astfel, A. N. Ciașin distinge trei forme: (1) versiunea clasică a codificării legislației, abordată în paragraful anterior; (2) activitatea legiuitorului, în care actul normativ codificat actual, dar învechit, este înlocuit cu unul nou și (3) acțiuni ale legiuitorului pentru modificarea și completarea permanentă a actului juridic normativ de codificare adoptat anterior [264, p. 18]. În continuare ne vom opri asupra analizei acestor forme, dar și vom dezbate suplimentar fenomenul *decodificării*, care presupune o activitate legislativă inversă.

Codificarea clasică presupune că multitudinea de acte normative existente este înlocuită cu un singur act, codificat. Dintre exemplele recente putem aduce Codul administrativ al Republicii Moldova [15], adoptat în 2018, care a înlocuit la data intrării în vigoare Legea contenciosului administrativ nr. 793/2000 și Legea nr. 190/1994 cu privire la petiționare. În mod similar, odată cu intrarea în vigoare în 24.10.2014 a Codului educației al Republicii Moldova [27] au fost abrogate Legea învățământului nr.547-XIII din 21 iulie 1995, Legea nr.1257-XIII din 16 iulie 1997 cu privire la evaluarea și acreditarea instituțiilor de învățământ din Republica Moldova și Legea nr.423-XIV din 4 iunie 1999 privind aprobarea Regulamentului de evaluare și acreditare a instituțiilor de învățământ. În privința acestei forme de codificare am dezbătut în paragraful anterior, putem doar să completăm, pentru claritate, că procesul în cadrul căruia mai multe coduri

sunt comasate pentru crearea unui cod nou reprezintă, de asemenea, o formă clasică de codificare, în pofida prezenței în calitate de material normativ a codurilor.

Recodificarea. Înlocuirea unui cod cu altul

Uneori, mult mai rar decât în cazul codificării, tehnica legislativă presupune efectuarea recodificării. În termeni simpli, în cazul recodificării are loc „crearea unui cod nou pe baza unui cod deja existent” [265, p. 346]. Activitatea legiuitorului, în care actul normativ codificat actual, dar învechit, este înlocuit cu unul nou presupune că domeniul de aplicare al reglementărilor juridice rămâne neschimbat, or noul act codificat nu include alte legi în afară de actul codificat abrogat.

Referitor la denumirea acestui tip de codificare în literatura juridică există divergențe. V. N. Barsukova numește această formă de codificare „codificare în sens larg”, opunându-i „codificarea în sens restrâns” prin care înțelege activitatea legiuitorului, denumită mai sus formă clasică de codificare. Conform autoarei citate, codificarea în sens larg poate fi avea loc atât într-un singur pas, cât și se poate desfășura pe termen lung. Codificarea într-un singur pas înseamnă că legislația actuală este supusă sistematizării într-un interval lung de timp, iar apoi legiuitorul adoptă imediat un nou act codificat. Codificarea pe termen lung semnifică introducerea a numeroase modificări în actul codificat actual, inclusiv a celor care își schimbă structura, recodificându-l într-un final [135, p. 83-84].

În analiza sa [264, p. 18], A. N. Ciașin atrage atenția că pentru activitatea legislativă de înlocuire a unui cod învechit cu altul în literatura juridică europeană s-a încetățenit de multă vreme termenul „recodificare” și îndeamnă și cercetătorii ruși să preia această terminologie. Începând cu anii 2010 acest termen apare tot mai des în lucrările doctrinarilor ruși, fiind catalogat de unii drept o *etapă* a codificării, nu o formă specifică. Cu regret, constatăm că acest concept nu a fost abordat nici în doctrina autohtonă, dar nici în cea românească. Deși nici dicționarele explicative actuale ale limbii române nu conțin termenul „recodificare”, susținem și noi folosirea acestui termen concis pentru identificarea acestei forme de codificare, or, din punct de vedere etimologic, este evidentă alăturarea elementului de compunere cu sens iterativ „re” la termenul deja încetățenit de codificare.

La sfârșitul secolului al XX-lea, a devenit clar că procesul de recodificare a avut un avânt substanțial în Europa și America Latină, indicând că va influența dezvoltarea dreptului în viitorul previzibil [301, p. 20], însă se referea în principal la ramurile dreptului privat.

Profesorul francez Rémy Cabrillac, unul dintre promotorii concepției moderne de recodificare, este de părere că „recodificările sunt, fără îndoială, unul dintre cele mai importante

fenomene legislative semnificative din ultimele decenii” [281, p. 2], arătând exemple de recodificare a materiei civile în diverse state ale familiei romano-germanice de drept.

Recodificarea urmărește aceleași obiective de raționalitate și coerență ca și codificarea inițială; cu toate acestea, este mai mult decât simplul proces de producere a unui nou cod pentru a înlocui unul vechi, ci reprezintă, așa cum conchide Michael McAuley, „implementarea unei noi ordini legale” [300, p. 275]. Astfel, o recodificare este justificată cu atât mai mult cu cât îmbunătățește substanța dispozițiilor existente sau dacă îmbunătățește forma legii existente, coerența arhitecturii sale generale și organizarea dispozițiilor sale [281, p. 10]. Recodificarea începe atunci când un cod devine „ca o rochie strânsă care se rupe la cusături” [242, p. 147] și își propune să elimine punctele slabe ale codificării printr-o codificare suplimentară, pentru a oferi stabilitatea și încrederea pe care viața socială le așteaptă lege.

Recodificarea depinde direct de codificare și este un fel de îmbunătățire a unui act codificat. Combinația dintre codificare și recodificare a legislației poate fi considerată un instrument cuprinzător pentru eliminarea lacunelor din reglementarea juridică a unui anumit domeniu al relațiilor sociale [146, p. 12], or permite folosirea unor elemente vechi pentru construirea unor ansambluri noi.

Efectuarea codificării este recomandabilă dacă este nevoie de modificări cardinale în reglementarea juridică în anumite domenii ale vieții sociale, modificări ale bazelor sistemelor corespunzătoare de acte juridice normative (reglementarea acestor complexe de relații sociale foarte modificate). Nu merită efectuată o recodificare dacă este necesar să se completeze pur și simplu codul cu noi dispoziții ale reglementării legale. Recodificarea este justificată atunci când modificările se referă la prevederile părții generale a actului de codificare, afectând grav esența, obiectivele și metodele reglementării legale. Cu toate acestea, în acest caz, în ansamblu, se păstrează structura generală a prezentării prescripțiilor legale de reglementare. Actul de codificare deja existent determină în mare măsură crearea noului cod, într-un anumit grad sau altul, care stă la baza acestuia. Recodificarea implică utilizarea rezultatelor codificărilor anterioare, îmbunătățirea cardinală a actelor juridice normative create anterior. În acest caz, persoanele care desfășoară acest proces nu trebuie să stabilească subiectul codificării, sistemul relațiilor sociale, reglementat de norme, care trebuie exprimat în actul nou creat [265, p. 346]. Aria relațiilor sociale, a cărei reglementare ar trebui să i se consacre noul cod, a fost deja evidențiată și identificată în cursul codificării anterioare, conexiunile dintre aceste relații sociale au fost deja stabilite, factorii care le determină, principalele legi ale dezvoltării lor, interesele fundamentale, fundamentale ale vieții publice și ale dezvoltării în acest domeniu au fost determinate. Subiectele activității de codificare nu trebuie să sistematizeze, ci doar să îmbunătățească impactul legislativ asupra

relațiilor sociale reglementate, să le coordoneze cu schimbări în realitatea socială înconjurătoare și să reflecte, de asemenea, în cod cele mai recente realizări ale științei juridice (dacă există). O astfel de îmbunătățire poate fi exprimată printr-o modificare a dispozițiilor generale ale codului: principiile reglementării legale, care în timp pot deveni depășite și nu mai corespund realităților sociale obiective, definiții juridice care se pot schimba, se pot îmbunătăți ca urmare a dezvoltărilor științifice (cu toate acestea, odată cu modificările lor, trebuie să fim deosebit de atenți, deoarece modul în care o modificare a definițiilor legale oficiale ale termenilor legali și a altor termeni speciali încalcă uniformitatea terminologică, care este o condiție prealabilă pentru eficacitatea legislației, posibilitatea introducerii unor definiții noi în codul fiind creat sau - în cazuri extreme - ajustarea și clarificarea celor vechi - fără o schimbare serioasă în esența lor este justificat numai dacă fără o astfel de modificare, este imposibilă dezvoltarea ulterioară necesară a reglementării legale), sau scheme și structuri juridice [265, p. 347].

Trebuie remarcat faptul că nu orice modificare a Codului este o recodificare.

Suntem în prezența recodificării numai atunci când se fac modificări, în totalitate sau parțial, care schimbă semnificativ structura sau o cantitate semnificativă a structurii reglementării legale sau cele mai semnificative fundamente juridice, instituții și mecanisme din această structură, ținând cont de practica de aplicare a codului și necesitatea includerii în acest cod a normelor juridice individuale (seturi de norme juridice) conținute în acte de forță juridică inferioară, precum și introducerea modificărilor și completărilor la acestea ca se adoptă noi acte juridice normative [240, p. 93-94], altfel asistăm la o simplă modificare sau reînnoire a legislației.

Și D. V. Ciuhvicev (Д.В. Чухвичев) consideră că „recodicatorii” își bazează munca pe codificările anterioare, iar în cursul recodificării, se utilizează structura logică deja creată și testată a actelor juridice codificate, metodologia completării, formării, expunerii și consolidării prescripțiilor în articolele codului nou creat. De regulă, prevederile generale ale vechilor coduri nu trebuie supuse unor modificări fundamentale (dacă le sunt aduse modificări, rareori se modifică în totalitate), terminologia specială exprimată în actul definiției rămâne neschimbată (schimbarea lor, este, în general, extrem de nedorită, deoarece termenii legali speciali, ale căror definiții sunt conținute în actul normativ, servesc drept bază pentru un anumit sistem de prescripții legislative, sunt utilizați și în alte acte legislative și sublegislative, or terminologia este aceeași pentru întregul sistem normativ) [265, p. 347]. Înlocuirea sau anularea dispozițiilor generale consacrate în cod va atrage după sine necesitatea modificării multor alte acte legislative, iar identificarea acestor acte poate constitui o problemă serioasă.

Autorii ruși A. A. Soloviev și Yu. M. Filippov (А. А. Соловьев, Ю. М. Филиппов) ne propun următoarea definiție a recodificării: „înlocuirea completă a unui cod (grup de coduri) cu

un nou act codificat (un nou grup de coduri) sau o modificare semnificativă a structurii și domeniului de aplicare a reglementărilor legale incluse în codul original (grup de coduri), luând în considerare practica aplicației sale (sau), sau o modificare (inclusiv o adăugare) fundamentală și alte dispoziții semnificative ale codului (grup de coduri)” [240, p. 94]. Figurativ vorbind, dacă codificarea poate fi comparată cu fabricarea și reglarea unui instrument muzical, atunci recodificarea este fie o reajustare a acestui instrument (și uneori înlocuirea), fie o reglare fină (reajustare), care permite instrumentului să se adapteze la condiții schimbate [241, p. 85].

Cât nu ar părea de straniu, dar în pofida penuriei de studii doctrinare în acest domeniu, recodificarea beneficiază și de unele prevederi legislative. Astfel, în „Conceptul de îmbunătățire a legislației Republicii Belarus”, aprobat prin Decretul președintelui Republicii Belarus din 10 aprilie 2002 nr. 205 [257], recodificarea alături de codificare sunt menționate ca direcții de îmbunătățire a sistemului de legislație al Republicii Belarus. Conform pct. 24 al actului numit, recodificare semnifică „adoptarea sau schimbarea radicală a codurilor și a legilor consolidate, luând în considerare practica aplicării acestora și necesitatea de a include în aceste coduri și legi anumite norme juridice cuprinse în acte de forță juridică inferioară, precum și modificări și completări la acestea pe măsură ce sunt adoptate noi acte juridice de reglementare” [257], însă această definiție a fost criticată de A. M. Vartanean, care consideră că definiția recodificării conținută în concept, în parte ce privește adoptarea codurilor și a legilor consolidate, duce la asimilarea conceptelor de recodificare și codificare, ceea ce este incorect din punct de vedere al teoriei dreptului și a semnificației acestor fenomene juridice [145, p. 23], opinie cu care suntem totalmente de acord.

Pentru toate actele normative codificate, sunt foarte importante stabilitatea și durabilitatea, ceea ce se datorează rolului lor special în funcționarea sistemului legislativ, în unitatea, interconectarea logică, coerența și certitudinea acestuia. Prin urmare, recodificarea este justificată numai în cazul în care domeniul relevant al legislației este supus unor schimbări radicale, a căror necesitate se datorează schimbărilor semnificative în natura relațiilor sociale reglementate și, în consecință, obiectivelor și naturii reglementarea lor legală [270, p. 267]. Esența procesului de recodificare este deschiderea și transparența sa [300, p. 283], având în vedere importanța relațiilor sociale afectate.

Prin analogie cu codificarea clasică, A. A. Soloviev a elaborat și o clasificare a recodificării, care poate fi catalogată după cantitatea conținutului normativ modificat sau al duratei în timp.

1. După întinderea materialului normativ modificat și nou introdus:

1.1. Recodificare completă a materialului normativ, care se încheie cu adoptarea unui nou cod sau o modificare atât de semnificativă a codului încât aceasta echivalează cu adoptarea unui nou cod (sau mai multe acte codificate noi pentru a le înlocui pe cele valabile anterior).

1.2. Recodificare agregată (un fel de „supracodificare”), asociată cu unificarea a două sau mai multe coduri într-un singur act codificat consolidat.

1.3. Recodificare parțială (specială) - care se încheie cu o modificare a sau a segmentelor sale individuale.

1.3.1. Recodificarea axială este o recodificare parțială efectuată într-una sau mai multe direcții și asociată cu introducerea unor modificări locale de natură semnificativă, dar mici ca volum formal.

1.3.2. Recodificarea axială este o recodificare parțială implementată într-un segment al matricei de reglementare și asociată cu introducerea unor modificări semnificative în mod fragmentar într-unul sau mai multe segmente pe subiectul lor de reglementare.

2. După criteriul duratei:

2.1. Recodificarea ca o singură acțiune sau ca o serie de acțiuni conexe desfășurate pe o perioadă scurtă de timp.

2.2. Recodificarea ca proces este un proces întins în timp (cel puțin câțiva ani) al unei modificări semnificative a unui cod, până la înlocuirea cu unul nou, ținând cont de practica aplicării acestuia și necesitatea de a fi incluse în acest cod anumite norme sau seturi de norme juridice, conținute în acte de forță juridică inferioară, precum și modificări și completări la acestea pe măsură ce sunt adoptate noi acte juridice normative [241, p. 72-73].

Recodificarea nu implică sistematizarea unei serii de acte legislative disparate. Cel puțin acesta nu este obiectivul ei principal. În efectuarea recodificării, ne bazăm pe sistemul logic deja stabilit în vechea reglementare. Din acest motiv, unii autori afirmă că recodificarea poate fi privită doar condiționat ca o formă de codificare. D.V. Ciuhvicev afirmă [265, p. 347-348] că chiar dacă este posibil să se schimbe ordinea logică a exprimării a prescripțiilor juridice ca noul cod să nu conțină prevederi ale vechiului act de codificare care să fie depășite și să-și fi pierdut actualitatea, dar chiar și astfel de modificări ale codului, oricât de radicale ar fi acestea, nu pot fi catalogate drept codificare în sensul deplin al cuvântului.

În cadrul recodificării, este posibilă încorporarea de noi prevederi, exprimate în perioada acțiunii vechiului cod în alte acte juridice normative sau completarea lacunelor identificate în reglementările legale ale vechiului cod.

În opinia lui D.V. Ciuhvicev, recodificarea poate fi văzută mai degrabă ca o completare la codificarea deja efectuată anterior. Recodificarea înseamnă verificarea viabilității dispozițiilor

cuprinse în codul existent, revizuirea, prelucrarea acestora, îmbunătățirea necesară a rezultatelor codificării anterioare, a căror necesitate se datorează faptului că relațiile sociale ca urmare a dinamicii constante de dezvoltare s-au schimbat calitativ și s-au mutat la un nou nivel — și acest lucru implică necesitatea și schimbările în reglementarea lor legislativă. În același timp, anterior deja au fost identificate necesitatea existenței codului și rolul său special în sistemul de reglementare juridică, obiectul reglementării acestui cod, sistemul normelor juridice care este supus sistematizării, apartenența grupului la sistemul de norme juridice care intră sub incidența codificării (dreptul procesual sau material, dreptul privat sau public) și, prin urmare, principalele metode de reglementare juridică a relațiilor sociale utilizate în acest domeniu [265, p. 348-349].

Sarcinile recodificării (în plus față de cele ale codificării, analizate în paragraful precedent) pot fi considerate:

- unificarea și consolidarea actelor legislative (inclusiv a celor codificate!) care reglementează relațiile sociale omogene sau conjugate;
- „re-dizolvarea” completă sau parțială (particulară) a actelor cu forță juridică comparabilă, dar și diferită;
- restructurarea și/sau reformatarea sistemului legislativ, cu optimizarea și raționalizarea suplimentară, pentru sporirea eficienței, integrității, armoniei sistemice și consistenței logice interne [242, p. 147-148].

Așa cum este notoriu că legislația nu poate exista static, deoarece schimbarea rapidă a relațiilor sociale necesită un răspuns dinamic constant, este la fel de evident că și recodificarea devine o metodă tot mai importantă în procesul de îmbunătățire a legislației.

Există mai multe exemple de recodificare acolo unde s-a atestat o stabilitate considerabilă a codurilor. Astfel, în Franța coduri napoleoniene, Codul de procedură civilă din 1806 sau Codul penal din 1810 au făcut obiectul unor recodificări generale care au dus la Codul de procedură civilă din 1975 sau Cod penal din 1994 [281, p. 4]. Un alt exemplu clasic de recodificare este crearea Codului civil olandez din 1992 (*Burgerlijk Wetboek*), care a finalizat lungul proces de adaptare a legislației civile olandeze din secolul al XIX-lea la noile realități. Noul Cod a înlocuit două coduri anterioare – Codul civil și Codul comercial. Procesul de recodificare în Olanda a început în 1948, iar pe parcursul anilor 1970-1980 au intrat în vigoare, treptat, diferite cărți ale Codului. Astfel, într-un articol din 1982 [298, p. 348-367] se menționa că cărțile 1 și 2 ale Codului au intrat în vigoare în anii '70, cartea 3 (partea generală a dreptului patrimonial), cartea 4 (legea succesiunii), cartea 5 (dreptul proprietății) și cartea 6 (partea generală a legii obligațiilor) au fost adoptate, dar nu au intrat încă în vigoare. Procesul de recodificare a fost complet finalizat abia în 1992. Fraționalitatea implementării noilor norme este tradițională pentru (re)codificare într-un

domeniu atât de important ca dreptul civil. În cazul Olandei, aceasta s-a datorat în primul rând naturii inovatoare a Codului, care, spre deosebire de codurile clasice ale secolului al XIX-lea, a inclus dispoziții privind drepturile intelectuale [240, p. 96]. Într-adevăr, trebuie să recunoaștem că recodificarea este specifică în mod prioritar domeniului civil, grație unei mai mari codificări a domeniului, or în multe școli de drept codificarea este adesea asimilată exclusiv codificării legislației civile.

În acest context, analizând recodificarea dreptului privat în statele Europei centrale și de est, Péter Cserne distinge trei grupuri de țări. „Primul este formată din state care au optat pentru armonizarea cu legislația statelor membre ale Uniunii Europene. Are trei subgrupuri: Europa Centrală (Republica Cehă, Ungaria, Polonia, Slovacia și Slovenia), statele baltice (Estonia, Letonia, Lituania) și țările balcanice (Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, România și Serbia). Al doilea grup include Belarus, Moldova, Federația Rusă și Ucraina. Aceste țări nu încearcă să își armonizeze legislația cu cea a țărilor UE. Cel de-al treilea grup include fostele republici sovietice din Caucaz și Asia Centrală” [292, p. 47], cu un sistem totalmente diferit. Trebuie să spunem că împărțirea efectuată de autorul menționat, valabilă într-o mare măsură la momentul expunerii, a suferit recent modificări substanțiale, astfel că cel puțin Republica Moldova și Ucraina, odată cu obținerea statului de stat candidat pentru aderare la UE, și-au declarat drept prioritate armonizarea legislației naționale cu cea comunitară.

În Republica Moldova procesul de recodificare a legislației adoptate în perioada sovietică a finalizat odată cu adoptarea în 2008 a Codului contravențional [20], care înlocuia ultimul cod sovietic ce acționa pe teritoriul Republicii Moldova — Codul cu privire la contravențiile administrative [21], în vigoare din 1985. Deși, acest exemplu poate fi considerat nu tocmai potrivit, or, conform opiniilor unor doctrinari ai dreptului contravențional, adoptarea Codului contravențional încununează activitatea de creare a unei noi ramuri a dreptului — dreptul contravențional, necunoscută în legislația sovietică, diferită de abaterile administrative. Exemple clasice de recodificare reprezintă adoptarea în 2002-2003 a noilor coduri penale și civile și a celor procesuale adiacente, care au înlocuit codurile sovietice de la începutul anilor 1960.

Codificarea continuă

Conceptul inițial al acestei forme de codificare a apărut în Franța, unde doctrina distinge pe de o parte, „codificare-inovare” și, pe de altă parte, codificare „a dreptului constant” [283, pct. 7]. S-a menționat că metoda de codificare în condiții de drept constant, utilizată de în Franța, trebuie să îndeplinească obiectivele de accesibilitate și inteligibilitate a legii pe de o parte și de securitatea juridică pe de altă parte [306, p. 153].

Codificarea „a droit constant” nu se identifică cu o reformă legislativă sau cu o nouă legislație. Aici problema este de a aduna toate normele existente în legislația referitoare la o materie; nu este o simplă compilație, când trebuie determinat care sunt textele care între timp au fost abrogate, modificate sau care trebuie modificate ca efect al Constituției sau al tratatelor internaționale, ci trebuie modernizat limbajul și cu această ocazie se pot suprima normele și instituțiile moarte ale dreptului, care, în unele țări, nu mai sunt aplicate de secole sau care nu au fost și nu vor fi niciodată aplicate [58, p. 312]. Guvernul Franței a decis în 1989 instituirea „Comisiei superioare de codificare”, ce avea ca sarcină „simplificarea și clarificarea legislației”, folosind metoda „codification à droit constant”, adică în cuprinsul codurilor nu trebuie să se facă decât modificările și adaptările minore ale textelor codificate [53, p. 74], asigurând astfel o situație cât mai adaptată la starea de fapt la zi.

Legea franceză nr. 2000-321 din 12 aprilie 2000 privind drepturile cetățenilor în relațiile lor cu administrațiile stabilește în art. 3 că „această codificare se realizează în condiții de drept constant, sub rezerva modificărilor necesare pentru a îmbunătăți coerența redactării textelor colectate, pentru a asigura respectarea ierarhiei standardelor și pentru a armoniza statul de drept” [299]. Prin urmare, numai modificările de formă sunt autorizate în cadrul codificării „de drept constant”. Puținele modificări permise trebuie să se limiteze la îmbunătățirea înțelegerii generale a textului, de exemplu prin modernizarea vocabularului sau eliminarea arhaismelor din termeni și concepte, în special prin eliminarea utilizării limbilor moarte, cum ar fi latina. Ideea este că este posibil să se modifice litera respectând spiritul. Astfel, în Franța în timpul elaborării Codului educației, expresia „școală elementară” a fost înlocuită cu expresia „școală primară” și cea a „instituției de învățământ independent” cu cea a „instituției de învățământ”. La fel, în ceea ce privește noul Cod penal francez, „agresiunea indecentă” a dat locul „agresiunii sexuale” și „incitarea minorilor la desfrânare” a devenit „actul de favorizare a corupției unui minor”. La prima vedere, astfel de substituții nu modifică în niciun caz ordinea juridică existentă înainte de codificare. Această coerență a ordinii juridice înainte și după codificare este, de asemenea, confirmată și întărită de apariția discretă de-a lungul câtorva ani a unui litigiu referitor la „coerența codificării” [283, pct. 11].

Această lucrare de codificare „a dreptului constant” a dus la crearea sau reorganizarea a aproximativ patruzeci de coduri din 1989. În general încredințată unei comisii administrative, nu este însoțită de inovație juridică. Recent, în această formă au apărut Codul de securitate internă (2012), Codul relațiilor dintre public și administrație (2015) sau Codul de ordine publică (2019) [303].

Deși doctrina codificării „dreptului constant” încearcă în mod constant să-și amintească caracterul neutru, această operațiune duce în mod necesar la modificări notabile, departe de a fi

„subordonate”. Astfel, în ciuda aparențelor, așa-numita codificare „de drept constant” induce totuși o novare a legii [283, pct. 21], însă nu tot atât de complexă ca o recodificare sau modificare ce necesită republicarea codului.

În înțelegerea doctrinarilor ruși, această a treia formă de codificare a fost catalogată eronat drept o codificare ce reprezintă acțiunile legiuitorului de a modifica și completa *permanent* actul juridic normativ codificat adoptat anterior.

A.N. Ciașin (А. Н. ЧАШИН), referindu-se la această formă de codificare, apărută în Franța, afirmă că aceasta reprezintă „codificarea continuă”. Conform autorului citat, activitatea de codificare continuă presupune o „creștere” treptată a corpului codului cu noi prevederi, cu scopul consolidării complete a tuturor prevederilor unei anumite ramuri a dreptului într-un singur act normativ codificat [261, p. 17].

În opinia noastră, în acest caz are loc o confuzie a termenilor. După cum am văzut, sensul pus de doctrina și legislația franceză în termenul de codificare a „dreptului constant” este, în pofida similitudinilor terminologice, diferit de „codificarea continuă”. În sistemul de drept francez, codificarea dreptului constant presupune „o acțiune documentară de adunare și clasificare a textelor referitoare la același domeniu al dreptului” [306, p. 158], fiind, într-o mare măsură, similară cu o varietate a încorporării legislative. Pe de altă parte, „codificarea continuă” reprezintă un tip de codificare clasică, în care acțiunea are loc într-un interval mai îndelungat de timp, iar părțile componente ale actului codificat intră în vigoare treptat. În Republica Moldova cel mai bun exemplu al codificării continue îl reprezintă Codul fiscal [30], care a fost completat pe parcurs cu noi titluri. Fiind adoptat în redacție inițială în 1997, codul a fost completat în 2000 cu titlurile IV (Accizele) [13], V (Administrarea fiscală) și VI (Impozitul pe bunurile imobiliare) [14], iar în 2004 cu titlul VII (Taxele locale) [31].

Reieșind din această scurtă analiză, putem deduce că forma codificării „dreptului constant” este specifică doar pentru sistemul de drept francez și nu își găsește corespondent în legislația națională, iar „codificarea continuă” nu reprezintă o formă distinctă de codificare, ci doar o varietate întinsă în timp a codificării „clasice”.

Decodificarea

Contrar importanței procesului de codificare și în pofida faptului că codificarea legislației poate fi niciodată finalizată, deși codificarea reprezintă un punct culminant al sistematizării legislației, în doctrina și practica juridică a fost observat un proces opus – decodificarea.

Reputatul jurist francez Rémy Cabrillac afirmă că decodificarea este un fenomen major în statele familiei romano-germanice de la începutul secolului al XX-lea, într-o asemenea măsură

încât ar putea duce la întrebări dacă nu cumva codificarea ar fi o „formă” de legiferare învechită [281, p. 2]. Într-adevăr, decodificarea nu poate reprezenta prin însăși natura sa o formă a codificării, fiind, mai degrabă un proces invers, însă reprezintă o formă a legiferării legată intrinsec de codificare, motiv pentru care ne-am propus analiza acestui fenomen în coraport cu codificarea.

După cum a remarcat José Miguel Valdivia, evoluția pe care a suferit-o codificarea încă din secolul al XIX-lea, în special în secolul al XX-lea, duce la faptul că la doctrină se adaugă alte două concepte cu cele mai recente formulări: decodificarea și recodificarea dreptului [310]. În literatura juridică occidentală, fenomenul decodificării a fost abordat în mod primar de doctrinarul italian Natalio Irti în lucrarea *L'età della decodificazione* din 1978, dând naștere unor curente de cercetare juridică în mai multe școli.

Jan Rudnicki consideră că există o mulțime de factori care susțin decodificarea [305, p. 208] menționând între altele europenizarea. Și alți autori [316, p. 253] văd în procesul de europenizare și proliferare a dreptului internațional o cauză a decodificării (dreptului civil, în general).

Scăderea rolului codurilor în sistemul izvoarelor dreptului continental, extinderea sferei legislației necodificate sunt evaluate de majoritatea cercetătorilor occidentali ca semne ale „erei decodificării”. De exemplu, adoptarea codurilor comerciale în Franța și Germania a fost cauzată într-o mai mare măsură de condițiile istorice, în special în Germania, unde Codul Comercial pan-german din 1860 și apoi Codul Comercial din 1896 au fost concepute din start ca bază de „cimentare” pentru unificarea națiunii germane, însă astăzi Codul comercial francez, precum și Codul comercial german, au căzut în decădere și nu sunt altceva decât o „coajă goală”, iar Codul comercial german este folosit astăzi, mai degrabă, în virtutea tradiției, obiceiului [144, p. 14-15].

I. Yu. Mitropan (И. Ю. Митропан) vede în decodificare o formă de divergență a legislației [213, p. 751], iar potrivit reputatului doctrinar spaniol Luis Díez-Picazo y Ponce de León decodificarea este „proliferarea legislației speciale în afara codurilor care provoacă fisuri importante în corpul unității codurilor” [293, p. 478], însă considerăm că acest fenomen trebuie tratat mai complex de atât.

Ne raliem opiniei autorilor A. A. Soloviev și Yu. M. Filippov, care consideră că decodificarea ar trebui înțeleasă drept modificări ale setului de reglementări juridice normative într-un anumit domeniu de relații sociale, legate de recunoașterea faptului că codul (sau un set de coduri) din acest domeniu și-a pierdut forța juridică sau recunoașterea „eroziunii” sale, cu o revenire la polisistemism în reglementarea legală în acest domeniu [240, p. 92]. Michael McAuley opinează că, spre deosebire de revizuire, decodificarea nu este un fenomen complex și are loc nu numai atunci când dreptul pozitiv exprimat în cod devine incoerent și fragmentat și când un cod

are nevoie serioasă de revizuire, dar și atunci când sistemul juridic a abandonat voluntar sau a pierdut involuntar cunoștințele ideilor și conceptelor juridice care formau prevederile codului [300, p. 274]. Din acest punct de vedere, această operațiune corespunde întru totul cu dinamicitatea dreptului, care se află în continuă schimbare și poate necesite renunțarea la unele codificări.

În doctrina juridică rusă au fost formulate două varietăți ale decodificării:

- *decodificare ca acțiune unică* — recunoașterea unui cod (sau a unui set de coduri) ca abrogat;
- *decodificarea ca proces* — ablația (spălarea) materialului normativ din sistemul codificat pe parcursul unei perioade de timp, când o parte semnificativă a dispozițiilor codului este înlocuită sau dislocată de legislația actuală [240, p. 92].

Cercetătorul belarus A. M. Vartanyan (A. M. Вартамян) atrage atenția că în Belarus, Rusia, Ucraina și alte țări post-sovietice, decodificarea ridică îngrijorări și o atitudine destul de critică față de sine [144, p. 15], însă în ciuda negativității relative a procesului de decodificare, în prezent acest proces își găsește manifestarea în ambele forme [145, p. 22], după cum vom prezenta mai jos.

Exemplu de *decodificare ca acțiune unică* poate servi Codul cu privire la locuințe al R.S.S. Moldovenești [22], adoptat în 1983 și care a rămas în vigoare pentru Republica Moldova până în 2015, când a fost abrogat prin adoptarea Legii Nr. 75 cu privire la locuințe [75], ce prevedea expres în dispoziții finale și tranzitorii abrogarea acestui cod. Astfel, relațiile sociale reglementate de un cod au fost, prin decodificare, atribuite unei legi organice.

Având în vedere că vechiul cod reglementa relații social-economice specifice perioadei adoptării, odată cu trecerea la noile relații social-economice, schimbarea cadrului constituțional și legal, Codul cu privire la locuințe din 1983 își pierduse actualitatea, iar majoritatea prevederilor sale erau depășite. O primă încercare de recodificare s-a făcut în 1996, însă inițiativa legislativă a Guvernului a fost restituită de către Parlament, formând un grup de lucru în scopul elaborării unui nou Cod locativ, ce a și fost prezentat spre aprobare Parlamentului în anul 2000. Prima variantă a codului a fost dezbătută de către Parlament în prima lectură în anul 2001. Deoarece proiectul propus a conținut multe neclarități, acesta urma să fie perfectat și prin urmare iarăși a fost restituit Guvernului. A doua variantă a proiectului Codului locativ a fost prezentată în anul 2005. În cadrul consultărilor publice asupra proiectului, în avizele sale Confederația Națională a Patronatului din Republica Moldova și Ministerul Justiției au evidențiat că proiectul Codului locativ „să fie expus sub formă de lege organică, dar nu sub formă de cod” [92]. În rezultat, prevederile normative din domeniul raporturilor juridice privind bunurile imobile cu statut de locuință au fost expuse sub

formă de lege organică. Menționăm că relațiile sociale din acest domeniu sunt reglementate sub formă de cod în legislația Rusiei, Ucrainei, Belarus, și sub formă de lege în legislația României, Estoniei și altor state europene, fapt ce denotă apartenența la sistemul de drept romano-germanic și o aliniere a sistemului național de drept către o paradigmă europeană.

Erodarea materialului normativ din cod (*decodificarea ca proces*) poate avea loc prin adoptarea, alături de actul codificat în vigoare a numeroase alte acte juridice normative, care acționează alături sau chiar în paralel cu actul codificat specificat. Exemplul cel mai elocvent în constituie legislația civilă unde, alături de Codul civil, acționează o sumedenie de legi speciale care, deseori, creau confuzie la interpretare și aplicare.

Totodată, această problemă este tipică nu numai pentru statul nostru și nu numai pentru ramura dreptului civil. De exemplu, conform opiniei T.V. Klenova, exprimată în sesiunea plenară a celui de-al VIII-lea Congres rus de drept penal „Probleme de codificare a dreptului penal: istorie, modernitate, viitor”, care a avut loc pe 30 mai 2013 la Universitatea de Stat din Moscova, ca urmare a legiurii iraționale, Codul penal al Federației Ruse nu numai că a pierdut o calitate atât de importantă a legii precum consistența, ci se află în stadiul de distrugere — decodificare [apud: 145, p. 22]. Deși, trebuie s-o spunem, sunt autori care nu consideră aceste procese drept decodificare, ci doar de „o etapă de destabilizare a legislației penale” [251, p. 169].

În același context, N.N. Kovtun se referă la decodificarea legislației procesual-penale ruse care deja la momentul adoptării și punerii în aplicare a Codului de procedură penală al Federației Ruse, prezenta în mod obiectiv semne de decodificare a mai multor prescripții ale sale, deoarece nu fuseseră luate în considerație anumite hotărâri ale instanței de contencios constituțional, obligând de fiecare dată autoritățile ce aplică legea să contrapună anumite prevederi ale Codului cu actele de justiție constituțională rămase valabile [192, p. 4].

În privința decodificării ca fenomen opus codificării, a fost remarcat faptul că poate avea loc numai atunci când, în anumite circumstanțe, datorită dinamismului dezvoltării relațiilor sociale într-un anumit domeniu, reglementarea juridică polisistemică a acestor relații va fi mai eficientă [144, p. 16], însă credem că uneori aceasta se poate întâmpla și pentru a impune o anumită agendă politică, fiind impulsionată de dorința unor reglementări mai permissive, ce ar permite intervenții mai rapide în legislație.

Deși decodificarea ridică îngrijorări și beneficiază de o atitudine reticentă, aceasta a fost aplicată cu succes de mai multe ori în unele state din America de Sud [293, p. 473-484] și alte regiuni ale lumii (de exemplu, în Franța). Un exemplu bun adus în acest sens în literatura juridică este cel al Codului francez al vinului [284]. Conform lui V.A. Berzin (В.А. Берзин), în Franța până în 2003 a fost în vigoare Codul vinului, or legislația franceză prevedea codificarea normelor

legale care guvernează viticultura și vinificația. La momentul adoptării, în 1936, peste 350 de articole uneau aproape toate reglementările legate de definiții, produse, importuri, comerț și circulația vinurilor. De-a lungul anilor de aplicare, doar 30 de mici modificări au fost aduse acestui act. Motivul anulării sale a fost pur instrumental, juridic și tehnic, datorită faptului că dispozițiile Codului vinului francez au fost răspândite în numeroase legi și decrete în continuă schimbare, iar calitatea consolidării acestor dispoziții nu a îndeplinit cerințele actuale [137, p. 284-285].

Observăm că, în ciuda diferenței în sarcinile cu care se confruntă codificarea, decodificarea și recodificarea, aceste fenomene juridice se caracterizează printr-un anumit grad de interconectare. Codificarea este un element independent și complet al sistematizării legislației, implicând decodificare și recodificare numai în anumite cazuri. Procesul de decodificare este direct dependent de codificare, deoarece absența unui act codificat anulează posibilitatea decodificării [146, p. 12], însă rămâne, totuși, un fenomen marginal.

Analizând în acest paragraf tipurile și formele codificării, putem **concluziona** că codificarea reprezintă un fenomen polimorf, iar în practica legislativă curentă, de cele mai deseori sunt îmbinate diferite varietăți de codificare. Apare rezonabil faptul că pentru a impulsiunea dezvoltarea codificării în legislația națională și pentru a putea aplica cu dexteritate, urmează să realizăm o mai bună înțelegere a diferitor tipuri și forme de codificare, inclusiv a unora metode insuficient studiate în doctrina națională, cum ar fi codificarea continuă sau recodificarea.

Având în vedere noutatea și importanța conceptului de recodificare, formulăm următoarea definiție a termenului de recodificare, ajustată la cadrul normativ național:

„Recodificare — înlocuirea completă a unui cod cu un nou cod, ce are ca obiect de reglementare același (sau mai larg) domeniu al relațiilor sociale, sau orice modificare fundamentală și substanțială a conținutului codului, ce necesită o republicare a acestuia” [108, p. 119].

4.4. Actele codificate — rezultatul material al codificării

4.4.1. Clarificări terminologice și precizări ale naturii actului codificat (codului)

După cum am menționat în paragraful anterior, rezultatul codificării se materializează într-un *act normativ nou*, acesta fiind unul din criteriile de diferențiere a acestei forme de sistematizare legislativă de alte forme, dar și o trăsătură intrinsecă a metodei legislative aplicate în procesul de

codificare. Totuși, rămâne neelucidată întrebarea — *ce fel de acte normative apar în urma codificării?*

Dacă în literatura juridică română și autohtonă se afirmă că codificarea este un instrument de sistematizare și concentrare a legislației dintr-un anumit domeniu sau dintr-o ramură de drept, subordonată unor principii comune, sub forma unei structuri unitare denumită *cod* [111, p. 268], atunci în doctrina rusească se menționează că codificarea poate avea ca rezultat un act normativ unic, care poate îmbrăca nu doar forma codului, ci și, de exemplu, fundamentele legislației (*основы законодательства*), statute (*уставы*), regulamente (*положения*), reguli (*правила*) etc.

Deși conștienți că în sistemul autohton de drept unicul act normativ care poate rezulta din codificare este „codul”, pentru interesul științific al acestei lucrări, vom folosi, convențional, în continuare termenul „cod” ca sinonim al termenului „act (normativ) codificat”, lăsând un mai mare câmp de manevră pentru abordările teoretice.

Într-un dicționar rusesc de tehnică juridică, aceste două termene sunt tratate ca sinonime, fiind descrise la rubrica „Act codificat (cod)” [208, p. 37]. Totuși, nu toți autorii sunt de acord cu fuziunea acestor termeni. Astfel, T.A. Jeldâbina (Т. А. Желдыбина) remarcă faptul că conceptele de „cod” și „act codificat” nu sunt identice, or primul se referă la titlul unui act juridic normativ, iar al doilea caracterizează un act juridic normativ în sistemul ramurii legislative [168, p. 76]. Această opinie poate fi relevantă în doctrina rusă, or, după cum vom vedea în paragraful următor, formele actelor codificate specifice științei și legislației ruse cunosc mai multe înfățișări. Din acest punct de vedere, propunem să considerăm convențional că termenul „act (normativ) codificat” reprezintă o categorie mai largă decât „cod”, în sensul că nu orice act normativ codificat este un cod, însă orice cod este un act codificat.

Din această perspectivă, în literatura juridică rusă au fost date definiții diferite pentru noțiunile de „act codificat” și „cod”.

De fapt, în legislația rusă (sovietică) au existat și alte divergențe lingvistice în acest sens. Astfel, la etapa inițială a erei sovietice, pentru primele două coduri adoptate în acea perioadă s-a folosit denumirea de „cod de legi” („кодекс законов”).

Decizia legiuitorului a fost explicată prin căutarea unor noi forme avansate de exprimare externă a dreptului, diferite de cele utilizate anterior în practica rusă și străină. De exemplu, alegerea denumirii de „Cod de legi privind obligațiile care decurg din contracte” s-a datorat faptului că termenul „Pravila civilă” („Гражданское уложение”) se asocia cu viziuni imperiale, iar „Cod civil” — cu cele burgheze. Se poate presupune, de asemenea, că apariția termenului „cod de legi” în practica sovietică a legiferării s-a datorat dorinței legiuitorului de a separa codul ca o nouă formă de expresie externă a dreptului de acte cu denumiri similare, dar legate de alte sfere

ale vieții umane, de exemplu coduri de moralitate, coduri de reguli gramaticale etc. [173, p. 45-57].

Este evident că din punct de vedere al teoriei moderne a dreptului, termenul „cod de legi” nu poate fi considerat corect, fiind un pleonasm, or codul în sine este o formă de lege.

În descifrarea sensului noțiunii de cod, vom începe de la prescripțiile normative aferente.

În Republica Moldova, spre deosebire de legislația altor state (cum ar fi România), există o definiție legală a „codului”. Astfel, conform art. 60, alin. (1) al Legii cu privire la actele normative, „*Codul este un act normativ adoptat de către Parlament care cuprinde, într-un sistem unitar, cele mai importante norme juridice dintr-o anumită ramură a dreptului*” [68]. O definiție similară, dar mai succintă, se conținea și în prevederile legii abrogate privind actele legislative Nr. 780 din 2001 [76, art. 53, alin. (1)].

În pofida perpetuării unei definiții legale (sau poate anume din această cauză?), în doctrina autohtonă lipsesc cu desăvârșire definițiile științifice date codului (sau actului codificat). Majoritatea cercetătorilor autohtoni s-au aplecat în cel mai bun caz asupra cercetării fenomenului codificării, însă au lăsat în afara domeniului lor de interes conturarea unei noțiuni doctrinare de „cod” sau identificarea trăsăturilor sale caracteristice.

În cele ce urmează ne propunem să identificăm elementele distincte ale codului (actului codificat), trăsăturile sale și să formulăm o definiție științifică adecvată.

Analizând definiția legală, suntem totalmente de acord cu prima parte a acesteia — „Codul este un act normativ adoptat de către Parlament...”, or nimeni nu poate pune la îndoială caracterul legislativ al codului, înzestrarea sa cu forță de lege de către organul legislativ fiind una din trăsăturile sale intrinseci.

Totuși, dacă analizăm definițiile dicționarelor explicative ale limbii române, observăm că această trăsătură a evoluat în timp: de la „Colecțiune de legi” [50] (1939), „Culegere sistematică de *reguli juridice* relative la o anumită ramură a dreptului” [52] (1957) și „Culegere de legi dintr-un anumit domeniu al dreptului” [48] (1986), la tradiționalul „*Act normativ* care cuprinde o culegere sistematică de reguli juridice privitoare la o anumită ramură a dreptului” [51] (2009).

În acest context, merită menționată definiția prezentată în „Dicționarul de drept constituțional și administrativ” (1978) care definește codul drept o „formă superioară de sistematizare a actelor normative, constând într-un ansamblu de asemenea norme, constituite într-un corp unic, organizate sistematic, pe baza unor principii bine stabilite, pe diferite ramuri de drept, reprezentând el însuși o lege” [47, p. 66]. Și „Dicționarul de tehnică juridică” editat în 2017 la Moscova conține o definiție similară: „Codul este un act legislativ unic, sistematic, legal și logic, integru, care reglementează un anumit domeniu al relațiilor sociale” [208, p. 37].

În prezent, în știința juridică rusă este unanim recunoscută opinia că codul reprezintă o lege aparte și nu o „colecție de legi”, așa cum se credea anterior [173, p. 53]. Și Yu. A. Tikhomirov notează că „în prezent, știința juridică privește codurile ca o categorie de legi de bază care îndeplinesc funcțiile integrative într-una sau altă ramură a legislației” [249, p. 268].

Și juristul german Reinhard Zimmermann notează că „un cod, în sensul tehnic modern al cuvântului, este un fel particular de lege” [315, p. 18].

Totodată, trebuie să fim de acord cu opinia savantului român Nicolae Popa, care nota că „codul nu este o lege obișnuită, el este un act legislativ unic, cu o organizare interna aparte, în care normele juridice sunt așezate într-o consecutivitate logică stringentă, după un sistem bine gândit, care reflectă structura internă a ramurii de drept respectiv” [99, p. 199].

În mod similar, V.V. Kojevnikov (В. В. Кожевников) afirmă că un cod este o varietate a legii, dar care se distinge, în primul rând, prin completitudinea reglementării relațiilor într-un domeniu, în al doilea rând, prin uniformitatea reglementării, în al treilea rând, prin consolidarea principiilor, conceptelor și construcțiilor juridice de bază și, în al patrulea rând, prin reflectarea teoriilor juridice majore și conceptele, în al cincilea rând, — ocupă un loc de frunte printre alte legi și un impact special asupra tuturor actelor juridice și a procesului de aplicare a legii [195, p. 13].

V.N. Barsukova consideră, vorbind *lato sensu* despre acte codificate, că un act codificat este un act juridic normativ, care este în același timp rezultatul legiferării și sistematizării legislației, reglementând un vast domeniu de relații sociale, menit să formalizeze un sistem de ramuri și instituții de drept, adoptat într-o formă specifică și într-o ordine specială, care vizează depășirea inconsecvenței și a duplicării normelor disparate, precum și eliminarea lacunelor din legislație, asigurarea accesibilității autorității de aplicare a legii, stabilitate, asociată cu o revizuire semnificativă a legislației actuale într-un o anumită ramură a dreptului și având proprietăți tehnico-juridice specifice [135, p. 12-13].

Doctorul habilitat în drept, profesor universitar, om de știință emerit din Federația Rusă, V.K. Babaev (В. К. Бабаев) consideră că acesta este un document juridic unic, integral, intern, care unește într-un anumit sistem reglementările în vigoare, introduce o noutate semnificativă în reglementarea juridică și se caracterizează, de regulă, printr-un volum mare, o structură complexă și un grad destul de ridicat de stabilitate a conținutului normativ [131, p. 366].

După cum putem observa în diversele definiții selectate și prezentate mai sus, nu există disensiuni în privința naturii juridice a codului, însă, la o citire atentă putem observa că există diferite abordări, cu diferențe aparent insesizabile, în privința *obiectului* de reglementare al codului.

Spre deosebire de a doua parte a definiției legale, care prevede că codul „...cuprinde, într-un sistem unitar, cele mai importante norme juridice *dintr-o anumită ramură a dreptului*” unele definiții pun accentul pe „relațiile într-un domeniu” sau „relațiile publice”. Astfel, spre deosebire de autorii Cojevnikov, Tikhomirov sau Popa, citați mai sus, T.N. Rahmanina, definește un act codificat drept „un tip special de act juridic normativ, un set ordonat (sistem) de prescripții normative legate conceptual care reglementează, pe baza principiilor comune, *o anumită zonă de relații sociale relativ omogene și destul de stabile*” [230, p. 38]. Cu mici ajustări, aceeași definiție o dă și V. K. Babaev [vezi 131, p. 366].

Și alt reprezentant de vază al doctrinei ruse, specializat în domeniul codificării, D.V. Ciuhvicev (Д.В. Чухвичев) subliniază că actul codificat nu este doar rezultatul unificării, o expresie concentrată a prescripțiilor legale cuprinse într-un corp de legislație sistematizat, ci actul juridic normativ creat ca urmare a codificării reflectă structura logică, ordinea semantică internă a complexului de acte legislative codificate și relația dintre componentele sale, iar rezultatul normativ al codificării permite într-o formă concentrată să formuleze, să exprime formalizat și să consolideze normativ bazele reglementării juridice într-o *sferă a relațiilor sociale* [266, p. 6]. Putem observa opinii similare și în știința juridică ucraineană. Ye. A. Ghetman (Євген Анатолійович Гетьман), consideră că un act codificat poate fi definit ca „un act legal integru, agreeat, intern consolidat, adoptat de o autoritate publică competentă, în procesul de legiferare, pe baza unor principii uniforme, ce reglementează un anumit *domeniu al relațiilor sociale*” [154, p. 4].

Indiscutabil, având puterea unei legi, codul este în fond un act legislativ unic, care exprimă în formă sintetică efortul legiuitorului de a pătrunde în intimitatea diverselor domenii ale realității sociale [120, p. 192], însă cât este de corectă atribuirea acestor relații sociale reglementate de coduri calificativul de „**ramură a dreptului**”? Poate ar fi cazul să ne limităm la formula „domeniu al relațiilor sociale/publice”?

D.A. Kazakov (Д. А. Казаков) este categoric și afirmă că „codurile sunt destinate reglementării detaliate și cuprinzătoare a relațiilor publice care fac obiectul *unei ramuri de drept*” [178, p. 76]. Și Oleg Poalelungi afirmă că „codurile cuprind reglementările de bază ale unei ramuri ce ține de drept” [95, p. 27]. În opinia noastră, însă, nu toate codurile reglementează o anumită ramură a dreptului. Spre exemplu, Codul transporturilor rutiere [41], Codul transportului feroviar [40], Codul navigației maritime comerciale [74] sau Codul aerian [16], cu greu pot fi descrise ca reglementând o ramură distinctă a dreptului. Pentru concludență, dr. Iurie Mihalache, studiind problematica dreptului transporturilor (în general), ajunge la concluzia că „dreptul transporturilor nu este pregătit pentru a fi considerat ramură de drept în țara noastră, dar este subramură

(instituție) a dreptului civil” [82, p. 27], cu atât mai mult aceste „dezmembrăminte” ale domeniului transportului cu greu pot fi considerate fiecare aparte ca fiind ramuri distincte ale dreptului.

Și în literatura juridică occidentală se preferă termenul „domeniu al dreptului”. Reinhard Zimmermann vorbind despre codificare afirmă că aceasta „nu se preocupă de probleme individuale care trebuie reglementate, dar acoperă un domeniu al dreptului: dreptul privat general, legea obligațiilor, dreptul contractual, dreptul familiei etc.” [314, p. 415]. Însăși autorul termenului modern de codificare Jeremy Bentham vedea sarcina codificării în reglementarea comprehensivă a unui domeniu al vieții umane [302, p. 135-139]. Și Gunther A. Weiss afirmă că actul codificat pare să acopere un domeniu al dreptului în întregime [313, p. 463]. Aceste opinii sunt în consonanță cu ceea ce vom dezbate în continuare.

Este adevărat, în doctrina clasică, în virtutea analizei codificării prin prisma consolidării principalelor ramuri ale dreptului (civil, penal) se creează impresia că codurile ar reglementa numai acele categorii de relații care se identifică cu ramuri ale dreptului, însă în perioada actuală, odată cu orientarea spre asanarea și simplificarea legislației și creșterea importanței codificării, au ajuns să fie cuprinse în coduri și domenii ale vieții sociale care, cel puțin formal, nu s-au cristalizat în ramuri distincte ale dreptului.

Un argument în plus este furnizat de numărul mare de coduri în unele state. Spre exemplu, în Franța astăzi sunt în vigoare peste 70 de coduri², printre care unele foarte „specifice”: Codul artizanatului, Codul instrumentelor monetare și medaliilor, Codul mutualității, Codul cinematografului și desenelor animate, Codul porturilor maritime, Codul muncii maritime și multe altele asemenea, care, chiar și la o lectură sumară, devine evident că nu pot reprezenta ramuri distincte ale dreptului.

Pentru divizarea normelor juridice în ramuri de drept, se impun două criterii: criteriul formei juridice a normelor, determinată de caracterul lor fundamental și criteriul obiectului de reglementare [86, p. 19]. Împărtășim opinia că sfera de aplicare a codurilor trebuie să se refere la un domeniu bine definit de relații sociale stabile, însă considerăm inoportună îngustarea acesteia la categoria de „ramură a dreptului”.

Din acest punct de vedere, pare mai reușită formula legiuitorului belarus, care prevede că „codul este un act juridic normativ sistemic, care consacră principiile și normele de reglementare juridică a celor mai importante relații sociale și oferă cea mai completă reglementare juridică a unui anumit domeniu al relațiilor sociale” [169, art. 14, pct. 2]. La fel a procedat și legiuitorul român, care prevede că „în vederea sistematizării și concentrării legislației, reglementările *dintr-*

² Vezi: <https://www.legifrance.gouv.fr/liste/code>

un anumit domeniu sau dintr-o anumită ramură de drept, subordonate unor principii comune, pot fi reunite într-o structură unitară, sub formă de coduri” [77].

În mod consonant, doar că din altă perspectivă, și V.D. Zlătescu opinează că ideea că un cod epuizează o ramură de drept trebuie reținută cu multe rezerve, fiind mai indicat să spunem că orice cod are intenția de a epuiza o ramură de drept, acest lucru fiind valabil îndeosebi la adoptarea codului, ulterior, deoarece codurile sunt legi de aplicare îndelungată, trecerea timpului face aproape firească apariția unei legislații extrinseci [122, p. 53-54].

Legea Republicii Moldova cu privire la actele normative mai conține o prevedere, incorectă din punctul nostru de vedere, și anume norma conținută în art. 60 alin. (2) al Legii nr. 100 din 2017 ce prevede că „structura codului reflectă sistemul ramurii de drept respective” [68, art. 60, alin. (2)]. Această normă este una declarativă, care nu rezistă analizei empirice, or, în pofida încercărilor de uniformizare a structurii codurilor, acestea sunt mult prea diverse.

Reieșind din cele enunțate, venim cu propunere de *lege ferenda* de a exclude art. 60 alin (2) și de a modifica conținutul art. 60 alin (1) al Legii cu privire la actele normative, după cum urmează:

„(1) Codul este un act normativ adoptat de către Parlament care cuprinde, într-un sistem unitar, cele mai importante norme juridice *dintr-un anumit domeniu al relațiilor sociale.*”

4.4.2. Trăsăturile actului codificat (codului)

După cum am stabilit în subparagraful precedent, codul este un act juridic normativ, această trăsătură a sa fiind cea mai importantă și este consacrată atât de doctrină, cât și de legislație. Pe cale de consecință, actul codificat moștenește și caracteristicile generale inerente tuturor actelor juridice normative (formă scrisă; structurarea textului în conformitate cu regulile tehnicii juridice, utilizarea unui limbaj normativ, concepte și termeni juridici specifici; formularea unor reguli de conduită general obligatorii; caracter oficial; orientarea spre reglementarea relațiilor sociale; în general obligatoriu; furnizarea măsurilor de constrângere a statului; exprimarea externă a dreptului [136]), dar un act codificat are caracteristici specifice (trăsături tipologice) care îl disting de o serie de alte acte normative.

În general, codul diferă de alte legi, în primul rând, prin exhaustivitatea reglementării relațiilor într-un anumit domeniu; în al doilea rând, prin integritatea juridică; în al treilea rând, print-un nivel ridicat de generalizări normative; în al patrulea rând, prin reflectarea principalelor teorii și concepte juridice; în al cincilea rând, prin o poziție superioară față de alte legi și un impact special asupra tuturor celorlalte acte juridice și a procesului de aplicare a legii [201, p. 254].

Actul codificat,

- *formulează diverse norme* (principii, definiții) care determină reglementarea juridică a celor mai importante probleme ale vieții, stabilește bazele normative ale ramurii (instituției) legislației și reglementează o gamă largă de relații (proprietate, muncă etc.);
- *vizează consolidarea și crearea celor mai stabile norme de drept*, testate în practică și reflectând dinamica și necesitățile vieții, precum și prevăzute pentru o perioadă lungă de acțiune;
- este *rezultatul îmbunătățirii legislației* și reprezintă un act consolidat complex, semnificativ ca volum, ca un set de prescripții interdependente, adică este un document unic, convenit intern, cu un sistem clar definit și exprimat extern de prescripții normative, care creează condiții pentru accesibilitatea și utilitatea informațiilor utilizate [193, p. 395-396].

A. Ya. Rogach, observă distincții interne și externe ale actului codificat față de un act normativ obișnuit. Autorul consideră următoarele trăsături *interne*: 1) efectuarea unor schimbări semnificative în reglementarea relațiilor sociale; 2) o soluție cuprinzătoare printr-un act a tuturor problemelor principale ale reglementării juridice a unui anumit domeniu al relațiilor sociale; 3) natura „consolidată” a actului; 4) completitudinea logică, consistența, interconectarea internă și finalitatea actului, stabilitatea și dinamismul; 5) conformitatea actului cu sistemul juridic; iar ca semne distinctive *externe*: 1) denumirea actului, indică apartenența sa specifică la actele codificate (de exemplu, cod, cartă, statut etc.) 2) prezența unei anumite caracteristici structurale în act; 3) structura complexă a actului; 4) perioada lungă de valabilitate a actelor; 5) stabilirea unei date specifice de intrare în vigoare a actului codificat [apud: 154, p. 2].

Într-o cheie similară se exprimă și reputatul jurist Yu. A. Tihomirov (Ю. А. Тихомиров), care, analizând caracteristicile codurilor, ca formă superioară de manifestare a actelor codificate, scoate în evidență deosebirile care-l caracterizează în contrapunere cu actele normative necodificate. Conform acestuia:

- a) codul este o lege care ocupă un loc înalt în ierarhia actelor normative (asupra dezbaterii acestui criteriu vom reveni pe larg mai jos);
- b) codul este un act juridic normativ consolidat, care, pe baza unor principii uniforme, reglementează un anumit domeniu al relațiilor sociale;
- c) codul reglementează un domeniu important și destul de extins al relațiilor sociale;
- d) codul introduce o noutate semnificativă în conținutul și metodele de reglementare juridică a relațiilor sociale omogene;
- e) codul asigură exhaustivitatea reglementării și este un act consolidat amplu, caracterizat

prin unitate internă, integritate și coerență a prescripțiilor de reglementare;

f) codul contribuie la raționalizarea și consolidarea legislației [247, p. 38].

S-a menționat că în compoziția unui cod intră patru mari grupe de factori: politici, economici, ideali și juridici [87, p. 109] și aceasta se manifestă și în trăsăturile sale specifice.

Trăsăturile menționate mai sus diferențiază în mod cert codul de alte acte normative, însă prezintă rezerve față de caracteristicile altor forme de codificare.

Merită atenție și poziția autoarei V.N. Barsukova, care optează pentru descrierea largă a trăsăturilor actului normativ codificat. Conform acesteia,

1. Un act codificat este rezultatul unui proces de codificare, care la rândul său este o metodă de sistematizare și o formă de legiferare. Astfel, crearea unui act codificat vizează atât îmbunătățirea reglementărilor legale care funcționau anterior, cât și formarea unor dispoziții noi, necunoscute anterior, dacă este necesar să se obțină o coerență a matricei legislative procesate.

2. Actul codificat reglementează un domeniu important și vast domeniu al relațiilor sociale.

3. Un act codificat, de regulă, are un volum semnificativ și diferă prin unitate internă, consistență, integritate, consistența prescripțiilor legale, completitudine logică, o structură complexă care include un număr mare de articole și este împărțită în părți, secțiuni, capitole [135, p. 8]. Această trăsătură este prezentă în lucrările mai multor teoreticieni ai dreptului, de exemplu la V. K. Babaev [131, p. 365].

Un exemplu elocvent de volum semnificativ îl prezintă, tradițional, Codul civil. Astfel, Codul civil al Republicii Moldova [18] conține 2671 articole, Codul civil al României [19] — 2664 articole, Codul civil al Ucrainei [259] — 1308.

4. Actele codificate formalizează tehnic sistemul ramurilor și instituțiilor de drept.

5. Spre deosebire de orice colecție de legislație obținută prin consolidare, care reunește doar actele adoptate anterior de legiuitor, un act codificat acționează întotdeauna ca un nou act legislativ. Acesta este adoptat cu scopul unei revizuirii semnificative și uneori radicale a legislației actuale într-una sau alta dintre ramurile sau domeniile sale [135, p. 8]. Codul conține un element obligatoriu de noutate, deoarece în timpul codificării sunt introduse elemente noi semnificative în reglementarea legală a unei anumite game de relații sociale, iar lacunele din legislație sunt completate [131, p. 366]. În acest sens, în special, actul codificat diferă de actul consolidat.

6. Actul codificat, fiind de natură sistemică, își propune să consolideze dispozițiile generale care caracterizează o anumită sferă a relațiilor sociale, inclusiv principiile, obiectul și metodele reglementării acestora, precum și regulile care specifică caracteristicile și specificul instituțiilor din o industrie dată care alcătuiește partea sa specială. În plus, actul codificat vizează aducerea normelor disparate legate de un anumit domeniu de reglementare într-un singur sistem. Astfel,

actul codificat, pe de o parte, este rezultatul integrării normelor disparate într-un singur sistem și, pe de altă parte, al unei diferențieri mai clare a prescripțiilor legale legate de diferitele sfere ale reglementării legale - industrii, legislație instituții.

7. Actul codificat trebuie să fie stabil, accesibil pentru oamenii legii și cetățeni și să respecte principiile legalității și justiției.

8. Un act codificat, de regulă, are o anumită formă inerentă acestei categorii particulare de acte (bazele legislației, coduri, statute, reguli, etc.) [135, p. 8-9].

Mult mai complexă și comprehensivă considerăm enumerarea trăsăturilor actelor normative oferită de A.N. Cîșin (А. Н. Чашин). Conform acestui autor, actele normative codificate au următoarele trăsături specifice:

1. Integritate juridică ridicată și coerență internă sporită;
2. Împărțirea structurală în părți, dintre care se remarcă partea generală;
3. Stabilitate și durabilitate, o gamă largă de relații reglementate;
4. Prezența unei denumiri care indică tipul acestui act;
5. Locul fundamental al acestuia în structura legislației de același nivel [262, p. 473-482].

Vom efectua în continuare o scurtă analiză a acestor semne distinctive.

1. Integritatea juridică ridicată și coerența internă sporită se manifestă în următoarele. În primul rând, subiectul reglementării legale este integral și unificat. Chiar și în cazul în care actul normativ codificat este complex, adică reglementează relațiile sociale ale diferitelor ramuri ale dreptului, subiectul său se caracterizează prin unitate organizațională, prezența unor legături organice între diversele relații sociale incluse în subiectul reglementare. În al doilea rând, legiuitorul, pentru a asigura coerența internă, împarte o matricea actului juridic codificat nu numai în norme juridice, ci și în grupurile lor extinse: părți, capitole, secțiuni, subsecțiuni etc. [262, p. 474].

Așa, spre exemplu, conținutul Codului civil al Republicii Moldova [18] este structurat în 5 Cărți, fiecare carte este împărțită în Titluri (câte 2-7 în fiecare carte, în total 23), care, la rândul lor se împart în Capitole (109), ce pot fi divizate în Secțiuni (190), unele dintre care se mai împart în Subsecțiuni (17), iar ambele (atât secțiunea cât și subsecțiunea) pot conține paragrafe (56).

Evident, această structură nu este obligatorie pentru fiecare act codificat, în legislația națională existând chiar și coduri care nu sunt divizate atât de complex. De exemplu, Codul Educației [27] conține doar titluri divizate în capitole, iar conținutul normativ al Codului aerian al Republicii Moldova [16] sau Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova [36], în general este structurat doar în capitole, similar unei legi necodificate.

Indiferent de complexitatea divizării conținutului normativ al actului codificat, trebuie să menționăm că împărțirea conținutului normativ nu este haotică sau arbitrară, ci se bazează pe un criteriu tematic.

2. Împărțirea structurală în părți, dintre care se remarcă partea generală. Aproape orice act normativ codificat are o primă parte sau o secțiune care conține prevederile sale generale, apoi există părți sau secțiuni care reglementează aspecte individuale, dar pe baza prevederilor părții generale. Astfel, un caz special (care în practică are loc întotdeauna) de integritate ridicată și consistență internă a unui act juridic normativ codificat este împărțirea structurală în părți, dintre care se remarcă partea generală [262, p. 474]. N.T. Leonenko afirmă chiar că un act juridic normativ lipsit de „partea generală” (dispoziții generale) nu poate fi recunoscut ca fiind codificat [201, p. 253].

Această parte poate avea diverse denumiri: „Dispoziții generale” (Codul educației, Codul transporturilor rutiere [41], Codul subsolului [39], Codul familiei [29], Codului serviciilor media audiovizuale [36], Codul administrativ [15]), „Prevederi generale” (Codul aerian [16]), „Dispoziții comune” (Codul civil [18], Codul contravențional [20]), însă nu există cod în legislația autohtonă căruia i-ar lipsi acest compartiment normativ.

3. Stabilitate și durabilitate, o gamă largă de relații reglementate. Această caracteristică analizată nu este omogenă și constă dintr-o serie de semne individuale. În același timp, stabilitatea și durabilitatea trebuie înțelese ca un singur semn, deoarece aceste concepte sunt sinonime. Astfel, este necesar să se ia în considerare încă două caracteristici ale codificării actelor juridice normative: stabilitatea (durabilitatea) și o gamă largă de relații reglementate [262, p. 475]. E. A. Ghetman ne atenționează că semnul stabilității unui act codificat nu este univoc în conținutul său, deoarece poate include în componența sa atât stabilitatea externă (forma actului codificat) și internă (conținutul unui astfel de act) [154, p. 2]. Stabilitatea oricărui act juridic normativ codificat nu este aceeași atunci când este măsurată în diferitele aspecte menționate mai sus [262, p. 475]. Majoritatea actelor juridice normative codificate se disting prin stabilitatea existenței lor.

Actul codificat reglementează un domeniu important, semnificativ și destul de extins al relațiilor sociale, formalizează și consolidează juridic cele mai esențiale și stabile relații din societate. Din aceasta rezultă că actul codificat trebuie să conțină norme stabile, calculate pentru o perioadă de timp suficient de lungă. Eficacitatea actului codificat va depinde în mare măsură de cât de exact legiuitorul va lua în considerare tendințele în dezvoltarea acestor relații sociale, dinamica acestora. De obicei, domeniile dinamice ale relațiilor sociale sunt guvernate de reglementări create în cadrul procesul legislativ curent [131, p. 365-369].

Patru dintre cele mai vechi cinci codificări de drept privat care există încă astăzi și-au sărbătorit recent aniversările de 200 și respectiv 100 de ani: Codul civil francez din 1804 și Codul civil general austriac (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*) din 1811, Codul civil german (*Bürgerliches Gesetzbuch*) din 1900 și Codul civil elvețian (*Zivilgesetzbuch*) din 1907. S-a convenit pe larg că, în general, și în ciuda dorinței anumitor reforme, codificările naționale au rezistat testului timpului și au servit bine comunităților lor naționale, dovedindu-se a fi suficient de adaptabile pentru a constitui o bază satisfăcătoare pentru administrarea contemporană a justiției în domeniul dreptului privat [313, p. 415].

Influența Codului civil francez a fost extraordinară — pe lângă Imperiul Francez, Belgia, precum și unele state germane, cum ar fi Baden, l-au adoptat în totalitate și o mare parte a acestuia a fost adoptată în Polonia Centrală. Timp de aproape trei sferturi de secol a fost în vigoare într-o țară al cărei fond istoric și cultural era complet diferit de cel al Franței, și anume Egiptul. A servit ca model în Argentina, Bolivia, Chile, Columbia, Costa Rica, Ecuador, Grecia, Guatemala, Haiti, Olanda, Honduras, Italia, Louisiana, Luxemburg, Mexic, Muntenegru, Peru, Portugalia, Quebec, România, Salvador, San Domingo, Spania, Uruguay și Venezuela [312, p. 342-343].

Fără a ne opri la în detaliu la „monumentele” franceze sau germane ale codificării, limitându-ne doar la spațialitatea noastră juridică, putem menționa că Codurile penale și de Procedură penală ale RSSM s-au aplicat pe parcursul a peste 40 de ani (din 1961 până în 2003). La fel și cele Civil și de Procedură civilă (1964-2003). Dintre codurile adoptate după declararea independenței merită a fi menționat Codul funciar [32], adoptat în 25 decembrie 1991 și care, cu modificări, este în vigoare și astăzi, fiind în acest sens cel mai durabil cod al Republicii Moldova independente.

În altă extremă se situează Codul audiovizualului al Republicii Moldova [17], adoptat în 2006, care a fost abrogat deja în 2018, odată cu intrarea în vigoare a Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova [36], fiind astfel în vigoare puțin peste 12 ani. Din fericire, putem constata că acest exemplu este unic, actele codificate beneficiind în legislația națională de durabilitate sporită în timp.

În aceeași ordine de idei, trebuie să spunem că stabilitatea legislației este însă afectată de necesitatea reacționării rapide a legiuitorului la modificarea dinamică a relațiilor sociale. Din acest motiv, majoritatea codurilor autohtone suferă modificări constante ale conținutului normativ, cele mai multe înregistrând Codul contravențional.

Pe baza celor de mai sus, actele juridice codificate pot fi caracterizate ca varietăți relativ stabile extern și dinamice în interior ale actelor juridice normative. Cu o astfel de caracteristică a codificării actelor juridice normative, este incorectă includerea unei caracteristici precum

stabilitatea pură în numărul trăsăturilor lor. De aceea, putem spune că o trăsătură a actelor codificate o reprezintă *durabilitatea* lor în timp și *stabilitatea externă*, or, deseori codurile suferă modificări interne substanțiale.

Analizând caracteristica atribuită actelor juridice codificate ca reglementând „*o gamă largă de relații sociale*” pare controversată din următoarele motive. Conceptul de „gamă largă de relații reglementate” nu poate fi definit precis. Mai mult, diverse acte juridice normative codificate reglementează un volum diferit al relațiilor sociale.

De exemplu, Codul civil reglementează o gamă largă de relații sociale, cum ar fi statutul juridic al participanților la circuitul civil, temeiurile apariției dreptului de proprietate și modul de exercitare a acestuia, reglementează obligațiile contractuale și de altă natură, alte raporturi patrimoniale și personale nepatrimoniale dintre subiectele raporturilor juridice civile, inclusiv raporturile familiale, locative, raporturile de muncă, de exploatare a resurselor naturale și de protecție a mediului înconjurător [18, art. 2, alin. (1)-(2)], fiind cel mai cuprinzător act normativ național. Pe de altă parte, raporturile reglementate de Codul transportului feroviar [40 sau Codul aerian [16] se aplică la o gamă relativ îngustă de relații sociale — transportului de călători, mărfuri, bagaje și mesagerii pe calea ferată a Republicii Moldova și, respectiv, activităților aeronautice civile. Indiferent de importanța acestor relații în domeniul economiei naționale, nu putem afirma că volumul relațiilor reglementate de acest cod este cel puțin la fel de voluminos ca cel reglementat de codul civil. În aceeași ordine de idei, un exemplu elocvent îl reprezintă și Codul jurisdicției constituționale [33] care, după opinia noastră, reglementează cea mai îngustă gamă de relații sociale dintre toate codurile autohtone, într-atât de îngustă încât în partea generală nici nu este declarat scopul sau sfera sa de aplicare.

Din aceste considerente apare întrebarea în ce măsură obiectul reglementării unui act juridic normativ poate fi restrâns astfel încât acesta să înceteze să mai fie catalogat drept codificat?

Credem că pentru definirea unui act codificat este incorectă utilizarea drept o caracteristică inerentă reglementarea unei game largi de relații sociale, or, deși majoritatea codurilor autohtone corespund acestui criteriu, el nu este unul absolut. Pot fi aduse exemple de coduri din legislația altor state care corespund în mică măsură acestui criteriu. De exemplu, în legislația franceză întâlnim Codul artizanatului, Codul instrumentelor monetare și medaliilor, Codul mutualității, Codul porturilor maritime, Codul muncii maritime și altele asemenea, cu un domeniu foarte îngust de reglementare.

O altă întrebare conexă ridicată în literatura juridică se referă la care dintre relațiile publice ar trebui reglementate printr-un act codificat? Răspunsul este că actele codificate ar trebui să reglementeze relații sociale stabile, încetățenite, tipice și care nu au apărut accidental, care sunt

de o mare importanță pentru viața societății într-un anumit stadiu al existenței sale și au perspectiva dezvoltării [136].

Pe baza celor de mai sus, putem concluziona că amploarea gamei de relații reglementate nu trebuie reținută drept o caracteristică obligatorie a unui act juridic normativ codificat.

4. Criteriul *prezenței unei denumiri care indică tipul acestui act* este unul general pentru toate actele normative și nu poate fi atribuit în exclusivitate actelor normative codificate, însă, merită a fi menționat că prezența în denumire a termenul de cod (sau, după caz, în alte sisteme naționale de drept, și alte denumiri) duce inevitabil la identificarea acestui tip de act.

În același context, în doctrina rusă (care recunoaște și alte forme de acte codificate, în afară de cod) se menționează că și „termenii utilizați pentru denumirea codificării actelor juridice normative sunt destul de diverse și sub un singur nume pot acționa atât actele juridice normative codificate, cât și necodificate” [262, p. 476]. Într-adevăr, această confuzie poate apărea îndeosebi în privința „statutelor”, „regulilor” și altor denumiri, nerezervate exclusiv actelor juridice codificate.

După opinia noastră, în limitele doctrinei naționale, criteriul prezenței unei denumiri specifice a actului codificat poate fi reținut, or legiuitorul autohton folosește doar denumirea de „cod” pentru acte codificate.

5. Caracteristica actului juridic normativ codificat după *locul fundamental al acestuia în structura legislației de același nivel* ridică o problemă teoretică în teoria dreptului și ne vom opri asupra acestuia mai detaliat.

Evident, pentru ramurile dreptului ce nu presupun existența multitudinii de izvoare de drept (de ex., dreptul penal sau procesual-penal), codul va fi privit drept unicul izvor juridic de norme. În aceste ramuri, termenul „legislație” se identifică cu termenul „cod”, or, în cazul Republicii Moldova, nu poate exista o altă lege penală decât Codul Penal („Prezentul cod este unica lege penală a Republicii Moldova” [35, art. 1, alin. (1)]). Totuși, în afara acestor cazuri unitare, sunt diverse opinii doctrinare.

După cum indică Boris Negru și Violeta Cojocaru, cu toate că codul are forța juridică a unei legi, el nu reprezintă o lege obișnuită, el constituie un act legislativ unic, cu o structură specifică, caracterizată prin așezarea normelor într-o riguroasă înlănțuire logică [87, p. 108]. Potrivit majorității cercetătorilor, codurile au un impact special asupra tuturor actelor juridice, asupra aplicării legii și în raport cu alte legi, ordinare, ocupă un pas mai înalt în ierarhia surselor de drept [195, p. 14], însă în principiu, problema corelării actului codificat (codului) cu alte legi apare destul de complicată. O linie de gândire reprezintă interferența codului și legilor în cadrul unei ramuri de drept, o altă perspectivă — raportul diferitelor coduri în reglementarea relațiilor conexe sau omogene.

Aceste rapoarte apar și există într-o măsură mai mare pe baza rolului de „conducere” al codului, însă din punct de vedere juridic formal, acest lucru nu este pe deplin corect, deoarece nu există dispoziții corespunzătoare în Constituție.

Deși, de jure, nici Constituția Republicii Moldova nu evidențiază aparte legile codificate, menționând doar că „Parlamentul adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare” [44, art. 72, alin. (1)] și nici Legea nr. 100 cu privire la actele normative nu enumeră drept o categorie distinctă de acte normative pe cele codificate, în doctrina juridică întâlnim opinii precum că, în fapt, „astfel de acte au forță juridică peste forța juridică a legislației necodificate de același nivel” [260, p. 95], deși această opinie nu este unanimă.

Totuși, în jurisprudența Curții Constituționale, referindu-se la prioritatea Codului de procedură penală, înalta curte a menționat că, deși este o lege organică, „ca lege specială, după regulile generale ale dreptului, indiferent de data adoptării, [codul] dobândește superioritate față de alte legi organice după principiul *lex specialis derogat generali*” [59] și a considerat constituțională primordialitatea CPP față de alte legi ce reglementează relații de aceeași natură.

Din perspectiva doctrinei rusești, mult mai permissive, D.V. Chukhvicev afirmă sentențios: „După forța juridică, codurile sunt legi obișnuite (și, uneori, acte sub-legislative) și nu au prioritate față de alte acte de forță egală. Cu toate acestea, de fapt, ele totuși diferă după importanța lor de alte acte, sunt fundamentale, de bază pentru restul legislației care funcționează într-un anumit sistem de legi și acte sub-legislative” [267, p. 27-41].

Și R. A. Romașov (P.A. Ромашов) afirmă, într-un articol dedicat locului actelor codificate în sistemul dreptului, că în ceea ce privește forța juridică, o lege codificată nu diferă de o lege necodificată. În plus, menționează acesta, există ramuri de drept în care cadrul legislativ este codificat doar parțial (dreptul administrativ), precum și ramuri în care codurile specializate sunt în general absente (comercial, dreptul întreprinzătorilor ș.a.) [233, p. 144-145]. Doctrinarii B.N. Topornin [253, p. 23] și Yu.A. Tihomirov [248, p. 25-32] consideră că codurile în raport cu alte legi ocupă o treaptă mai înalt în ierarhia izvoarelor de drept. V.A. Tolstik (В. А. Толстик) argumentează că forța juridică mai mare a actelor codificate în raport cu actele legislației curente se datorează atât caracteristicilor formale, cât și celor de conținut [252, p. 158].

În teoriile științelor juridice ramurale, îndeosebi în domeniul civil, s-au efectuat studii în privința priorității actului juridic normativ codificat față de alte legi. Astfel, V.S. Yakushev [278, p. 41] și S.V. Polenina [225, p. 9] demonstrează prioritatea Codului civil al Federației Ruse, iar M.I. Braginsky echivalează, într-o anumită măsură, din punct de vedere al forței juridice, Codul civil al Federației Ruse cu legile federale constituționale [141, p. 53].

Cercetătorul rus V.V. Briksov notează că „legile federale codificate sunt doar o formă de

codificare a dispozițiilor legislative la nivel federal. Legiuitorul federal nu are dreptul să completeze formele de reglementare legislativă stabilite prin Constituția Federației Ruse și, în consecință, să înzestreze legi federale, inclusiv codificate, în raport cu alte legi federale cu o forță juridică mai mare” [142, p. 91-92].

Locul pe care îl ocupă un act juridic în sistemul general al acestor acte este determinat de locul organului care l-a emis în sistemul organelor statului, iar sfera acțiunii, orientarea și limitele conținutului actelor – de competența organului menționat. Pe această bază, apare interdependența actelor normativ-juridice ale organelor de stat, exprimată în forța lor juridică. [90, p. 308] Pe cale de consecință, prevederile actelor normative adoptate de organele ierarhic inferioare trebuie să corespundă cu prevederile actele organelor superioare.

Astfel, Legea Republicii Moldova cu privire la actele normative prevede că „forța juridică a actelor normative se stabilește în funcție de competența și statutul autorității publice emitente, precum și de categoria actului” [68, art. 7, alin. (1)], însă atât codurile cât și celelalte legi sunt adoptate de aceeași autoritate legislativă, iar o prevedere expresă a categoriei codurilor nu este prevăzută.

Pentru comparație, doctrina juridică și prevederile normative în Belarus tratează problema priorității actelor juridice codificate fără ambiguități: codurile au o forță juridică mare în raport cu alte legi.

Legea Republicii Belarus nr. 130-3 din 17 iulie 2018 privind actele juridice de reglementare prevede expres: „Codurile au o mare forță juridică în raport cu alte legi, cu excepția cazului în care altceva se prevede în coduri sau legile cu privire la intrarea lor în vigoare lor (cu excepția Constituției Republicii Belarus, a legilor privind modificările (inclusiv completările) la Constituția Republicii Belarus, a legilor privind intrarea în vigoare a modificărilor (inclusiv completărilor) la Constituția Republicii Belarus, a legilor cu privire la interpretarea Constituției Republicii Belarus, a legilor-cadru)” [169, art. 23, pct. 3]. Reprezentanții științei bieloruse în acest sens observă că „în mod tradițional, codurile au o mare forță juridică asupra legilor obișnuite, iar legile, ca rezultat al principalelor competențe ale parlamentului ca organ reprezentativ - înainte de decrete” [216, p. 154].

Merită menționate în context și prevederile art. 81 al Constituției Albaniei care enumeră codurile în calitate de formă distinctă de act normativ, alături de alte tipuri de legi care urmează a fi adoptate de o majoritate de 3/5 din membrii Legislativului [43, art. 62].

Codul, ca orice act juridic normativ, nu există în mod autonom, izolat de alte acte; el „trăiește”, acționează într-un anumit sistem ierarhic structurat, fiind în diverse conexiuni sistematice cu alte acte [195, p. 13].

De regulă, în partea generală a codului se definește legislația aferentă domeniului reglementat și în cadrul acestei norme generale se stabilește ordinea izvoarelor. De exemplu, Codul administrativ prevede că „Legislația administrativă se întemeiază pe normele constituționale dezvoltate în prezentul cod, în alte legi și în alte acte normative subordonate legii, care reglementează raporturile administrative și care trebuie să fie în concordanță cu Constituția Republicii Moldova” [15, art. 1, alin. (1)], prioritezând astfel Codul în fața altor legi ce reglementează aceleași raporturi. În mod similar, Codul civil prevede că „legislația civilă constă în prezentul cod, în alte legi, în ordonanțe ale Guvernului și în acte normative subordonate legii...” [18, art. 4, alin. (1)], iar Codul vamal — „legislația vamală este constituită din prezentul cod, din Legea cu privire la tariful vamal, din alte acte normative și acorduri internaționale în domeniul vamal la care Republica Moldova este parte” [42, art. 6, alin. (1)] stabilind implicit o ierarhie a izvoarelor în domeniul civil.

În literatura juridică se menționează că, chiar și în absența unei indicații directe a supremației actului codificat, faptul de a consolida principalele dispoziții cu privire la obiectul reglementării plasează actul normativ codificat în postura de *primul dintre egali* (*primus inter pares*) [260, p. 95].

Așa, de exemplu, Codul electoral prevede încă în preambul că „prezentul cod stabilește modul de organizare și desfășurare a alegerilor Parlamentului, pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, în autoritățile administrației publice locale, precum și modul de organizare și desfășurare a referendumurilor” [28], fapt care, în opinia noastră, îl plasează asupra altor acte normative necodificate cu același domeniu de reglementare și face imposibilă necoresponderea prevederilor altor legi cu prevederile actului codificat.

Yu.A. Tihomirov indică că în doctrina juridică și în practica legislativă rusă, încă din perioadă sovietică, există o opinie despre supremația codurilor asupra altor legi federale [247, p. 39]. În practica legiferării ruse, principiul priorității codului față de legile sectoriale se aplică *de facto*, practica urmând calea înzestrării codurilor cu o forță juridică mai mare în comparație cu legile federale obișnuite. V.V. Kojevnikov ne indică că multe dintre codurile adoptate își „autoproclamă” supremația [195, p. 13-14], iar S.V. Boșno (С.В. Бошно) afirmă că această novație legislativă a reușit să prindă suficientă formă, devenind practic regulă și aduce ca exemplu art. 5 din Codul muncii al Federației Ruse, potrivit căruia normele de dreptul muncii conținute în alte legi trebuie să respecte acest cod [140, p. 136]. Și Tihomirov aduce câteva mostre ale „autoproclămării” supremației unor coduri ruse. De exemplu, în partea 2 a articolului 3 din Codul civil al Federației Ruse se spune că legislația civilă constă din Codul civil al Federației Ruse și din alte legi federale adoptate *în conformitate cu acesta*, care reglementează relațiile civile.

Normele de drept civil conținute în alte legi trebuie să respecte Codul civil al Federației Ruse. În conformitate cu partea 1 a articolului 2 din Codul funciar al Federației Ruse, normele de drept funciar conținute în alte legi federale, legile entităților constitutive ale Federației Ruse *trebuie să respecte Codul funciar* al Federației Ruse [247, p. 39].

De fapt, în doctrina rusească au loc dezbateri referitoare la „autoproclamarea” codurilor ca având forță juridică superioară. Astfel, N.S. Karanina (Н.С. Каранина) afirmă că proclamarea priorității forței juridice în codul însuși (așa-numita autoproclamare) contrazice principiul ierarhiei legislației și oferă posibilitatea de a determina în mod autonom „statutul” unui act normativ de fiecare dată când este adoptat, care este inacceptabil din punct de vedere al integrității și structurii sistemului juridic [182, p. 289]. În contradicție, V.A. Tolstik (В.А. Толстик) afirmă că prioritatea unui act juridic normativ față de altul poate avea loc atunci când acesta este stabilit de legiuitor printr-o formă juridică specială de exprimare a dependenței ierarhice și menționează că „nu poate fi vorba despre nicio «autoproclamare», or codurile nu își stabilesc prioritatea, acest lucru este realizat de legiuitor în conformitate cu competența sa de reglementare” [252, p. 153].

Trebuie remarcat faptul că practica „autoproclamării” supremației nu este impecabilă, deoarece din punct de vedere juridic formal, normele codului nu pot avea prioritate în ierarhia normelor juridice, or în ceea ce privește forța juridică și procedura de adoptare, codurile sunt aceleași legi organice și, prin urmare, sunt supuse regulii de prioritate între actele cu aceeași forță juridică a actului adoptat ulterior.

Nici legislația Federației Ruse nu stabilește în mod expres supremația actelor codificate, însă există și o jurisprudență constituțională în privința priorității codului civil rus. Astfel, Curtea Constituțională a Federației Ruse nu a susținut ideea supremației necondiționate a Codului civil al Federației Ruse în sistemul legilor federale din punctul de vedere al textului constituțional. În 2000, Curtea Constituțională a Federației Ruse a stabilit următoarele: „Contradicțiile dintre Codul civil al Federației Ruse și alte legi federale care guvernează aceste relații ar trebui eliminate în procesul de aplicare a legii, deoarece Constituția Federației Ruse nu și nu poate determina ierarhia actelor în cadrul unuia dintre tipurile lor., în acest caz - legile federale. Nici o singură lege federală, în virtutea articolului 76 din Constituția Federației Ruse, nu are o forță juridică mai mare în raport cu o altă lege federală.” [226].

Cercetătorii ucraineni sunt împotriva acordării codului o forță juridică mai mare decât altor legi, afirmând că teoria codului este indisolubil legată de teoria legii. Această poziție, formată la începutul secolului al XIX-lea, numită „Conceptul pozitivist al codului”, potrivit căreia nu există nicio diferență esențială între cod și lege, singura diferență dintre ele fiind doar în volumul lor [154, p. 8]. Totuși, considerăm mai potrivită opinia preemțunii codurilor asupra altor acte

necodificate, de aceeași categorie.

Dualitatea situației create este evidentă. Pe de o parte, actele juridice normative codificate nu sunt înzestrate oficial cu forță juridică sporită și trebuie să acționeze la egalitate cu alte acte juridice normative de același nivel și tip. Pe de altă parte, actele juridice normative codificate stabilesc în conținutul lor prioritatea normelor juridice consacrate de acestea asupra normelor juridice incluse în alte acte juridice normative pe același subiect de reglementare. Această prioritate este recunoscută atât de reprezentanții științei, cât și de oamenii legii și, ceea ce este deosebit de important, este confirmată de actele de interpretare obligatorie a instanțelor superioare [260, p. 96].

Având în vedere cele de mai sus, putem concluziona că, deși în doctrină este acceptată ideea că rolul actelor codificate este dominant în legătură cu alte acte normative necodificate, de același nivel, aceasta nu-și găsește transpunerea practică în legislație. Orice dualitate a prescripțiilor normative, sporește iminența unei erori ale mecanismului legal datorită posibilității interpretării și aplicării ambigue a instrucțiunilor legale. Din această cauză, ne raliem opinii lui A.N. Ciașin, care consideră că „realizarea deplină a obiectivelor codificării este posibilă numai prin fixarea priorității actelor normative codificate” [260, p. 97] propunem includerea în sistemul ierarhic al actelor normative care formează legislația Republicii Moldova a poziției actelor codificate (codurilor) și dotarea acestora cu forță juridică superioară asupra actelor normative de aceeași categorie (legilor organice). Reieșind din cele menționate și din importanța codurilor în reglementarea relațiilor sociale, propunem completarea textului Legii Nr. 100 din 2017 cu privire la actele normative cu prevederi exprese ale priorității codurilor asupra altor legi organice.

Pentru aceasta venim cu propunere *de lege ferenda*:

Completarea art. 6 („Categoriile actelor normative”) al Legii Nr. 100 din 22.12.2017 prin includerea după rândul „a) Constituția Republicii Moldova” a unui rând nou, „a1) codurile” [113, p. 59].

În continuare, urmează, fără modificări, b) legile și hotărârile Parlamentului; c) decretele Președintelui Republicii Moldova; d) hotărârile și ordonanțele Guvernului; e) actele normative ale autorităților administrației publice centrale de specialitate; f) actele normative ale autorităților publice autonome; g) actele normative ale autorităților unităților teritoriale autonome cu statut juridic special; h) actele normative ale autorităților administrației publice locale.

Finalizând analiza trăsăturilor actelor codificate, putem evidenția următoarele trăsături ale actelor codificate, în comparație cu actele juridice necodificate:

1. Poziția dominantă în structura legislației de același nivel;

2. Durabilitatea externă în timp;
3. Integritate juridică ridicată și coerență internă sporită;
4. Diviziunea structurală în compartimente, dintre care se remarcă partea generală;
5. Prezența unei denumiri specifice a actului normativ („cod”) [113, p. 59].

4.4.3. Analizarea tipurilor și clasificarea actelor codificate

După cum am menționat la începutul prezentului paragraf, deși în legislația și doctrina națională codul reprezintă unica formă a actului juridic normativ codificat, în teoria și legislația altor state actul codificat poate îmbrăca și alte **forme**. De exemplu, în Federația Rusă sunt recunoscute drept forme ale actului codificat, în afară de cod: fundamentele legislației (*основы законодательства*), statute (*уставы*), regulamente (*положения*), reguli (*правила*).

Fundamentele (bazele) legislației — un act juridic normativ care stabilește cele mai importante dispoziții ale unei anumite ramuri de drept sau sfera administrației publice, ce servesc drept bază pentru activitatea legislativă a subiecților federației [197, p. 481]. Au fost folosite pe larg în URSS [262, p. 483]. Acestea conțin definiții, indică obiectivele legislației, principiile reglementării juridice, determină orientările pentru reglementarea juridică a acestor relații publice. Acestea consacră normele-principii, normele-definiții și alte norme de drept specializate [195, p. 12]. Efectuarea codificării sub formă de fundamente ale legislației, de regulă, presupune crearea ulterioară a unui sistem relativ independent de acte juridice normative de diferite niveluri și, în primul rând, coduri, deoarece Fundamentele nu conțin de regulă o reglementare detaliată a anumitor relații, stabilesc dispozițiile principale, cele mai importante, care, în majoritatea cazurilor, ar trebui dezvoltate și concretizate în alte acte legislative [131, p. 397]. În anii 1960-1970 în URSS au fost adoptate 16 Fundamente ale legislației și, în strictă conformitate cu acestea, codurile republicilor unionale [195, p. 12]. La ziua de azi, autorii ruși menționează drept exemplu, Fundamentele legislației Federației Ruse privind notariatul din 11.02.1993; Legea Federației Ruse „Fundamentele legislației Federației Ruse privind cultura” din data de 9.10.1992 ș.a. [193, p. 396-397]

Statutul este înțeles ca un act juridic normativ complex care reglementează statutul juridic al unei organizații (organism) sau al unei anumite zone de activitate a statului [276, p. 301]. V. K. Babaev afirmă că statutele reglementează relațiile într-o sferă aflată sub controlul statului (de exemplu, activitatea feroviară, transportul pe căi navigabile interioare, serviciul militar), au ca obiect de influență activitățile anumitor organisme și organizații, drepturile și obligațiile acestora, baza relației lor cu alte organisme, organizații, instituții și cetățeni [131, p. 368]. Spre exemplu,

în Federația Rusă în 2007 a fost adoptat Statutul transportului rutier și a transportului electric terestru urban (*Устав автомобильного транспорта и городского наземного электрического транспорта*) [257], ce a înlocuit un statut similar în vigoare din 1969.

Regulamentele sunt de obicei înțelese ca acte juridice normative consolidate, reglementând destul de cuprinzător și în detaliu orice grup de probleme legate de statutul juridic sau organizarea activităților anumitor subiecte de drept (organism de stat, instituție) [131, p. 368]. S.V. Boșno afirmă că există regulamente suficient de elaborate în ceea ce privește tehnica legislativă, aducând ca exemplu, Regulamentul privind procedura de implementare a plăților fără numerar de către persoanele fizice din Federația Rusă în care există 6 capitole, sau Regulamentul privind regimul vamal, format din 107 puncte [140, p. 125].

Regulile determină ordinea organizării unui anumit tip de activitate [168, p. 75]. Un exemplu adus în literatura juridică sunt Regulile de compensare a angajatorilor pentru prejudiciile cauzate angajaților prin vătămare, boli profesionale sau alte daune aduse sănătății legate de îndeplinirea obligațiilor de muncă [171, p. 249] sau Regulile pentru expertiza în siguranța industrială [131, p. 368].

Formele actelor codificate menționate mai sus, care s-au aplicat pe teritoriul Republicii Moldova în perioada sovietică, nu mai sunt recunoscute de legislația națională curentă, însă prezintă interes științific pentru o mai bună înțelegere a fenomenului actelor codificate.

În cele ce urmează vom face o clasificare a codurilor (actelor codificate), reieșind din prevederile doctrinei și observațiile noastre empirice, cu exemplificarea relevantă pentru sistemul nostru de drept.

1) După **conținut**, codurile au fost clasificate de Yu. A. Tihomirov în: funcționale (fiscal); statutare (civil, muncii); tematice (transporturilor rutiere); de aplicarea legii (procedură civilă, procedură penală) [247, p. 38-39].

2) După **obiectul reglementării** [195, p. 13], V.V. Kojevnikov distinge coduri:

- de asigurare a vieții pentru o persoană și o societate (civil, fiscal, vamal, muncii, familiei etc.);
- a resurselor naturale (funciar, subsolului, silvic);
- de ocrotire a normelor de drept (penal, procesual penal, de executare, contravențional, procesual civil);
- din domeniul transportului (aerian, transporturilor rutiere, transportului feroviar).

3) După **sfera relațiilor sociale reglementate**, există acte normative codificate ramurale, inter-ramurale (complexe) și generale.

Actele juridice normative codificate ramurale reglementează un domeniu specific separat al relațiilor sociale, care determină împărțirea dreptului în ramuri și instituții. Astfel de coduri, pot fi, de exemplu, codul penal, civil, muncii, administrativ etc.

Actul juridic normativ de codificare inter-ramurală (complexă) codifică regulile de drept, colectate într-un singur din diferite ramuri ale dreptului. În același timp, criteriul pentru selectarea normelor necesare nu este afilierea lor la ramura dreptului, ci alte motive, de exemplu, ramura activității economice. Un exemplu, poate fi Codul aerian.

Codificarea generală a actelor juridice normative reglementează toate sferile relațiilor sociale supuse reglementării legale, însă, așa cum am stabilit în primul paragraf al prezentului capitol, dedicat codificării, acest tip de acte este azi imposibil de realizat, având mai mult o încărcătură istorică.

4) După **gradul de acoperire a relațiilor sociale reglementate**, A.N. Ciasin afirmă că este necesar să se facă distincția între actele juridice normative codificate care reglementează în totalitate un anumit domeniu a relațiilor sociale și actele codificate care reglementează parțial un anumit domeniu al relațiilor sociale [262, p. 493].

Așa, de exemplu, Codul penal al Republicii Moldova este unica lege penală, fiind unicul izvor de drept pentru această ramură a dreptului. Pe de altă parte, majoritatea codurilor în vigoare reglementează doar parțial un anumit domeniu de relații sociale (cel mai elocvent exemplu ni se arată Codul vamal care prevede expres că „legislația vamală este constituită din prezentul cod, din Legea cu privire la tariful vamal, din alte acte normative și acorduri internaționale în domeniul vamal la care Republica Moldova este parte” [42, art. 6, alin. (1)]). Susținem pe deplin opinia menționată în literatură [263, p. 63] precum că nivelul de reglementare parțială în cadrul acestui grup nu este uniform.

5) După **durata procesului de codificare**, putem distinge coduri adoptate simultan și în etape. Primul grup include majoritatea actelor codificate, însă nu întotdeauna este posibil să adoptă o singură codificare act normativ juridic care reglementează un subiect de volum considerabil sau atunci când relațiile sociale evoluează [262, p. 497]. În al doilea paragraf al acestui capitol am adus exemplul Codului civil olandez, elaborarea căruia a început în 1948 și s-a finalizat în 1992 [240, p. 96]. Tot acolo, vorbind despre codificarea continuă, am adus exemplul Codului fiscal al Republicii Moldova, care a fost completat pe parcurs cu noi titluri. Fiind adoptat în redacție inițială în 1997, codul a fost completat în 2000 cu titlurile IV (Accizele), V (Administrarea fiscală) și VI (Impozitul pe bunurile imobiliare), iar în 2004 cu titlul VII (Taxele locale).

6) După **gradul de noutate**, actele juridice normative codificate adoptate pot fi împărțite condiționat în acte complet noi și în cele adoptate în locul actelor juridice normative codificate existente anterior cu un subiect de reglementare similar.

Apariția codurilor noi este dictată de evoluția relațiilor sociale (de ex., Codul serviciilor media audiovizuale) sau, ca în cazul primilor ani de independență a Republicii Moldova, de schimbarea orânduirii sociale. Atunci au fost adoptate Codul jurisdicției constituționale, Codul electoral, Codul vamal — acte ce reglementează domenii inexistente în cadrul regimului comunist. Atunci când se înlocuiesc codurile vechi, suntem în prezența recodificării, l-a care ne-am referit pe larg în paragraful 4.. În majoritatea cazurilor, sunt recodificate codurile ce reglementează ramuri fundamentale ale dreptului (civil, penal, procesuale).

7) După forța juridică, în literatura juridică se deosebesc actelor juridice normative de acțiune directă și a *coduri-model*. Codurile-model reprezintă o varietate a legilor-model, care, în unele țări ale sistemului de drept continental, în statele federale și uniunile de state cu elemente ale raporturilor constituționale și juridice, reprezintă un act al organului reprezentativ suprem, care poate fi folosit ca model pentru reglementarea unor relații identice, similare prin acte a organelor subiecților federației sau state membre ale uniunii de state [254, p. 540]. Utilizarea termenului „lege” în acest context este o convenție, întrucât legiuitorul, de regulă, nu participă la crearea actelor model. Astfel de documente nu sunt deloc normative, nu au o natură imperioasă; sunt de natură consultativă, călăuzitoare. În același timp, rolul lor de sistematizare este evident. Trăsătura fundamentală a legilor model este că acestea nu apar ca urmare a sistematizării, dar aceste documente îndeplinesc în sine un rol sistematizator, întrucât pe baza lor pot apărea acte juridice normative uniforme [140, p. 130]. Codurile-model intră în vigoare numai după ratificarea lor (de exemplu, pe teritoriul unui subiect separat al unui stat federal) sau servesc drept model pentru dezvoltarea actelor juridice normative de codificare regională.

Unul dintre primele modele de coduri a fost Codul comercial uniform al Statelor Unite, elaborat de Institutul American de Drept și de Conferința Națională a Comisarilor pentru Dezvoltarea Legilor Uniforme de Stat și aprobat în 1952. Până în 1990, în SUA au apărut mai multe ediții actualizate. Codul este mai mult un model decât un act de reglementare directă, deoarece devine astfel numai după aprobarea legislativelor din statele respective. O serie de norme ale acestuia permit opțiuni alternative. Aceasta nu este o codificare completă, ci mai degrabă o colecție de norme pentru instituții individuale și fără prevederile generale tradiționale pentru codurile civile, deoarece acestea din urmă aparțin competenței statelor [247, p. 43]. La nivelul CSI la fel există dezvoltă o serie de coduri model, — al educației, penal [262, p. 496], fără aplicabilitate în R. Moldova.

8) După **raportul cu dreptul național**, este posibil să se facă distincția între actele juridice normative codificate naționale, regionale și internaționale.

Orice cod al Republicii Moldova este exemplu de act codificat național. Cele regionale includ acte normative codificate care le reglementează subiectul pe teritoriul mai multor state — de exemplu, îndelung dezbătutul proiect de Cod civil european. Actele codificate internaționale universal include astfel de acte normative codificate care acționează pe teritoriul tuturor statelor.

9) După corelarea cu actul de intrare în vigoare, se poate face distincția între acte codificate care coincid în totalitate sau deloc cu actele care le-au pus în aplicare.

Majoritatea codurilor noastre conțin prevederi legate de procedura (data) intrării în vigoare — de ex., Codul administrativ prevede că „Prezentul cod intră în vigoare la 1 aprilie 2019” [15, art. 257, alin. (1)], Codul educației — „Prezentul cod intră în vigoare în 30 de zile de la publicare” [27, art. 152], iar Codul jurisdicției constituționale — „Prezentul cod intră în vigoare la data publicării” [33, art. 87]. Totuși, există situații când codurile nu conțin dispoziții referitoare la intrarea în vigoare și sunt puse în aplicare prin legi speciale. Așa, spre exemplu Lege Nr. 205 din 29.05.2003 cu privire la punerea în aplicare a Codului de procedură penală al Republicii Moldova [71] prevede că „Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003 se pune în aplicare la 12 iunie 2003”, iar Legea Nr. 1160 din 21.06.2002 privind punerea în aplicare a Codului penal al Republicii Moldova conține o prevedere și mai largă — „Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002 intră în vigoare la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală al Republicii Moldova” [69]. În mod similar legiuitorul a procedat și cu codul civil și cel de procedură civilă adoptate în acea perioadă.

S-a menționat că legile de punere în aplicare a codurilor se justifică atât prin amploarea situațiilor tranzitorii, cât și prin faptul că păstrează unitatea și acuratețea dispozițiilor prevăzute în coduri, care au o perioadă de aplicare mai mare, comparativ cu cea a dispozițiilor tranzitorii, care, de regulă, se consumă într-o perioadă de timp limitată [104, p. 54]. Trebuie menționat că legile de punere în aplicare nu se rezumă doar la prevederi referitoare la data intrării în vigoare, ci conțin și reglementări procesuale referitoare la cauzele aflate la diferite etape, precum și la acțiunea altor acte legislative. Un alt exemplu, vine din legislația României, unde prin Legea nr. 71 din 3 iunie 2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil [78] au fost reglementate aspectele intrării în vigoare a noului Cod civil român.

10) După conținutul normativ, în literatura juridică au fost menționate: codurile cu conținut normativ și codurile de etică profesională. Deși, din punctul nostru de vedere, doar cele cu conținut normativ reprezintă un act juridic normativ codificat, am adus aici această clasificare din cauza confuziei pe care poate să o stârnească, or aceste acte ce reglementează angajamentele persoanele

poartă, de cele mai dese ori, denumirea de cod. Astfel, T.N. Rachmanina atribuie codurile de etică profesională drept noi forme de codificare care depășesc tradiția juridică sub influența factorilor din dezvoltarea sistemului juridic [229, p. 31]. O caracteristică a acestor coduri este că o anumită comunitate profesională acționează ca un organism normativ, iar un astfel de cod include reguli — obligații interne ale reprezentanților acestei profesii [262, p. 485].

Drept exemplu pot fi aduse Codul de conduită a funcționarului public (adoptat prin lege ordinară Nr. 25 din 22.02.2008) [72], Codul deontologic al expertului judiciar (aprobat prin Hotărârea Guvernului Nr. 870 din 05.09.2018) [65], Codului deontologic al funcționarului public cu statut special din sistemul administrației penitenciare (aprobat prin Ordinul Ministrului Justiției Nr. 19 din 21.01.2019) [94], Codului de etică al cadrului didactic (aprobat prin Ordinul Ministrului Educației Nr. 861 din 07.09.2015) Codului deontologic al polițistului de frontieră (aprobat prin Ordinul Departamentului Poliției de Frontieră Nr. 500 din 21.11.2013) [93] ș.a.m.d. După cum vedem, aceste acte normative au fost adoptate atât de legiuitor, cât și de alte autorități publice centrale de specialitate.

Acestea conțin în principal norme de natură etică și morală, dar există și norme juridice. Codurile sunt adoptate fie în cadrul comunității profesionale a muncii, fie de către organisme și organizații de autoreglementare care își exprimă interesele, reprezintă un set de reguli de autoobligare, a căror punere în aplicare este cheia succesului în muncă și activități de producție [247, p. 45]. După cum putem observa, acestea nu au drept scop reglementarea juridică a relațiilor sociale.

După părerea unor autori, codurile ca norme profesionale de auto-obligare „joacă rolul unor acte consolidate care consolidează comportamentul oamenilor în cadrul profesiilor” [250, p. 51] și urmează a fi privite ca o varietate a codurilor juridice.

În dezacord cu aceștia, exprimăm opinia că codurile de etică profesională și alte acte ce includ obligații interne ale reprezentanților diverselor profesii nu pot fi considerate în niciun caz coduri, chiar și atunci când sunt adoptate de parlament, or, acestea codifică doar normele morale specifice unei anumite activități publice sau economice și nu reglementează un domeniu larg de relații sociale importante ale vieții sociale.

Clasificările prezentate mai sus nu sunt nici pe departe exhaustive și reprezintă doar un exercițiu teoretico-doctrinar, îndreptat spre sistematizarea cunoștințelor referitoare la natura și trăsăturile actelor codificate. Suntem convinși, în funcție de interesul științific, pot fi efectuate și alte categorisiri. În cadrul efectuării acestei clasificări au ieșit la iveală mai multe trăsături ale actelor codificate și s-au prezentat într-o lumină propice pentru studiu.

În **concluzia** acestui paragraf, putem afirma că codurile reprezintă unica formă de acte codificate recunoscută de legislația națională, deși în sisteme de drept străine sunt cunoscute și alte forme. Fără a afecta natura juridică a codurilor și altor acte clasificate, acestea pot fi clasificate din punct de vedere doctrinar după diverse criterii, fapt care simplifică înțelegerea esenței acestora și contribuie la aplicarea practică adecvată [106, p. 90].

Codurile reprezintă rezultatul primar al activității de codificare legislativă și îmbracă forma actului juridic normativ, însă se deosebesc de actele juridice necodificate prin poziția dominantă în structura legislației de același nivel; durabilitatea externă în timp; integritate juridică ridicată și coerență internă sporită; diviziunea structurală în compartimente, dintre care se remarcă partea generală; prezența unei denumiri specifice a actului normativ („cod”) [106, p. 90].

În pofida denumirii, codurile de etică profesională și alte acte ce includ obligații interne ale reprezentanților diverselor profesii nu pot fi considerate în niciun caz coduri, chiar și atunci când sunt adoptate de parlament, or, acestea codifică doar normele morale specifice unei anumite activități publice sau economice și nu reglementează un domeniu larg de relații sociale importante ale vieții sociale.

Sistematizând diversele opinii doctrinare referitoare la definiția și trăsăturile actului codificat (codului) analizate în acest paragraf, propunem următoarea definiție a codului:

Codul este un act juridic normativ complex, care cuprinde, într-un sistem unitar, alcătuit din părți componente (cărți, titluri, capitole etc.), cele mai importante norme juridice dintr-un anumit domeniu al relațiilor sociale, adoptat de Parlament în forma legii, ce beneficiază de prioritate față de alte acte normative de aceeași categorie.

Această definiție comprehensivă, poate fi supusă îmbunătățirilor însă, noutatea științifică primară a definiției ce poate fi transpusă în legislație constă în recunoașterea drept obiect de reglementare a codului a „unui anumit domeniu al relațiilor sociale”, în contradicție cu norma juridică actuală, care prevede că codul cuprinde „...cele mai importante norme juridice dintr-o anumită ramură a dreptului” [68, art. 60, alin. (1)].

Astfel venim cu propunere de *lege ferenda* de a modifica conținutul art. 60 alin (1) al Legii cu privire la actele normative, după cum urmează:

„(1) Codul este un act normativ adoptat de către Parlament care cuprinde, într-un sistem unitar, cele mai importante norme juridice dintr-un anumit domeniu al relațiilor sociale.”

O altă inconsistență legislativă conexasă, depistată în cadrul studiului se referă la norma conținută în art. 60 alin. (2) al Legii nr. 100 din 2017 ce prevede că „structura codului reflectă sistemul ramurii de drept respective” [68, art. 60, alin. (2)]. Această normă este una declarativă, care nu rezistă analizei empirice, or, în pofida încercărilor de uniformizare a structurii codurilor,

acestea sunt mult prea diverse și, după cum am demonstrat în primul subparagraf, există coduri care reglementează subramuri și instituții juridice, nu doar ramuri ale dreptului. În acest context, venim cu propunere de *lege ferenda* de a exclude art. 60 alin (2).

4.5. Concluzii la capitolul 4

Analizând natura juridică, trăsăturile și particularitățile codificării ca formă superioară a sistematizării legislației, putem afirma că importanța codificării constă în realizarea obiectivelor sistematizării legislației la un nivel calitativ nou. Codificarea întărește coerența reglementărilor, unitatea juridică și interdependența lor și permite concomitent actualizarea legislația anterioare și completarea acesteia cu dispoziții noi.

Codificarea se utilizează pentru o reglementare legislativă holistică și comprehensivă a unui domeniu major al relațiilor sociale (a unei ramuri a dreptului, în opinia unor autori, cu care nu suntem de acord). Codificarea reprezintă, indiscutabil, o activitate de tehnică legislativă, fiind de fapt nu doar o formă superioară de sistematizare legislativă, ci și o formă superioară de creație legislativă, grație rezultatelor acesteia — codurile, care reprezintă, cu excepția constituției, vârful creației legislative. În niciun caz codificarea nu trebuie privită din perspectiva îngustă a sistematizării, ci ca un element important al edificării unui sistem de drept complex.

Dintre toate formele sistematizării, codificarea ocupă un loc de frunte, grație influenței practice exercitate prin procesele complexe inerente și prin formalizarea rezultatelor sale în forma codurilor.

În pofida abundenței de opinii, astăzi există o înțelegere comună a codificării — ca activitate a organelor puterii legislative de prelucrare externă și internă și îmbunătățire a legislației actuale, pentru a o aduce într-un sistem logic unic și a crea o un sistem unificat de drept.

Analizând tipurile și formele codificării, putem concluziona că codificarea reprezintă un fenomen polimorf, iar în practica legislativă curentă, de cele mai deseori sunt îmbinate diferite varietăți de codificare. Apare rezonabil faptul că pentru a impulsiunea dezvoltarea codificării în legislația națională și pentru a putea aplica cu dexteritate, urmează să realizăm o mai bună înțelegere a diferitor tipuri și forme de codificare, inclusiv a unora metode insuficient studiate în doctrina națională, cum ar fi codificarea continuă sau recodificarea.

Având în vedere noutatea și importanța conceptului de recodificare, **formulăm următoarea definiție** a termenului de recodificare, ajustată la cadrul normativ național:

*„**Recodificare** — înlocuirea completă a unui cod cu un nou cod, ce are ca obiect de reglementare același (sau mai larg) domeniu al relațiilor sociale, sau orice modificare fundamentală și substanțială a conținutului codului, ce necesită o republicare a acestuia”.*

După exercițiul teoretico-juridic efectuat pe parcursul prezentului capitol, putem constata că codurile reprezintă unica formă de acte codificate recunoscută de legislația națională, deși în sisteme de drept străine sunt cunoscute și alte forme. Fără a afecta natura juridică a codurilor și a altor acte clasificate, acestea pot fi clasificate din punct de vedere doctrinar după diverse criterii, fapt care simplifică înțelegerea esenței acestora și contribuie la aplicarea practică adecvată.

Codurile reprezintă rezultatul primar al activității de codificare legislativă și îmbracă forma actului juridic normativ, însă se deosebesc de actele juridice necodificate prin poziția dominantă în structura legislației de același nivel; durabilitatea externă în timp; integritate juridică ridicată și coerență internă sporită; diviziunea structurală în compartimente, dintre care se remarcă partea generală; prezența unei denumiri specifice a actului normativ („cod”).

În pofida denumirii, codurile de etică profesională și alte acte ce includ obligații interne ale reprezentanților diverselor profesii nu pot fi considerate în niciun caz coduri, chiar și atunci când sunt adoptate de parlament, or, acestea codifică doar normele morale specifice unei anumite activități publice sau economice și nu reglementează un domeniu larg de relații sociale importante ale vieții sociale.

Sistematisând diversele opinii doctrinare referitoare la definiția și trăsăturile actului codificat (codului) analizate în acest paragraf, **propunem următoarea definiție** a codului:

*„**Codul** este un act juridic normativ complex, care cuprinde, într-un sistem unitar, alcătuit din părți componente (cărți, titluri, capitole etc.), cele mai importante norme juridice dintr-un anumit domeniu al relațiilor sociale, adoptat de Parlament în forma legii, ce beneficiază de prioritate față de alte acte normative de aceeași categorie”*

Această definiție fiind prima de acest gen în doctrina autohtonă, poate fi supusă îmbunătățirilor însă, noutatea științifică primară a definiției ce poate fi transpusă în legislație constă în recunoașterea drept obiect de reglementare a codului a „unui anumit domeniu al relațiilor sociale”, în contradicție cu norma juridică actuală, care prevede că codul cuprinde „...cele mai importante norme juridice dintr-o anumită ramură a dreptului” [68, art. 60, alin. (1)].

Astfel venim cu **propunere de lege ferenda** de a modifica conținutul art. 60 alin (1) al Legii cu privire la actele normative, după cum urmează:

„(1) Codul este un act normativ adoptat de către Parlament care cuprinde, într-un sistem unitar, cele mai importante norme juridice dintr-un anumit domeniu al relațiilor sociale.”

O altă inconsistență legislativă conexă, depistată în cadrul studiului se referă la norma conținută în art. 60 alin. (2) al Legii nr. 100 din 2017 ce prevede că „structura codului reflectă sistemul ramurii de drept respective” [68, art. 60, alin. (2)]. Această normă este una declarativă, care nu rezistă analizei empirice, or, în pofida încercărilor de uniformizare a structurii codurilor, acestea sunt mult prea diverse și, după cum am demonstrat în primul subparagraf, există coduri care reglementează subramuri și instituții juridice, nu doar ramuri ale dreptului. În acest context, venim cu **propunere de lege ferenda** de a exclude art. 60 alin (2).

Pentru a stabili valoarea ierarhică superioară a codurilor față de alte acte legislative, propunem *de lege ferenda* completarea art. 6 („Categoriile actelor normative”) al Legii Nr. 100 din 22.12.2017 prin includerea după rândul „a) Constituția Republicii Moldova” a unei rând nou, „a1) codurile”.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea științifică efectuată în cadrul prezentei teze, în corespundere cu obiectele trasate și de la demonstrația problemei științifice propuse, ne permite să formulăm următoarele **concluzii**.

1. Cadrul normativ aferent sistematizării legislației este unul lapidar, această latură a activității juridice fiind lăsată în afara reglementărilor complexe. Articolele din Legea actelor normative dedicate sistematizării sunt aduse împreună din două acte abrogate și nu au fost ajustate și unificate. La fel, putem observa lipsa totală a unor studii comprehensive dedicate sistematizării legislației. Faptul că fenomenul sistematizării legislației nu a constituit obiectul unor studii doctrinare complexe în Republica Moldova sau România îl punem pe seama subdezvoltării acestei forme de tehnică juridică în spațialitatea noastră. Lucrările doctinarilor români și autohtoni se referă la două forme principale de sistematizare: încorporarea și codificarea, ignorând în mod nejustificat consolidarea. Astfel este evidentă necesitatea lărgirii orizontului de cercetare a fenomenului sistematizării legislației dar și dezvoltarea și armonizarea cadrului legal pertinent [cap. 1, par. 1.3.].

2. Putem menționa că activitățile de sistematizare a legislației ocupă un loc important în politica juridică a unui stat modern. Cercetarea abordărilor conceptuale ale activității de sistematizare a legislației, a elementelor și principiilor sale, ne permite formularea unei definiții largi a sistematizării legislației, ce reliefează locul acesteia între activitățile de tehnică juridică [cap. 2, par. 2.4.].

3. În baza investigațiilor efectuate, putem deduce că încorporarea este o activitate de sistematizare nelegislativă, efectuată de autorități publice sau persoane private, ce are drept scop prelucrarea, fără intervenții (sau cu intervenții minore, tehnic) unui volum de acte normative și ordonarea acestuia după anumite criterii (cronologice, tematice, alfabetice ș.a.) într-o culegere sau colecție singulară sau periodică. [cap. 3, par. 3.3.].

4. În cuprinsul lucrării am dezbătut că consolidarea reprezintă o formă independentă a sistematizării legislației, grație trăsăturilor specifice care o diferențiază de celelalte forme de sistematizare legislativă, dar și datorită locului dedicat de legiuitor [cap. 3, par. 3.3.]. Suntem convinși că aplicarea consolidării poate avea efect benefic asupra matricei normative a statului și va spori, la fel ca și alte forme de sistematizare, accesibilitatea legislației prin raționalizarea și ordonarea acesteia.

5. Putem afirma că importanța codificării constă în realizarea obiectivelor sistematizării legislației la un nivel calitativ nou. Codificarea întărește coerența reglementărilor, unitatea juridică și interdependența lor și permite concomitent actualizarea legislației anterioare și completarea

acesteia cu dispoziții noi. Codificarea se utilizează pentru o reglementare legislativă holistică și comprehensivă a unui domeniu major al relațiilor sociale. Codificarea reprezintă, indiscutabil, o activitate de tehnică legislativă, fiind de fapt nu doar o formă superioară de sistematizare legislativă, ci și o formă superioară de creație legislativă, grație rezultatelor acesteia — codurile, care reprezintă, cu excepția constituției, vârful creației legislative. În niciun caz codificarea nu trebuie privită din perspectiva îngustă a sistematizării, ci ca un element important al edificării unui sistem de drept complex. Dintre toate formele sistematizării, codificarea ocupă un loc de frunte, grație influenței practice exercitate prin procesele complexe inerente și prin formalizarea rezultatelor sale în forma codurilor.

6. Procesul codificării trebuie să respecte atât principii de tehnică legislativă, dar și principii specifice codificării, doar respectarea strictă a tuturor principiilor juridice (de drept pozitiv, doctrinare, practice) asigură o înaltă calitate și eficiență a codificării juridice în orice sistem juridic al societății și duce, implicit, la creșterea calității actelor normative (codificate) care, pe cale de consecință, contribuie la edificarea statului de drept și sporirea eficienței dreptului [cap. 4, par. 4.2.].

7. În Republica Moldova procesul de recodificare a legislației adoptate în perioada sovietică a finalizat odată cu adoptarea în 2008 a Codului contravențional, care înlocuia ultimul cod sovietic ce acționa pe teritoriul Republicii Moldova — Codul cu privire la contravențiile administrative, în vigoare din 1985 [cap. 4, par. 4.3.].

8. Într-adevăr, decodificarea nu poate reprezenta prin însăși natura sa o formă a codificării, fiind, mai degrabă un proces invers, însă reprezintă o formă a legiferării legată intrinsec de codificare, motiv pentru care ne-am propus analiza acestui fenomen în coraport cu codificarea. Exemplu de *decodificare ca acțiune* unică poate servi Codul cu privire la locuințe al R.S.S. Moldovenești, adoptat în 1983 și care a rămas în vigoare pentru Republica Moldova până în 2015, când a fost abrogat prin adoptarea Legii Nr. 75 cu privire la locuințe, ce prevedea expres în dispoziții finale și tranzitorii abrogarea acestui cod. Astfel, relațiile sociale reglementate de un cod au fost, prin decodificare, atribuite unei legi organice. Erodarea materialului normativ din cod (*decodificarea ca proces*) poate avea loc prin adoptarea, alături de actul codificat în vigoare a numeroase alte acte juridice normative, care acționează alături sau chiar în paralel cu actul codificat specificat. Exemplul cel mai elocvent în constituie legislația civilă unde, alături de Codul civil, acționează o sumedenie de legi speciale care, deseori, creau confuzie la interpretare și aplicare. [cap. 4, par. 4.3.].

9. Codificarea reprezintă un fenomen polimorf, iar în practica legislativă curentă, de cele mai deseori sunt îmbinate diferite varietăți de codificare. Apare rezonabil faptul că pentru a

impulsiona dezvoltarea codificării în legislația națională și pentru a putea aplica cu dexteritate, urmează să realizăm o mai bună înțelegere a diferitor tipuri și forme de codificare, inclusiv a unora metode insuficient studiate în doctrina națională, cum ar fi codificarea continuă sau recodificarea [cap. 4, par. 4.3.].

10. Am constatat că codurile reprezintă unica forma de acte codificate recunoscută de legislația națională, deși în sisteme de drept străine sunt cunoscute și alte forme. Fără a afecta natura juridică a codurilor și altor acte clasificate, acestea pot fi clasificate din punct de vedere doctrinar după diverse criterii, fapt care simplifică înțelegerea esenței acestora și contribuie la aplicarea practică adecvată [cap. 4, par. 4.4.].

11. Codurile reprezintă rezultatul primar al activității de codificare legislativă și îmbracă forma actului juridic normativ, însă se deosebesc de actele juridice necodificate prin poziția dominantă în structura legislației de același nivel; durabilitatea externă în timp; integritate juridică ridicată și coerență internă sporită; diviziunea structurală în compartimente, dintre care se remarcă partea generală; prezența unei denumiri specifice a actului normativ („cod”) [cap. 4, par. 4.4.]. În pofida denumirii, codurile de etică profesională și alte acte ce includ obligații interne ale reprezentanților diverselor profesii nu pot fi considerate în niciun caz coduri, chiar și atunci când sunt adoptate de parlament, or, acestea codifică doar normele morale specifice unei anumite activități publice sau economice și nu reglementează un domeniu larg de relații sociale importante ale vieții sociale [cap. 4, par. 4.4.].

În baza studiului efectuat și a concluziilor formulate, îndrăznim să facem și unele **RECOMANDĂRI**, de natură aplicativă.

1. În contextul rezultatelor obținute, din perspectiva Teoriei generale a dreptului, **propunem unele definiții** cu caracter teoretic, ce le considerăm oportune pentru extinderea câmpului gnoseologic aferent domeniului cercetat.

- **sistematizarea legislației** — „o activitate de tehnică juridică, realizată în mod continuu de autorități competente sau persoane private, aplicată actelor normative sau nemijlocit asupra normelor juridice, îndreptată spre eficientizarea sistemului juridic existent și simplificarea materialului normativ, prin ordonarea masivului normativ după anumite criterii, având drept rezultat aducerea sistemului legislației într-o stare de ordine, coerență, grupare după anumite criterii și/sau elaborarea de colecții, culegeri, coduri” [cap. 2, par. 2.4]. Considerăm că această definiție elucidează elementele sistematizării legislației, reliefează locul acesteia în cadrul tehnicii juridice (excluzând confuzia cu tehnica legislativă), descrie scopul și obiectivele activității cercetate.

- **încorporare** — „o activitate de sistematizare nelegislativă, efectuată de autorități publice sau persoane private, ce are drept scop prelucrarea, fără intervenții (sau cu intervenții minore, tehnic) unui volum de acte normative și ordonarea acestuia după anumite criterii (cronologice, tematice, alfabetice ș.a.) într-o culegere sau colecție singulară sau periodică” [cap. 3, par. 3.1.]. Definiția propusă relevă trăsăturile specifice ale acestei forme de sistematizare și contribuie la aplicarea corectă a acesteia în practică.
- **consolidare** — „o activitate de sistematizare legislativă, efectuată de autoritatea emitentă a actului normativ, prin adoptarea unui nou act normativ consolidat, ce conține dispoziții dintr-o pluralitate de acte normative, de diferite categorii, care nu aduce modificări esențiale reglementării relațiilor sociale afectate” [cap. 3, par. 3.2]. Această definiție oferă o perspectivă națională asupra termenului, care se deosebește astfel de înțelesurile atribuite consolidării în legislația comunitară (identică cu o încorporare neoficială) sau în unele state ale sistemului common-law (încorporare oficială), contribuind astfel, la eficientizarea utilizării corecte a termenilor juridici și, implicit, la potențarea utilizării practice în activitatea de sistematizare legislativă.
- **recodificare** — „înlocuirea completă a unui cod cu un nou cod, ce are ca obiect de reglementare același (sau mai larg) domeniu al relațiilor sociale, sau orice modificare fundamentală și substanțială a conținutului codului, ce necesită o republicare a acestuia” [cap. 4, par. 4.3]. Este un concept nou pentru doctrina autohtonă, ale cărui caracteristici au fost descrise în cadrul paragrafului 4.3.
- **cod** — „un act juridic normativ complex, care cuprinde, într-un sistem unitar, alcătuit din părți componente (cărți, titluri, capitole etc.), cele mai importante norme juridice dintr-un anumit domeniu al relațiilor sociale, adoptat de Parlament în forma legii, ce beneficiază de prioritate față de alte acte normative de aceeași categorie” [cap. 4, par. 4.4]. Această definiție comprehensivă, poate fi supusă îmbunătățirilor însă, noutatea științifică primară a definiției ce poate fi transpusă în legislație constă în recunoașterea drept obiect de reglementare a codului a „unui anumit domeniu al relațiilor sociale”, în contradicție cu norma juridică actuală, care prevede că codul cuprinde „...cele mai importante norme juridice dintr-o anumită ramură a dreptului”.

Definițiile propuse contribuie la fundamentarea formelor specifice a sistematizării legislației, ca factor ce condiționează eficacitatea dreptului, prin evidențierea elementelor conceptuale adiacente și expunerea unor definiții și viziuni originale

2. Analizând principiile codificării, ținând cont de aspirațiile de integrare europeană a societății noastre, **propunem completarea listei principiilor specifice codificării cu *principiul armonizării cu legislația Uniunii Europene***. Deși actele codificate nu reprezintă întotdeauna acte normative elaborate în scopul armonizării legislației naționale cu legislația Uniunii Europene, având în vedere importanța acestora în sistemul legislației naționale, în primul rând grație domeniului larg de reglementare, propunem respectarea obligatorie a principiului armonizării cu legislația UE la elaborarea și adoptarea acestora, inclusiv prin expertizarea obligatorie de compatibilitate a proiectului actului normativ cu legislația UE, prevăzută de art. 36 al Legii Nr. 100 cu privire la actele normative. Considerăm că astfel vom asigura inclusiv și respectarea principiului predictibilității actelor normative, prin evitarea unor eventuale ajustări ulterioare în scopul armonizării [cap. 4, par. 4.2.].

3. În plan normativ, venim cu următoarele **propuneri de lege ferenda**:

- **completarea** art. 59 alin. (2) cu o nouă literă, „c)”, cu următorul conținut: „consolidarea, care reprezintă o sistematizare a actelor normative *efectuată de autoritatea emitentă a actului normativ, prin adoptarea unui nou act normativ consolidat, ce conține dispoziții dintr-o pluralitate de acte normative, de diferite categorii, care nu aduce modificări esențiale reglementării relațiilor sociale afectate*” [cap. 3, par. 3.4.]. Astfel, chiar dacă, spre deosebire de încorporare și codificare, Legea nr. 100/2017 nu conține o normă-definiție referitoare la consolidare ca modalitate de sistematizare a legislației, legiuitorul a inclus articolul 61 („Actul normativ consolidat”) în cadrul secțiunii a doua a capitolului V, intitulată sugestiv „Sistematizarea actelor normative”. Având în vedere că această secțiune conține prevederi legale referitoare la încorporare, codificare (și cod), precum și la rezultatul material al codificării — actul normativ consolidat, putem întrezări voința legiuitorului de a privi consolidarea drept o formă a sistematizării legislației. Astăzi, din păcate, dispozițiile art. 61 al Legii 100/2017 rămân fără o aplicabilitate practică, iar completarea legii, sperăm, va contribui la schimbarea stării de lucruri. Credem că absența unei definiții legale a consolidării în art. 59 al Legii 100/2017 reprezintă o omisiune nejustificată, ce merită a fi revăzută.
- **modificarea** conținutului art. 60 alin (1) al Legii cu privire la actele normative, după cum urmează: „(1) *Codul este un act normativ adoptat de către Parlament care cuprinde, într-un sistem unitar, cele mai importante norme juridice dintr-un anumit domeniu al relațiilor sociale.*” [cap. 4, par. 4.4.].
- **excluderea** art. 60 alin. (2) al Legii cu privire la actele normative, ce prevede că „*structura codului reflectă sistemul ramurii de drept respective*” [cap. 4, par. 4.4.], or

această inconsistență legislativă reprezintă o normă declarativă, care nu rezistă analizei empirice, or, în pofida încercărilor de uniformizare a structurii codurilor, acestea sunt mult prea diverse și, după cum am demonstrat, există coduri care reglementează subramuri și instituții juridice, nu doar ramuri ale dreptului.

- **completarea** art. 6 al Legii cu privire la actele normative prin includerea după rândul „a) *Constituția Republicii Moldova*” a unei rând nou, „a1) *codurile*”, pentru a stabili valoarea ierarhică superioară a codurilor față de alte acte legislative [cap. 4, par. 4.4.].

4. În plan administrativ, considerăm oportună și **propunem** reluarea activității de sistematizare a definițiilor juridice conținute în legislația în vigoare sau elaborarea de noi dicționare juridice (inclusiv electronice) folosind încorporarea definitorie (crearea unor colecții de termeni-definiție din masivul normativ în vigoare). La fel, **propunem** Agenției Resurse Informaționale Juridice implementarea câmpului „codul de clasificare” în cadrul SIA „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova” și asigurarea posibilității de interogare a bazei de date conform acestui criteriu (copia adresării către conducerea ARIJ este prezentată în anexă).

Considerăm că eventualele direcții ulterioare de cercetare legate de tema abordată în prezenta lucrare pot fi, printre altele:

- Aprofundarea investigațiilor în domeniul sistematizării legislației prin mijloace electronice sau cu aplicarea tehnologiei informației și sistemelor automatizate.
- Desfășurarea unei investigații specializate a sistematizării legislației la nivelul Uniunii Europene, ce reprezintă, practic, o ordine juridică supranațională.
- Monitorizarea și cercetarea în continuare a procesului legislativ în scopul evidențierii posibilităților de aplicare a sistematizării legislației la cazuri concrete.

BIBLIOGRAFIE

A. Surse bibliografice în limba română:

1. ARAMĂ, Elena. Reflecții privind sistemul și ordinea juridică. In: *Revista Națională de Drept*. 2009, nr. 10-12(109), pp. 3-4. ISSN 1811-0770.
2. ARAMĂ, Elena, CHICU, Oleg. Reflecții asupra tehnicii juridice în lumina jurisprudenței constituționale. In: *Realități și perspective ale învățământului juridic național: Culegerea comunicărilor*. 2019, Vol. 1-2, pp. 41-55. ISBN 978-9975-149-80-8
3. ARSENI, Alexandru. *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*. Vol. I, Chișinău: USM, 2005. 502 p. ISBN 9975-70-536-7
4. AVORNIC, Gheorghe. *Teoria generală a dreptului: manual*. Chișinău: Cartier, 2004. 656 p. ISBN 9975-79-275-8
5. BALTAG, Dumitru. *Teoria generală a dreptului: curs universitar*. Ed. rev. și actualizată. Chișinău, 2013, 536 p. ISBN 978-9975-53-204-4
6. BĂDESCU, Mihai. *Concepte fundamentale în teoria dreptului*. București: V.I.S. Print, 2003, 208 p.
7. BĂNCILĂ, Adrian. *Elaborarea și sistematizarea actelor normative*. Autoreferat teză de doctor. București, 2014, 55 p.
8. BOTNARI, Elena. Particularitățile discutabile ale actului normativ în lumina noilor reglementări legislative. In: *Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective*. Ediția 3, 21-22 iunie 2019, Bălți: Tipogr. „Indigou Color”, 2019, pp. 413-418. ISBN 978-9975-3316-1-6.
9. BUGA, Larisa. Cu privire la tehnica legislativă și activitatea de legiferare. In: *Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы*, Международная научно-практическая конференция, 28-29 марта 2014 г. Кишинев: Iulian, 2014, pp. 13-15. ISBN 978-9975-4162-8-3
10. BUGA, Larisa. Unele aspecte privind tehnica juridică și crearea dreptului. In: *Legea și Viața*. 2012, nr. 5, pp. 29-32. ISSN 1810-309X
11. BUJOR, Valeriu, BUGA, Larisa. Tehnica legislativă și rolul ei în activitatea de legiferare. In: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2013, nr. 3, pp. 8-14. ISSN 2345-1130
12. CETERCHI, Ioan; CRAIOVAN Ion. *Introducere în teoria generală a dreptului*. București: All, 1996. 128 p. ISBN 973-9156-19-3
13. Cod Titlul IV Accizele al Republicii Moldova nr. 1053 din 16.06.2000. In: *Monitorul*

- Oficial al Republicii Moldova*, 02.11.2000, nr. 139-140.
14. Cod Titlul VI Impozitul pe Bunurile Imobiliare nr. 1055 din 16.06.2000. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.10.2000, nr. 127-129.
 15. Codul Administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 17.08.2018, nr. 309-320.
 16. Codul Aerian al Republicii Moldova nr. 301 din 21.12.2017. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 23.03.2018, nr. 95-104.
 17. Codul Audiovizualului al Republicii Moldova nr. 260 din 27.07.2006. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 18.08.2006, nr. 131-133. Abrogat prin Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 174 din 08.11.2018. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.12.2018, nr. 462-466.
 18. Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.06.2002, nr. 82-86. Republicat în temeiul Legii Republicii Moldova nr. 133 din 15.11.2018. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.12.2018, nr. 467-479.
 19. Codul Civil al României din 17.07.2009. Republicat în temeiul art. 218 din Legea României nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii României nr. 287/2009 privind Codul civil. In: *Monitorul Oficial al României*, 10.06.2011, partea I, nr. 409.
 20. Codul Contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 17.03.2017, nr. 78-84. Republicat în temeiul art. II, alin. (5), lit. b) al Legii Republicii Moldova nr. 208 din 17.11.2016. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 16.12.2016, nr. 441-451.
 21. Codul cu privire la Contravențiile Administrative al Sovietului Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești nr. 47 din 29.03.1985. In: *Veștile Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești*, 29.04.1985, nr. 3. Abrogat prin Codul Contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 16.01.2009, nr. 3-6.
 22. Codul cu privire la locuințe al R.S.S. Moldovenești al Sovietului Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești nr. 2718 din 03.06.1983. In: *Veștile Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești*, 03.07.1983, nr. 6. Abrogat prin Legea Republicii Moldova nr. 75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.05.2015, nr. 131-138.
 23. Codul cu privire la Știință și Inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 30.07.2004, nr. 125-129. Republicat în temeiul

- art. III alin. (3) lit. d) al Legii Republicii Moldova nr. 190 din 21.09.2017. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 20.10.2017, nr. 364-370.
24. Codul de Executare al Republicii Moldova nr. 443 din 24.12.2004. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05.11.2010, nr. 214-220. Republicat în temeiul art. II alin. (2) al Legii Republicii Moldova nr. 143 din 02.07.2010. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 07.09.2010, nr. 160-162.
25. Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 03.08.2018, nr. 285-294. Republicat în temeiul art. VI alin. (4) al Legii Republicii Moldova nr. 17 din 05.04.2018. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 04.05.2018, nr. 142-14.
26. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05.11.2013, nr. 248-251. Republicat în temeiul art. IV al Legii Republicii Moldova nr. 252 din 08.11.2012. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.12.2012, nr. 263-269.
27. Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 24.10.2014, nr. 319-324.
28. Codul Electoral al Republicii Moldova nr. 1381 din 21.11.1997. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.12.2017, nr. 451-463. Republicat în temeiul art. II al Legii Republicii Moldova nr. 147 din 15.07.2016. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.07.2016, nr. 232-244.
29. Codul Familiei al Republicii Moldova nr. 1316 din 26.10.2000. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 26.04.2001, nr. 47-48.
30. Codul Fiscal al Republicii Moldova nr. 1163 din 24.04.1997. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 18.09.1997, nr. 62. Republicat în temeiul Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova nr. 1546 din 25.02.1998. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 26.03.1998, nr. 26-27. Republicat. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 08.02.2007, ediție specială.
31. Codul Fiscal Titlul VII Taxele Locale al Republicii Moldova nr. 93 din 01.04.2004. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.05.2004, nr. 80-82.
32. Codul Funciar al Republicii Moldova nr. 828 din 25.12.1991. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 04.09.2001, nr. 107.
33. Codul Jurisdicției Constituționale al Republicii Moldova nr. 502 din 16.06.1995. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 28.09.1995, nr. 53-54.
34. *Codul de Legi al lui Hammurabi. Principiile după care erau judecați infractorii în*

- Babilon. Cunoaște lumea.* [citat 19.09.2021] Disponibil: <http://www.cunoastelumea.ro/codul-de-legi-al-lui-hammurabi-principiile-dupa-care-erau-judecati-infractorii-in-babilon/>
35. Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.04.2009, nr. 72-74. Republicat în temeiul articolului III lit. c) al Legii Republicii Moldova nr. 277 din 18.12.2008. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 24.02.2009, nr. 41- 44.
 36. Codul Serviciilor Media Audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174 din 08.11.2018. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.12.2018, nr. 462-466.
 37. Codul Silvic al Republicii Moldova nr. 887 din 21.06.1996. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 16.01.1997, nr. 4-5.
 38. Codul Subsolului al Republicii Moldova nr. 1511 din 15.06.1993. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 01.11.1993, nr. 11. Abrogat prin Codul Subsolului al Republicii Moldova nr. 3 din 02.02.2009. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 17.04.2009, nr. 75-77.
 39. Codul Subsolului al Republicii Moldova nr. 3 din 02.02.2009. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 17.04.2009, nr. 75-77.
 40. Codul Transportului Feroviar al Republicii Moldova nr. 309 din 17.07.2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.11.2003, nr. 226-228.
 41. Codul Transporturilor Rutiere al Republicii Moldova nr. 150 din 17.07.2014. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 15.08.2014, nr. 247-248.
 42. Codul Vamal al Republicii Moldova nr. 1149 din 20.07.2000. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 01.01.2007, nr. ediție specială. Republicat în temeiul Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova nr. 1546 din 25.02.1998. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 26.03.1998, nr. 26-27.
 43. Constituția Albaniei. [citat 19.09.2021] Disponibil: <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/01/constituc89bia-republicii-albania-eng1.pdf/>
 44. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.08.1994, nr.1
 45. *Constituția Republicii Moldova: comentariu*. Chișinău: Arc, 2012. 576 p. ISBN 978-9975-61-700-0
 46. CRAIOVAN, Ion. *Tratat elementar de teoria generală a dreptului*. București: All Beck, 2001. 263 p. ISBN 973-655-134-2.

47. *Dicționar de Drept constituțional și administrativ*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978. 270 p.
48. *Dicționar de neologisme*. Coord. Florin Marcu, Constant Maneca. București: Editura Academiei, 1986. 1168 p.
49. *Dicționar universal al limbei române*, ediția a VI-a. Editura Lazăr Șăineanu, 1929. <https://dexonline.ro/source/dulr6>
50. *Dicționarul limbii românești*. Institutu de Arte Grafice „Presa Bună” (August Scriban), 1939.
51. *Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită). Academia Română, Institutul de Lingvistică. Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009
52. *Dicționarul limbii române literare contemporane*. Vol. 1. București: Editura Academiei. 1955. 630 p.
53. FĂINIȘI, Florin, FĂINIȘI, Victor Alexandru. *Studiu comparativ privind metodologia de elaborare a activelor normative*. București: Pro Universitaria, 2018. 219 p. ISBN 978-606-26-0917-7
54. FLĂMÂNZEANU, Ion. Elaborarea dreptului cu privire specială asupra legisticii formale. În: *Studii de drept românesc*, 2009, nr. 1, pp. 25-39. ISSN 1220-5427
55. GAGIU, Emil. Principiile tehnicii legislative – factor de asigurare a durabilității. In: *Legea și Viața*. 2012, pp. 23-29. ISSN 1810-309X
56. GAGIU, Emil. Procesul legislativ în calitate de traducere în termeni juridici a voinței națiunii. In: *Legea și Viața*. 2012, nr. 8, pp. 55-58. ISSN 1810-309X
57. GRIGORE, Mihai. Noțiunea de tehnică în drept. In: *Jurnalul de Studii Juridice*. No. 1-2, June, 2012, Issue 3, pp. 275-286. ISSN 1841-6195
58. GRIGORE, Mihai. *Tehnica normativă*. București, C.H. Beck, 2009. 472 p. ISBN 978-973-115-522-7
59. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.1 din 22.01.2008 privind controlul constituționalității art.2 alin.(1) și alin.(4) din Codul de procedură penală. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05.02.2008, nr. 25-27/1.
60. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1171 din 28.11.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.12.2018, nr. 499-503.
61. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1381 din 07.12.2006 cu privire la Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 15.12.2006, nr. 189-192.

62. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 488 din 29.03.2008 cu privire la unele aspecte ale activității instituțiilor subordonate Ministerului Justiției. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 04.04.2008, nr. 69-71.
63. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 500 din 13.07.1994 cu privire la Ministerul Justiției al Republicii Moldova. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 13.07.1994, nr. 07.
64. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 644 din 10.07.2018 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Resurse Informaționale Juridice. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 13.07.2018, nr. 256-265.
65. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 870 din 05.09.2018 privind aprobarea Codului deontologic al expertului judiciar. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.09.2018, nr. 347-357.
66. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 910 din 25.07.2016 cu privire la Registrul de Stat al actelor juridice al Republicii Moldova. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.09.2000, nr. 116-118.
67. LAZĂR, Matei. Reglementarea juridică a procesului legislativ și normativ în Republica Moldova. In: *Scientific Collection „InterConf”* (69). Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference „Scientific Horizon in the Context of Social Crises” (August 6-8, 2021). Tokyo, Japan: Otsuki Press, 2021, pp. 154-159. ISBN 978-4-272-00922-0
68. Legea Republicii Moldova nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.01.2018, nr. 7-17.
69. Legea Republicii Moldova nr. 1160 din 21.06.2002 privind punerea în aplicare a Codului penal al Republicii Moldova. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 13.09.2002, nr. 128-129.
70. Legea Republicii Moldova nr. 1325 din 25.09.1997 pentru aprobarea Clasificatorului general al legislației. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 27.05.1998, nr. 47-48.
71. Legea Republicii Moldova nr. 205 din 29.05.2003 cu privire la punerea în aplicare a Codului de procedură penală al Republicii Moldova. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 07.06.2003, nr. 104-110.
72. Legea Republicii Moldova nr. 25 din 22.02.2008 privind Codul de conduită a funcționarului public. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 11.04.2008, nr. 74-75.
73. Legea Republicii Moldova nr. 317 din 18.07.2003 privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale. In: *Monitorul Oficial al*

- Republicii Moldova*, 03.10.2003, nr. 208-210. Abrogată prin Legea Republicii Moldova nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 12.01.2018, nr. 7-17.
74. Legea Republicii Moldova nr. 599 din 30.09.1999 pentru aprobarea Codului navigației maritime comerciale al Republicii Moldova. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 11.01.2001, nr. 1-4.
75. Legea Republicii Moldova nr. 75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.05.2015, nr. 131-138.
76. Legea Republicii Moldova nr. 780 din 27.12.2001 privind actele legislative. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.03.2002, nr. 36-38.
77. Legea României nr. 24 din 27.03.2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative. Republicată în temeiul art. II din Legea României nr. 60/2010 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 61/2009 pentru modificarea și completarea Legii României nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative. In: *Monitorul Oficial al României*, 06.04.2010, partea I, nr. 215.
78. Legea României nr. 71 din 03.06.2011 pentru punerea în aplicare a Legii României nr. 287/2009 privind Codul Civil. In: *Monitorul Oficial al României*, 10.06.2011, nr. 409.
79. Legea României nr.73 din 3 noiembrie 1993 pentru înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Legislativ, art. 1, alin. (1). In: *Monitorul Oficial al României*, 05.11.1993, nr. 260.
80. MAZILU, Dumitru. *Teoria generală a dreptului*. București: All Beck, 1999. 392 p. ISBN 978-973-943-530-0
81. *Micul dicționar academic*, ediția a II-a. Academia Română, Institutul de Lingvistică. București: Univers Enciclopedic, 2010
82. MIHALACHE, Iurie. Dreptul transporturilor în Republica Moldova – subramură de drept și disciplină de studiu în cadrul facultăților de drept. In: *Revista Națională de Drept*. 2011, nr. 5(128), pp. 21-27. ISSN 2587-411X
83. MOCANU, Victor. Ierarhia actelor normative. In: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice*. Vol.1, 7-8 noiembrie 2020, Chișinău: CEP USM, 2020, pp. 179-183. ISBN 978-9975-152-48-8.
84. MOHOREA, Efim, BOTNARI, Elena, EȘANU, Roman. *Dreptul ca sistem și sistemul Dreptului: Studiu teoretic*. Bălți: Presa Universitară Bălțeană, 2009. 104 p. ISBN 978-9975-931-55-7

85. MREJERU, Ilariu. *Tehnica legislativă*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979. 224 p.
86. MURARU, I. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Actami, 1997. ISBN 973-9300-01-4
87. NEGRU, Boris, COJOCARU, Violeta. *Tehnica legislativă: note de curs*. Chișinău, 1997. 112 p. ISBN 9975-923-36-4
88. NEGRU, Boris, NEGRU Alina. *Teoria generală a dreptului și statului*. Chișinău: Bons Offices, 2006. 520 p. ISBN 978-9975-928-90-8
89. NEGRU, Boris. Probleme fundamentale ale principiilor dreptului. In: *Administrarea Publică*. 2013, nr. 4, pp. 43-54. ISSN 1813-8489
90. NEGRU, Boris. *Teoria generală a dreptului și statului*. Chișinău, 1999. 314 p.
91. NIEMESCH, Mihail. *Teoria generală a dreptului*. Ed.3. București: Hamangiu, 2019. 272 p. ISBN 978-606-27-1425-3
92. Nota Informativă la proiectul Legii cu privire la Locuințe nr. 352 din 02.09.2013. [citat 20.05.2021]. Disponibil:
<http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1906/language/ro-RO/Default.aspx>
93. Ordinul Departamentul Poliției de Frontieră Nr. 500 din 21.11.2013 cu privire la aprobarea Codului deontologic al polițistului de frontieră. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 13.12.2013, nr. 291-296.
94. Ordinul Ministrului Justiției Nr. 19 din 21.01.2019 cu privire la aprobarea Codului deontologic al funcționarului public cu statut special din sistemul administrației penitenciare. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 25.01.2019, nr. 24-28.
95. POALELUNGI, Oleg. Clasificarea în coraport cu puterea juridică a actelor normativ - juridice ce compun sistemul legislației Republicii Moldova. In: *Revista Națională de Drept*. 2013, nr. 2(149), pp. 24-31. ISSN 1811-0770.
96. POALELUNGI, Oleg; POALELUNGI, Parascovia; ARAMĂ, Elena. Actul normativ-juridic – principalul izvor al sistemului de drept Romano-German. In: *Revista Națională de Drept*. 2010, nr. 9-10(120), pp. 63-70. ISSN 1811-0770.
97. POPA, Nicolae. *Teoria generală a dreptului*. București, 1992. ISBN 973-95946-4-6
98. POPA, Nicolae. *Teoria generală a dreptului*. București: Actami, 1996. 334 p. ISBN 973-97016-9-8
99. POPA, Nicolae. *Teoria generală a dreptului*. Ed. a 2-a. București: All Beck, 2005. 296 p. ISBN 973-65573-8-3

100. POPESCU, Sorin, CIORA, Cătălin. Simplificarea legislației – condiție esențială a îmbunătățirii calității redacționale a actelor normative. In: *Annals Constantin Brancusi - Juridical Sciences Series*, Vol. 1, No. 2, 2012, pp. 12-13. ISSN 1844-7007
101. POSTU, Ion, ZUBCO, Valeriu. Cu referire la principiile activității normative ale statului. In: *Studii Juridice Universitare*. 2015, nr. 3-4, pp. 74-82. ISSN 1857-4122
102. POSTU, Ion. Aspecte teoretice privind sistematizarea actelor normative. In: *Studii Juridice Universitare*. 2019, nr. 1-2, pp. 86-92. ISSN 1857-4122
103. POSTU, Ion. Considerații teoretice privind raportul de implicare a conținutului și formei de exprimare a inițiativelor legislative. In: *Studii Juridice Universitare*. 2008, nr. 1-2, pp. 65-78. ISSN 1857-4122.
104. POSTU, Ion. Structura actului normativ juridic: reflecții teoretico-practice. In: *Știința juridică autohtonă prin prisma valorilor și tradițiilor europene*. 19 octombrie 2011. Chișinău: Grafema-Libris, 2014, pp. 48-55. ISBN 978-9975-52-165-9.
105. POSTU, Ion. *Teoria generală a dreptului: Note de curs*. Chișinău: Grafema Libris, 2021. 182 p. ISBN 978-9975-52-227-4.
106. POSTU, Ion; **TENTIUC, Elena**. Clasificarea actelor codificate. In: *Supremația Dreptului*. 2021, nr. 1, pp. 84-91. ISSN 2345-1971.
107. POSTU, Ion; **TENTIUC, Elena**. Repere conceptuale ale încorporării, ca formă simplă a sistematizării legislației. In: *Studii Juridice Universitare*. 2021, nr. 1, pp. 75-83. ISSN 1857-4122
108. POSTU, Ion, **TENTIUC, Elena**. Repere conceptuale privind recodificarea și decodificarea ca forme ale sistematizării legislației. In: *Revista Națională de Drept*. 2021, nr. 1(243), pp. 110-121. ISSN 1811-0770.
109. Regulamentul (CE) nr. 810/2009 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene din 13.07.2009 privind instituirea unui Cod comunitar de vize (Codul de Vize). In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 15.09.2009, nr. L243/1.
110. RISTEA, Ion. Pravila de la Govora – întâiul izvor de drept românesc. In: *Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire. Dimensiuni și tendințe*. București: Universul Juridic, 2018, pp. 206-208. ISBN 978-606-39-0247-5
111. SAITARLÎ, Natalia. Sistematizarea și codificarea cadrului juridic de reglementare a administrației publice locale. In: *Teoria și practica administrării publice*. 20 mai 2016, Chișinău: S.C. „Garamont-Studio”, 2016, pp. 268-270. ISBN 978-9975-3019-6-1.
112. **TENTIUC, Elena**. Analiza locului și rolul consolidării în sistematizarea legislației. In: *Știință, educație, cultură*. Vol.1, 11 februarie 2022, Comrat. Comrat, Republica Moldova:

- Universitatea de Stat din Comrat, 2022, pp. 405-415. ISBN 978-9975-83-176-5; 978-9975-83-177-2.
113. **TENTIUC, Elena.** Conceptul și trăsăturile actului codificat (Codului). In: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2021, nr. 2(57), pp. 53-60. ISSN 1857-2405
114. **TENTIUC, Elena.** Considerații doctrinare privind tehnica sistematizării actelor normative. In: *Studii Juridice Universitare*. 2015, nr. 3-4, pp. 186-190. ISSN 1857-4122
115. **TENTIUC, Elena.** Despre registrele electronice a actelor normative ca formă computerizată a încorporării. In: «*Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*». Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Вип. 76. Переяслав, 2021, pp. 103-106. [citat 20.05.2021]. Disponibil: https://confscientific.webnode.com.ua/_files/200000428-ce669ce66c/%2076-2.pdf?ph=0a30397da1
116. *Teoria generală a dreptului*. Coord. N. Grădinaru. Pitești: Independența Economică, 2005. 174 p. ISBN 973-7732-19-7
117. *Teoria generală a statului și dreptului (în întrebări și răspunsuri)*. Bălți: Institutul Nistrean de Economie și Drept, 2003. 126 p. ISBN 9975-9631-7-X
118. VĂLLIMĂRESCU, Alexandru. *Tratat de enciclopedia dreptului*. București: Lumina Lex, 1999. 423 p. ISBN 973-588-165-9
119. VIDA, Ioan. *Legistică formală: introducere în tehnica și procedura legislativă*. Ed. a 5-a, rev. și completată. București: Universul Juridic, 2012. 224 p. ISBN 978-973-127-893-3
120. VOICU, Costică. *Teoria generală a dreptului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2008. 418 p. ISBN 978-973-127-078-4
121. VONICA, Romul-Petru. *Introducere generală în drept*. București: Lumina Lex, 2000. 600 p. ISBN 973-588-218-3
122. ZLĂTESCU, Victor Dan. *Introducere în legistica formală*. București: Oscar Print, 1996. 162 p. ISBN 973-9264-08-5

B. Surse bibliografice în limba rusă și ucraineană

123. АБДУЛАЕВ, М.И., КОМАРОВ, С.А. *Проблемы теории государства и права: Учебник*. Санкт-Петербург, 2003. 576 p. ISBN 5-8046-0013-3
124. АБРАМОВА, А.И., РАХМАНИНА, Т.Н. Классификатор правовых актов и вопросы упорядочения законодательства. In: *Журнал российского права*. 2003. Nr. 7, pp. 62-71. ISSN 1605-6590

125. АЛЕКСЕЕВ, С. С. *Общая теория права*. Т. 2. Москва, 1982. 359 с.
126. АЛЕКСЕЕВ, С. С. *Общая теория права: учебник*. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Проспект, 2009. 565 с. ISBN 978-5-392-00484-3
127. АЛЕКСЕЕВ, С.С. *Собрание сочинений. В 10 томах. Том 3. Проблемы теории права*. Москва: Статут, 2010. 779 с. ISBN 978-5-8354-0705-7
128. АНАХАСЯН, Р. Л. *Проблемы инкорпорации нормативно-правовых актов России*. Диссертация канд. юрид. наук, Сочи, 2009. 208 р.
129. АРЗАМАСОВ, Ю.Г. Ведомственные кодифицированные акты: ценность, виды, дефекты, проблемы повышения эффективности. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 215-235. ISBN 978-5-91616-007-9.
130. БАБАЕВ, В.К. Правотворчество. In: *Общая теория права: Курс лекций*. Нижний Новгород, 1993.
131. БАБАЕВ, В.К. *Теория государства и права: Учебник*. Москва: Юристъ, 2003. 592 с. ISBN 5-7975-0239-9
132. БАРАНОВ, В. М.; РАХМАНИНА, Т. Н.; СЫРЫХ, В. М. *Систематизация нормативно-правовых актов*. Н. Новгород, 1993
133. БАРАНОВ, В.М. Кодификационное пространство государства. Вместо предисловия. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 9-25. ISBN 978-5-91616-007-9
134. БАРАНОВ, В.М., КАРТАШОВ, В.Н. Юридические принципы технологии правовой кодификации. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 60-73. ISBN 978-5-91616-007-9
135. БАРСУКОВА, В. Н. *Основы структурирования кодифицированных актов*. Москва: Статут, 2011. 207 с. ISBN 978-5-8354-0798-9
136. БАРСУКОВА, В. Н. *Технология структурирования кодифицированных актов Российской Федерации*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2010. 260 с.

137. БЕРЗИН, В.А. *Государственная политика в области винодельческого виноградарства, производства, оборота и потребления винодельческой продукции*. Москва, 2010. 602 с. ISBN 978-5-98422-102-3
138. БОРЗУНОВА, О. А. Принципы кодификации налогового законодательства России: теоретические и практические аспекты. In: *Финансы: теория и практика*. 2010, nr. 3, pp. 51-56. ISSN 2587-5671
139. БОШНО, С. В. Система права и система законодательства. In: *Law and modern states*. 2013, Vol. 5, pp. 2-6. ISSN 2307-3306
140. БОШНО, С.В. Кодификационные акты и другие источники права: проблемы приоритета. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 120-142. ISBN 978-5-91616-007-9
141. БРАГИНСКИЙ, М.И.; ВИТРЯНСКИЙ, В.В. *Договорное право. Книга первая. Общие положения*. Москва: Статут, 2011, 850 с. ISBN 978-5-8354-0749-1
142. БРИКСОВ, В.В. О юридической силе кодифицированных федеральных законов. In: *Журнал российского права*. 2003. Nr. 8, pp. 82-92. ISSN 1605-6590
143. БРІНЦОВ, Артем. Принципи кодифікації аграрного законодавства України. In: *Підприємництво, господарство і право*. 2017, nr. 9, pp. 93-98. ISSN: 2663-5321
144. ВАРТАНЯН, А. М. К вопросу о кодификации и декодификации хозяйственного законодательства. In: *Вестник Гродненского государственного университета имени Янки Купалы. Серия 4. Правоведение*. 2013, nr. 6, pp. 12-17. ISSN 2076-4863
145. ВАРТАНЯН, А. М. Кодификация, декодификация и рекодификация: понятие, сущность, взаимосвязь. In: *Вестник Гродненского государственного университета имени Янки Купалы*. 2015, nr. 6, pp. 20-25. ISSN 2076-4863
146. ВАРТАНЯН, А. М. О соотношении понятий «кодификация», «декодификация» и «рекодификация». In: *Актуальные проблемы юридической науки: теория и практика: сборник материалов XVII Международной научно-практической конференции, Махачкала, 17 апреля 2016 года*. Махачкала, 2016, pp. 11-12. ISBN 978-5-9908451-4-5
147. ВАСИЛЬЕВА, Ю. В. *Кодификация российского законодательства о социальном обеспечении: теоретические и практические проблемы*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Москва, 2010. 402 с.

148. ВАСИЛЬЕВА, Ю. В. Цели кодификации российского законодательства о социальном обеспечении. In: *Государство и право*. 2013, nr. 11, pp. 17-24. ISSN 1026-9452
149. ВЕРГЕЛЕС, Д. Е. Основы кодификации законодательства. In: *Вестник Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан*. 2013, nr. 3, pp. 137-140. ISSN 2788-5283
150. ВЕРГЕЛЕС, Д. Є. Основоположні принципи кодифікації законодавства. In: *Альманах права*. 2012, nr. 3, pp. 127-130. ISSN 2524-017X
151. ВЕТЮТНЕВ, Ю.Ю. Социокультурные функции юридической систематизации. In: *Систематизация законодательства в России: история и современность (историко-правовые, теоретико-методологические и технико-юридические проблемы). К 175-летию Свода законов Российской империи: Материалы Международного круглого стола. Институт государства и права РАН (Москва, 18-19 января 2008 года). Нижний Новгород, 2008, pp. 335-339. [citat 20.05.2021]. Disponibil: http://jurtech.org/wp-content/uploads/2015/03/systematization_12.pdf*
152. ВЛАСЕНКО, Н. А. *Теория государства и права: учебное пособие* (2-ое издание). Москва: Проспект, 2011. 413 с. ISBN 978-5-392-02407-0
153. ВЛАСЕНКОВА, Е. С. Категории «система права» и «система законодательства» в теории права. In: *Устойчивое развитие науки и образования*. 2019, nr. 8, pp. 27-29 [citat 20.05.2021]. Disponibil: https://www.elibrary.ru/title_about.asp?id=61051
154. ГЕТЬМАН, Є. А. Місце кодифікаційного акта у правовій системі України. In: *Теорія і практика правознавства*. 2017, Vol. 1, nr. 11, pp. 1-12. ISSN 2225-6555
155. ГЕТЬМАН, Є. А. Принципи кодифікації законодавства України. In: *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008, nr. 41, pp. 30-36. ISSN 1999-5717
156. ГОЛОВИСТИКОВА, А. Н. *Теория государства и права: Учебник*. Москва: ЭКСМО, 2007, 592 p.
157. ГОЛУБЕВА, Л. А. Эссенция систематизации законодательства. In: *Международный журнал гуманитарных и естественных наук*. 2016, Vol. 1, nr. 8, pp. 18-25. ISSN 2500-1000
158. ГОНЧАРОВА, Л.Н. Кодификация как способ систематизации законодательства и форма правотворчества. In: *Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление*. 2020, Vol. 11, nr. 126, pp. 78-81. ISSN 2219-0279

159. ГОРДИЕНКО, П. Ю. Систематизация права: проблема сущности и юридической природы. In: *Философия социальных коммуникаций*. 2012, nr. 4, pp. 27-34. ISSN 2072-2435
160. ГОРДИЕНКО, П. Ю. Сущность и юридическая природа систематизации права. In: *Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 5: Юриспруденция*. 2012, Vol. 2, pp. 247-256. ISSN 2078-8495
161. ГОРДИЕНКО, П. Ю. *Техника систематизации права: теоретические основы и инструментарий*. Волгоград: Волгоградское научное издательство, 2016. 318 с. ISBN 978-5-00072-189-6
162. ГОРДИЕНКО, П. Ю.; ДАВЫДОВА, М. Л. „Процедурные средства учетного типа в юридической технике правосистематизационной практики: проблема сущности и функций”. In: *Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 5: Юриспруденция*. 2012, Vol. 2, nr. 17, pp. 29-40. ISSN 2078-8495
163. ГРИГОРЬЕВ, А.С. *Юридическая техника*. Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2015. 184 с. ISBN 978-5-400-01091-0
164. ДЖУМАГУЛОВ, Д. Д. Влияние Карла фон Савиньи на кодификацию немецкого права. In: *Скиф*. 2018, nr. 5, pp. 36-39. ISSN 2587-8204
165. ДРУГОВ, Я. А. Консолидация как форма систематизации законодательства в РФ. In: *Проблемы современного законодательства России и зарубежных стран: Материалы V Международной научно-практической конференции*. Иркутск, 16-17 сентября 2016 г., Том 1., pp. 14-18. ISBN 978-5-00094-247-5
166. ЕГОРОВ, Г.Г. *Роль справочных правовых компьютерных систем в систематизации российского законодательства (вопросы теории и практики)*. Автореф. дис. канд. юрид. наук. Волгоград, 2007. 26 с.
167. ЕЛЬЦОВА, К. С. Соотношение и взаимосвязь системы права и системы законодательства. In: *Наука и образование сегодня*. 2019, nr. 3, pp. 74-76. ISSN 2414-5718
168. ЖЕЛДЫБИНА, Т. А. Направления кодификации российского законодательства. In: *Вестник Саратовской государственной юридической академии*. 2016, nr. 2, pp. 75-79. ISSN 2227-7315
169. Закон Республики Беларусь № 130-З от 17 июля 2018 г. о нормативных правовых актах. Принят Палатой представителей 27 июня 2018 года. Одобрен Советом Республики 29 июня 2018 года. [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H11800130>

170. ЗАРЬКОВ, Д. С. „К вопросу о понятии процесса консолидации нормативно-правовых актов”. In: *Вестник Саратовской государственной юридической академии*. 2019, nr. 6, pp. 53-60. ISSN 2227-7315
171. ЗДУНОВА, Д. И. Проблематика кодифицированных актов: применение и использование. In: *Казанская наука*. 2015, nr. 10, pp. 247-249. ISSN 2078-9955
172. ИВАННИКОВА, О. И. Систематизация отечественного законодательства. In: *Правовая информатика*. 2012, nr. 1, pp. 36-38. ISSN 1994-1404
173. ИВАНОВ, А. Б. Кодекс законов как результат кодификации. In: *Актуальные проблемы теории и истории правовой системы общества*. 2017, nr. 16, pp. 45-57. ISSN 2312-2943
174. ИВАНОВ, А. Б. Общетеоретические проблемы кодификации в трудах дореволюционных российских юристов. In: *Актуальные проблемы теории и истории правовой системы общества*. 2020, nr. 19, pp. 60-73. ISSN 2312-2943
175. ИВАНЦОВА, Ю. Г., ШВЕД, Е. Н. Принципы кодификационной деятельности (на примере информационного законодательства Республики Беларусь). In: *Юридическая техника*. 2020, nr. 14, pp. 585-590. ISSN 2712-8520
176. ИГНАТЬЕВА, И. А. Консолидация в экологическом законодательстве России: теоретические проблемы и перспективы применения. In: *Журнал российского права*. 2007, nr. 12, pp. 105–113. ISSN 1605-6590
177. КАЗАКОВ, В. Н. *Теория государства и права*. Москва: РААН, 2015. 362 с. ISBN 978-5-93858-086-2
178. КАЗАКОВ, Д. А. *Систематизация российского законодательства на основе использования современных информационных технологий*. Диссертация канд. юрид. наук. Москва, 2007. 179 с.
179. КАЗАКОВА, О. В. Систематизация как способ эффективного применения действующего законодательства (понятие, виды). In: *Новый университет. Серия «Экономика и право»*. 2011, nr. 4, pp. 39-42. ISSN 2221-7347
180. КАНЬГИН, В.И. О значении кодификации как способа систематизации норм в целях совершенствования правового регулирования оперативно-розыскной деятельности. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 930-936. ISBN 978-5-91616-007-9

181. КАПУСТИНА, М.А. Система норм (отраслей) права как доктринальная модель систематизации законодательства. In: *Систематизация законодательства в России (историко-правовые, теоретико-методологические и технико-юридические проблемы). К 175-летию Свода законов Российской империи: Материалы Международного круглого стола. Институт государства и права РАН (Москва, 18-19 января 2008 года). Нижний Новгород, 2008, pp. 449-462 [citat 20.05.2021]. Disponibil: http://jurtech.org/wp-content/uploads/2015/03/systematization_12.pdf*
182. КАРАНИНА, Н. С. «Статус» кодекса (к вопросу о теории и практике правовых основ кодификации). In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года). Нижний Новгород, 2009, pp. 282-292. ISBN 978-5-91616-007-9*
183. КАРНАУХОВА, Е. В. Понятие инкорпорации локальных нормативных правовых актов. In: *Юридическая наука и правоохранительная практика. 2008, nr. 3, pp. 4-14. ISSN 1998-6963*
184. КАРНАУХОВА, Е.В. *Систематизация локальных нормативных правовых актов в Российской Федерации: общая характеристика и виды. Автореф. дис. ... канд. юрид. Наук, Тюмень, 2011. 21 с.*
185. КАРТАШОВ, В. Н. *Теория правовой системы общества: в 2 т. Том 1. Ярославль, 2005. 547 с. ISBN 5-8397-0381-8*
186. КАРТАШОВ, В.Н. *Введение в общую теорию правовой системы общества. Ч. 5. Правосистематизирующая практика. Ярославль, 1999. 225 с. ISBN 5-8397-0058-4*
187. КАШАНИНА, Т.В. *Юридическая техника: учебник. 2-е изд., пересмотр. Москва: Норма-ИНФРА-М, 2011. 496 с. ISBN 978-5-91768-194-8*
188. КЕРИМОВ, Д. А. *Законодательная деятельность советского государства. Основные принципы и организационные формы. Москва: Госюриздат, 1955. 135 с.*
189. КЕРИМОВ, Д. А. *Законодательная техника. Москва, 1998. 121 с. ISBN 5-89123-230-8*
190. КЕРИМОВ, Д. А. *Кодификация и законодательная техника. Москва: Госюриздат, 1962, 104 p.*
191. КЛЕНОВА, Т. В. Общие и специальные принципы уголовного права, их соотношение. In: *Juridical Sciences and Education. 2017, Vol. 16, nr. 1, pp. 194-199. ISSN 2304-1730*

192. КОВТУН, Н.Н. Акты конституционного правосудия как фактор декодификации УПК РФ. In: *Уголовный процесс*. 2008, nr. 11, pp. 3-10. ISSN 2076-4413
193. КОДАН, С. В. Акты систематизации законодательства: юридическая природа и место в системе источников Российского права. In: *Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения Российской академии наук*. 2008, nr. 8, pp. 385-401. ISSN 1818-0566
194. КОЖЕВНИКОВ, В. В. К проблеме консолидации нормативных правовых актов в Российской Федерации. In: *Вестник Омского университета. Серия. Право*. 2019, Vol. 16, nr. 1, pp. 29-36. ISSN 1990-5173
195. КОЖЕВНИКОВ, В. В. К проблеме систематизации нормативно-правовых актов в Российской Федерации и о правилах ее юридической техники. In: *Право и государство: теория и практика*. 2016, nr. 4, pp. 11-21. ISSN 1815-1337
196. КОСТЕННИКОВ, М. В., КУРАКИН А. В. Принципы кодификации административного права России. In: *Право и политика*, 2001, nr. 6. ISSN 1811-9018 [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://library.by/portalus/modules/politics/readme.php?subaction=showfull&id=1096454800&archive=1397905518>
197. КРАСНОВ, Ю.К., НАДВИКОВА, В.В., ШКАТУЛЛА, В.И. *Юридическая техника: учебник*. Москва: Юстицинформ, 2014. 536 с. ISBN 978-5- 7205-1221-7
198. *Краткий юридический словарь*. Отв. ред. А.В. МАЛЬКО. Москва: Проспект, 2007. 494 с. ISBN 978-5-482-01376-2
199. КРУСС, В.И. Техника кодификации и права человека. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 292-313. ISBN 978-5-91616-007-9
200. КСЕНОФОНТОВ, В. В. *Систематизация российского законодательства: принципы и процедуры*. Диссертация канд. юрид. наук. Москва, 2003, 167 р.
201. ЛЕОНЕНКО, Н.Т. *Законодательная техника*. Новосибирск: СибАГС, 2015. 276 с. ISBN 978-5-8036-0697-0
202. ЛИТЯГИН, Н.Н. Организационные предпосылки систематизации законодательства. In: *Журнал российского права*, 2002, nr. 4, pp. 29-35. ISSN 1605-6590
203. ЛУЦЕНКО, Е.С. *Систематизация нормативных правовых актов субъектов Российской Федерации*. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2013, 23 р.

204. ЛУШИНА, Л.А. Кодификация экологического законодательства: теория и практика. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 765-772. ISBN 978-5-91616-007-9
205. МАЗУРЕНКО, А.П. Правотворческая политика и кодификация российского законодательства. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 100-115. ISBN 978-5-91616-007-9
206. МАКСУРОВ, А. А. Координационная юридическая практика и систематизация правовых актов. In: *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион*. 2004, pp. 88-92. ISSN 1728-628X
207. МАЛЬКО, А. В. *Теория государства и права*. 4-е изд. Москва: КНОРУС, 2012. 400 с. ISBN 978-5-406-02170-5
208. МАЛЬКО, А. В. *Юридическая техника: юридический словарь-справочник*. 2-е издание. Москва: Проспект, 2017. 248 с. ISBN 978-5-392-24731-8
209. МАТУЗОВ, Н.И., МАЛЬКО, А.В. *Теория государства и права: Учебник*. 5-е изд. Москва: Дело, 2017. 528 с. ISBN 978-5-7749-1275-9
210. МАТЮНИН, М В. Некоторые вопросы комплексной кодификации отечественного законодательства. In: *Актуальные проблемы экономики и права*. 2010, nr. 4, pp. 228-231. ISSN 1993-047X
211. МИРОНОВ, В. О., ЗИН, Н. В. Систематизация законодательства: понятие и виды. In: *Право и государство: теория и практика*. 2019, Vol. 7, nr. 175, pp. 48-50. ISSN 1815-1337
212. МИРОШНИКОВ, Е.В., КОЛЕСНИКОВА, Н.С. Систематизация законодательства: понятие, значение, цели и задачи. In: *The Scientific Heritage*. 2021, nr. 58, pp. 64-68. ISSN 9215-0365
213. МИТРОПАН, И. Ю. Десистематизация законодательства как форма юридической дивергенции. In: *Аллея науки*. 2018, Vol. 7, nr. 23, pp. 745-751. ISSN 2587-6244
214. МОЗЖЕНКО, И. И. Принципы систематизации современного российского законодательства. In: *Проблемы в российском законодательстве*. 2010, nr. 1, pp. 13-16. ISSN 2072-3164

215. МОЗЖЕНКО, И.И. *Понятие и формы систематизации законодательства*. [цитат 20.05.2021]. Disponibil: <https://wiselawyer.ru/poleznoe/39660-ponyatie-formy-sistematizacii-zakonodatelstva>
216. МУРАШКО, Л.О. *Нормотворческое пространство: проблемы правообразования в Республике Беларусь*. Минск: Белорусская наука, 2008. 205 с. ISBN 978-985-08-0941-4
217. МУРОМЦЕВ, Г.И. О культурно-исторической специфике российских кодификаций. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 73-90. ISBN 978-5-91616-007-9
218. МУРСАЛИМОВ, К.Р., ХАБИБУЛИН, А.Г. *Теория государства и права*. Москва: ИНФРА-М, 2015. 511 с. ISBN 978-5-8199-0562-3
219. МУСАЕВ, М. А. Систематизация законодательства как ключевой момент развития правовой реальности. In: *Мир политики и социологии*. 2016, nr. 8, pp. 37-46. ISSN 2218-7499
220. НАБИЕВА, А. С. Формы систематизации законодательства. In: *Вестник Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан*. 2011, nr. 4, pp. 57-60. ISSN 2788-5283
221. НЕМАТОВ, А. Р. Правотворческая составляющая кодификации законодательства. In: *Вестник РУДН. Серия: Юридические науки*. 2009, nr. 5, pp. 30-36. ISSN 2313-2337
222. *Общая теория государства и права. Академический курс*. Под ред. М.Н. Марченко. Москва, 1998.
223. ОВЧИННИКОВ, А.И. Эпистемологические основания кодификационной деятельности законодателя. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 235-243. ISBN 978-5-91616-007-9
224. ПИГОЛКИН, А.С. „Проблемы систематизации законодательства Российской Федерации”. In: *Закон: создание и толкование*. Москва, 1998, 283 р.
225. ПОЛЕНИНА, С.В. „Взаимодействие системы права и системы законодательства в современной России”. In: *Государство и право*. 1999, nr. 9, pp. 5-12. ISSN 1026-9452
226. Постановление Конституционного Суда РФ «По запросу Питкярантского

- городского суда Республики Карелия о проверке конституционности статьи 26 Федерального закона «О несостоятельности (банкротстве) кредитных учреждений» от 3 февраля 2000 года № 22-О
227. ПРИДВОРОВ, Н.А., ТРОФИМОВ, В.В. Кодификация как высший уровень планомерно-рационального способа правообразования. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 186-198. ISBN 978-5-91616-007-9
228. ПРОТАСОВ, В. Н. *Теория государства и права: учебное пособие для вузов*. 5-е изд. Москва: Юрайт, 2020. 192 с.
229. РАХМАНИНА, Т. Н. Актуальные вопросы кодификации российского законодательства. In: *Журнал российского права*. 2008, nr. 4, pp. 30-39. ISSN 1605-6590
230. РАХМАНИНА, Т.Н. *Кодификация законодательства*. Москва: Юрист, 2005. 141 с. ISBN 5-7975-0852-1
231. РАХМАНИНА, Т.Н. Соотношение кодификации и текущего правотворчества в процессе создания Свода законов. In: *Проблемы совершенствования советского законодательства. Труды*. Вып. 27. Москва, 1983. ISSN 0320-278X
232. РЕУТОВ, В. П., ВАНЬКОВ, А. В. К вопросу о консолидации как форме систематизации. In: *Право и современные государства*. 2013, nr. 3, pp. 16-20. ISSN 2307-3306
233. РОМАШОВ, Р.А. К вопросу о месте кодифицированных актов в системе юридических форм российского права. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 142-146. ISBN 978-5-91616-007-9
234. САЗАНОВА, С. А., ЧМУЖ, А. А. Соотношение системы права и системы законодательства в РФ. In: *NovaUm*. 2019, nr. 17, pp. 175-177. ISSN 2500-1167
235. САМОЩЕНКО, И.С. О консолидации нормативных актов. In: *Ученые записки Всесоюзный научно-исследовательский институт советского законодательства*. Москва, 1966. Вып. 7, pp. 88-105. <https://naukaprava.ru/catalog/435/936/545351/39840>
236. САХНО, А. Н., МЕЛЬНИКОВА, М. В. Значение и соотношение системы права и системы законодательства. In: *Проблемы и перспективы развития уголовно-исполнительной системы России на современном этапе*. Материалы

- Всероссийской научной конференции адъюнктов, аспирантов, курсантов и студентов с международным участием Самарский юридический институт ФСИН России. 2019, Том. Часть 1, pp. 207-209. ISBN 978-5-91612-257-2
237. СЕНЯКИН, И.Н. *Специализация и унификация Российского законодательства: автореферат дис. ... кандидата юридических наук*, Саратов, 1993. 34 p.
238. СЕХИН, И. В. Законодательная инфляция как актуальная проблема правового регулирования. In: *Актуальные проблемы российского права*. 2019, nr. 1, pp. 21-28. ISSN 1994-1471
239. СКУРКО, Е. В. Кодификация и принципы права. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 115-120. ISBN 978-5-91616-007-9
240. СОЛОВЬЕВ, А. А. Кодификация, декодификация и рекодификация гражданского законодательства: зарубежный опыт и перспективы России. In: *Вестник Федерального арбитражного суда Московского округа*. 2012, nr. 3, pp. 88-97. ISSN 2077-723X
241. СОЛОВЬЕВ, А. А. *Российский и зарубежный опыт систематизации законодательства о спорте*. Москва: Комиссия по спортивному праву Ассоциации юристов России, 2011. 383 с. ISBN 978-5-4253-0273-6
242. СОЛОВЬЕВ, А. А. Систематизация законодательства как непрерывный процесс: функционально-онтологический цикл. In: *Власть*. 2011, nr. 6, pp. 145-148. ISSN 2071-5358
243. СОРОКИН, В. В. „О систематизации переходного законодательства”. In: *Журнал российского права*. 2001, nr. 7. ISSN 1605-6590
244. СУХОДРЕВ, В. Н. О некоторых вопросах теории и практики систематизации советского законодательства. In: *Советское государство и право*. 1960, nr. 8. ISSN 0132-0769
245. *Теоретические вопросы систематизации советского законодательства*. Под редакцией С.Н. Братуся и И.С. Самощенко. Москва: Госюриздат, 1962. 575 с.
246. *Теория государства и права: учебник для вузов*. Под редакцией В. К. Бабаева. 4-е изд. Москва: Юрайт, 2019. 582 с. ISBN 978-5-534-12003-5
247. ТИХОМИРОВ, Ю. А. Теория кодекса. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической*

- конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года). Нижний Новгород, 2009, pp. 38-46. ISBN 978-5-91616-007-9
248. ТИХОМИРОВ, Ю.А. «Закон о законах» – координатор законопроектной деятельности в государстве. In: *Юстиция*. 2005, nr. 1, pp. 25-32. ISSN 2313-6995
249. ТИХОМИРОВ, Ю.А. *Коллизионное право*. Москва, 2000. 394 p.
250. ТИХОМИРОВ, Ю.А., ТАЛАПИНА Э.В. О кодификации и кодексах. In: *Журнал российского права*. 2003, nr. 3. pp. 47-54. ISSN 1605-6590
251. ТИХОНОВА, С. С. Декодификация уголовного законодательства России: реальность или перспектива?. In: *Альманах современной науки и образования*. 2013, Vol. 10, nr. 77, pp. 167-169. ISSN 1993-5552
252. ТОЛСТИК, В. А. К вопросу об иерархическом соотношении кодифицированных и некодифицированных нормативных правовых актов. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 151-157. ISBN 978-5-91616-007-9
253. ТОПОРНИН, Б.Н. Система источников права: тенденции развития. In: *Судебная практика как источник права*. Москва: Юристъ, 2000, pp. 9-45. ISBN 5-7975-0391
254. ТОПОРНИН, Б.Н. *Юридическая энциклопедия*. Москва: Юристъ, 2001. 1268 p. ISBN 5-7975-0429-4
255. ТРЕТЬЯКОВА, О.Д. Кодификация как средство конвергенции права. In: *Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижний Новгород, 25-26 сентября 2008 года)*. Нижний Новгород, 2009, pp. 177-182. ISBN 978-5-91616-007-9
256. ТРИКОЗ, Е. Н. «Кодистика» (учение о технике кодификации) в международном праве. In: *Известия высших учебных заведений. Правоведение*. 2010, nr. 4, pp. 109-126. ISSN 0131-8039
257. Указ Президента Республики Беларусь № 205 от 10 апреля 2002 г. о Концепции совершенствования законодательства Республики Беларусь. Федеральный Закон Российской Федерации № 259-ФЗ от 08.11.2007 "Устав автомобильного транспорта и городского наземного электрического транспорта". Принят Государственной Думой 18 октября 2007 года. Одобрен Советом Федерации 26 октября 2007 года. [citat 20.05.2021]. Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_72388/

258. УШАКОВ, А.А. О кодификации советского законодательства. In: *Ученые записки Пермского государственного университета*, т. XIV, 1959, pp. 77-78
259. Цивільний Кодекс України № 435 от 16.01.2003. В: *України Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, №№ 40-44, ст. 356. [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
260. ЧАШИН, А. Н. Кодекс: первый среди равных. In: *Государство и право*. 2014, nr. 7, pp. 95-98. ISSN 1026-9452
261. ЧАШИН, А. Н. *Кодификация в сфере российского законодательства: теория, история и перспективы*: автореферат дис. ... кандидата юридических наук. Москва, 2013. 21 p.
262. ЧАШИН, А. Н. *Теория государства и права: учебник*. Москва: Дело и сервис, 2008. 687 с. ISBN 978-5-8018-0390-6
263. ЧАШИН, А. Н. *Теория юридической систематизации*. Москва: Дело и Сервис, 2010. 208 с. ISBN 978-5-8018-0474-3
264. ЧАШИН, А. Н. Формы кодификации. In: *История государства и права*. 2012, nr. 4, pp. 18-21. ISSN 1812-3805
265. ЧУХВИЧЕВ, Д. В. *Законодательная техника*. Москва: ЮНИТИ, 2012. 415 с. ISBN 978-5-238-02248-2
266. ЧУХВИЧЕВ, Д. В. Кодификационные акты, их специфика и значение в системе права. In: *Государство и право*. 2009, nr. 8. ISSN 1026-9452
267. ЧУХВИЧЕВ, Д. В. Некоторые теоретические проблемы процесса кодификации. In: *Гражданин и право*. 2007, nr. 11, pp. 27-41. ISSN 2220-9018
268. ЧУХВИЧЕВ, Д. В. Основные методики кодификации. Германская школа. In: *Вестник Московского университета МВД России*. 2008, nr. 9, pp. 157-160. ISSN 2073-0454
269. ЧУХВИЧЕВ, Д. В. Основные методики кодификации. Французская школа. In: *Вестник Московского университета МВД России*. 2008, nr. 8, pp. 75-80. ISSN 2073-0454
270. ЧУХВИЧЕВ, Д. В., АШИРОВ, Б. С. *Законодательная техника*. Ашхабад, 2011, 316 p. [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/87041.pdf>
271. ШАТКОВСКАЯ, Т. В., ФЕОДОРОВА, М. Х. Соотношение понятий «кодификация» и «систематизация» как проблема современной общей теории права. In: *Наука и общество - 2020: материалы международной научной конференции*, Ростов-на-

- Дону, 18 сентября 2020 года. Москва: Московский университет им. С.Ю. Витте, 2020, pp. 430-438. ISBN 978-5-9580-0513-0
272. ШАХАНОВ, В. В. Консолидация как один из эффективных способов предупреждения правовых споров и преодоления юридических коллизий. In: *Ученые записки*. 2017, Vol. 3, nr. 23, pp. 117-119. ISSN 2409-6814
273. ШЕБАНОВ, А.Ф. Некоторые вопросы теории нормативных актов в связи с систематизацией советского законодательства. In: *Советское государство и право*. 1960, nr. 7, p. 141-142. ISSN 0132-0769
274. ШОКИРОВ, Г. А. Вопросы соотношения правотворческой деятельности и систематизации законодательства: теоретический и исторический анализ. In: *Вестник ТГУПБП*. 2009, nr. 3, pp. 11-26. ISSN 2218-256X
275. ШОКИРОВ, Г. А. К вопросу о консолидации законодательства: теоретический и практический аспект. In: *Вопросы российского и международного права*. 2017, nr. 7, pp. 47-55. ISSN 2222-5129
276. *Элементарные начала общей теории права*. Под общ. ред. В. И. Червонюка. Москва: Колосс, 2003. 544 с. ISBN 5-7858-0130-2
277. ЭМИРСУЛТАНОВ, Я. А. Теоретические и исторические проблемы кодификации права в России. In: *Пробелы в российском законодательстве*. 2017, nr. 5, pp. 201-203. ISSN 2072-3164
278. ЯКУШЕВ, В.С. Гражданское законодательство и законодательство субъектов Федерации. In: *Росс. юрид. журнал*. 2001, nr. 1, pp. 39-44. ISSN 2071-3797
279. ЯЩУК, Т. Ф. Эволюция понятия «Систематизация законодательства» в советской правовой науке. In: *Вестник Омского университета. Серия. Право*. 2019, Vol. 16, nr. 3, pp. 40-50. ISSN 1990-5173

C. Surse în limba engleză, franceză și spaniolă

280. ALFANGE, Dean. Jeremy Bentham and the Codification of Law. In: *Cornell Law Review*. 1969, Vol. 55, pp. 58-77. ISSN 0010-8847
281. CABRILLAC, Rémy. The Difficulties of the Recodification (D'un code à l'autre, les difficultés d'une recodification). In: *Opinio Juris in Comparatione*. 2009, Vol. 1, pp. 1-13. ISSN 2036-4423

282. CANALE, Damiano. The Many Faces of the Codification of Law in Modern Continental Europe. In: *A Treatise of Legal Philosophy and General Jurisprudence*. Dordrecht: Springer Netherlands, 2009, pp. 135-183. ISBN 978-94-007-1479-3
283. CERDA-GUZMAN, Carolina. La codificación à droit constant, un oxymore?. In: *Qu'en est-il de la simplification du droit?* Toulouse: Presses de l'Université Toulouse 1 Capitole, 2010. 359 p. ISBN 978-237-928-018-4 [citat 11.05.2021]. Disponibil: <http://books.openedition.org/putc/1283>
284. Code du vin. Codifié par Décret 1936-12-01. Abrogé par Décret 2003-851 2003-09-01 art. 4 JORF 06.09.2003 [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071657/>
285. Code of Conduct for Law Enforcement Officials. [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/lawenforcementofficials.aspx>
286. *Codification*. Glossary of summaries. EUR-LEX. [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/codification.html>
287. *Codification (EU)*. Glossary. Thomson Reuters. Practical Law. [citat 20.05.2021]. Disponibil: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-503-0304?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-503-0304?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)
288. *Conclusions of the presidency*. European Council in Edinburgh. 11-12 december 1992. 120 p. [citat 20.05.2021]. Disponibil: https://www.consilium.europa.eu/media/20492/1992_december_-_edinburgh_eng_.pdf
289. *Consolidation*. Glossary of summaries. EUR-LEX. [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/consolidation.html>
290. *Consultation. The future of Welsh law: classification, consolidation, codification*. 2020 [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://gov.wales/sites/default/files/consultations/2020-01/the-future-of-welsh-law-consultation-document.pdf>
291. CREȚU, Georgeta. Reflections on the Science of the Legislation, of Legislative Technique and of Codification. In: *Conference Paper. Supplement of Valahia University Law Study*. 2015, pp. 370-374. ISSN 2247-9937
292. CSERNE, Péter. The Recodification of Private Law in Central and Eastern Europe. In: *National Legal Systems and Globalization*. T.M.C. Asser Press, The Hague, The Netherlands, 2013, pp. 45-88. ISBN 9789067048842
293. DIEZ-PICAZO y Ponce de Leon, Luis. Codificación, Descodificación y Recodificación. In: *Anuario de derecho civil*. 1992, vol. 45, nr. 2, pp. 473-484. ISSN 0210-301X

294. DIFILIPPO, Terry. Jeremy Bentham's Codification Proposals and Some Remarks of Their Place in History. In: *Buffalo Law Review*. 1972, Vol. 22, nr. 1, pp. 239-251. ISBN 0023-9356
295. *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*. 1953. 809 p. ISBN 978-1616194666
296. GILIKER, P. Codification, consolidation, restatement? How best to systemise the modern law of tort. In: *International and Comparative Law Quarterly*. 2021, Vol. 70, nr. 2, pp. 271-305. ISSN 0020-5893
297. HALPÉRIN, Jean-Louis. The Age of Codification and Legal Modernization in Modern Private Law. In: *Oxford Handbook of European Legal History*, 2018, pp. 907-927. ISBN 9780198785521
298. HONDIUS, E.H. Recodification of the Law in the Netherlands: The New Civil Code experience. In: *Netherlands International Law Review*, 1982, nr. 29, pp. 348-367. ISSN 0165-070X
299. Loi n° 2000-321 du 12.04.2000 relative aux droits des citoyens dans leurs relations avec les administrations. NOR: FPPX9800029L. [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000215117/>
300. McAULEY, Michael. Proposal for a Theory and a Method of Recodification. In: *Loyola Law Review*. 2003, nr. 49, pp. 261-285. ISSN 0192-9720
301. MURILLO, Maria Luisa. The Evolution of Codification in the Civil Law Legal Systems. In: *Journal of Transnational Law and Policy*. 2001, Vol. 11, nr. 1, pp. 1-20. ISSN 2163-5935
302. PIHLAJAMÄKI, Heikki. Private Law Codification, Modernization and Nationalism: A View from Critical Legal History. In: *Critical Analysis of Law*. 2015, Vol. 2, nr. 1, pp. 135-152. ISSN 2291-9732
303. *Qu'est-ce que la codification des lois? Vie publique*. [citat 20.05.2021]. Disponibil: <https://www.vie-publique.fr/fiches/38055-quest-ce-que-la-codification-des-lois>
304. REUTOV, Valery, VANKOV, Alexander. On Consolidation as a Form of Systematic Arrangement of Legislation. In: *Law and modern states*. 2013, Vol. 3, pp. 17-22. ISSN 2307-3306
305. RUDNICKI, Jan. Remarks Regarding the Influence of European Legislation upon Codification of Civil Law. In: *Studia Iuridica*. 2017, nr. 71, pp. 207-217. ISSN 0137-4346
306. SAGE, Yves-Louis. La methode de codification a droit constant: Sa mise en œuvre dans l'elaboration du nouveau code de commerce et ses consequences sur le droit applicable en

- Polynesie française. In: *Victoria University of Wellington law review*, 2002, vol. 33, pp. 153-180. ISSN 1179-3082
307. SAMUELS, Alec. Consolidation: A plea. In: *Statute Law Review*. 2005, Vol. 26, nr. 1, pp. 56-63. ISSN 0144-3593
308. **TENTIUC, Elena.** Analysis of the core elements of the systematization of legislation. In: *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche: Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della II Conferenza scientifica e pratica internazionale (T.1), Bologna, 12 novembre 2021. Bologna-Vinnytsia: Associazione Italiana di Storia Urbana& Piattaforma scientifica europea, 2021, pp. 58-63. ISBN 978-617-7991-68-6*
309. *The Free Dictionary. A Law Dictionary.* Adapted to the Constitution and Laws of the United States. By John Bouvier. [citat 30.03.2021]. Disponibil: <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Principium+est+potissima+pars+cujusque+rei>
310. VALDIVIA, J.M. *Évolution de la codification depuis le XIXe siècle.* [citat 20.05.2021]. Disponibil: http://www.senat.fr/colloques/colloque_codification/colloque_codification10.html
311. VOERMANS, Wim et al. Codification and consolidation in the European Union: A means to untie red tape. In: *Statute Law Review*. 2008, Vol. 29, nr. 2, pp. 65-81. ISSN 0144-3593
312. WAGNER, Wencelas J. Codification of Law in Europe and the Codification Movement in the Middle of the Nineteenth Century in the United States. In: *Saint Louis University Law Journal*. 1953, nr. 2, pp. 335-359. ISSN 0036-3030
313. WEISS, Gunther A. The Enchantment of Codification in the Common Law World. In: *Yale Journal of International Law*. 2000, Vol. 25, pp. 435-532. ISSN 0889-7743
314. ZIMMERMANN, Reinhard. Codification. The Civilian Experience Reconsidered on the Eve of a Common European Sales Law. In: *European Review of Contract Law*. 2012, Vol. 8, nr. 4, pp. 415-415. ISSN 1614-9920
315. ZIMMERMANN, Reinhard. The civil law in European codes. In: *Regional Private Laws and Codification in Europe*. vol. 4 Cambridge: Cambridge University Press, 2007, pp. 18-59. ISBN 9780521035934
316. ZIVKOVSKA, Rodna, PRZESKA, Tina. Codification of the civil law in the Republic of Macedonia. In: *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Nis*. 2014, Vol. 347, nr. 68, pp. 251-267. ISSN 2560-3116

ANEXE

FACULTATEA DREPT
UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

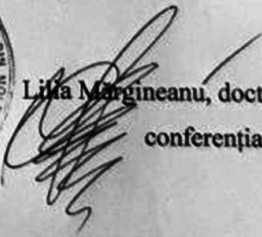
Str. Vlaicu Pârcălab 52,
Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Tel: (+373 22) 22 99 74 – Fax (+373 22) 20 59 76
e-mail: drept@ulim.md
www.drept.ulim.md

CERTIFICAT

Prin prezentul, se confirmă faptul, că atît concluziile teoretice formulate și sintetizate în cercetarea realizată în cadrul tezei de doctor în drept „Sistematizarea legislației și formele sale”, elaborată de către Tentiuc Elena, cît și elementele de noutate și recomandările înaintate, sunt utilizate în procesul de studii la predarea cursurilor „Teoria Generală a Dreptului” și „Concepte Fundamentale ale Statului și Dreptului” în cadrul Facultății Drept a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Decanul Facultății Drept

Lilia Margineanu, doctor în drept,
conferențiar universitar

Dlui Vataman Dinu,
Agenția Resurse Informaționale Juridice

ADRESĂ

În cadrul cercetării efectuate în cadrul elaborării tezei de doctor în drept cu titlul „Sistematizarea legislației și formele sale”, de către doctoranda Tentiuc Elena, au fost formulate mai multe recomandări de îmbunătățire a cadrului normativ al Republicii Moldova, printre care:

„Concepția Sistemului Informațional Automatizat «Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova»”, aprobată prin Hotărârea de Guvern Nr. 1381/2006 prevede ce date se conțin în sistem — pe lângă textul actului juridic și date despre modificarea, completarea, abrogarea și publicarea actului juridic, Registrul trebuie să conțină și date despre actele juridice, printre care, alături de număr, emitent, categorie sau denumire, este inclus și „codul de clasificare” (Anexa 1. Art. 15, pct. 1, lit. g). Acest cod de clasificare corespunde clasificatorului general al legislației. Din păcate, putem constata că, în pofida prevederii exprese a acestui identificator al actelor normative, versiunea electronică a Registrului de stat al actelor juridice al Republicii Moldova (disponibilă la adresa <https://www.legis.md/>) nu conține acest câmp.

Suntem convinși că realizarea întocmai a prevederilor Concepției SIA „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova”, prin includerea și a câmpului specific codului de clasificare, ar spori accesibilitatea la utilizarea legislației. Astfel, conform acestui criteriu ar putea fi interogate și selectate din Registrul actelor normative de diferită categorie, dar care au un obiect de reglementare comun. De exemplu, selectând codul „04.04.09.01 Indemnizații pentru pierderea temporară a capacității de muncă”, beneficiarul ar putea consulta toate actele normative ce reglementează acest domeniu, facilitând accesul la informații relevante.

Reieșind din cele enunțate, **propunem** Agenției Resurse Informaționale Juridice implementarea câmpului „codul de clasificare” în cadrul SIA „Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova” și asigurarea posibilității de interogare a bazei de date conform acestui criteriu.

Cu respect,
Tentiuc Elena

Tentiuc

15.07.2022

elenatentiuc1981@gmail.com

MINISTERUL JUSTIȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA		
Intrare Nr. _____		
" 15 "	" 07 "	20 <i>dd</i>

CV-ul autorului

TENTIUC ELENA

Studii:

- licență, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, 1998 - 2003;
- masterat în domeniul dreptului, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, 2003–2004

Activități profesionale:

- 2003-2006 – consultant superior în secția Scrisori și audiență din cadrul Curții Supreme de Justiție;
- 2006-2012 – referent al unui judecător din Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție;
- 2012-2014 – șef al secției Monitorizare, evaluare și relații cu publicul;
- 2014-2017 – șef-adjunct al Secretariatului Curții Supreme de Justiție;
- 2017-2018 – șef al Secretariatului Curții Supreme de Justiție;
- 2018-prezent – șef al Secretariatului Curții Constituționale.
- 2019-prezent – membru al Consiliul național pentru drepturile omului

Instruiri:

- Studii* cu genericul „Sporirea abilităților de comunicare pentru judecători și asistenți judiciari în relația cu societatea civilă, presa și publicul”. (februarie 2016), Chișinău, INJ;
- Studii* cu genericul „Răspunderea disciplinară a judecătorilor: temeuri și procedură” (noiembrie 2015), Chișinău, INJ;
- Studii* cu genericul „Mecanisme de asigurare a calității actului de justiție” (noiembrie 2015), Chișinău, INJ;
- Studii* cu genericul „Implementarea reformelor în justiția din Republica Moldova-realizări și perspective. Facilitarea accesului justițiabililor în instanțele de judecată”. (octombrie 2014), Chișinău, INJ;
- Studii* cu genericul „Dreptul Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale” (septembrie-octombrie 2014), Chișinău, INJ;
- Studii* în domeniul proprietății intelectuale. (septembrie-decembrie 2015), Chișinău, INJ

Publicații:

- *Modele de acte judecătorești în procesul contravențional*, Chișinău, 2017, coautor;
- *Modele de acte judecătorești în procesul penal pentru judecătorii de instrucție*, Chișinău, 2018, coautor.
- Postu, Ion; Tentiuc, Elena. *Repere conceptuale privind recodificarea și decodificarea ca forme ale sistematizării legislației*. In: Revista Națională de Drept. 2021, nr. 1(243), pp. 110-121. ISSN 1811-0770.
- Postu, Ion; Tentiuc, Elena. *Clasificarea actelor codificate*. In: Supremația Dreptului. 2021, nr. 1, pp. 84-91. ISSN 2345-1971.
- Postu, Ion; Tentiuc, Elena. *Repere conceptuale ale încorporării, ca formă simplă a sistematizării legislației*. In: Studii Juridice Universitare. 2021, nr. 1, pp. 75-83. ISSN 1857-4122
- Tentiuc, Elena. *Conceptul și trăsăturile actului codificat (Codului)*. In: Revista Institutului Național al Justiției. 2021, nr. 2(57), pp. 53-60. ISSN 1857-2405

- Tentiuc, Elena. *Analysis of the core elements of the systematization of legislation*. In: Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche: Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della II Conferenza scientifica e pratica internazionale (T.1), Bologna, 12 novembre 2021. Bologna-Vinnysia: Associazione Italiana di Storia Urbana & Piattaforma scientifica europea, 2021, pp. 58-63. ISBN 978-617-7991-68-6
- Tentiuc, Elena. *Despre registrele electronice a actelor normative ca formă computerizată a încorporării*. In: «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації». Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Вип. 76. Переяслав, 2021, pp. 103-106.
- Tentiuc, Elena. *Analiza locului și rolul consolidării în sistematizarea legislației*. In: Știință, educație, cultură . Vol.1, 11 februarie 2022, Comrat. Comrat, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Comrat, 2022, pp. 405-415. ISBN 978-9975-83-176-5; 978-9975-83-177-2.
- Tentiuc, Elena. *Considerații doctrinare privind tehnica sistematizării actelor normative*. In: Studii Juridice Universitare. 2015, nr. 3-4, pp. 186-190. ISSN 1857-4122

Distincții:

- Ordinul „Gloria Muncii”, acordat prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 626-VIII din 6 martie 2018.
- Diploma de gradul întâi a Guvernului Republicii Moldova, pentru activitate prodigioasă și ireproșabilă în serviciul public din 1 iulie 2017.

Limbi străine vorbite:

- Engleza și rusa – bine;
- Franceza – satisfăcător.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Tentiuc Elena, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Tentiuc Elena

Semnătura _____

Data: